

arhiv

Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije
Ljubljana 2024

Letnik 47
št. 2

arhiivi

UDK 930.25 (497.4) (05)
UDC 930.25 (497.4) (05)

ISSN 0351-2835 (Print)
ISSN 2630-4376 (Online)

9 770351 283001

arhivi

Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije
Ljubljana 2024

Letnik 47
št. 2

*Posledice snežnega plazu v Borjani pri Kobaridu leta 1952
(Vir: SI AS 1549, Zbirka fotografij Zgodovinskega arhiva CK ZKS, serija XVI, t. e. 47, mapa 1952)*

Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije
Zeitschrift des Archivvereins und der Archive Sloweniens
Gazzetta dell'Associazione archivistica e degli archivi in Slovenia
The Review of the Archival Society and Archives of Slovenia

Za znanstveno korektnost člankov odgovarjajo avtorji.
© 2024 Arhivsko društvo Slovenije

Izdalo in založilo Arhivsko društvo Slovenije

Uredništvo: Poljanska cesta 40, SI-1000 Ljubljana
e-pošta: arhivi@arhivsko-drustvo.si
URL: www.arhivsko-drustvo.si/publikacije/arhivi
FB: Facebook/Arhivsko društvo Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: Jernej Komac (Arhiv Republike Slovenije)
Uredniški odbor: red. prof. dr. Boris Golec (Zgodovinski inštitut Milka Kosa, ZRC SAZU),
mag. Marija Čipič Rehar (Zgodovinski arhiv Ljubljana), mag. Nina Gostenčnik
(Pokrajinski arhiv Maribor), doc. dr. Vinko Skitek (Pokrajinski arhiv Maribor),
doc. dr. Gregor Jenuš (Arhiv Republike Slovenije), doc. dr. Julijana Visočnik
(Nadškofijski arhiv Ljubljana), red. prof. dr. Walter Lukan (profesor v pokoju, Avstrija),
dr. Elvis Orbanic (Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci,
Područna jedinica u Puli, Hrvaška), Alenka Kozič (Pokrajinski arhiv v Novi Gorici),
Katja Zupanič (Zgodovinski arhiv na Ptuj), Anja Props (Arhiv Republike Slovenije)

Redakcija te številke je bila zaključena: 23. december 2024
Revija izhaja dvakrat letno.
Cena posamezne številke je 12,50 EUR.

Lektorica: dr. Aleksandra Gačić
Prevodi: mag. Hana Habjan (angleščina)
Fotografska dela: Jernej Komac
UDK: Alenka Hren
Izdajo so omogočili: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in Arhivsko društvo Slovenije
Poslovni račun: NLB d. d. Ljubljana, 02083-0019446150

Oblikovanje: Andreja Aljančič Povirk
Računalniški prelom: Uroš Čuden, MEDIT d. o. o., Notranje Gorice
Tisk: Fotolito Dolenc d. o. o.
Naklada: 300 izvodov

Revija Arhivi je vključena v naslednje podatkovne baze: *COBISS* (Slovenija); *EBSCO Publishing*;
ProQuest, Library & Information Science Source; *Library, Information Science & Technology*
Abstracts with Full Text (Združene države Amerike); *Centro de Información Documental de*
Archivos (Španija); *Institut für Archivwissenschaft der Archivschule Marburg* (Nemčija)

KAZALO

Jernej Komac	Uvodnik	245
--------------	---------	------------

ČLANKI IN RAZPRAVE

FILIP ČUČEK	Ali je bila »regulacija Drave žrtev slovenske obstrukcije«? Dravske poplave in regulacije dolvodno od Maribora in Ptuja med prelomom stoletja in prvo svetovno vojno	247
NATAŠA CAR	Skrb za varstvo arhivskega gradiva v Nadškofijskem arhivu Ljubljana	263
ŽIGA KONCILIJA	Varstvo arhivskega gradiva v digitalni obliki pred naravnimi nesrečami	273
VANJA RUPNIK	Vélika požara v Ljubljani leta 1774	287

IZ ARHIVSKIH FONDOV IN ZBIRK

ALEKSANDER LAVRENČIČ	Arhiv Televizije Slovenija in arhivsko gradivo o poročanju Radiotelevizije Ljubljana o potresu v Posočju leta 1976	305
OLGA PIVK	Stoletne vode in druge naravne nesreče od 1923–1926 v gradivu Arhiva Republike Slovenije	323

ZAPISI

JIŘÍ KUDEĽA	Matija Majar Ziljski in njegov zapuščinski spis v Pragi	335
-------------	---	------------

O DELU ARHIVSKEGA DRUŠTVA IN ARHIVOV SLOVENIJE

Andrej Nared	Aškerčeva nagrada in Aškerčevi priznanji v letu 2024	347
Gordana Šövegeš Lipovšek	32. Arhivski raziskovalni tabor 2024 ARTu	353

PRIDOBITVE ARHIVOV

Pridobitve slovenskih arhivov v letu 2023	357
---	------------

BIBLIOGRAFIJA ARHIVSKIH DELAVCEV

Bibliografija arhivskih delavcev v letu 2023	371
--	------------

JUBILEJI

Nataša Budna Kodrič	Slavlenci Zgodovinskega arhiva Ljubljana v letu 2024 – Jože Suhadolnik, Ljiljana Šuštar in Mihaela Knez	391
---------------------	---	------------

OSEBNE VESTI

Tatjana Rezec Stibilj	V spomin Marti Rau-Selič (1952–2023)	399
Marija Grabnar	Tatjani Sajko v spomin (1955–2024)	400

OCENE IN POROČILA

Publikacije

Nina Ošep	Meta Remec (ur.): GOZD IN LJUDJE: razmerja in zgodovina	401
-----------	--	------------

Razstave

Judita Šega	Erika Marolt, Tomaž Miško, Judita Šega, Matija Širok, dr. Barbara Žabota: Podobe Ivana Tavčarja	405
Lučka Savinek	Kristjan Troha: Utrinki iz preteklosti: LJUBLJANSKI KOLODVOR	408
Branislava Majerič Bolka	Litostroj: Nekdanji industrijski velikan	409

Zborovanja

Gordana Šövegeš Lipovšek	Letna konferenca Društva madžarskih arhivistov – Magyar Levéltárosok Egyesületének vándorgyűlése	413
Miroslav Novak	Arhiv – kolektivna identiteta in osebni spomini: 55. posvetovanje hrvaških arhivistov	416
Tatjana Rezec Stibilj	Festival nemega filma	418

TABLE OF CONTENTS

Jernej Komac	Editorial	246
--------------	-----------	------------

ARTICLES AND DISCUSSIONS

FILIP ČUČEK	Was the “Regulation of the Drava River a Victim of Slovenian Obstruction”? The Drava Floods and Regulation Downstream of Maribor and Ptuj Between the Turn of the Century and the First World War	247
NATAŠA CAR	Care for the Protection of Archival Materials in the Ljubljana Archdiocesan Archives	263
ŽIGA KONCILIJA	Protection of Digital Archival Materials From Natural Disasters	273
VANJA RUPNIK	The Great Fires of Ljubljana in 1774	287

FROM ARCHIVAL FONDS AND COLLECTIONS

ALEKSANDER LAVRENČIČ	Archives of the Television Slovenia and Archival Material on the Reporting of Radiotelevision Ljubljana on the 1976 Earthquake in the Soča Valley Region	305
OLGA PIVK	Centennial Floods and Other Natural Disasters in the Period 1923–1926 in the Records of the Archives of the Republic of Slovenia	323

NOTES

JIŘÍ KUDĚLA	Matija Majar Ziljski and His Probate Records in Prague	335
-------------	--	------------

ACTIVITIES OF THE ARCHIVAL SOCIETY AND ARCHIVES OF SLOVENIA

Andrej Nared	The Aškerc Award and Aškerc Recognition Award in 2024	347
Gordana Šovegeš Lipovšek	XXXII. Archival Research Camp in 2024 ART	353

ACQUISITIONS OF ARCHIVES

Acquisitions of Slovenian Archives in 2023	357
--	------------

BIBLIOGRAPHY OF ARCHIVAL WORKERS

Bibliography of Archival Workers in 2023	371
--	------------

JUBILEE

Nataša Budna Kodrič	Celebrants of the Historical Archives Ljubljana in 2024—Jože Suhadolnik, Ljiljana Šuštar, and Mihaela Knez	391
---------------------	--	------------

PERSONALIA

Tatjana Rezec Stibilj	In memoriam Marta Rau-Selič (1952–2023)	399
Marija Grabnar	In memoriam Tatjana Sajko (1955–2024)	400

REVIEWS AND REPORTS

Publications

Nina Ošep	Meta Remec (Ed.): FOREST AND PEOPLE: Relationships and History	401
-----------	--	------------

Exhibitions

Judita Šega	Erika Marolt, Tomaž Miško, Judita Šega, Matija Širok, and Dr Barbara Žabota: The Images of Ivan Tavčar	405
Lučka Savinek	Kristjan Troha: Glimpses From the Past: LJUBLJANA TRAIN STATION	408
Branislava Majerič Bolka	Litostroj: the Former Industrial Giant	409

Assemblies

Gordana Šövegeš Lipovšek	The Annual Conference of the Society of the Hungarian Archivists – Magyar Levéltárosok Egyesületének vándorgyűlése	413
Miroslav Novak	Archives – Collective Identity and Personal Memories: The 55th Convention of the Croatian Archivists	416
Tatjana Rezec Stibilj	Silent Film Festival	418

NAVODILA AVTORJEM PRISPEVKOV ZA ARHIVE

- ⊗ Prispevki morajo biti oddani v elektronski obliki (razmik 1,5 vrstice).
- ⊗ Vsi članki gredo pred objavo v recenzijo. Pozitivna recenzija je pogoj za objavo članka.
- ⊗ Prispevki za rubrike *Članki in razprave*, *Iz prakse za prakso* in *Iz arhivskih fondov in zbirk* morajo obvezno vsebovati **izvleček** (maks. 10 vrstic), **ključne besede**, primerne za indeksiranje, in **povzetek** (maks. 30 vrstic). Pred povzetkom mora biti naveden spisec **virov in literature**.
- ⊗ Avtor naj navede svoj polni naslov, naziv oz. poklic, delovno mesto in naslov ustanove, kjer je zaposlen, tel. številko in e-pošto.
- ⊗ Opombe morajo biti pisane enotno pod črto. V opombah uporabljamo krajše navedbe, ki morajo biti skupaj s kraticami razložene v poglavju viri in literature.
Primer: Merku: *Slovenska plemiška pisava*, str. 110.
- ⊗ V poglavju **Viri in literatura** morajo biti sistematično, po abecednem vrstnem redu, navedeni vsi viri in vsa literatura, navedena v opombah. Ločeno navedemo arhivske vire, internetne vire, časopisne vire, literaturo itd.
- ⊗ Citiranje arhivskih virov: oznaka države, arhiva, fonda ali zbirke in oznake nižjih popisnih enot.
Primer Arhiv Republike Slovenije: SI AS 1, šk. 1.
Primer za regionalne arhive: SI_ZAL_IDR/0102, Občina Dole, t. e. 44, Ljudsko štetje iz leta 1890.
- ⊗ Citiranje literature (monografije): priimek, ime avtorja: *naslov (in podnaslov)* dela. Kraj: založba, leto izida.
Primer: Merku, Pavle: *Slovenska plemiška pisma*. Trst: Založništvo tržaškega tiska, 1980.
- ⊗ Citiranje literature (periodika): priimek, ime avtorja: naslov članka. V: *Naslov periodike* letnik (leto izdaje), številka, strani članka.
Primer: Matijević, Meta: Novomeški mestni arhiv in skrb zanj. V: *Arhivi* 26 (2003), št. 1, str. 221–226.
Primer: Krippenspiel. V: *Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung*, 28. 12. 1843, št. 154, str. 1107.
- ⊗ Citiranje literature (zborniki): priimek, ime avtorja: naslov članka. V: *Naslov zbornika* (ime urednika). Kraj izdaje: založnik, leto izida, strani članka.
Primer: Bizjak, Matjaž: Gutenberg in briksenska posest vzhodno od Tržiške Bistrice. V: *Ad fontes. Otorepčev zbornik* (ur. Darja Mihelič). Ljubljana: Založba ZRC, 2005, str. 225–269.
- ⊗ Citiranje spletnih strani (naslov, točni naslov spletne strani, datum uporabe spletne strani).
Primer: Graščina Smlednik: <http://www.gradovi.jesenice.net/smlendnik.html> (dostop: 12. 6. 2020).
- ⊗ Slikovno gradivo (**največ 5 kosov**) sprejema uredništvo le v elektronski obliki in v visoki resoluciji (najmanj 300 dpi), shranjeno nestisnjeno v datoteko vrste TIFF. Slikovno gradivo (fotografije, grafikoni, tabele, zemljevidi itd.) je potrebno priložiti ločeno (v tekstu naj bo označena samo lokacija gradiva) v posebni mapi (datoteki) z avtorjevim imenom in priimkom. Slikovno gradivo mora vsebovati odgovarjajoče podnapise z navedbo vira.
- ⊗ Uredništvo ima pravico prispevke jezikovno lektorirati; lektorske popravke navadno vnesejo avtorji sami. Korekture načeloma opravi uredništvo.
- ⊗ Avtorji so dolžni upoštevati navodila, objavljena v vsaki tiskani številki *Arhivov* in na spletni strani ADS.
- ⊗ Članki in prispevki, objavljeni v tiskani reviji, so objavljeni tudi na spletni strani ADS. Avtorji z objavo tiskane verzije soglašajo tudi z objavo spletne verzije članka.

Uredništvo

ARHIVI,

glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije so osrednja slovenska arhivska revija, ki spremlja širok spekter arhivskih vprašanj. V njej objavljamo prispevke s področja arhivistike, (upravne) zgodovine, zgodovinskih pomožnih ved, vede o virih, arhivske teorije in prakse ter vsakdana slovenskih arhivov in aktualna vprašanja s področja zaščite in hranjenja novih oblik zapisov informacij na računalniških medijih.

Prispevke sprejema uredništvo na naslov:

Uredništvo revije Arhivi
Poljanska cesta 40,
SI-1000 Ljubljana, Slovenija
e-pošta:
arhivi@arhivsko-drustvo.si

Rok za oddajo
prispevkov za vse rubrike
je za prvo številko
1. maj,
za drugo številko pa
1. oktober!

ARHIVI,

the Review of the Archival Association and Archives of Slovenia is the central Slovenian archival journal. It deals with a wide range of archival issues and includes articles in the fields of archival science, (administrative) history, auxiliary sciences of history, study of primary sources, archival theory and practice, and daily activities of the Slovenian archives and also presents problems in the field of protection and preservation of new forms of a written record on the computer media.

Papers should be sent to the editorial board:

Uredništvo revije Arhivi
Poljanska cesta 40,
SI-1000 Ljubljana, Slovenija
Email:
arhivi@arhivsko-drustvo.si

Deadlines

papers for all sections are to be submitted by

May 1

for the first number and by

October 1

for the second number!

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS FOR ARHIVI

- ⦿ Papers should be submitted in electronic form (1.5 line spacing)
- ⦿ Before being published all papers are peer-reviewed. Papers are published only if they receive a positive peer-review.
- ⦿ Papers for the sections *Articles and Papers*, *From Practice to Practice*, and *From Archival Files and Collections* must include a maximum 10-line **abstract**, **key-words** appropriate for indexing, and a maximum 30-line **summary**. List of **sources and literature** stands before the summary.
- ⦿ Authors should state their full address, title and/or profession, work place, and address of the institution where they work, phone number, and e-mail.
- ⦿ Footnotes are written uniformly under the line. Footnotes include short references that are fully explained together with abbreviations in the chapter Sources and Literature.
Example: Merku: *Slovenska plemiška pisma*, p. 110.
- ⦿ Chapter Sources and Literature includes a systematic recording of all sources and literature cited in footnotes, in alphabetical order. Archival sources, web sources, journals, literature etc. are stated separately.
- ⦿ Citation of archival sources: country reference code, name of archival institution, reference code of archival fond or collection and references of the units of description.
Example: Archives of the Republic of Slovenia: SI AS 1, box 1.
Example for regional archives: SI: SI_ZAL_IDR/0102, Občina Dole, box 44, Ljudsko štetje iz leta 1890.
- ⦿ Citation of literature (monographs): surname, name of the author: *title (and subtitle) of the book*. Publishing place: publisher, publishing year.
Example: Merku, Pavle: *Slovenska plemiška pisma*. Trst: Založništvo tržaškega tiska, 1980.
- ⦿ Citation of literature (articles in periodicals): surname, name of the author: title of the article. In: *Title of periodical* volume (publishing year), number, pages of the article.
Example: Matijevič, Meta: Novomeški mestni arhiv in skrb zanj. In: *Arhivi* 26 (2003), no. 1, pp. 221–226.
Example: Krippernspie. In: *Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung*, 28. 12. 1843, št. 154, p. 1107.
- ⦿ Citation of literature (articles in miscellany): surname, name of the author: title of the article. In: *Title of miscellany* (name of the editor). Publishing place: publisher, publishing year, pages of the article.
Example: Bizjak, Matjaž: Gutenberg in briksenska posest vzhodno od Tržiške Bistrice. In: *Ad fonts. Otorepčev zbornik* (ed. Darja Mihelič). Ljubljana: Založba ZRC, 2005, pp. 225–269.
- ⦿ Citation of websites (title, URL, date of access).
Example: Graščina Smlednik: <http://www.gradovi.jesenice.net/smlednik.html> (accessed: 12. 6. 2020).
- ⦿ Graphic materials (**max. 5 pieces**) should be submitted in electronic form and in high resolution (300 dpi), saved in non-compressed TIFF file format. Graphic materials (photographs, graphs, tables, maps, etc.) should be submitted separately (with their correct positions clearly marked in the text), in a separate folder (file) marked with author's name and surname. Graphic materials should always carry a caption explaining the image and its source.
- ⦿ Editorial board reserves the right to send the submitted papers for language proofreading. Proofreading corrections are usually inserted in the papers by the authors themselves. Other corrections of a technical nature are usually done by editorial board.
- ⦿ Authors should follow these instructions, published in each issue of *Arhivi* and on the website of *Archival Association of Slovenia*.
- ⦿ Articles and papers that are published in the printed version of *Arhivi* are also published on-line on the homepage of the Archival Association of Slovenia. By giving their consent to the publishing of the printed version, authors also agree to their papers being published on-line.

Editorial board

Uvodnik

Uredništvo revije *Arhivi* je v juniju 2024 razpisalo temo za drugo številko 47. letnika revije, ki se je v luči preteklih poplav v Sloveniji dotikala predvsem naravnih nesreč v povezavi z arhivsko stroko. Odziv tako s strani članic in članov Arhivskega društva Slovenije kakor tudi s strani zaposlenih znotraj slovenske javne arhivske službe je bil pod pričakovanji, zato sem se kot odgovorni urednik odločil, da nabor prispevkov v duhu Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami razširim.

V drugi številki letošnjega letnika tako lahko beremo o različnih nesrečah in varstvu pred njimi. Dr. Filip Čuček piše o poplavah in regulacijah reke Drave v drugi polovici 19. stoletja; Nataša Car se je posvetila varstvu arhivskega gradiva v Nadškofijskem arhivu Ljubljana; dr. Žiga Koncilija je analiziral varstvo e-arhivskega gradiva pred naravnimi nesrečami; Vanja Rupnik je raziskala dva obsežnejša požara v Ljubljani v letu 1774; Aleksander Lavrenčič je v Arhivu Televizije Slovenije analiziral televizijska poročila o rušilnem potresu v Posočju leta 1976; in kot zadnja je tu Olga Pivk, ki je raziskala arhivsko gradivo o naravnih nesrečah v letih 1923–1926 v Arhivu Republike Slovenije. Drugo številko dopolnjuje še daljši zapis češkega veleposlanika Jiříja Kuděle o zapuščinskem spisu Matije Majarja Ziljskega v Pragi.

Poleg navedenih člankov in razprav lahko v drugi številki beremo še poročila o delu arhivskega društva in arhivov, nekaj ocen in poročil o publikaciji, razstavah in zborovanjih, zapis o jubilejih v Zgodovinskem arhivu Ljubljana ter dva spominska zapisa. Kot je že v navadi, sta v drugi številki tudi združen seznam pridobitev arhivskega gradiva slovenskih arhivov in bibliografija arhivskih delavcev za leto 2023.

Na koncu naj dodam še opravičilo za napako v prvi številki letošnjega letnika revije. V rubriki *Ocene in poročila* je poročilo o razstavi **Festival Kurirček, Festival otrok in umetnost 1963–1992** napačno podpisano. Podpisani avtorji, Gordana Šövegeš Lipovšek (Pokrajinski arhiv Maribor), mag. Nina Hriberšek Vuk in dr. Andreja Erdlen (Mariborska knjižnica), so namreč avtorji razstave. Avtorica poročila je Mojca Horvat. Za napako pri podpisu poročila se avtorici iskreno opravičujem.

Jernej Komac
Glavni in odgovorni urednik

Editorial

Following the recent floods in Slovenia, the editorial board of the journal *Arhivi* stated in June 2024 that the second issue of the 47th annual edition of the journal will focus on natural disasters and their significance to the archival profession. As the editor-in-chief, I decided to broaden the scope of contributions in accordance with the Act on Protection against Natural and Other Disasters because the response from the Slovenian public archival service and members of the Archival Society of Slovenia fell short of my expectations.

We can learn about various disasters and ways to protect against them in the second issue of this year's journal. Dr Filip Čuček writes about floods and regulations of the Drava River in the second half of the 19th century; Nataša Car focused in her article on the protection of archival materials in the Archdiocesan Archives of Ljubljana; Dr Žiga Koncilija analysed the protection of e-archival materials against natural disasters; Vanja Rupnik researched two large-scale fires in Ljubljana in 1774; Aleksander Lavrenčič analysed television reports on the devastating earthquake in the Soča Valley in 1976 in the Archives of Television of Slovenia; last but not least, Olga Pivk examined archival materials on natural disasters in the years 1923–1926 in the Archives of the Republic of Slovenia. Czech Ambassador Jiří Kuděla's lengthy piece regarding Matija Majar Ziljski's probate records in Prague accompanies the second issue.

In addition to the aforementioned articles and discussions, the second issue also contains reports on the work of the archival society and archives, some reviews and reports on publications, exhibitions, and conferences, a note on anniversaries in the Historical Archives Ljubljana, and two In memoriam pieces. A bibliography of archival professionals for 2023 and a list of acquisitions of archival materials of Slovenian archives are also included in the second issue, as is customary.

Lastly, I want to express my regret for the error in the first issue of this year's magazine. In the Reviews and Reports section, the report on the exhibition "**The Kurirček Festival: The Festival Child and Art 1963–1992**" is incorrectly attributed. The exhibition's signed authors are Gordana Šovegeš Lipovšek (Regional Archives Maribor), Nina Hriberšek Vuk MSc and Dr Andreja Erdlen (Library of Maribor). Mojca Horvat is the author of the report. I sincerely apologize to the author for the error in attributing the report.

Jernej Komac
Editor-at-large

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 323.1(436.4)"1880/1913":627.5(497.412)

Prejeto: 18. 9. 2024

ČLANKI IN RAZPRAVE
ARTICLES AND DISCUSSIONS

**Ali je bila »regulacija Drave žrtev slovenske
obstrukcije«?**
**Dravske poplave in regulacije dolvodno od Maribora in Ptuja
med prelomom stoletja in prvo svetovno vojno***

FILIP ČUČEK

znanstveni sodelavec

Inštitut za novejšo zgodovino, Privoz 11, SI-1000 Ljubljana

e-pošta: filip.cucek@inz.si

Izveček

V načrtih avstrijske (in štajerske deželne) vlade je bila vse od 80. let 19. stoletja regulacija Drave od Maribora do Središča ob Dravi, toda vsi posegi dvojne monarhije so se na koncu izkazali za nekoliko temeljitejša vzdrževalna dela. Za kaj več je zmeraj zmanjkalo denarja, nakar je na koncu monarhijo prehitela prva svetovna vojna.

To je bil tudi čas poostrenih nacionalnih odnosov v monarhiji. Nemška deželnozborska večina v Gradcu je na prelomu stoletja kot sredstvo nemško-slovenskega političnega obračunavanja skušala uporabiti vse mogoče. Slovenske poslance, ki so zaradi neizpolnjevanja svojih zahtev vse bolj izkoriščali obstrukcije, so med najdaljšo (1910–13) obtožili, da so s svojim početjem onemogočili sprejem proračuna in posledično izvajanje rečnih regulacij na Dravi.

Ključne besede:

poplave,
regulacije,
reka Drava,
Maribor, Ptuj,
Ormož, Središče
ob Dravi,
nacionalni odnosi,
deželnozborska
obstrukcija

Abstract

WAS THE "REGULATION OF THE DRAVA RIVER A VICTIM
OF SLOVENIAN OBSTRUCTION"?

THE DRAVA FLOODS AND REGULATION DOWNSTREAM OF MARIBOR AND
PTUJ BETWEEN THE TURN OF THE CENTURY AND THE FIRST WORLD WAR

The Austrian (and Styrian provincial) government had been planning to regulate the Drava River from Maribor to Središče ob Dravi since the 1880s, but all the interventions of the dual monarchy ultimately turned out to be somewhat more thorough maintenance work. There was always a lack of money for additional needs, and the monarchy was eventually overtaken by the First World War.

This period was characterised by a notable tension in the national relations within the monarchy. At the turn of the century, the German provincial assembly majority in Graz tried to use everything possible as a means of Ger-

Key-words:

floods,
regulations,
Drava River,
Maribor, Ptuj,
Ormož,
Središče ob Dravi,
national relations,
provincial
assembly
obstruction

* Raziskava je bila opravljena v okviru raziskovalnega programa št. P6-0280 *Ekonomska, socialna in okoljska zgodovina Slovenije*, ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

man-Slovene political reckoning. Slovenian assembly members, who increasingly exploited obstructions due to the failure to meet their demands, were accused during the longest period of obstruction (1910–13) of preventing the adoption of the budget and consequently the implementation of river regulations on the Drava River.

Uvod

»Pred dobrim mesecem so se pričela na več mestih regulacijska dela na Dravi, in to posebno v bližini Ptuja, kjer so bila najbolj potrebna. S tem se je končno začelo reševati življenjsko vprašanje predelov na Dravi, bodisi nad ali pod Ptujem. Pa tudi prebivalci teh predelov si bodo pri tem nujnem reševanju vprašanja regulacije Drave gotovo globoko oddahnili, ker bo po izvršenih delih obvarovanih več sto oralov najboljše plodne zemlje.«¹

Šele leta 1940 je štajerski časnik optimistično naglašal konec več desetletne agonije okrog celostne regulacije reke Drave gor- in dolvodno od Ptuja. Ta naj bi bila v naslednjih letih končno narejena na način, ki términu regulacija pritiče. Sistematična regulacija Drave od Maribora vse do Središča ob Dravi je bila sicer že v načrtih avstrijske (in štajerske deželne) vlade, a konec koncev je šlo pri izvedbi bolj ali manj za posege lokalnega značaja. Za kaj več je zmeraj zmanjkalo denarja, nakar je na koncu monarhijo prehitela prva svetovna vojna. V drugi polovici 20. let (20. stoletja), v času prve Jugoslavije, je bila sicer (pod Ptujem) narejena manjša regulacija (v dolžini 6 km),² ki je bila pravzaprav sanacija dotrajanega območja. Bolj ali manj je šlo za večja vzdrževalna dela, medtem ko je za celovitejšo regulacijo ponovno zmanjkalo sredstev, tako da so tozadevne načrte predstavili šele v drugi polovici 30. let.³ A z začetkom regulacije se je zopet odlašalo. Na začetku 40. let so (sicer velikopotezno zastavljena) dela le stekla, toda situacija takrat ni bila več nič kaj rožnata; v Evropi je že divjala druga svetovna vojna, tako da je bilo z regulacijo že čez slabo leto, ko je vojna zajela tudi Jugoslavijo, dokončno konec (oziroma je morala počakati boljše, tj. poveljne čase).

A vrnimo se v avstrijsko ustavno dobo. Tedaj je bilo uravnavanje (plovnih) spodnještajerskih rek, kar se tiče prometa, (v finančnem smislu) v rokah štajerskega namestništva; v ostalih zadevah (poplave, regulacije in podobno) si je stroške (običajno pol-pol) delilo z deželo (nekaj so prispevale še ostale zainteresirane stranke).⁴ Toda deželni odbor je (deželni) denar (pogosto) raje namenjal za razvitejše (in bolj nemške) štajerske predele,⁵ zato ni nič čudnega, da so slovenski spodnještajerski poslanci v Gradcu proti koncu 19. stoletja postajali vse bolj nestrpni in nezadovoljni z deželnozborsko politiko. Že sredi 80. let so sredi proračunske debate zapustili deželni zbor, češ da raje gredo, kot da so tam zaman. Na prelomu stoletja so večkrat odgovorili z deželnozborsko abstinenco, poleg tega so z geslom »proč od Gradca« radikalizirali svoj politični nastop (v letih pred vojno je to zahtevalo nekakšno samoupravo za Spodnjo Štajersko). A v Gradec so se vedno znova vračali. Toda zaradi nevzdržnih razmer v štajerski prestolnici (podpora raznim nemškim nacionalnim društvom iz

¹ *Slovenski gospodar*, 1. 5. 1940, str. 10.

² Prim. *Slovenski gospodar*, 8. 11. 1928, str. 7, 8.

³ Prim. *Jutro*, 17. 4. 1937, str. 5.

⁴ Občine, okraji, posestniki. Prim. *Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Steiermärkischen Landtages*, 19. Sitzung, 25. 1. 1866, str. 384–385. Gl. tudi npr. SI AS 1104, š.k. 1, Preliminare pro 1898.

⁵ Npr. *Domovina*, 3. 11. 1903, str. 1.

deželnega proračuna in zavračanje številnih slovenskih predlogov) so v nadaljevanju največkrat posegli po obstrukciji (najdaljša (med februarjem 1910 in jesenjo 1913) je (z izjemo kratkih presledkov) popolnoma ohromila delovanje deželnega zbora).⁶ Svojim volivcem so pojasnjevali, da v Gradcu sicer zastopajo »gospodarske, narodne in politične želje« prebivalstva, toda

»nemška večina deželnega zbora je iz narodne nestrpnosti dosledno prezirala naše najvažnejše zahteve in se nazadnje celo povspela do drznosti, da je hotela ustvariti zakone, ki bi pomenjali našo narodno smrt. Vsled tega smo morali prijeti za najskrajnejše orožje, ki nam je v deželni zbornici na razpolago, nastopili smo z obstrukcijo. Zabranili smo z govori in predlogi, da bi se dovolil nemški večini denar za njeno krivično vladanje, obstruirali smo proračun.«⁷

Ostrina nacionalnih odnosov je bila v letih pred prvo svetovno vojno izredna tako na Spodnjem Štajerskem kot tudi v Gradcu ter segala v vse pore javnega in zasebnega, političnega in gospodarskega življenja. V teh razmerah je nemška stran skušala slovensko obstrukcijo prikazati v kar najslabši luči oziroma jo izkoristiti v svojo korist. Kot sredstvo obračunavanja so namreč uporabljali vse mogoče, v tem primeru rečne regulacije, ki da so jih blokirali prav slovenski poslanci. Po pisanju slovensko pisanega ptujskega nemškega časnika *Štajerc* so bili oni krivi za to, da se prepotrebne regulacije Drave v deželnem zboru niso mogle nadaljevati.

»Edino deželni zbor štajerski bi moral še dovoliti, da se potrebni deželni prispevki izplačajo. V tem trenutku pa so preprečili slovenski poslanci delovanje deželnega zbora, vkljub temu, da so ti poslanci ravno zastopniki onih občin, katere so vsled povodnji v največji nevarnosti in katere bi regulacijo Drave najbolj potrebovale. /.../ Čisto slovenske vasi Zabovce in Nova ves, kjer se bregovi že trgajo, so v nevarnosti, da bi ob povodnji Drava odnesla hiše, gospodarska poslopja, vrte in zemljišča, kajti tukaj ravno je Drava že večkrat tudi pri mali povodnji veliko škodo povzročila.«

Ptujski list je opozarjal, da je nedokončana regulacijska dela tudi težko varovati in vzdrževati, vendar si je v bistvu prizadeval zanetiti nov (nacionalni) nemir v deželi (oziroma pridobiti kakšnega volivca več na deželi). *»Ni čuda, da se obrača jeza slovenskega ljudstva (zlasti na progi Maribor-Središče) proti slovenskim poslancem. /.../ Odgovornost, ki so jo vzeli slovenski poslanci s svojim nastopanjem na-se, je nedogledna, kajti prva prihodnja povodenj zamore že uničiti vse dosedanje zgradbe, ki so milijone koštale, nadalje pa tudi spraviti v nevarnost človeška življenje.«⁸*

Slovenska stran je seveda takšne in drugačne nemške obtožbe ostro zavrnila; slovenska obstrukcija da ni imela nobenega vpliva na regulacijo Drave, saj da jo je že leto prej ustavilo poljedelsko ministrstvo, ko nemška deželnozborska večina ni hotela zagotoviti potrebnih sredstev.⁹ *»Glede uravnanja rek, kakor Sotle, Mislinje, Dravinje, Drave, Mure, Save, Sromeljščice, Gabrnice, Ščavnice itd. nas*

⁶ Po deželnozborskih volitvah v splošni kuriji (20. septembra 1904) je imela slovenska stran v Gradcu deset poslancev, s čimer so lahko samostojno vlagali dopolnilne predloge k zakonom. S tem so dobili novo »orožje«, možnost obstrukcije, ki so jo (zaradi neupoštevanja njihovih zahtev) s koristjo uporabljali in z (večinoma nepotrebnimi) vložki motili seje. – Čuček: Ivan Dečko in njegov zadnji deželnozborski mandat, str. 36. Prim. Marko-Stöckl: Der steiermärkische Landtag, str. 1683–1718, tu str. 1706–13; Čuček: *Svoji k svojim*, str. 94–97.

⁷ *Slovenski gospodar*, 10. 2. 1910, str. 1.

⁸ *Štajerc*, 7. 7. 1912, str. 1.

⁹ *Slovenski gospodar*, 10. 3. 1910, str. 1.

je tolažila s praznimi obljubami za bodočnost.«¹⁰ Poslanec Mihael Brenčič je na seji ptujskega okrajnega zastopa konec leta 1912 izjavil, da je slab finančni (in siceršnji) položaj v deželi posledica obstrukcije nemških konservativcev in ne dvanajstih slovenskih poslancev, pri čemer bo slovenska obstrukcija trajala tako dolgo, dokler nemška večina v deželni zboru ne bo finančno podprla regulacije Pesnice in Drave.¹¹ Sicer je že »od prvega hipa obstrukcije slovenska kmečka stranka javno in odkrito izjavljala, da bo ljudstvu treba v tem boju za enakopravnost v deželi prinašati tudi žrtev na gospodarskem polju,« toda poudarjala, da so

»te žrtve tako majhne in na drugi strani dobre posledice slovenske obstrukcije tako velike. /.../ Ako bi slovenske obstrukcije ne bilo, bi davkoplačevalci po celi deželi sedaj že tretje leto plačevali zvišane deželne doklade. /.../ Deželne blagajne bi bile za kratek čas prenapolnjene, toda kdo si upa trditi /.../, da bi imel Slovenski Štajer od tega posebnih koristi? Slovenec bi dajal državi večje davke, deželi večje doklade, zraven pa prosjačil za vsako drobtinico z mize bogatega nemškega gospoda ter stradal.«¹²

Dravske regulacije na prelomu stoletij

Ne glede na napeto (predvojno) situacijo so »sistematične« regulacije Drave (ki bi jih lahko v bistvu označili kot temeljitejša vzdrževalna dela) potekale vse od 90. let 19. stoletja naprej. A čeprav je »bivša avstrijska državna uprava tekom let le zgradila na progi Maribor–Središče skupaj 35 raznolikih varnostnih in obrežnih zgradb na mestih, kjer se je takrat zdela potreba največja,« pa »pri vodi takega značaja, kakor je Drava, posamezne zgradbe ne pomenijo dosti, ker je še nebroj nevarnih mest, ki so varstva nujno potrebna.«¹³ Sicer je Avstrija z manjšimi (izrazito lokalnimi) popravki reke dolvodno od Maribora začela že na začetku 70. let,¹⁴ pri čemer je leta 1873 celo »izdala naredbo, da se sestavi načrt regulacije od Ptuja do Bukovcev.«¹⁵ Projekt, vreden okrog 200.000 gld., je predvideval konec poplav pod Ptujem (oziroma vsaj zmanjšanje cca. 2.000 hektarjev inundacijskega območja), kjer so še pomnili, kako je pred pol stoletja¹⁶ odneslo cele vasi in stanovanjska poslopja, zalilo površine in uničilo pridelek.¹⁷ Toda vse je potekalo (pre)počasi, dokler niso »leta 1882. in jeseni leta 1883. nastale velike poplave« in je

»avstrijsko notranje ministrstvo izdalo novo naredbo, da se sestavi načrt za regulacijo od Hajdoš do Borla. Medtem pa je reka delala dalje tako škodo, da se vlada ni smela več brigati samo za posamezne kulture, ampak da obvaruje posamezna naselja, vasi, ceste in mostove v Ptuju, Borlu in Ormožu. Komisija, ki je prišla, je takrat izdelala izhodne točke za regulacijo. Istočasno je komisija naredila, da se sestavi položaj celokupne struge od Maribora do Središča. Do izvršitve končnoveljnega načrta od Maribora do Središča pa ni prišlo, temveč obstojajo samo še ostanki o izvršenem načrtu, ki je bil sestavljen v letih 1903. in 1904. za regulacijo od Ptuja do Borla. Proračunska vsota tega načrta 11 km dolge proge je znašala dva in pol milijona kron. Tudi do te izvršitve ni prišlo, ker je Drava medtem tako močno izpodjedala

¹⁰ Slovenski gospodar, 10. 2. 1910, str. 1.

¹¹ Marburger Zeitung, 19. 12. 1912, str. 5.

¹² Slovenski gospodar, 13. 3. 1913, str. 1.

¹³ Slovenski gospodar, 7. 4. 1921, str. 2.

¹⁴ Pairhuber: Die Landesvertretung von Steiermark, III. Theil, str. 209–210.

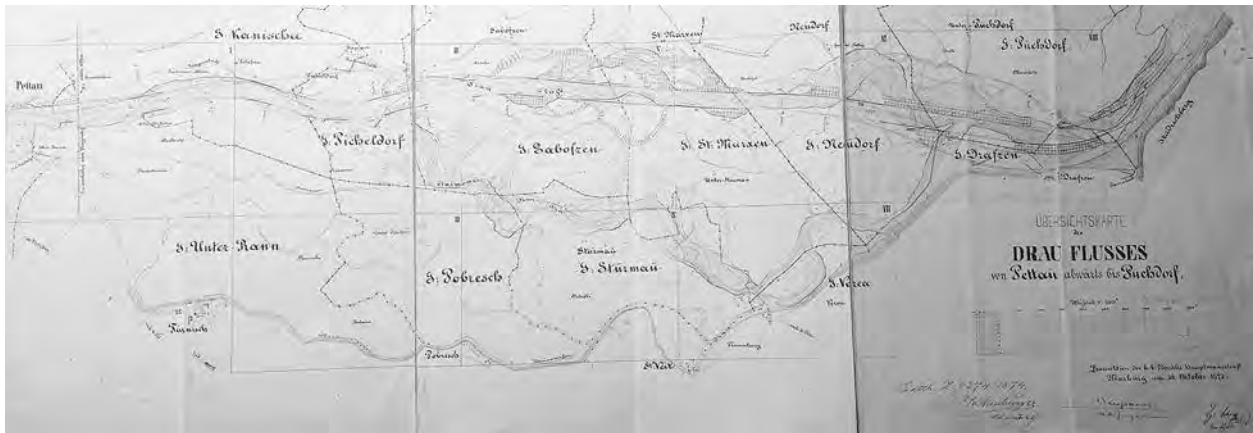
¹⁵ Slovenski gospodar, 1. 5. 1940, str. 11.

¹⁶ Petrić, Cik: Contributions to the Knowledge of the River Drava Flood, str. 15–33.

¹⁷ SI AS 1104, šk. 12, spis 712.

*svoje bregove in delala nasadom ter vasesm tako veliko škodo, da se je avstrijska uprava do svetovne vojne omejila samo na zasilno obrambo.*¹⁸

*Načrt obstoječega (in predvidenega novega) toka dolvodno od Ptuja (1873)
(Vir: SI AS 1104, šk. 12, spis 712)*

Kakor koli, na predvečer prve svetovne vojne Drava dolvodno od Maribora in Ptuja ni bila regulirana do te mere, da bi okoliško prebivalstvo živelo brezskrbno, temveč je moralo biti nenehno v pripravljenosti, če bi reka poplavela. Regulacija reke je bila (skladno z modernizacijo države) sicer predmet debate že vse od obnove ustavnega življenja v monarhiji. Čeprav so od 70. let 19. stoletja že izvajali posamezne sanacije rečnih obrežij, v drugi polovici 80. let pa poskušali z obsežnejšim, a še zmeraj delnim saniranjem rečnih bregov, se je takšno početje izkazalo za jalovo, tako da je posebna komisija na začetku 90. let ocenila, da je potrebna temeljita regulacija na levem bregu pod Sv. Petrom, na desnem bregu pri Loki, na desni strani pri Slovenski vasi in Hajdošah, na levem bregu pri Zabovcih, Markovcih, Novi vasi in Stojncih pod Ptujem, nato še dokončanje že začelih del v Frankovcih med Ormožem in Središčem. Vlada in deželni odbor sta vendarle prepoznala potrebo in zagotovila določena sredstva (120.000 gld. za obdobje štirih let (1891–94)). Slovenski poslanec Fran Radej je medtem ugotavljal, da je res bil že skrajni čas za prva konkretna dela na reki, ki je (v primerjavi s Savinjo) večja denarna sredstva prejela prvič. Drava je od Maribora dolvodno že leta (oziroma desetletja) uničevala pridelek ob svoji strugi (in širše) ter ogrožala ne zgolj posameznih posestnikov in bolj izpostavljenih kmetij, temveč cele vasi, še posebej na območju nižje Ptuja in od Ormoža naprej. Tukaj je bila Drava splet številnih večjih in manjših rokavov, meandrov in sploh poplavna. Poleg tega je hrvaška stran v tem delu svoje (desne) rečne bregove že toliko zaščitila, da je voda ob večjih pretokih »trčila« ob hrvaške nasipe in ostale varovalne gradnje ter se (s pospeškom) razlila na levo (štajersko) stran in dotične predele še močnejše prizadela.¹⁹

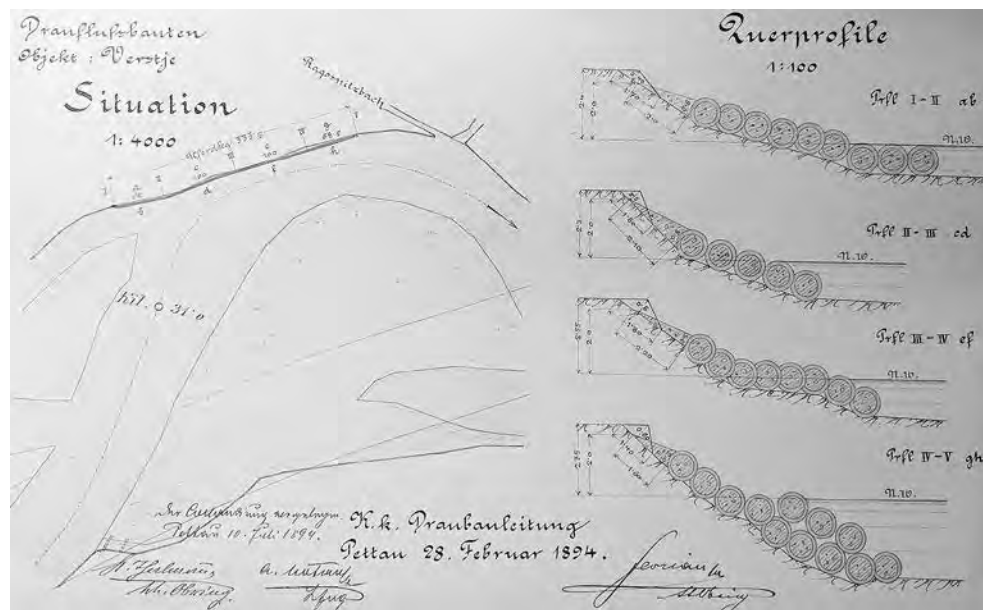
A tik pred načrtovanimi deli je poleti 1891 (23. avgusta) Drava obilneje poplavela. Posebej na udaru je bil desni rečni breg na Ptuju, kjer je nivo vode znašal 3,2 m nad normalo.²⁰ Po tej poplavi in škodi, ki jo je narasla reka povzročila, si je posebna komisija (pod vodstvom namestniškega svetnika Viktorja Heina) konec septembra ogledala reko med Mariborom in Frankovci, da bi

¹⁸ Slovenski gospodar, 1. 5. 1940, str. 11.

¹⁹ Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Steiermärkischen Landtages, 18. Sitzung, 18. 11. 1890, str. 175–177.

²⁰ Pettauer Zeitung, 1. 9. 1891, str. 4.

začeli z delno regulacijo, saj projekt ni mogel zadostiti potrebam celovite regulacije reke. Prvi dan so preverili objekte pri Trčovi, Dogošah, Loki, Slovenji vasi, Hajdošah, območju Drave nad ptujskim mostom in na Bregu pri Ptujem (Tepsau, Lendorf, Laak, Windischdorf, Siebendorf, die Drau oberhalb der Pettauer Stadtbrücke und Rann), drugi dan še območje nižje Ptuja.²¹ Štiriletni projekt je na zgoraj omenjeni trasi torej predvideval predvsem obsežnejša varovalna dela (utrjevanje nabrežij in razne vodogradnje za preprečevanje poplav). Dela so začeli februarja 1892 v Trčovi in najprej sanirali škodo zadnje poplave.²² Nad ptujskim mostom so začeli urejati desno nabrežje v dolžini cca. 300 m. Toda že konec aprila so morali zaradi visoke vode dela (v Trčovi) prekiniti, nad Ptujem pa avgusta, ko je grozila visoka voda.²³ Dela se je dalo opraviti pod Ptujem, kjer so v Markovcih med aprilom in avgustom zavarovali desni rečni breg.²⁴ Konec avgusta in na začetku septembra so nato dela v Trčovi nadaljevali in skušali zavarovati levi breg cca. 500 m dolgega rečnega odseka.²⁵ Tudi v Dogošah so do začetka septembra najprej sanirali škodo iz leta 1891,²⁶ nakar je dela ponovno prekinila močnejša poplava; septembra in oktobra 1892 je voda na Ptujem segala 3,7 m visoko.²⁷ Dravske »regulacije« so se izkazale za precej težak zalogaj, pri čemer so večino del izvedli šele po tej poplavi (oktobra so dela nadaljevali nad Ptujem)²⁸ in do poletja 1893 sanirali levo nabrežje (v Trčovi),²⁹ prav tako so izvedli nekaj dodatnih del za zavarovanje brežin (Dogoše, Zlatoličje)³⁰ in rekonstrukcijo prekopa (Duplek) še na desnem rečnem bregu.³¹ Nekaj del je bilo opravljenih tudi pod Ptujem. V Markovcih so v prvi polovici leta zaščitili desni

Prečni profil pri Brstju (1894)

(Vir: SI AS 186, šk. 9, Verstje, 28. 2. 1894)

²¹ *Pettauer Zeitung*, 21. 9. 1891, str. 3.

²² Prim. Kolar: Plovba po Dravi na ptujskem območju, str. 105.

²³ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt ob der Pettauer Brücke.

²⁴ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt St. Marxen.

²⁵ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt Tepsau.

²⁶ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt Lehndorf.

²⁷ Kolar: Plovba po Dravi na ptujskem območju, str. 105.

²⁸ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt ob der Pettauer Brücke.

²⁹ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt Tepsau.

³⁰ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt Lehndorf; spis Objekt Altendorf-Golldorf.

³¹ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt Täubling.

rečni breg³² in v Zabovcih levega.³³ Dela so potekala tudi v Stojncih³⁴ in v Borlu pri Zavrču.³⁵

Junija 1893 si je komisija (vodja namestniški svetnik Eugen Netoliczka, član tudi mariborski poslanec (in član deželnega odbora) Josef Schmiderer) ponovno ogledala reko in varovalne naprave (nasipe, pregrade ipd.). Potrdili so nadaljevanje del in hkrati ocenili, da sta posebej problematična dela reke Breg pri Ptujju in območje nižje Ptujja.³⁶ Konec leta 1893 in v prvi polovici leta 1894 so tako rekonstruirali (izboljševali) nabrežja pri Trčovi, Dogošah, Loki, Rošnji, Skorbi in nad ptujskim mostom, Brstjem pod Ptujem, Zabovcih, Markovcih in Stojncih.³⁷

Januarja 1895 je deželni zbor potrdil nov štiriletni projekt. Medtem je večdnevno deževje konec oktobra in na začetku novembra 1895 povzročilo, da je Drava skupaj s pritoki ponovno prestopila bregove in prizadela okolico.³⁸ Čeprav poplave niso bile katastrofalne (škoda iz naslova poplave naj bi bilo na ptujskem območju za celotno leto 1895 »le« 12.160 gld.),³⁹ so morali najprej sanirati nastalo škodo. Toda konec avgusta 1896 je voda ponovno grozila; vodostaj Drave je na Ptujju segal 2,5 m nad normalo.⁴⁰ Hujša poplava je območje prizadela tudi sredi oktobra 1896 (sredi dneva je dež dvignil nivo Drave 2,5 m nad normalo, popoldan je bil že 2,7 m, nakar so zvečer v Dravogradu namerili 4,5 m). Seveda so v Mariboru in na Ptujju s strahom čakali na pritok večjih vodnih gmot skupaj z vso navlakom. Ponoči je voda na Ptujju segla skoraj do 3 m in naslednji dan že čez to mejo. Drava je prestopila bregove v mestu in tudi v okolici, na deželi je poplavila na dolgo in široko ter povzročila precejšnje razdejanje.⁴¹

Leta 1896 so tako izvedli le nekaj varovalnih gradenj, saj je voda onemogočala bolj sistematičen pristop. V Trčovi so opravili rekonstrukcijska dela in zavarovali več brežin, v Dogošah so naredili jez, ki bi preprečeval poplave, potem nekaj vzdrževalnih del v Loki in v Rošnji, prav tako rekonstrukcijo po zadnji jesenski poplavi (Rošnja, Vurberk, Slovenja vas, predel nad ptujskim mostom, Brstje, Zabovci, Markovci, Borl-Zavrč v vrednosti cca. 30.000 gld.).⁴² Naslednjo jesen (sredi oktobra 1897) si je komisija ogledala reko in ugotovljala, da veliko ni bilo narejenega, da je treba marsikaj popraviti, medtem ko na številnih mestih del sploh še niso začeli.⁴³ Novembra so tako izboljšali nekaj brežin v Brstju in Pušencih,⁴⁴ prav tako so rekonstruirali poškodovane dele v Dogošah, Loki, Staršah, Zlatoličju, Slovenji vasi, Zabovcih, Pušencih, Stojncih in Gajevcih v višini cca. 20.000 gld.⁴⁵ Leta 1898 so porabili naslednjih 30.000 gld. V Staršah so očistili strugo, ostalo so namenili za vzdrževalna dela v Trčovi, Loki, Rošnji, Staršah, Zlatoličju, Slovenji vasi, Skorbi, Zabovcih, Stojncih, Forminu in Borlu.⁴⁶

Junija 1898, prav tedaj, ko je Drava znova poplavila in segala 3,5 m nad

³² SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt St. Marxen.

³³ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt Sabofzen.

³⁴ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt Steindorf.

³⁵ SI AS 1104, šk. 10, spis Objekt Ankenstein-Sauritsch.

³⁶ *Pettauer Zeitung*, 1. 7. 1893, str. 2–3.

³⁷ SI AS 1104, šk. 9, spis Collaudirungs Protokoll: Tepsau-Steindorf, 1894.

³⁸ Kolar: Plovba po Dravi na ptujskem območju, str. 105; *Pettauer Zeitung*, 3. 11. 1895, str. 3.

³⁹ *Pettauer Zeitung*, 29. 12. 1895, str. 4.

⁴⁰ *Pettauer Zeitung*, 30. 8. 1896, str. 2.

⁴¹ *Pettauer Zeitung*, 18. 10. 1896, str. 3–4.

⁴² SI AS 1104, šk. 9, spis Protokoll I., 28. 11. 1897.

⁴³ SI AS 1104, šk. 9, spis Protokoll, 32508-1898.

⁴⁴ SI AS 1104, šk. 9, spis Protokoll II., 28. 11. 1897.

⁴⁵ SI AS 1104, šk. 9, spis Protokoll III., 28. 11. 1897.

⁴⁶ SI AS 1104, šk. 1, spis Protokoll, 37112-1898.

normalo,⁴⁷ je bil potrjen nov štiriletni projekt (in letni proračun zvišan na 50.000 gld. (100.000 kron)).⁴⁸ Za novo štiriletno obdobje so dravske vodogradnje zastavili povsem na novo. Kot glavno sredstvo za preprečevanje poplav so bili (za začetek brezplačno) ponujeni t. i. patentni vodobrani (dravskih) inženirjev Kajetana Krischana in Ludwiga Zwanzigerja, ki so temeljili na sistemu potopnih valjev.⁴⁹ Poleg rednih vzdrževalnih del je vodogradbeni urad izdelal več načrtov v skupni vrednosti cca. pol milijona kron: novo obrežje in kanal med Brstjem in Zabovci v dolžini približno treh kilometrov (250.000 kron), s čimer bi zaščitili obrečne površine, potem načrt zaradi posledic poplave v vrednosti 80.000 kron in načrt regulacije pri Frankovcih v vrednosti 100.000 kron.⁵⁰ Kot alternativa se je »ponujal« še projekt za korekcijo Drave pod Ptujem v višini pol milijona kron.⁵¹ V obeh primerih so se kot možnost »ponujali« tudi vodobrani bavarskega strokovnjaka Augusta Wolfa,⁵² ki bi upočasnili tok, pri čemer bi se material manj agresivno odlagal na rob struge.⁵³

Toda takšnega finančnega »zalogaja« država in dežela nista zmogli, zato je vodogradbeni urad ostal pri rednem letnem proračunu (100.000 kron). Vendar zaradi poplave konkretnih del niso mogli začeti, saj so morali sprva sanirati nastalo škodo. Tudi leta 1899 je bolj ali manj ostalo zgolj pri besedah. Toda kljub

Primer gradnje na Vurberku (1897)

(Vir: SI AS 186, šk. 9, spis Wurmborg, 10. 5. 1897)

⁴⁷ *Pettauer Zeitung*, 20. 7. 1902, str. 7–8.

⁴⁸ SI AS 1104, šk. 1, spis 16123–1898.

⁴⁹ Prim. Krischan, Zwanziger: *Ein neues Mittel zur Regulierung geschiebeführenden Flüsse*.

⁵⁰ SI AS 1104, šk. 2, spis ad Statth Z 9367 ex 99.

⁵¹ SI AS 1104, šk. 2, spis Technischer Bericht zum Alternationsprojecte für die Correction des Draufflusses.

⁵² *Wolfsches Gehänge* – Wikipedia: https://de.wikipedia.org/wiki/Wolfsches_Geh%C3%A4nge (dostop: 14. 4. 2023). Prim. Faber: *Die Wolfschen Bauten zur Verbesserung geschiebeführender Flüsse*, str. 185–187.

⁵³ SI AS 1104, šk. 2, spis Technische Begründung, Object Verstje-Sabofzen.

ledolomu konec decembra 1899⁵⁴ so dela na reki na začetku leta 1900 le začeli. Medtem so o Krischan-Zwanzigerjevih vodobranih maja 1900 razpravljali v deželnem zboru. Ptujski poslanec (in župan) Josef Ornig se je (kot domačin) zanje posebej zavzel in našteval prednosti; boljši material, lažji piloti in fašine,⁵⁵ skratka, novi, moderni vodobrani naj bi bili bolje izvedeni in naj bi zagotavljali večjo učinkovitost.⁵⁶ Toda odločevalci očitno niso delili njegovega mnenja, saj so se več kot očitno odločili obdržati obstoječe naprave, čeprav se niso izkazale kot posebej zanesljive (okoliškim lastnikom so namreč povzročale precej škode). Ptujski mestni svetnik Karl Kratzer se je konec leta precej čudil, ko je ugotavljal, da je bil za regulacijo Drave (poleg namenskega denarja) na razpolago (tri leta celo brezplačno) nov patentiran vodobran, vendar se je vztrajalo pri zastarelih in odsluženih starih vodogradnjah.⁵⁷

Kljub temu so leta 1900 zgradili (oziroma obnovili) več (zastarelih) vodobranov med Dogošami in Zavrčem, natančneje Dogoše, Trčova, Loka, Rošnja, Sv. Martin, Vurberk, Zlatoličje, Slovenja vas, območje nad ptujskim mostom, pod Ptujem pa Brstje, Zabovci, Markovci, Stojnci in Borl (v vrednosti dobrih 100.000 kron).⁵⁸ Vmes so poleti (julija 1900) ponovno grozile poplave; na srečo prebivalcev ob Dravi je slednja (v primerjavi s Savinjo in Pesnico, ki sta se spet »znesli« nad svojo okolico (Pesnica je dobesedno uničila Dornavo)) tedaj manj poplavila in ni bila tako uničevalna.⁵⁹ Kljub parcialnim gradnjam je na prepotrebne regulacije (v prvi vrsti Drave, potem pa še Pesnice in Sotle) maja 1901 v državnem zboru opozarjal slovenski poslanec Miroslav Ploj in v svojem predlogu navajal, da deželni zbor popolnoma zanemarija Spodnjo Štajersko.⁶⁰ Že čez dober mesec (konec junija 1901) je Drava zopet pokazala zobe in na Ptuju narasla skoraj 3 m nad normalo. Tirolski in koroški dež je napolnil rečno strugo, voda je s seboj nosila ves material in na svoji poti uničevala vse pred seboj. Največ škode je napravila v Moškanjcih, kjer je odnesla slabe tri hektarje površin.⁶¹ Septembra 1901 je območju ponovno grozilo; večdnevni dež je povzročil poplave dravskih pritokov (Grajena, Dravinja, Rogoznica), medtem ko Drava začuda ni povzročala prevelikih preglavic.⁶² Leta 1901 so na relaciji Trčova, Dogoše, Sv. Martin, Loka, Rošnja, Krčevina, Vurberk, Starše, Zlatoličje, področje nad ptujskim mostom, nižje Ptuja pa Zabovci, Šturmovci, Markovci, Stojnci, Zavrč, Formin, Pušenci in Frankovci samo za odpravo posledic junijskih poplav porabili okrog 100.000 kron.⁶³ Ponekod (Zrkovci, Vurberk, območje pod Ptujem) se je pri utrjevanju brežin izkazal Wolfov sistem, saj so z njim precej bolj obvladovali spremenjen rečni tok.⁶⁴ Vendar v večini primerov ni bil najbolj uporaben,⁶⁵ saj je bil pri višji vodi in pri silovitejšem pretoku precej ranljiv.⁶⁶

A že naslednje poletje je Drava močno ogrozila kraje nižje Ptuja. Najbolj je prizadelo Markovce, kjer je voda zalila in uničila stotine hektarjev najboljših površin. Škoda je bila precejšnja tudi v Zabovcih. Poplava je odtrgala nabrežja,

⁵⁴ *Pettauer Zeitung*, 20. 7. 1902, str. 7–8.

⁵⁵ Butaraprotja za dreniranje ali utrjevanje rečnih bregov. Gl. Fašina: <https://www.fran.si/133/ss-kj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2/4473534/fasina?View=1&Query=fa%c5%a1ina> (dostop: 13. 11. 2024).

⁵⁶ *Pettauer Zeitung*, 12. 8. 1900, str. 3–4.

⁵⁷ *Pettauer Zeitung*, 16. 12. 1900, str. 4; *Tagespost*, 22. 12. 1900, str. 4.

⁵⁸ SI AS 1104, šk. 3, spis 253 ex 01.

⁵⁹ *Pettauer Zeitung*, 1. 7. 1900, str. 3.

⁶⁰ *Slovenski gospodar*, 9. 5. 1901, str. 1.

⁶¹ *Pettauer Zeitung*, 23. 6. 1901, str. 2.

⁶² *Pettauer Zeitung*, 22. 9. 1901, str. 3.

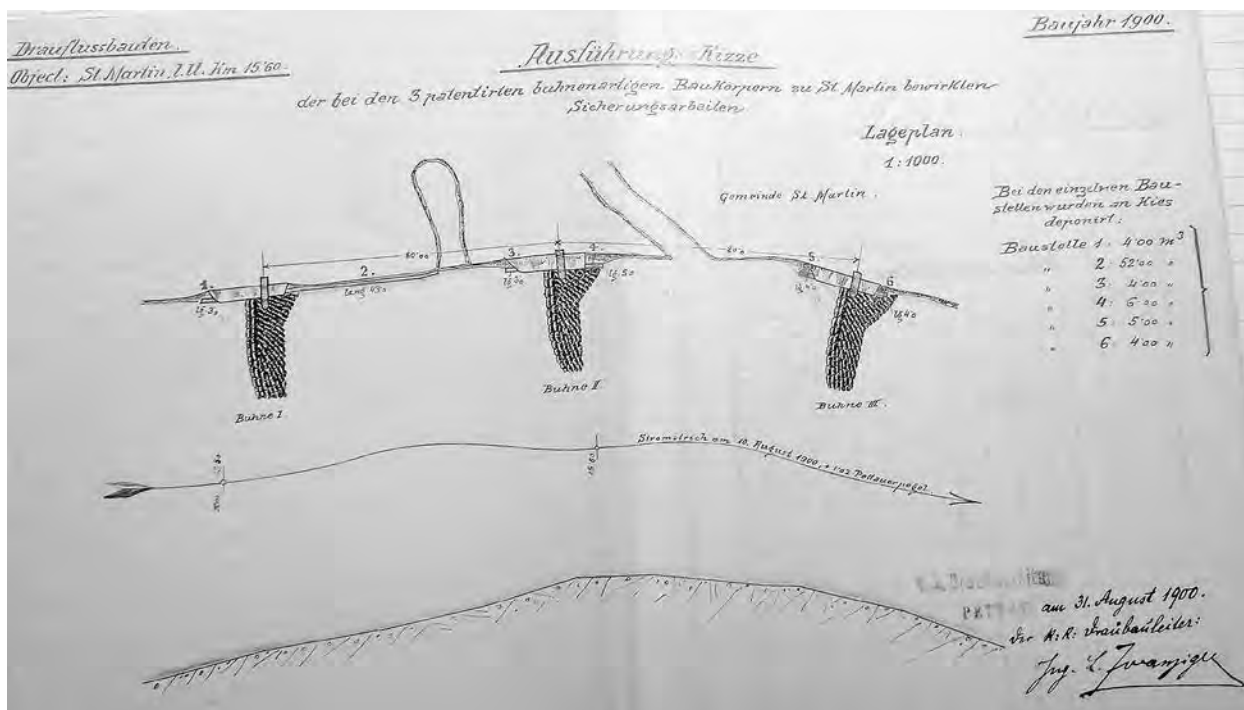
⁶³ SI AS 1104, šk. 3, spis 253 ex 01.

⁶⁴ SI AS 1104, šk. 3, spis Techischer Bericht über das vorgelegte Project ... an der Bucht von Frankofzen.

⁶⁵ *Pettauer Zeitung*, 20. 7. 1902, str. 7–8.

⁶⁶ SI AS 1104, šk. 2, spis Technische Begründung des Projectes..., Object Verstje-Sabofzen.

poškodovala zemljišča in objekte ter spremenila tok. Za nezanesljive so se izkazali obstoječi (stari) vodobrani, ki niso izpolnili pričakovanj. To je bila vsekakor voda na mlin Krischan-Zwanzigerjevim vodobranom, za katere sta inženirja trdila, da so precej boljši in da naj se uporabijo vsaj v izrednih razmerah (v letih 1898, 1899 in 1900 so se tozadevno izkazali za uspešne).⁶⁷ Medtem je nastali položaj (v nacionalnem smislu) skušal izrabit nemški *Pettauer Zeitung*, ko je okrivil slovenske (kmečke) poslance, češ da v deželnem zboru tozadevno očitno niso storili prav dosti, pri čemer je na drugi strani pohvalil nemške (mestne) poslance, ki da so precej boljše poskrbeli za protipoplavno zaščito na samem Ptujju.⁶⁸ Pred »vrati« so bile namreč deželnozborske volitve, zato je skušal nemški list situacijo pač obrniti sebi v korist in svojo volilno bazo razširiti na podeželje, a brez večjega uspeha.⁶⁹

Primer rekonstrukcije iz Sv. Martina (1900)

(Vir: SI AS 1104, šk. 3, spis St. Martin, 31. 8. 1900)

Kakor koli, do konca leta 1902 je bilo izvedenih več del na relaciji Trčova, Zrkovci, Dogoše, Miklavž, Sv. Martin, Loka, Rošnja, Krčevina, Vurberk, Starše, Zlatoličje, območje nad ptujskim mostom ter pod Ptujem Zabovci, Šturmovci, Markovci, Nova vas, Stojnci, Zavrč, Formin in Pušenci.⁷⁰ Naslednje leto so potekala rekonstrukcijska dela na daljši trasi med Pobrežjem pri Mariboru in Pušenci v vrednosti cca. 100.000 kron.⁷¹ Toda za ta denar se na takšni relaciji seveda ni dalo narediti veliko, poleg tega Drava sredi septembra (14. in 15.) 1903 domačinom, ki take poplave niso pomnili že vse od leta 1882, spet ni prizanesla. Katastrofalne razmere so kot po navadi beležili že v njenem zgornjem toku. Na Koroškem so škodo cenili v milijonih kron; voda je poplavela zemljišča, odnaša-

⁶⁷ *Pettauer Zeitung*, 20. 7. 1902, str. 7–8.

⁶⁸ *Pettauer Zeitung*, 13. 7. 1902, str. 3.

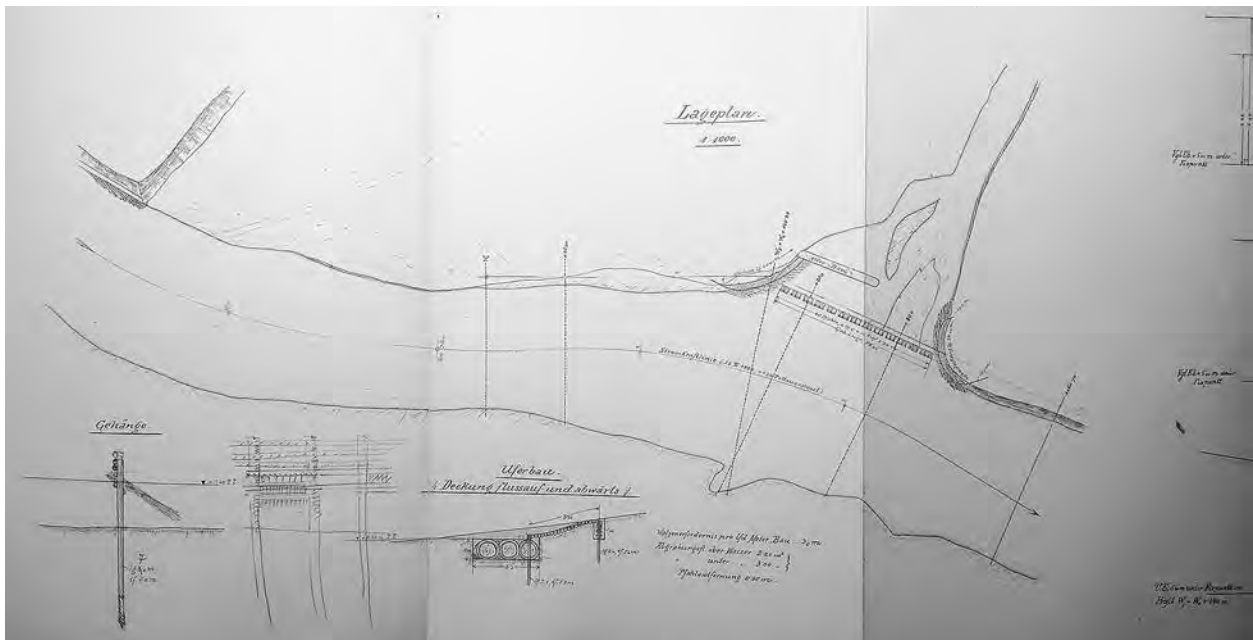
⁶⁹ Prim. Melik: *Volitve na Slovenskem*, str. 391.

⁷⁰ Prim. SI AS 1104, šk. 5.

⁷¹ Prim. SI AS 1104, šk. 7.

la živali, hiše in ljudi. V Dravski dolini je zalilo Radlje z okolico, porušilo most, več ljudi se je utopilo. V Mariboru in na Ptujju so s strahom pričakovali najhuje. V največjem spodnještajerskem mestu je podrlo most med Koroškim predmestjem in delavnicami Južne železnice. Umazana voda je prvi dan (14. septembra) cel dopoldan naraščala in s seboj nosila ves material, ki ga je pobrala na poti. Naslednji dan je vodostaj znašal že 4,2 m nad normalo; zalilo je nižje mestne predele (Lent), kjer so morali stanovalci zapustiti prebivališča. Ladja, ki jo je Drava prinesla s seboj, je ob vsesplošni histeriji zadela in poškodovala mestni most, totalni kaos je vladal nižje ob Dravi, v Melju. Ob 8. uri zvečer so namerili višino Drave 4,6 m nad normalo, pri čemer je voda še zmeraj naraščala.⁷² V Mariboru naj bi se utopilo med 16 in 18 ljudi. Podobne razmere so vladale tudi na Ptujju in v okolici.⁷³

Dravsko in Ptujsko polje sta se vseskozi soočala s težkimi razmerami; prebivalstvo je namreč iz leta v leto živelo v precejšnjem strahu pred neukrotljivo reko. Jeseni naslednjega leta (1904) je Drava spet grozila, v spodnjem toku tudi večkrat prestopila bregove in povzročila veliko škode. Ptujski časnik je pisal, da je leto za letom enako, da so pozimi pogosti suše in požari, medtem ko spomladi območje prizadenejo nizke temperature, neurja in občasne poplave. Pričakovani spomladanski prirast trte in sadnega drevja pogosto uniči pozeba, nato poletna toča stolče še tisto, kar je preživelo pozebo. Piko na i so postavile jesenske poplave, ki so opustošile vse, kar je še ostalo na poljih.⁷⁴ Mesec kasneje so se v ptujskem časopisu ponovno znašli Krischan-Zwanzigerjevi vodobrani. Poplave so pokazale, da tradicionalna vodogradnja pač ne zadošča. Čeprav je njun patent pohvalil tudi eden izmed vidnejših evropskih (francoskih) vodnih inženirjev Henri Girardon (med leti 1884–98 vodja regulacije reke Ren),⁷⁵ se zanj vlada ponovno ni odločila.⁷⁶

Uporaba Wolfovega vodobrana v Markovcih (1901)
(Vir: SI AS 1104, šk. 6, spis St. Marxen, 12. 9. 1901)

⁷² *Marburger Zeitung*, 15. 9. 1903, str. 5, 17. 9. 1903, str. 3–4.

⁷³ *Pettauer Zeitung*, 20. 9. 1903, str. 2.

⁷⁴ *Pettauer Zeitung*, 16. 10. 1904, str. 4.

⁷⁵ Prim. *Centralblatt der Bauverwaltung*, 22. 12. 1894, str. 534–535; 29. 12. 1894, str. 541–543.

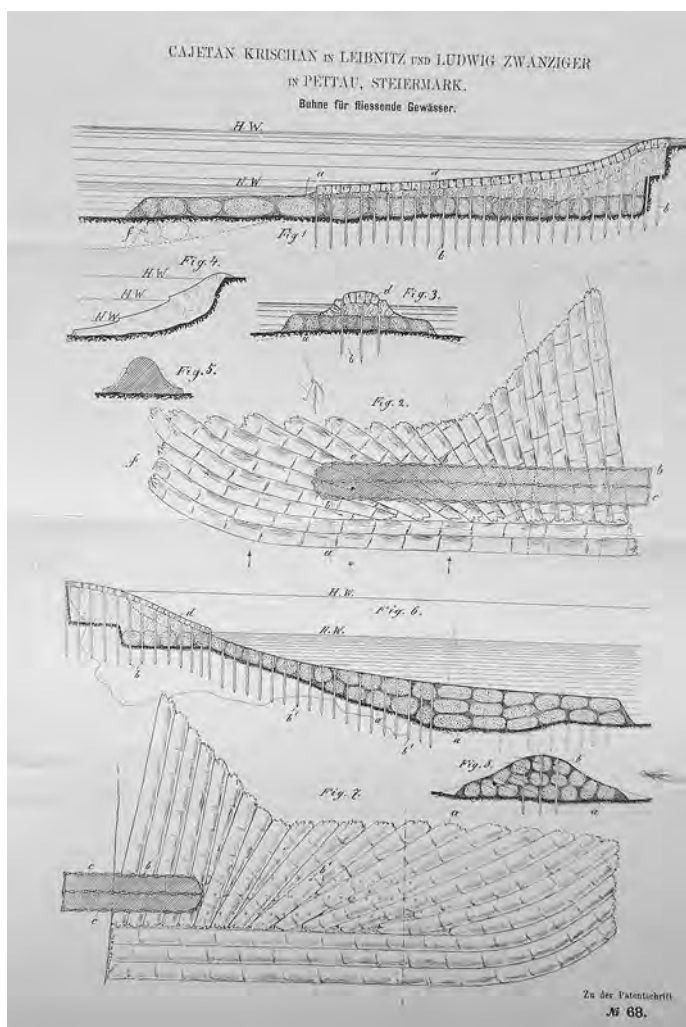
⁷⁶ *Pettauer Zeitung*, 20. 11. 1904, str. 3.

Zaključek

V slabih 15 letih se avstrijska vlada na »štajerski« Dravi ni pretirano »izkazala«. Izvedena regulacija nikakor ni bila sistematična, saj je šlo večinoma zgolj za temeljitejša vzdrževalna dela. Tudi v zadnjem desetletju pred prvo svetovno vojno so kljub pozivom po sistematični regulaciji med Mariborom in Središčem sledila le vzdrževalna dela.⁷⁷ Čeprav je bil celo izdelan detajlni načrt za regulacijo med Ptujem in Draženci v višini 2,5 milijona kron za obdobje 10 let,⁷⁸ je ostalo zgolj pri tem. Medtem je 18. oktobra 1907 močan dež na Koroškem (Beljak) povzročil ponovno razdejanje. Zvečer je Drava v Mariboru segala 3,5 m nad normalo in še naraščala. Reka je poplavlila Lent in odnesla spravljen les.⁷⁹ Čez pol leta, aprila 1908, so obilne padavine spet dvignile dravski nivo, a na srečo Drava ni obilneje poplavlila (toda poplavlili so vsi manjši pritoki, npr. Pesnica, ki je zalila celotno dolino).⁸⁰ Deželni zbor je septembra 1909 vendarle sprejel zakon glede sistematične regulacije Drave,⁸¹ »težke« slabih 12 milijonov kron. Toda s prepotrebno sanacijo se je odlašalo in odlašalo. »Za regulacijo rek in potokov po nemškem delu dežele se izda vsako leto na milijone,« medtem ko so si slovenski poslanci zaman prizadevali, da bi se regulacija Drave le začela.⁸²

Poplave so bile na območju med Mariborom in Ptujem pač stalnica. Poleg tega so se zaostrili nacionalni odnosi (pogosto) čutili tudi pri tako banalnih zadevah, kot so rečne regulacije. Slovenska prizadevanja je nemška stran skušala blokirati z vsemi sredstvi, v tem primeru z dravskimi regulacijami, in s tem (na deželi) obrniti razmerje moči sebi v korist. Toda največkrat ji to ni uspelo; tudi med najdaljšo deželnozborsko obstrukcijo (1910–13) slovenskih poslancev, ko jim je skušala naprtiti krivdo za zastala dela na Dravi, ni bila uspešna.

Kakor koli, v letih pred vojno se na Dravi ni izvajalo nič konkretnega,⁸³ čeprav so bili številni kraji ob reki precej ogroženi. V Zlatoličju je bilo npr. »okoli 100 hiš z vsemi pritoklinami, kakor tudi 500 oralov najboljšega zemljišča, obstoječega iz njiv, travnikov, pašnikov in gozdov, v nevarnosti,

Krischan-Zwanzigerjev vodobran
(Vir: SI AS 1104, šk. 7, spis Kais. königl. Patentamt, Österreichische Patentschrift Nr. 68, 10. 8. 1899)

⁷⁷ Prim. SI AS 186, šk. 77.

⁷⁸ SI AS 186, šk. 44, spis 5094 ex 1906 (5771/05).

⁷⁹ Marburger Zeitung, 19. 10. 1907, str. 4.

⁸⁰ Marburger Zeitung, 11. 4. 1908, str. 3.

⁸¹ Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Steiermärkischen Landtages, 30. Sitzung, 25. 1. 1910, str. 748.

⁸² Slovenski gospodar, 1. 2. 1912, str. 2.

⁸³ SI AS 186, šk. 77.

da jih povodenj popolnoma odnese«. ⁸⁴ Slovenski poslanci so še marca 1914 pozivali vlado, naj vendarle začne nujno regulacijo, ⁸⁵ saj da je pred Središčem »Drava v zadnjih 20 letih svojo strugo za 1 km globoko proti Štajerski pomaknila«. ⁸⁶ Načrt je bil sicer vseskozi »na mizi«, saj je imel »inženir Weber /.../ kot vodja regulacij Drave pred svetovno vojno v načrtu regulacijo od Loke«, a je »izvrševal samo zasilne naprave v obrambne svrhe. To se je delalo v nekaterih dobah samo zato, da je dobila Drava pravo strugo. Takšne zgradbe seveda niso bile posebno odporne in so držale samo par let.« ⁸⁷ S propadom monarhije je bilo »avstrijskih« načrtov glede regulacije Drave na Štajerskem seveda konec.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

SI AS – Arhiv Republike Slovenije

- ◉ SI AS 1104, Štajersko namestništvo.
- ◉ SI AS 186, Cesarsko-kraljevo kmetijsko ministrstvo.

ČASOPISNI VIRI

Centralblatt der Bauverwaltung, 1894.
Domovina, 1903.
Jutro, 1937.
Marburger Zeitung, 1903, 1907–08, 1912.
Pettauer Zeitung, 1891, 1893, 1895–96, 1900–04.
Slovenski gospodar, 1910–14, 1921, 1928, 1940.
Štajerc, 1912.

OBJAVLJENI VIRI

Stenographische Protokolle über die Sitzungen des steiermärkischen Landtages:

- ◉ I. Landtags-Periode, IV. Session, 1866;
- ◉ VII. Landtags-Periode, I. Session, 1890;
- ◉ X. Landtags-Periode, I. Session, 1910, II. Session, 1914.

SPLETNI VIRI

Fašina: <https://www.fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2/4473534/fasina?View=1&Query=fa%c5%a1ina> (dostop: 13. 11. 2024).

Wolfsches Gehänge – *Wikipedia*, https://de.wikipedia.org/wiki/Wolfsches_Geh%C3%A4nge (dostop: 14. 4. 2023).

⁸⁴ *Slovenski gospodar*, 23. 3. 1911, str. 3.

⁸⁵ *Slovenski gospodar*, 5. 3. 1914, str. 1; *Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Steiermärkischen Landtages*, 24. Sitzung, 27. 2. 1914, str. 764–765.

⁸⁶ *Slovenski gospodar*, 5. 3. 1914, str. 1.

⁸⁷ *Slovenski gospodar*, 1. 5. 1940, str. 11.

LITERATURA

Čuček, Filip: Ivan Dečko in njegov zadnji deželnozborski mandat. V: *Prispevki za novejšo zgodovino* 62 (2022), št. 3, str. 30–43.

Čuček, Filip: *Svoji k svojim*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016.

Feber, Eduard: Die Wolfschen Bauten zur Verbesserung geschiefbeführender Flüsse. V: *Bautechnik* 3 (marec 1925), št. 14, str. 185–187.

Kolar, Nataša: Plovba po Dravi na ptujskem območju od 15. st. do konca 19. st. V: *Ekonomska i ekohistorija* 7 (2011), št. 1, str. 101–110.

Krischan, Cajetan, Zwanziger, Ludwig: *Ein neues Mittel zur Regulierung gechiebeführenden Flüsse*. Leibnitz und Pettau: Buchdruckerei Heinrich Stiasny, 1900.

Marko-Stöckl, Edith: Der steiermärkische Landtag. V: *Die Habsburger-monarchie, Band VII/2*. Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2000, str. 1683–1718.

Melik, Vasilij: *Volitve na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenska matica, 1965.

Pairhuber, Johann: *Die Landesvertretung von Steiermark, III. Theil, 1872-1877*. Graz: Leykam-Josefsthal, 1878.

Petrić, Hrvoje, Cik, Nikola: Contributions to the Knowledge of the River Drava Flood in 1827. V: *Ekonomska i ekohistorija* 17 (2021), št. 1, str. 15–33.

SUMMARY

WAS THE “REGULATION OF THE DRAVA RIVER A VICTIM OF SLOVENIAN OBSTRUCTION”?

THE DRAVA FLOODS AND REGULATION DOWNSTREAM OF MARIBOR AND PTUJ BETWEEN THE TURN OF THE CENTURY AND THE FIRST WORLD WAR

The Drava River downstream of Maribor and Ptuj was not sufficiently regulated on the eve of World War I for the local residents to live peacefully; instead, they had to be on guard in case the river overflowed. The Austrian (and Styrian provincial) government had been planning to regulate the Drava from Maribor to Središče ob Dravi since the 1880s, but all the interventions of the dual monarchy ultimately turned out to be somewhat more thorough maintenance work. There was always a lack of money for additional needs, and the monarchy was eventually overtaken by the First World War.

This was also a time of strained national relations in the monarchy. At the turn of the century, the German provincial assembly majority in Graz tried to use everything possible as a means of German-Slovene political reckoning. Slovenian deputies, who increasingly exploited obstructions due to the failure to meet their demands, were accused during the longest period of obstruction (1910–13) of having prevented the adoption of the budget and, consequently, the implementation of river regulations on the Drava by their actions.

In any case, the regulation of the Drava had been a subject of debate (in line with the modernization of the state) ever since the restoration of constitutional life in the monarchy. Although certain riverbank repairs had already been carried out in the second half of the century, at the beginning of the 1890s a special commission assessed that thorough regulation was necessary. The four-year project worth 120,000 guildens mainly envisaged protective works (strengthening of embankments and various hydraulic structures to prevent floods) between Maribor and Ptuj and below Ptuj. The works began in February 1892, but at the end of April they had to stop work due to high water. The works were again stopped by a stronger autumn flood, when the water in Ptuj reached

3.7 meters. The Drava regulations proved to be quite a difficult task, while most of the work was carried out only after this flood. In June 1893, the commission again inspected the river and the maintenance facilities (dykes, barriers, etc.). They confirmed the continuation of the work, but at the same time assessed that the part of the river at Breg pri Ptuju and the area below Ptuj were particularly problematic. At the end of 1893 and in the first half of 1894, several embankments were reconstructed (improved).

In January 1895, the provincial assembly approved a new four-year project. In the meantime, several days of rain at the end of October and the beginning of November 1895 caused the Drava and its tributaries to overflow their banks again, severely damaging the surrounding area. At the end of August 1896, the water level in Ptuj was 2.5 meters above normal. A more serious flood also affected the area in mid-October 1896. In 1896, only a few protective works were carried out, as the water level made more systematic construction impossible. The following autumn (mid-October 1897), a commission inspected the river and found that not much had been done, that many things needed to be repaired, and that work had not even begun in many places.

In June 1898, just when the Drava had flooded again and reached 3.5 meters above normal, a new four-year project was approved, with the annual budget increased to 50,000 guildens. (100,000 crowns). For the new four-year period, the Drava River hydraulic structures were completely re-planned. As the main means of flood prevention, the so-called patent dams of the (Drava) engineers Kajetan Krischan and Ludwig Zwanziger were offered (free of charge to begin with), which were based on a system of submerged cylinders (but the decision-makers ultimately did not decide on them). In addition to regular maintenance work, the Waterworks Office produced several plans worth a total of approx. half a million crowns. However, the state and the region were unable to make such a financial "burden", so the Waterworks Office stuck to its regular annual budget (100,000 crowns). Due to the recent flood in 1898, no concrete work was started, as they had to repair the damage first. In 1899, too, it was more or less just words. But despite the breaking of ice at the end of December 1899, work on the river only began at the beginning of 1900, and several dams worth over 100,000 crowns were built.

Meanwhile, in the summer (July 1900), floods threatened again; fortunately for the residents along the Drava, the latter flooded less and was not so destructive. But barely a year later (end of June 1901), the Drava ravaged again and rose almost 3 meters above normal water levels in Ptuj. The Tyrolean and Carinthian rain filled the riverbed, carrying material with it and destroying everything in its path. In September 1901, the area was threatened again; several days of rain caused floods in the Drava's tributaries (Grajena, Dravinja, Rogoznica), while the Drava miraculously did not cause too many problems (in 1901, around 100,000 crowns were spent on floods alone). The following year (summer), the Drava also severely threatened the areas downstream of Ptuj. Nevertheless, by the end of 1902, several works had been carried out, and the following year reconstruction works were carried out between Pobrežje pri Mariboru and Pušenci worth approx. 100,000 crowns.

But in mid-September (14th and 15th) 1903, the Drava again did not spare the locals. As usual, catastrophic conditions were already recorded in its upper reaches. In Maribor and Ptuj, people were fearing the worst. In the largest city in Lower Styria, the bridge between Koroško predmestje and the workshops of the Southern Railway collapsed. The dirty water rose all morning on the first day (September 14th), carrying with it all the material it picked up on its way. The next day, the water level was already 4.2 meters above normal; it flooded the lower parts of the city (Lent), where residents had to abandon their homes. In Maribor, between 16 and 18 people are said to have drowned. Similar conditions prevailed in Ptuj and its surroundings. In the autumn of the follow-

ing year, the Drava threatened again. In October 1904, the Drava, especially in its lower reaches, overflowed several times and caused a lot of damage. The areas Dravsko polje and Ptujsko polje faced difficult conditions throughout, while the population lived in considerable fear of the unruly river from year to year.

In the following years, despite calls for systematic regulation between Maribor and Središče, merely maintenance work followed. Meanwhile, in 1907 and 1908, it flooded again considerably. Although the provincial assembly passed a law in September 1909 regarding the systematic regulation of the Drava, “worth” almost 12 million crowns, the much-needed restoration was delayed. In the years before (and during) the war, only maintenance work was carried out to solve current problems. The collapse of the monarchy, of course, interrupted the plans.

1.04 Strokovni članek

UDK 930.25:27.772(497.4Ljubljana)

Prejeto: 4. 10. 2024

Skrb za varstvo arhivskega gradiva v Nadškofijskem arhivu Ljubljana

NATAŠA CAR

univ. dipl. zgodovinarica, arhivistka

Nadškofijski arhiv Ljubljana, Krekov trg 1, SI-1000 Ljubljana

e-pošta: natasa.car@rkc.si

Izvleček

Prispevek obravnava področje varstva arhivskega gradiva v Nadškofijskem arhivu Ljubljana. V uvodnih razdelkih so na kratko predstavljene zgodovina njegovega delovanja ter vrste fondov in zbirk, za katere skrbijo tamkajšnji arhivisti. V nadaljevanju je govora o lokaciji, značilnostih notranjih prostorov in pridobljeni opremi, ki je močno olajšala marsikatero delo, zlasti v povezavi z digitalizacijo gradiva, in s tem omogočila, da zaposleni čim bolj stopajo v korak s hitro napredujočim procesom virtualizacije. Preden arhivska dokumentacija najde ustrezno mesto v depoju, jo je treba strokovno obdelati in s tem zagotoviti optimalne pogoje za dolgoročno hrambo te dragocene pisne kulturne dediščine.

Abstract

CARE FOR THE PROTECTION OF ARCHIVAL MATERIALS IN THE LJUBLJANA ARCHDIOCESAN ARCHIVES

The topic of the article concerns the field of protection of archival materials in the Ljubljana Archdiocesan Archives. The history of its operations and the kinds of fonds and collections that the archivists there look after are briefly covered in the introductory sections. The location and features of the interior areas as well as the purchased equipment are covered in the section that follows. The acquired equipment has greatly facilitated many tasks, especially in connection with the digitisation of materials, and thus enabled employees to keep pace with the rapidly advancing process of virtualization. To provide the best possible environment for the long-term preservation of this priceless written cultural legacy, historical documents must first undergo archival processing before they can be stored in the repository.

Ključne besede:

Nadškofijski arhiv Ljubljana, lokacija, prostori, oprema, strokovna obdelava, varna hramba arhivskega gradiva

Key-words:

Ljubljana Archdiocesan Archives, location, premises, equipment, archival processing, safe storage of archival materials

Uvod

V literaturi in na spletu so arhivi pogosto označeni s prisposodbo »zakladnica spominov«, zato seveda potrebujejo ustrezno zaščito in varstvo. Arhivisti potemtakem veljajo za varuhe arhivskega gradiva. Na prvi pogled se morda tovrstno delo zdi monotono, a se moramo zavedati, da zahteva ogromno znanja, izkušenj, natančnosti in premišljenosti. Res je, da primerna izobrazba predstavlja temelj strokovnega opravljanja, tako rekoč vsake službe, vendar na osnovi lastnih dognanj menimo, da mora imeti arhivist v sebi nekakšen čut in zavest za pravilno razpolaganje, ohranjanje ter konec koncev posredovanje pisne kulturne dediščine vsem tistim, ki jih zanimajo dogodki iz bližnje ali daljne preteklosti.

Arhivsko gradivo je pomembno, ker ponuja odgovore na razna strokovna in raziskovalna vprašanja, uporabno je za področja sodstva, uprave in zakonodajne veje oblasti. Gre za eno od temeljnih prvin pravne države, ključno za varstvo človekovih pravic. Z njim se oblikuje kolektivni spomin, odkriva resnica in omogoči poprava storjenih krivic.¹ Na kakovost ohranjenosti v veliki meri vplivata dva dejavnika. Prvi je človek s svojimi bolj ali manj racionalnimi posegi ter prostor, kjer so takšni zapisi arhivirani.

Za dosledno izvajanje varstva dokumentarnega in arhivskega gradiva obstaja zakonska podlaga, v obliki Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih, ki ga dopolnjuje Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva (krajše UVDAG, 2017) ter pravilniki, med katerimi izpostavljamo Pravilnik o strokovni usposobljenosti za delo z dokumentarnim gradivom (2016), Pravilnik o strokovnih izpitih in pridobivanju strokovnih nazivov na področju varstva arhivskega gradiva (2017) ipd. K izboljšanju razmer je v zadnjem času bistveno pripomogla sodobna informacijska tehnologija, ki je omogočila, da se matične, družinske knjige, listine, rokopisi, ostali spisi in poškodovano gradivo reproducirajo oziroma digitalizirajo z namenom preprečevanja nadaljnje škode, nastale ob večkratnem fizičnem stiku starih, dotrajanih dokumentov in knjig.

Kratek pregled Nadškofijskega arhiva Ljubljana (NŠAL)

Preden preidemo k osrednji temi, se bomo sprehodili skozi zgodovino NŠAL, ki je del ljubljanskega Nadškofijskega ordinariata.² V njem so zaposleni štiri arhivisti, ki se ukvarjajo z zbiranjem, urejanjem, s popisovanjem in z varovanjem arhivskega gradiva ter omogočajo vpogled vsem zainteresiranim uporabnikom.³

Za njegov obstoj je zaslužnih kar nekaj nekdanjih škofov in duhovnikov. Če so nekateri od njih arhivsko delo predali svojim tajnikom oziroma vodjem škofijske pisarne, so se drugi kot arhivarji preizkusili sami. Eden izmed začetnikov NŠAL škof Tomaž Hren (1597–1630) je med drugim uredil arhiv ljubljanske škofije v Gornjem Gradu. Kot naslednjega velja omeniti škofa Antona Alojzija Wolfa (1824–1859). V čas njegovega škofovanja namreč sodi prvi resnejši pristop k bolj sistematični ureditvi gradiva, saj je bil takrat izdelan popis inventarja, medtem ko se je Wolf osebno zavzel, da se dokumentacijo iz Gornjega Gradu ustrezno klasificira in prenese v Ljubljano. Odgovornost za to je poveril Jožefu Keku (1836–1854), ki je gradivo iz 267 fasciklov Ljubljanskega stolnega kapitlja

¹ Melik: *Arhivsko pravo*, str. 2.

² Ordinariat – urad za vodenje škofije, ki ga zastopajo nadškof metropolit, nadškofijski tajnik in tiskovni predstavnik, pomožna škofa, generalni vikar in kancler. Ordinariat: <https://www.nadskofija-ljubljana.si/nadskofija/ordinariat/osrednji-urad/> (dostop: 16. 12. 2024).

³ *Letopis Katoliške cerkve v Sloveniji 2017*, str. 343.

natančno popisal in za sedem zvezkov istoimenskih protokolov pripravil repertorij. Na enak način se je lotil 40 fasciklov najstarejšega škofijskega gradiva, pri katerem sicer ni posegal v notranjo ureditev. Zdi se, da Kekova naslednika Leopold Klinar (1839–1877) in Anton Koblar (1854–1928) nista pustila vidnejših sledi, kot se je to zgodilo pod Jakobom Missio (1884–1898). Slednji si je prizadeval urediti poslovanje škofijskih pisarn po graškem vzoru, kar je pomenilo, da so spisovno gradivo razvrščali po geslih, medtem ko so v protokolu opustili številko fascikla. V tem času je bil uveden izraz *župnije*. Razen manjših preventivnih posegov ravnatelja škofijske pisarne Viktorja Steske (1868–1946), ki je med letoma 1906 in 1918 poskrbel za prenos gradiva iz pritličja škofijskega dvorca v prvo nadstropje, pri urejanju in razvrščanju dokumentov vse do imenovanja stalnega arhivarja, ni prišlo.⁴

Leta 1911 je takratni škof Anton Bonaventura Jeglič (1898–1930) ustanovil stalno mesto škofijskega arhivarja in za prvega imenoval besniškega župnika Franca Pokorna (1911–1936). Kasneje ga je nasledil Maks Miklavčič (1937–1971), ki je ob urejanju gradiva vztrajal pri načelu provenience in poskrbel, da se je arhiv odprl za javnost.⁵ Na vodstvenem položaju so se vse do današnjih dni izmenjali uršulinka Mateja Gorišek (1971–1986), salezijanec in teolog Bogdan Kolar (1987–2000), France Martin Dolinar (1977–1987 in 2000–2021) in Julijana Visočnik (2021–).

O arhivskih fondih in zbirkah

Arhiv hrani pester nabor fondov in zbirk, pretežno cerkvenega značaja. Začnimo s Škofijskim arhivom Ljubljana (ŠAL), katerega spisovno gradivo označujemo s ŠAL I, ŠAL II, ŠAL III, ŠAL IV, ŠAL V in Škofijski arhiv Ljubljana–župnije (ŠAL/Ž).

ŠAL I vsebuje prepise nekaterih listin in spise prvih treh stoletij po ustanovitvi škofije, ki jih je okoli leta 1840 uredil ravnatelj škofijske pisarne Jožef Kek, zato se poleg prej omenjene uporablja tudi oznaka ŠAL/Kek. ŠAL II zajema spise, ki so glede na t. i. registraturni red⁶ razvrščeni v osem skupin. ŠAL III pokriva gradivo po dekanijah, med drugim določene vsebinske sklope, kot so »gubernij«, »stolna cerkev in kapitelj« ter »kresije« v Ljubljani, Novem mestu, Postojni. Razvrstitev dokumentov oziroma njihovo zaporedje je podobno tudi v ŠAL IV, le da so tam razvrščeni po snovi. V ŠAL V se kažejo spremembe, uvedene pri poslovanju škofijske pisarne za časa ljubljanskega škofa Jakoba Missie med letoma 1884 in 1898. Naj dodamo, da k ŠAL/Ž spadajo tisti spisi, ki jih je zgodovinar in škofijski arhivar Anton Koblar izločil, saj so se ti nanašali na župnije.⁷

V sklop Škofijskega arhiva Ljubljana spadajo še župnijski, duhovniški, škofijski inventarji, duhovniški testamenti, sinode, vizitacije, škofijski in konsistorialni protokoli, popisi cerkva iz leta 1954, spisi s področja šolstva, bogoslovnega semenišča v Ljubljani, gospostev Gornji Grad, Vrbovec, Pfalz in Goričane itd.

Naslednji obsežnejši fond je Kapiteljski arhiv Ljubljana (KAL). Ko je bila 6. decembra 1461 v Ljubljani ustanovljena škofija, so bila pri stolni cerkvi sv. Nikolaja vzpostavljena mesta prošta, dekana, desetih kanonikov in štirih vikarjev, ki jih je 6. septembra 1462 potrdil papež Pij II. Istočasno je potrdil priključitev sedmih župnij, ki so bile ob ustanovitvi dodeljene kapiteljski menzi.

⁴ Dolinar: Nadškofijski arhiv v Ljubljani od Tomaža Hrena do Maksa Miklavčiča, str. 39.

⁵ Čipić Rehar: Škofijski arhivi v Sloveniji v času druge polovice 20. in začetku 21. stoletja, str. 180–181.

⁶ Začel veljati s 1. januarjem 1788 in trajal eno leto (prim. *Vodnik po fondih in zbirkah*, str. 25).

⁷ *Vodnik po fondih in zbirkah*, str. 25–26, 35.

Šlo je za župnije Šentvid pri Ljubljani, Naklo, Svibno, Vodice, Šentjernej, Sv. Nikolaj pri Beljaku in Radovljica. Med glavne dejavnosti stolnega kapitlja so sodili bogoslužje, pastoralna, upravljanje priključenih župnij in soupravljanje škofije. Med delovanjem so se izoblikovale posebne službe. Ena izmed takih je bila služba kapiteljskega ekonoma, posamezni kanoniki so opravljali službo »zakristana«, »spovednika« oziroma »penitenciarja«, »teologa« in »kanclerja«. Vpetost stolnega kapitlja v številna področja je povzročila pestrost spisovnega gradiva. Čeprav smo omenili, da v ŠAL I najdemo spise prvih treh stoletij po ustanovitvi škofije, se vsi pomembnejši spisi nahajajo ravno v t. i. Kapiteljskem arhivu, saj so upravne zadeve v primeru škofove odsotnosti vodili pri stolnem kapitelju.⁸

Posebej zanimivi za rodoslovne raziskave so Župnijski arhivi. Gradivo vsake župnije tvori določen fond, sestavljen iz rojstnih, poročnih in mrliških knjig,⁹ družinskih knjig (*status animarum*) ter drugega spisovnega in knjižnega gradiva.¹⁰

Fond Društva (od NŠAL 200 do NŠAL 223) vključuje gradivo društev in ustanov, kot so Katoliška družba za Kranjsko, Cecilijansko društvo, Akademski dom sv. Cirila, Podporno društvo za duhovnike ljubljanske škofije, Vzajemnost, Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov Ljubljana, Danica, Leonova družba, Društvo treznosti, Dom slepih, Slovensko duhovniško društvo, Katoliška akcija, Apostolstvo sv. Cirila in Metoda, Družba sv. Rafaela, Karitativna zveza Ljubljana, Družba sv. Vincencija Pavelskega, Škofijsko društvo za varstvo sirot, Družba sv. Elizabete za ljubljansko škofijo, Kmečka kuhinja, Aljažev klub, Društvo za mladinske domove, Sodalitas ss. Cordis, Pripravniški dom.

Arhiv hrani tudi raznovrstne zbirke. Mednje prištevamo fotografije cerkvenih oseb in stavb, kartografsko zbirko, zbirke listin, rokopisov, starih tiskov in duhovniških pridig. Zanimiva je zbirka načrtov, razdeljenih v dve skupini. To so skice cerkvenih stavb, ki jih je zasnoval Franc Avsec (1863–1943), in načrti prenovitvenih del, najdeni med zapuščinami duhovnikov ali med prevzetim arhivskim gradivom iz župnij.

Poleg že naštetih obstajajo še zbirke plakatov in koledarjev, podobnic, kaset in DVD-jev, zgoščenk, škofijskih listov, papeških okrožnic in pisem, mikrofilmov, merijskih matičnih knjig in prepisov matičnih knjig. V okviru muzejske zbirke se hranijo različna duhovniška odlikovanja, denar v obliki bankovcev in kovancev, znamke s posvetnimi in z nabožnimi motivi, žigi in pečatniki škofov, opatov, župnij, vikariatov in lokalij, kelihi, zvončki, škapulirji, rožni venci ipd.

Za konec se ustavimo še pri zapuščinah škofov in zapuščinah duhovnikov. Zapuščina vsakega škofa ima svojo signaturo od NŠAL 300 do NŠAL 327. Podobno je pri zapuščinah duhovnikov, le da je ta zbirka obsežnejša. Nazadnje je obsegala 256 zapuščin. Njihove signature nosijo oznake od NŠAL 400 do NŠAL 601. Zbirki se sicer nenehno dopolnjujeta v skladu s prevzetim gradivom pokojnih škofov in duhovnikov.

Za posamezne fonde in zbirke so arhivisti pripravili pripomočke v obliki inventarjev in vodnikov. Do sedaj so izšle naslednje publikacije:

1. *Vodnik po fondih in zbirkah* (ur. Bogdan Kolar). Ljubljana: Nadškofijski arhiv Ljubljana, 1999.
2. Žnidaršič Golec, Lilijana: *Kapiteljski arhiv Ljubljana – Inventar fonda*, zv. 1. Ljubljana: Stolni kapitelj, 2006.
3. Krampač, Tone: *Vodnik po matičnih knjigah Nadškofijskega arhiva v Ljubljani*. Ljubljana: Nadškofija, 2017.¹¹

⁸ Prav tam, str. 63–66.

⁹ NŠAL še vedno hrani matične knjige tistih dolenskih in belokranjskih župnij, ki od leta 2006, ko so bile v Sloveniji ustanovljene nove škofije, spadajo pod novomeško škofijo, saj do ustanovitve samostojnega arhiva do sedaj ni prišlo.

¹⁰ *Vodnik po fondih in zbirkah*, str. 81.

¹¹ Tretja preurejena in dopolnjena izdaja.

4. Visočnik, Julijana: *Škofijski arhiv Ljubljana. Inventar fonda ŠAL 1*. Ljubljana: Nadškofija, 2012.
5. Visočnik, Julijana: *Škofijski arhiv Ljubljana. Inventar fonda ŠAL 2 – prvi del*. Ljubljana: Nadškofija, 2015.
6. Čipić Rehar, Marija: *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1501–2015*. Ljubljana: Nadškofija, 2016.
7. Čipić Rehar, Marija: *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana II., brevi, župnije, uršulinke, prepisi listin 1501–2015*. Ljubljana: Nadškofija, 2018.
8. Čipić Rehar, Marija, Krampač, Tone, Otrin, Blaž in Visočnik, Julijana: *Urbarji Nadškofijskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana: Nadškofija, 2019.
9. Volčjak, Jure: *Listine NŠAL 1140–1500*. Ljubljana: Nadškofija, 2020.
10. Visočnik, Julijana: *Škofijski arhiv Ljubljana. Inventar fonda ŠAL 2 – drugi del*. Ljubljana: Nadškofija, 2024.

Lokacija, prostori in oprema

Lokacija

NŠAL ima od leta 1995, ko je bila zgradba temeljito obnovljena, sedež na Krekovem trgu 1, v prvem nadstropju.¹² Prej je imel svoje prostore v škofijskem dvorcu pri stolni cerkvi.¹³ Gre za večnamensko, dvonadstropno stavbo v lasti Nadškofije Ljubljana. Nekdaj je v njej bila hranilnica in kasneje biotehniška fakulteta (1946).¹⁴ Danes imajo v tej stavbi svoje prostore Založba Družina, NŠAL, Tiskovni urad SŠK (Slovenska škofovska konferenca) in Katoliški inštitut – Fakulteta za poslovne vede.

Dostop je možen skozi dvojna vhodna vrata. Glavna so usmerjena na Krekov trg, druga vodijo iz notranjega atrija. V prvo etažo pridemo po stopnicah, medtem ko samo dvigalo, ki ga stavba sicer ima, ni namenjeno obiskovalcem, temveč transportu gradiva in izjemoma gibalno oviranim osebam. Vsa notranja vhodna vrata so dvojna. Najprej se odprejo železna, za njimi lesena, oboja so bele barve. Kar se tiče lokacije, je govora o prometno zelo obremenjenem območju, zato zračenje prostorov pri odprtih oknih lahko privede do onesnažene notranjosti z izpušnimi plini, poleg tega na zahodni strani rastejo visoki javorji, kar dodatno onesnažuje zrak s prahom.¹⁵

Prostori in oprema

Skupna prostorska površina znaša 463,6 m². Vanjo so všteti depoji (298,6 m²), čitalnica (63 m²), knjižnica (30 m²) in upravno-delovni prostori v izmeri 72 m².¹⁶ Arhivska skladišča so opremljena z lesenimi policami (cca. 8,1 tekočega metra), s kovinskimi policami (cca. 1.399,2 tekočega metra), premičnimi policami (cca. 504,4 tekočega metra), z 22 predalniki in s štirimi trezorji.¹⁷ Uvodoma smo zapisali, da so tako pisarniški prostori kot čitalnica in skladišče v celoti v prvem nadstropju stavbe, zato sta temperatura in relativna vlaga pretežni del

¹² Otrin: Ocena stanja materialnega varstva arhivskega gradiva v depojih Nadškofijskega arhiva v Ljubljani, str. 332.

¹³ *Letopis Katoliške cerkve v Sloveniji 2017*, str. 343.

¹⁴ Otrin: Ocena stanja materialnega varstva arhivskega gradiva v depojih Nadškofijskega arhiva v Ljubljani, str. 332.

¹⁵ Prav tam, 333.

¹⁶ Prim. *Letni poročili NŠAL 2021 in 2022*, str. 3.

¹⁷ Prav tam, str. 4.

leta bolj ali manj povsod enaki. Izmerjeni sta z mehanskima in enim elektronskim merilcem.

Prostori so osvetljeni z neonskimi lučmi, nameščene imajo detektorje dima in redno servisirane gasilne aparate s prahom.¹⁸ V roku zadnjih desetih let je arhiv postal bogatejši za nekaj dodatne opreme. Zaradi pristopa k projektu digitalizacije in hkrati zaščite pred poškodbami večkrat uporabljenih matičnih knjig se je izkazala potreba po skeniranju, zato je bil leta 2015 nabavljen poseben optični čitalnik Bookeye 4 VA 1 Professional, ki je olajšal skeniranje, saj so morali pred tem arhivisti vsako knjigo ali bolje rečeno stran posebej fotografirati z digitalnim fotoaparatom.¹⁹

Da so stranke digitalizirano gradivo lahko začele pregledovati, je bila naslednje leto v čitalnici izvedena montaža računalniške opreme z novim strežnikom in nameščene nove varnostne kamere za boljši videonadzor.²⁰ Leta 2018 je arhiv pridobil dodaten prostor v velikosti 28,6 m². V prvem nadstropju na koncu hodnika so ponovno odprli nekaj zazidana vrata, tja napeljali elektriko, položili parket in postavili 276 tekočih metrov arhivskih polic.²¹ Ker se temperature v poletnem času v notranjosti zvišajo do okoli 30 °C in kakšno stopinjo več, je bila leta 2019 v čitalnici nameščena klimatska naprava,²² medtem ko so se konec leta 2021 arhivisti razveselili še enega optičnega čitalnika WideTEK 25, namenjenega digitalizaciji listin.

Strokovna obdelava arhivskega gradiva

Po prevzemu gradiva, navadno iz župnij, je naslednji korak strokovna obdelava (pregledovanje, urejanje, popisovanje ...). Posamezni segmenti spisov in knjig so različno dobro oziroma slabo ohranjeni, kar je posledica pomanjkljivega varstva že pri ustvarjalcih. Bolj, ko so zadeve »zapuščene« ali zanemarjene zaradi stanja v neustreznih okoljih, toliko pazljivejši mora biti arhivski delavec. Navadno se gradivo ureja v ločenem prostoru, stran od pisarniškega. Arhivisti uporabljajo halje in rokavice, v izjemnih primerih masko. O procesu vrednotenja tukaj ne bomo razpravljali, opozorili bomo zgolj na postopke, povezane z rokovanjem.

Prevzeto gradivo se najprej pregleda in okvirno razvrsti po različnih merilih. Posebej se izločijo spisi, knjige, morebitne listine, fotografije, načrti itd. Zavedati se je treba, da vsak sklop potrebuje ustrezen način in lokacijo hrambe. Pri poškodovanem arhivskem gradivu se najprej oceni stopnja poškodovanosti, v smislu, kaj je tisto, kar potrebuje le minimalne popravke oziroma jih ne, in tisto, ki bo moralo na konservatorsko-restavratorske posege. Sledi natančnejši pregled. Iz plastičnih map se odstranijo spisi. Če vsebujejo kovinske delce, kot so sponke, jih je ravno tako treba odstraniti, saj na pisnih podlagah povzročajo korozijo, kar lahko vodi v propad materiala.

Posamezne knjige se oštevilčijo, če se zato izkaže potreba (matične in družinske knjige), in opremijo z nalepkami.²³

Omenili smo, da je v preteklih letih v NŠAL potekala intenzivna digitalizacija matičnih in družinskih knjig. Po posvetovanju s kolegi iz Maribora in Kopra so se v Ljubljani odločili stopiti korak dlje, zato so vse starejše knjige, katerih za-

¹⁸ Otrin: Ocena stanja materialnega varstva arhivskega gradiva v depojih Nadškofijskega arhiva v Ljubljani, str. 333.

¹⁹ Letno poročilo NŠAL 2015, str. 4.

²⁰ Letno poročilo NŠAL 2016, str. 4.

²¹ Letno poročilo NŠAL 2018, str. 4.

²² Letno poročilo NŠAL 2019, str. 3.

²³ Prim. Otrin: Ocena stanja materialnega varstva arhivskega gradiva v depojih Nadškofijskega arhiva v Ljubljani, str. 333.

dnji vpisi štejejo 100 let in več,²⁴ objavili na spletni strani Matricula. Do prve celovitejše objave je prišlo maja leta 2021.²⁵

Varna hramba arhivskega gradiva

Zaposleni skrbijo za več kot 690 fondov in zbirk oziroma približno 1.285 tekočih metrov arhivskega gradiva.²⁶ Ker se zadeve sprti dopolnjujejo, se številke iz leta v leta spreminjajo. Večina dokumentov je shranjena v klasičnih arhivskih škatlah, ki se nahajajo na statičnih ali premičnih kovinskih policah, izjema so prepisi matičnih vpisov, ki so vezani v knjigo in na policah stojijo samostojno.

Občutljivejše gradivo, kamor sodijo listine, rokopisi ipd., je zaklenjeno v predalnikih in trezorjih. Če se nekoliko pomudimo pri zbirki listin, ne moremo mimo dejstva, da jih je kar 505 pisanih na pergament in 21 na papir. Na prvi pogled so dobro ohranjene, zahvaljujoč pergamentu, ki je v primerjavi s papirjem trpežnejši. Kljub temu pri marsikateri opazimo neprimerno hrambo iz preteklosti, kar se odraža predvsem na odpadlih pečatih.²⁷ Vsaka posebej je shranjena v ovojnici, na kateri so jasno označeni datum in kraj nastanka ter krajša vsebina, nato je vložena v predalnik z visečimi mapami.

Večji formati zemljevidov, diplom, načrtov, plakatov so spravljani v predalnike večjih dimenzij, da se lažje ohrani njihova originalna podoba, saj jih na tak način ni treba prepogibati ali zvijati.

Ker narava v zadnjem času z uničujočimi ujmani neusmiljeno kaže svojo moč, čemur smo bili priča ob lanskih poplavalah, se nam je pred zaključkom tega članka porodilo vprašanje, do kakšne mere je gradivo iz NŠAL torej zaščiteno.

Naj povemo, da si uslužbenci po svojih najboljših močeh, v okviru finančnih in prostorskih zmožnosti seveda, vsakodnevno prizadevajo izvajati in slediti osnovnim preventivnim ukrepom, z namenom preprečitve najhujših možnih scenarijev. Poskrbljeno je na primer, da so vse

*Klasične kovinske police, na katerih se nahaja glavina arhivskega gradiva
(Foto: Nataša Car)*

*Premične kovinske police, kjer se hranijo prepisi matičnih knjig
(Foto: Nataša Car)*

²⁴ Zaradi varovanja osebnih podatkov. Natančnejša pojasnila najdemo v Zakonu o varstvu osebnih podatkov (ZVOP 2). V: *Uradni list RS*, št. 163/2022.

²⁵ Več o projektu digitalizacije najdemo v članku Toneta Krampača z naslovom Digitalizacija arhivskega gradiva: Projekt v Nadškofijskem arhivu Ljubljana, ki ga je pripravil za 31. zborovanje arhivistov v Bohinjski Bistrici leta 2023.

²⁶ *Letno poročilo NŠAL 2022*, str. 2 in 6.

²⁷ Volčjak: *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500*, str. 21–22.

*Kovinski predalniki z visečimi mapami za listine
(Foto: Nataša Car)*

police s škatlami povečini dvignjene od tal in odmaknjene od zidu za približno 10 cm ter se ne nahajajo pod kakršno koli vodovodno napeljavo. Večkrat smo navedli, da je sedež arhiva v prvem nadstropju, zato notranjost ni neposredno izpostavljena vdoru vode od zunaj. Edina slaba lastnost večnadstropne stavbe je v tem, da bi zaradi močnega pritiska v ceveh voda ob okvari radiatorja začela iztekati.

Če pride do požara, nanj opozorijo detektorji dima, za gašenje so pripravljene gasilni aparati s peno, poleg tega sta na hodniku na voljo hidrant in stikalo za sprožitev požarnega alarma.²⁸ Teoretično bi o preventivi lahko razpravljali ure in ure, vendar se nepredvidljivim situacijam, na katere nimamo vpliva, dostikrat ni mogoče izogniti. Veliko je namreč odvisno tudi od intenzivnosti in obsega povodnji, požarov, potresov in drugih nesreč.

Zaključek

»Varuhi« pisne kulturne dediščine, kakor radi imenujemo arhiviste, morajo biti primerno usposobljeni in imeti na razpolago ustrezne prostore, če želijo dosledno izvajati materialno varstvo arhivskega gradiva, kar velikokrat predstavlja svojevrsten izziv, tako v prostorskem kot finančnem smislu.

Tega se dobro zavedajo tudi zaposleni v Nadškofijskem arhivu Ljubljana, ki ima že skoraj 30 let sedež na Krekovem trgu 1. Urejajo, popisujejo in skrbijo za številne fonde in zbirke, večinoma z nabožno vsebino, ki jih po strokovni obdelavi razvrstijo na primerna mesta za dolgoročno in varno hrambo. V veliko

²⁸ Podrobneje o tem Otrin: Ocena stanja materialnega varstva arhivskega gradiva v depojih Nadškofijskega arhiva v Ljubljani, str. 332–339.

pomoč jim je novejša računalniška oprema, vključujoč optične čitalnike, s katerimi lahko izvajajo digitalizacijo arhivskega gradiva in ga svojim uporabnikom posredujejo bodisi po spletu bodisi na čitalniških računalnikih, kar pomeni dodatno zaščito dokumentacije pred škodljivimi vplivi iz okolja. Kako uspešni so pri tem, bo pokazal čas.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

Nadškofijski arhiv Ljubljana – NŠAL

- ◉ *Letno poročilo Nadškofijskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana, 2015.
- ◉ *Letno poročilo Nadškofijskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana, 2016.
- ◉ *Letno poročilo Nadškofijskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana, 2018.
- ◉ *Letno poročilo Nadškofijskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana, 2019.
- ◉ *Letno poročilo Nadškofijskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana, 2021.
- ◉ *Letno poročilo Nadškofijskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana, 2022.

SPLETNI VIR

Ordinariat: <https://www.nadskofija-ljubljana.si/nadskofija/ordinariat/osrednji-urad/> (dostop: 16. 12. 2024).

LITERATURA

Čipić Rehar, Marija: Škofijski arhivi v Sloveniji v času druge polovice 20. in začetku 21. stoletja. V: *Atlanti* 28 (2018), št. 1, str. 179–185.

Dolinar, France Martin: Nadškofijski arhiv v Ljubljani od Tomaža Hrena do Maksa Miklavčiča. V: *Arhivi* 11 (1988), št. 1–2, str. 38–43.

Krampač, Tone: Digitalizacija arhivskega gradiva: Projekt v Nadškofijskem arhivu Ljubljana. V: *Arhivi kot centri informacij: Možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva. Zbornik referatov* (ur. Marija Čipić Rehar). Bohinjska Bistrica: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 84–90.

Melik, Jelka: *Arhivsko pravo*. Maribor: Univerza Alma Mater, Alma Mater Press, 2024.

Nadškofijski arhiv Ljubljana. V: *Letopis Katoliške cerkve v Sloveniji 2017* (ur. Tadej Strehovec). Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca, 2017, str. 343.

Otrin, Blaž: Ocena stanja materialnega varstva arhivskega gradiva v depojih Nadškofijskega arhiva v Ljubljani. V: *Arhivski depoji v Sloveniji* (ur. Jedert Vodopivec). Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2009, str. 332–339.

Vodnik po fondih in zbirkah (ur. Bogdan Kolar). Ljubljana: Nadškofijski arhiv Ljubljana, 1999.

Volčjak, Jure: *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500*. Ljubljana: Nadškofija, 2020.

SUMMARY

CARE FOR THE PROTECTION OF ARCHIVAL MATERIALS IN THE LJUBLJANA ARCHDIOCESAN ARCHIVES

The Ljubljana Archdiocesan Archives (NŠAL) has a rich history of development. It should be emphasised that the first archivists were actually bishops or their secretaries or officials from the diocesan office. Although the role of an archivist has existed from the time of Bishop Tomaž Hren at the beginning of the seventeenth century, it wasn't until 1911 that Franc Pokorn, the parish priest in Besnica pri Kranju, was given the permanent position. It was relocated from the diocesan residence to Krekov trg 1 in 1995, where it remains to this day. Over 690 fonds and collections are managed by four professionally trained archivists. It is housed in a two-story, multipurpose building. The location in the heart of the city is surrounded with heavy traffic. Since the entire archive (463.6 m²), which includes the library, reading room, repositories, and administrative and work areas, is located on the first floor of the building, the humidity and temperature are consistent throughout the majority of the year. Physical records and books are usually stored in classic archival boxes on static or movable metal or wooden shelves, while charters, plans, maps, etc. are stored in locked drawer cabinets and safes. For preventive reasons, the shelves are raised from the floor and moved approximately 10 cm away from the wall, and there are no plumbing fixtures in their vicinity. The archive has acquired two optical scanners for digitising archival materials in the past ten years, in addition to standard and required equipment. The employees have made good use of these scanners, initially for the creation of digitised civil and family registers and later for other materials that are constantly being added to the computer network.

1.02 Pregledni znanstveni članek

UKD 930.25:004.9:504.4(497.4)

Prejeto: 30. 10. 2024

Varstvo arhivskega gradiva v digitalni obliki pred naravnimi nesrečami

ŽIGA KONCILIJA

dr. zgodovinskih znanosti, višji svetovalec – arhivist za gradivo uprave po letu 1945
Arhiv Republike Slovenije, Poljanska cesta 40, SI-1000 Ljubljana
e-pošta: ziga.koncilija@gov.si

Izvleček

Varstvo arhivskega gradiva pred naravnimi nesrečami je ključno za zagotavljanje dostopnosti, trajnosti in integritete hranjenih podatkov. Naravne nesreče, kot so poplave, požari, potresi in nevihte, lahko povzročijo poškodbe ali celo izgubo, ne samo arhivskega gradiva v fizični obliki, temveč vedno bolj tudi v digitalni obliki. Zato morajo vsak ustvarjalec javnega arhivskega gradiva in tisti, ki takšno gradivo hranijo, pripraviti in sprejeti celovit pristop k varstvu arhivskega gradiva. Avtor v prispevku predstavi ključno orodje za zagotavljanje varne hrambe dolgoročne hrambe gradiva v digitalni obliki, in sicer oceno tveganj kot ključni integralni del notranjih pravil za zajem in hrambo gradiva v digitalni obliki. V prispevku so ponujena tudi nekatera temeljna izhodišča za pripravo ocene tveganj in ukrepov za obvladovanje tveganj, s poudarkom na obvladovanju okoljskih tveganj.

Ključne besede:

arhivsko gradivo v digitalni obliki, digitalno gradivo, naravne nesreče, notranja pravila, ocena tveganja

Abstract

PROTECTION OF DIGITAL ARCHIVAL MATERIALS FROM NATURAL DISASTERS

Protection of archival materials from natural disasters is crucial for ensuring the accessibility, durability and integrity of stored data. Natural disasters such as floods, fires, earthquakes and storms can cause damage or even loss, not only of archival materials in physical form, but increasingly also in digital form. Therefore, every creator of public archival materials and those who store such materials must prepare and adopt a comprehensive approach to the protection of archival materials. In the article, the author presents a key tool for ensuring the safe long-term preservation of materials in digital form, namely risk assessment as a key integral part of internal rules for the capture and storage of materials in digital form. With a focus on environmental risk management, the article also provides some fundamental starting principles for creating a risk assessment and risk management measures.

Key-words:

archival materials in digital form, digital materials, natural disasters, internal rules, risk assessment

Uvod

Naravne nesreče so izredni dogodki, ki jih lahko povzročijo naravne sile, kot so to na primer potresi, zemeljski plazovi, nevihte, poplave, suše, požari, pazebe, toča, žled, sneg in drugo. Vendar vseh naravnih nesreč vendarle ne moremo pripisati naravnim procesom, ki se odvijajo v ali okoli Zemlje. Nekatere naravne nesreče v zadnjih desetletjih imajo že izdatne antropogene vzroke, torej so posledica človekovega pretiranega in nepremišljenega poseganja v naravo. Najočitnejše se to izraža zlasti ob globalnem segrevanju ozračja. Vse pogosteje se pojavljajo, ponekod tudi prvič v takšnem obsegu, obsežne poplave, hujša neurja, suše in požari ter druge naravne katastrofe, ki ogrožajo življenja ljudi in povzročajo večjo ali manjšo materialno škodo.

Ko pomislimo na posledice naravnih nesreč, se nam pred očmi slikajo podobe porušenih, požganih ter poplavljenih mest, vasi in pokrajin. Nam, arhivistom, pa se nehote prikazujejo podobe poplavljenega, požganega ali kako drugače uničenega arhivskega gradiva. Le bežen prelet tovrstnih dogodkov nam ponudi množico primerov naravnih nesreč in, trenutno sicer še, primerov ogrožanja arhivskega gradiva v fizični obliki. Pred kratkim, junija 2024, je na primer strela na Barbadosu zanetila požar, v katerem je zgorelo arhivsko gradivo mestnih svetov, glavnih bolnišnic in drugo, za državo izjemno pomembno arhivsko gradivo.¹ Bližje nam je primer, ko je, sicer kot posledica človeških dejanj, ob demonstracijah v Sarajevu 7. februarja 2014 požar pogoltnil večjo količino neprecenljivega arhivskega gradiva iz obdobja Avstro-Ogrske.² Med njimi tudi dokumentov, ki se nanašajo na atentat na nadvojvodo Franca Ferdinanda, ki je sprožil prvo svetovno morijo. 24. aprila 2014 je bil, v požaru arhivskega gradiva v Portorožu, med drugim izgubljen tudi arhiv Obalnih galerij Piran.³

6. februarja 2023 je Turčijo, predvsem provinco Gaziantep, prizadel silovit potres, v katerem je bila porušena tudi glavna upravna stavba province.⁴ Uničeno upravno dokumentarno gradivo je posledično zavrlo številne upravne, sodne in druge postopke. Nam najbližja in najbolj uničujoča je bila vsekakor naravna katastrofa v obliki poplav, ki so 4. avgusta 2023 prizadele večji del Slovenije in poleg velike gmotne škode prizadele tudi precej arhivskega gradiva na različnih lokacijah po Sloveniji.⁵

Iz le nekaj primerov lahko hitro razberemo, kako uničujoč in kompleksen vpliv imajo lahko naravne nesreče na arhivsko gradivo v fizični obliki, ki ga sicer poskuša zavarovati 36. člen Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (dalje ZVDAGA).⁶ Ta določa, da se mora »... arhivsko gradivo v fizični obliki trajno in strokovno neoporečno hraniti v ustreznih prostorih in opremi, v ustreznih klimatskih pogojih, zavarovano pred vlomom, požarom, vodo, biološkimi, kemičnimi, fizikalnimi in drugimi škodljivimi vplivi (materialno varstvo)«.

Vendarle moramo v trenutnih razmerah, ko prihaja do eksponentne rasti digitalnih zapisov oziroma podatkov, pozornost nekoliko spremeniti ter bistveno več časa in pozornosti nameniti tudi varstvu gradiva v digitalni obliki. Digitalno gradivo je hranjeno na različnih nosilcih digitalnih podatkov, bodisi na prenosnih bodisi statičnih nosilcih. Ti tako postajajo ključni subjekti varovanja in različnih varnostnih ukrepov oziroma politik ter strategij, torej tudi subjekti varovanja pred naravnimi nesrečami. Arhivska zakonodaja je v ta namen uvedla

¹ Fleary: Caribbean historical archives destroyed in fire.

² Bešič: Nakon stradanja građe u požaru 2014.

³ Cek: Zgoreli so katalogi in del arhiva.

⁴ Turkey's quake trials blocked due to archive lost in hastily demolished municipality building.

⁵ Več o tem glej npr. v zborniku: *Arhivi v primežu narave in tehnologije*.

⁶ Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter o arhivih.

instrument notranjih pravil za zajem in hrambo digitalnega gradiva,⁷ ki vključuje oceno in upravljanje tveganj. Pomemben vidik tega procesa je tudi ocena tveganj pred naravnimi nesrečami.

Arhivsko gradivo v digitalni obliki in podatkovni nosilci

Toda še prej razjasnimo pojme, kaj arhivska zakonodaja sploh razume pod pojmom arhivsko gradivo v digitalni obliki. ZVDAGA v 2. členu opredeli nekatere izmed osnovnih pojmov. Dokumentarno gradivo so vse vrste in oblike zapisov, ki so nastali ali bili prejeti pri poslovanju pravnih in fizičnih oseb. Medtem, ko je arhivsko gradivo tisti del dokumentarnega gradiva, ki ima trajen pomen za zgodovino, druge znanosti in kulturo ali trajen pomen za pravni interes pravnih in fizičnih oseb. ZVDAGA opredeljuje, da se lahko dokumentarno, in s tem torej tudi arhivsko gradivo, nahaja v več različnih pojavnih oblikah, in sicer v fizični, analogni, digitalni ter elektronski obliki.

Gradivo v fizični obliki je tisto, ki je hranjeno na fizičnem nosilcu zapisa. Gradivo v elektronski obliki je gradivo tako v analogni kot digitalni obliki. Analogno gradivo je v analognem zapisu shranjeno na strojno berljivem nosilcu zapisa (npr. mikrofilm, vinilne plošče, kompaktna avdio kasete, VHS-kasete). Gradivo v digitalni obliki je na strojno berljivem nosilcu zapisa zapisano v binarni⁸ obliki zapisa. Nas v članku bolj specifično zanima slednje, torej arhivsko gradivo v digitalni obliki, oziroma če smo natančni, digitalno gradivo na nosilcih in v formatih, primernih za učinkovito dolgoročno hrambo.⁹ Digitalno ohranjanje arhivskega gradiva, če dejavnost razumemo kot »... *aktivno upravljanje digitalnih vsebin skozi čas z zagotavljanjem dolgoročnega dostopa*«, je, in predvsem bo v prihodnosti, tudi ena izmed osnovnih dejavnosti vseh arhivov.¹⁰

Z vidika varovanja arhivskega gradiva je ključna tudi izvornost digitalnega gradiva. Glede na izvor digitalnega gradiva ločimo digitalizirano gradivo in izvorno digitalno gradivo. Digitalizirano gradivo je tisto, ki je bilo iz analogne ali fizične oblike pretvorjeno v digitalno oziroma binarno obliko zapisa. Izvorno digitalno gradivo (angl. *born-digital archival materials*) označuje gradivo, ki je bilo ustvarjeno neposredno v digitalni obliki in nikoli ni obstajalo v fizični obliki. Takšno gradivo vključuje zapise, ki so bili ustvarjeni, shranjeni in uporabljeni izključno v digitalnih formatih. Razlikovanje med tema dvema vrstama gradiva je ključno za razvoj ustreznih strategij za njihovo dolgoročno hrambo in varovanje.

Pravilnik o enotnih tehnoloških zahtevah za zajem in hrambo gradiva v digitalni obliki (dalje PETZ) v 3. členu¹¹ podrobneje opredeli vrste arhivskega gradiva v digitalni obliki, in sicer kot: besedilne in mešane dokumente, filmsko in avdiovizualno gradivo, spletne strani, elektronsko pošto, podatkovne zbirke in uradne evidence ter prostorske podatke.

Med najpogostejše oblike izvorno digitalnega arhivskega gradiva sodijo sporočila in priponke, ki so poslani in prejete po elektronski pošti. Sem spadajo tudi zapisi oziroma datoteke, ustvarjene z različnimi namenskimi programi, kot so: urejevalniki besedil (npr. Microsoft Word, Google Docs, Open Office, PDF),

⁷ Več glej npr. v: Antončič: Vzorčna notranja pravila? O čem pravzaprav sploh govorimo, str. 465–480.

⁸ Binarni ali dvojiški sistem, znan tudi kot binarna koda, je način zapisovanja podatkov z uporabo dveh simbolov: 0 in 1. V binarni kodi so v najosnovnejši obliki zapisani vsi procesi, ki jih računalnik obdeluje in izvaja.

⁹ Več o tej problematiki glej npr.: Hajtnik: Pretvorba e-dokumentov v formate za dolgoročno hrambo na osnovi standarda ISO 13008.

¹⁰ Corrado in Moulaison Sandy: *Digital preservation for libraries, archives and museums*, str. 3.

¹¹ Pravilnik o enotnih tehnoloških zahtevah.

preprostejši urejevalniki podatkovnih baz (npr. Excel, Microsoft Access) in programska oprema za ustvarjanje predstavitev (npr. PowerPoint, Canva, Slides). Pomembno kategorijo digitalnega arhivskega gradiva predstavljajo tudi digitalne fotografije, bodisi posnete z digitalnimi fotoaparati ali s pametnimi telefoni bodisi zajete z drugimi digitalnimi napravami. Te fotografije so shranjene v različnih formatih, med najpogostejšimi so JPEG, TIFF, GIF. Še posebej prostorsko zahtevna kategorija digitalnega gradiva vključuje podatke geografskih informacijskih sistemov (GIS) v različnih vektorskih in rasterskih formatih ter množico avdio in zlasti video zapisov. Slednji so lahko posneti z digitalnimi kamerami, s pametnimi telefoni ali ustvarjeni z računalniško programsko opremo, pri čemer so med najpogostejšimi formati VAW, MOV, MP4 ali MP3. Med digitalno gradivo sodijo tudi spletne strani in vsebine, objavljene na spletnih straneh, blogih, forumih in družbenih omrežjih, pri čemer se uporabljajo različni formati, kot so HTML, CSV, JSON, XML ali drugi specifični formati, ki se uporabljajo za strukturiranje in prikaz podatkov na spletnih straneh. Še ena ključna kategorija digitalnih podatkov so zbirke podatkov, ustvarjene in shranjene v digitalni obliki. Te zbirke podatkov se pogosto upravljajo s sistemi za upravljanje podatkovnih zbirk,¹² kot so Microsoft SQL, Oracle in različne NoSQL-rešitve.

Zbirka vseh znanih formatov digitalnega gradiva je sicer zbrana v tehničnem registru britanskega nacionalnega arhiva, imenovanem PRONOM.¹³ Medtem ko je Arhiv Republike Slovenije pripravil dokument, ki vsebuje priporočljive formate digitalnega gradiva, primerne za dolgoročno hrambo.¹⁴

Podatkovni nosilci,¹⁵ na katerih se arhivsko gradivo v digitalni obliki fizično nahaja, so raznovrstni in številni. Med zgodnje oblike podatkovnih nosilcev spadajo luknjaste kartice, ki so se uporabljale od 50. let 20. stoletja. Kasneje so jih nadomestili bolj sofisticirani pomnilniki, kot so HDD (*Hard Disk Drive*) ali »trdi«¹⁶ diski, kjer so podatki zapisani z magnetno tehnologijo na plošče iz aluminija ali stekla. Danes so razširjeni SSD-diski (angl. *Solid State Drive*), ki ne vsebujejo gibljivih delov in temeljijo na polprevodniški tehnologiji za zapisovanje binarnih podatkov. Kot prenosne medije poznamo iz preteklosti različne diskete, zlasti velikosti 5,25 in 3,5 palca, ki so omogočale magnetni način zapisa podatkov. Te so kasneje zamenjali optični diski, kot so CD (angl. *Compact Disc*), DVD (angl. *Digital Video Disc*) in BD (angl. *Blu-ray Disc*), ki uporabljajo lasersko tehnologijo za zapisovanje. V sodobnem času prevladujejo prenosni pomnilniki, kot so USB-ključki (angl. *Universal Serial Bus*), SD-pomnilniške kartice (angl. *Secure Digital*) in druge oblike kompaktnih pomnilnikov. Za dolgoročno hrambo arhivskega gradiva se pogosto uporabljajo tehnologije, kot je LTO (angl. *Linear Tape-Open*), ki omogoča zapis podatkov na trakove v posebnih podatkovnih postajah. Tovrstno tehnologijo na primer uporablja Slovenska javna arhivska služba. V zadnjem času so za dolgoročno hrambo podatkov vse bolj prisotne rešitve podatkovnih skladišč, zlasti tiste v obliki oblčnih storitev. Te vključujejo državne računalniške oblake, kot je slovenska različica državnega računalniškega oblaka,¹⁶ hibridne in zasebne računalniške oblake, ki jih ponujajo največja tehnološka podjetja, kot so Google, Amazon in drugi.¹⁷

¹² *Data Base Management Systems*. Gre za zahtevnejše programe za vodenje podatkovnih zbirk, ki omogočajo večjo stopnjo programabilnosti in urejanja dostopnih pravic.

¹³ Tehnični register PRONOM.

¹⁴ Seznam oblik zapisa, primernih za dolgoročno hrambo gradiva v digitalni obliki.

¹⁵ Več o tej problematiki glej npr. Hribar: Pomembnost nosilcev podatkov digitalnega gradiva v arhivistiki.

¹⁶ Državni računalniški oblak (DRO) predstavlja računalniško infrastrukturo za neposredne proračunske uporabnike in jim nudi shranjevalne, razvojne, poslovne in druge zmogljivosti v obliki storitev ter možnost, da z uporabo koncepta računalništva v oblaku hitro dosežejo svoje poslovne cilje.

¹⁷ Več o tem glej Beagrie: How Cloud Storage can address the needs of public archives in the UK.

Vsak nosilec digitalnih podatkov ima svoje prednosti in slabosti, tako z vidika prenosljivosti, hrambe in dostopnosti kot z vidika varnosti (vključno z zaščito pred naravnimi nesrečami) in učinkovite dolgoročne hrambe.¹⁸ Premišljena izbira ustreznega nosilca je tako ključna za učinkovito in varno ohranjanje digitalnega gradiva.

Izzivi dolgoročne hrambe digitalnega arhivskega gradiva in okoljska tveganja

Izvorno digitalno in digitalizirano arhivsko gradivo predstavlja vse večji delež gradiva, ki ga ustvarjajo in hranijo sodobni ustvarjalci javnega arhivskega gradiva in arhivi.¹⁹ Hkrati so izzivi dolgoročne hrambe nekoliko drugačni in bolj zapleteni kot izzivi varovanja fizičnega arhivskega gradiva, saj zahtevajo posebne pristope ter tehnologije za zagotavljanje dolgoročne hrambe in dostopnosti.²⁰

Digitalni zapisi so podvrženi tehnološkemu staranju in nenehnim spremembam formatov, zato je treba skrbno načrtovati krovne politike dolgoročne hrambe, procesov pretvorbe formatov in migracije podatkov. Zagotavljati je treba, da digitalno gradivo ostaja ves čas hrambe dolgoročno celovito, avtentično in nespremenjeno, kar je ključnega pomena za ohranitev vrednosti podatkov in njihovo pravno veljavnost. Zagotoviti je treba, da je digitalno gradivo dostopno ves čas hrambe, kljub spremembam tehnologij, informacijskih sistemov in programske opreme. Ustvarjanje in vzdrževanje ustreznih metapodatkov sta prav tako ključni za organizacijo, predvsem z vidika iskanja in razumevanja digitalnih zapisov. Zaščititi je treba informacijske sisteme, podatke in nosilce podatkov pred izgubo, krajo ali nepooblaščenim dostopom. In navsezadnje, podatke in nosilce podatkov, sisteme in prostore, kjer se nosilci podatkov nahajajo (npr. diskovna polja, strežniške sobe), je treba zaščititi pred celotnim spektrom okoljskih tveganj.

Arhivi in drugi ustvarjalci arhivskega gradiva uporabljajo različne prakse za učinkovito upravljanje in dolgoročno hrambo digitalnega gradiva. Med najpogostejše ukrepe spada standardizacija formatov, torej uporaba odprtih in standardiziranih formatov, ki so odpornejši proti tehnološkim spremembam (npr. PDF/A za dokumente, TIFF za fotografije itn.). Pomembni sta tudi načrtovanje in izvajanje rednih migracij podatkov na nove formate ali nosilce, ko obstoječi postanejo zastareli. S tem se zagotavlja ohranjanje dostopnosti in uporabnosti gradiva skozi čas. Praksa vključuje tudi izvajanje rednih varnostnih kopiranj ter shranjevanje digitalnih zapisov na več fizično ločenih in ustrezno oddaljenih lokacijah (npr. najmanj na treh, med seboj oddaljenih lokacijah).

Ključnega pomena je uporaba ustreznih arhivskih informacijskih sistemov, ki omogočajo dolgoročno hrambo arhivskih zapisov, upravljanje njihovih metapodatkov in dostopanje do hranjenega digitalnega arhivskega gradiva. Priporočljiva je uporaba specializiranih podatkovnih skladišč za upravljanje digitalnih arhivskih zapisov, kot so Fedora,²¹ DSpace,²² Archivemata²³ ali Pre-

¹⁸ Povzeto po Legget: *Digitization and digital archiving: a practical guide for librarians*, str. 63–129.

¹⁹ Več o vlogi Arhiva Republike Slovenije na področju vzpostavljanja elektronskega arhiva glej Hajtnik: Učinkovito dolgoročno ohranjanje arhivskega gradiva v Arhivu RS.

²⁰ Malak: 10 Challenges of Digital Preservation.

²¹ Fedora je družina orodij, zasnovanih na operacijskem sistemu Linux, ki je v uporabi tudi v Slovenski javni arhivski službi.

²² DSpace je odprtokodni informacijski sistem, ki omogoča hrambo in dostopanje do vseh vrst digitalnega gradiva.

²³ Archivemata je odprtokodna družina programskih orodij, ki omogočajo obdelavo in hrambo arhivskega gradiva skladno z OAIS-referenčnim modelom.

servica.²⁴ Poleg tega je koristna tudi uporaba orodij za organizacijo, iskanje in upravljanje digitalnih dokumentov (npr. SharePoint, Alfresco, mSef) in sistemov za upravljanje metapodatkov (npr. scopeArchiv),²⁵ ki omogočajo ustvarjanje, shranjevanje in upravljanje metapodatkov hranjenega digitalnega arhivskega gradiva. Za dolgoročno uspešno upravljanje je priporočljiva implementacija arhivskih in drugih digitalnih standardov, kot sta OAIS²⁶ (angl. *Open Archival Information System*) in PREMIS (angl. *Preservation metadata*).²⁷ Za ohranjanje celovitosti oziroma avtentičnosti gradiva je ključno vzdrževanje revizijskih sledi vseh opravljenih postopkov, povezanih z upravljanjem digitalnega gradiva, kar omogoča transparentnost in sledljivost vseh izvedenih dejavnosti.

Kot smo v uvodu, sicer pretežno na primerih fizičnega arhivskega gradiva, že nakazali, predstavljajo enega izmed ključnih in najbolj destruktivnih tveganj, v prihodnosti tudi za arhivsko gradivo v digitalni obliki, ravno naravne nesreče.²⁸ Naravne nesreče spadajo v skupino t. i. okoljskih tveganj, ki vključujejo:

- Splošne naravne nesreče, kot so potresi, poplave in požari,
- naravne nesreče, ki so neposredna posledica človeških dejavnosti, na primer nesreče, in sicer zaradi industrijskih procesov,
- naravne nesreče, ki so posledica podnebnih sprememb oziroma posrednih človeških posegov v naravno okolje, kot so naraščajoče ekstremne vremenske razmere, taljenje ledu ali dvig morske gladine.

Učinki okoljskih tveganj so raznovrstni in uničujoči. Od širših vplivov na celotno družbo, državo in politike do ožjih vplivov na gospodarstvo in posamezne družbene sektorje. Vpliv na arhivski sektor je prav tako lahko občuten in potencialno uničujoč. Naravne nesreče lahko prizadenejo arhive kot celoto. Ogrožajo lahko nepremičnine in prostore, kjer se hrani arhivsko gradivo. Poškodovana energetska infrastruktura lahko posredno vpliva na dobavo elektrike ali drugih energentov. Lahko sta ogroženi življenje in zdravje zaposlenih. Navsezadnje, naravne nesreče neposredno ogrožajo delovanje informacijskih sistemov in nosilcev podatkov kot takšne, s čimer so ogroženi tudi arhivski digitalni zapisi.

Nenadno tresenje tal lahko povzroči veliko škode na nepremičninah in energetski infrastrukturi, kar lahko posledično vodi do poškodb in uničenja digitalnih arhivskih zapisov. Čezmerna količina vode, ki preplavi prostore in energetska infrastrukturo, lahko uničujoče ogrozi digitalno arhivsko gradivo. Enako destruktiven do prostorov, infrastrukture in neposredno digitalnega arhivskega gradiva je lahko tudi ogenj.

Učinkovito upravljanje okoljskih tveganj je tako ključno ter zahteva celovit pristop, ki vključuje sodelovanje celotne države in vodstev, zakonodaje, energetskega in informacijsko-tehnološkega sektorja, ustvarjalcev arhivskega gradiva, ponudnikov storitev in opreme ter neposredno arhivov oziroma zaposlenih v kulturni in arhivski dejavnosti. Za varstvo digitalnega arhivskega gradiva, tako pri ustvarjalcih kot v arhivih, je slovenska arhivska zakonodaja uvedla eno izmed ključnih orodij za zaščito gradiva v digitalni obliki, in sicer notranja pravila ter znotraj njih oceno in upravljanje tveganj.

²⁴ Preservica zagotavlja zanesljivo hrambo in dostopanje do hranjenega gradiva ne glede na vrsto formatov.

²⁵ ScopeArchiv je namensko programsko orodje, ki ga uporablja Slovenska javna arhivska služba, namenjeno strokovni obdelavi arhivskega gradiva, konkretno urejanju metapodatkov arhivskega gradiva, ki so dodani v procesu strokovne obdelave.

²⁶ Več glej Kavčič-Čolić: Teoretični model digitalnih arhivov, str. 63–75.

²⁷ PREMIS je mednarodni standard oziroma baza metapodatkov za podporo dolgoročne hrambe digitalnih objektov in za zagotovitev uporabljivosti teh.

²⁸ Več o tem glej Natek: Temeljni termini v geografiji naravnih nesreč, str. 73–101.

Notranja pravila kot ključen varnostni mehanizem varovanja gradiva v digitalni obliki

Naravnih nesreč seveda ne moremo preprečiti, vendar pa lahko zmanjšamo vpliv, ki ga imajo na arhivsko gradivo v digitalni obliki.²⁹ ZVDAGA (39. člen) določa, da morajo, »... javnopravne osebe skrbeti za ohranjanje, materialno varnost, celovitost in urejenost dokumentarnega gradiva, ki ga prejemajo ali nastaja pri njihovem delu, dokler ni iz tega gradiva odbrano arhivsko gradivo«. To se seveda nanaša tudi na gradivo v digitalni obliki.

Kot ključna orodja za varstvo gradiva v digitalni obliki sicer arhivska zakonodaja od ustvarjalcev javnega arhivskega gradiva zahteva, da mora biti uporabljena strojna in programska oprema certificirana³⁰ pri Arhivu Republike Slovenije, prav tako morajo biti certificirane najete storitve povezane z digitalnim gradivom in navsezadnje, javnopravna oseba mora imeti sprejeta ali potrjena notranja pravila, ki jih mora tudi dokazljivo izvajati in posodabljati.

Notranja pravila so, glede na 2. člen ZVDAGA, pravila, »... ki jih kot svoj interni pravni akt sprejme oseba glede izvajanja zajema in dolgoročne hrambe svojega dokumentarnega in arhivskega gradiva v digitalni obliki ter spremljevalnih storitev, ali ponudnik storitev glede izvajanja zajema in dolgoročne hrambe oziroma spremljevalnih storitev«. Glede na to, kdo jih je pripravil in čigavo je gradivo, katerega upravljanje urejajo, ločimo pravila za lastno poslovanje, notranja pravila za izvajanje storitev ali vzorčna notranja pravila.

Notranja pravila morajo, glede na 18. in 19. člen ZVDAGA, sprejeti vse javnopravne osebe, ki zajemajo ali hranijo gradivo v digitalni obliki, ter ponudniki storitev, medtem ko jih morajo v potrditev Arhivu Republike Slovenije predložiti vse javnopravne osebe, razen organov državne uprave.

Notranja pravila so ključnega pomena, saj omogočajo ureditev in usklajitev ravnanja z digitalnim gradivom skladno z zakonskimi zahtevami, vključno z varovanjem podatkov pred naravnimi nesrečami. Z njihovo pomočjo se zagotavlja učinkovita in varna hramba gradiva v digitalni obliki, kar omogoča ohranitev njegove pravne ali druge veljavnosti. Kot določa 31. člen ZVDAGA, »... se vsaka enota varno hranjenega gradiva v digitalni obliki šteje za enako posamezni enoti izvirnega gradiva, če sta bila zajem in varna hramba opravljena v skladu s tem zakonom, njegovimi podzakonskimi predpisi, pri državnem arhivu potrjenimi notranjimi pravili«. S tem notranja pravila zagotavljajo pravni okvir za pravilno hrambo in varovanje gradiva ter prispevajo k dolgoročni zaščiti in veljavnosti digitalnih zapisov.

Kot ključno orodje varstva pred naravnimi nesrečami v notranjih pravilih med drugim predstavlja ocena tveganj. V 6. členu Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva (dalje UVDAG)³¹ določa, da mora vsaka javnopravna oseba v zvezi z varstvom dokumentarnega in arhivskega gradiva v digitalni obliki določiti obseg poslovanja, ki bo urejen z notranjimi pravili, popisati vrste in vire dokumentarnega in arhivskega gradiva v digitalni obliki, izvesti oceno veljavnega informacijskega sistema in informacijske varnosti, določiti zahteve za zajem, hrambo in spremljevalne storitve, pripraviti načrt za zajem, hrambo in spremljevalne storitve ter »... pripraviti oceno tveganj in ukrepe za njihovo upravljanje«.

PETZ v 57. členu podrobneje določa, da so osnovni sestavni deli ocene

²⁹ Več o zagotavljanju varne e-hrambe glej npr. Hajtnik: Vse, kar mora vodstvo organizacije vedeti o e-hrambi.

³⁰ Certificacija je, glede na 86. člen ZVDAGA, postopek, v katerem Arhiv Republike Slovenije preverja skladnost opreme in storitev zajema, hrambe in spremljevalnih storitev z ZVDAGA. Pridobljen certifikat ponudnikom omogoča poslovanje z javnim sektorjem, pri čemer hkrati uporabnikom zagotavlja večjo varnost pri uporabi opreme in storitev.

³¹ Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva.

tveganj; »... popis informacijskih sredstev in njihovi skrbniki, nevarnosti, prepoznane za posamezne skupine informacijskih sredstev, ranljivosti, prepoznane za posamezne skupine informacijskih sredstev, ocena verjetnosti in škode, če se nevarnost uresniči, ocena stopnje tveganja ter vrednotenje in ocena sprejemljive ravni tveganja«.

Pravilnik v istem členu nadalje določa, da mora ocena tveganj »... vključevati tveganja, povezana z lokacijami hrambe digitalnega gradiva, in sicer glede na potresno in poplavno ogroženost«. Po pravilniku se tudi določi odgovorna oseba, ki na podlagi dokumentirane in sprejete metodologije izdelava in vzdržuje oceno tveganj, v kateri so prepoznana in obvladovana vsa tveganja, ki ogrožajo dostopnost, uporabnost, celovitost in avtentičnost³² gradiva v digitalni obliki. Odgovorna oseba za upravljanje tveganj »... vzdržuje dokument načrt za upravljanje tveganj, s katerim se za vsako prepoznano tveganje določi skrbnika tveganja in ukrepe za njegovo obvladovanje ter spremlja roke za uvedbo ukrepov«. Ocena tveganja se lahko dokumentira v več dokumentih in se ti vzdržujejo v okviru celotne dokumentacije notranjih pravil.

58. člen PETZ določa še, da mora odgovorna oseba za upravljanje tveganj zagotoviti, da sta »... ocena tveganj in načrt za upravljanje tveganj najmanj enkrat letno in ob spremembah tveganja posodobljena tako, da izražata dejansko stanje«. Arhivska zakonodaja na tak način že ponuja ustrezne temelje za varstvo digitalnega arhivskega gradiva oziroma za obvladovanje tveganj, povezanih z naravnimi nesrečami.

Ocena tveganj kot ključen element notranjih pravil

Ocena tveganj je proces, s katerim ocenjujemo potencialne nevarnosti in tveganja, ki bi lahko negativno vplivali na ljudi, premoženje, okolje ali poslovanje, povezano z digitalnim arhivskim gradivom. Ta proces je torej ključen tako za prepoznavanje in analizo tveganj kot za določanje ustreznih ukrepov za njihovo obvladovanje ali zmanjšanje. Ocena tveganja je dinamičen proces, ki zahteva stalno spremljanje in prilagajanje glede na spreminjajoče se okoliščine in nove informacije. Ta pristop se opredeljuje kot upravljanje tveganj, ki organizacijam omogoča učinkovitejše obvladovanje tveganj in posledično zmanjševanje njihovih negativnih vplivov.

Ključni koraki pri izvedbi ocene tveganj so: popis sredstev, identifikacija njihovih ranljivosti, identifikacija groženj in na podlagi tega ocena tveganj.³³

Popis sredstev je specifičen za vsako organizacijo posebej. Ključna so zlasti tista sredstva, ki jih želimo v kontekstu varstva digitalnega gradiva najbolje zaščititi. Običajno obsega popis zaposlenih (ključni so zlasti zaposleni, ki so vpleteni v postopke zajema in hrambe digitalnega gradiva), popis nepremičnin in prostorov (v kontekstu varstva digitalnega arhivskega gradiva pomembni prostori, npr. kjer se nahajajo strežniški prostori, diskovna polja, UPS³⁴-postaje itn.), popis celotne infrastrukture (električna napeljava, strojna oprema, komunikacijska oprema, varnostna oprema) in informacijskih sistemov (programska oprema, zlasti informacijski sistemi za zajem, obdelavo ter hrambo digitalnega gradiva in metapodatkov), vsi podatkovni nosilci ter navsezadnje popis vrst dokumentarnega in arhivskega digitalnega gradiva, ki nastaja ali je prejet pri določeni organizaciji. V oceno tveganja morajo biti zajete tudi morebitne zunanje

³² Gre za t. i. DUCAT – osnovna načela varne hrambe digitalnega gradiva: dostopnost, uporabnost, celovitost, avtentičnost in trajnost, ki izhajajo iz kombinacije osnovnih načel informacijske varnosti (t. i. CIA-triada) ter temeljnih načel ZVDAGA v členih 3. do 7.

³³ Glej npr. Metodologija obvladovanja tveganj informacijske varnosti v državni upravi.

³⁴ *Uninterruptible Power Supply*. Gre za sisteme za neprekinjeno napajanje, ki so ključni v primerih okvar električne infrastrukture.

najete storitve, povezane z zajemom in s hrambo digitalnega gradiva, kakor to določata 83. člen³⁵ in 82. člen PETZ.³⁶

Po opravljenem popisu sredstev sledi korak identifikacije nevarnosti oziroma groženj. Torej tistih groženj, ki lahko potencialno ogrožajo naša predhodno identificirana sredstva. V pomoč pri definiranju vrst groženj so nam lahko številni standardi, kot je npr. standard ISO 18128,³⁷ ki se osredotoča na kontekste groženj, ki lahko vplivajo na način upravljanja organizacije z dokumenti oziroma zapisi.

Kot prvo kategorijo standard razlikuje kontekste zunanjih groženj, ki so lahko posledica širših družbeno-političnih sprememb (npr. zakonodajne spremembe, nastajanje novih standardov, upad ugleda ali zaupanja v organizacijo, reorganizacije uprave). Grožnje, ki so lahko posledica kontekstov gospodarskih sprememb (reorganizacije, spremembe v ciljih organizacije). Nadalje standard loči kontekste groženj v obliki naravnih nesreč (potresi, orkani, cunamiji, poplave, požari, suše)³⁸ ter zunanjih varnostnih groženj v obliki nepooblaščenih dostopov, vdorov v sistem, fizičnih vdorov v prostore, uporabe zlonamerne programske opreme in DDoS³⁹ napadov.

Drugo kategorijo groženj predstavljajo »notranji« konteksti, ki so povezani z organizacijo kot takšno (npr. notranje reorganizacije, nove sistemizacije delovnih mest), s tehnološkimi spremembami (npr. spremembe delovnih postopkov, novi načini zajema in hrambe digitalnega gradiva), z zaposlenimi in njihovimi kompetencami (npr. odhajanje kadra, neprimerne kompetence), ter grožnje, povezane z zagotavljanjem zadostnih finančnih sredstev.

Tretjo kategorijo predstavljajo konteksti groženj, uperjeni neposredno proti informacijskim sistemom za upravljanje z zapisi. Sem sodijo grožnje, ki so povezane s strukturo sistema kot takšno (npr. sprememba sistemov mimo naših potreb, vdori v sistem, spreminjanje formatov za dolgoročno hrambo zapisov), s primernim vzdrževanjem in kontinuiteto sistema ter s primerno usposobljenostjo zaposlenih (sistemskih administratorjev in uporabnikov sistema).

Četrta kategorija kontekstov groženj je usmerjena neposredno na digitalne zapise oziroma podatke ter njihove metapodatke (npr. nepooblaščen dostopanje, spreminjanje ali uničevanje podatkov iz strani zaposlenih). Posledice neupoštevanja kontekstov in identifikacije vseh groženj so lahko uničenje, izguba ali poškodovanje dokumentov, ki tako niso več uporabni, zanesljivi, avtentični, celoviti in kot taki ne izpolnjujejo več namena, zaradi česar so bili ustvarjeni.

Potem, ko smo identificirali vsa sredstva in grožnje, sledi identifikacija ranljivosti obstoječih sredstev, torej pomanjkljivosti, ki jih lahko grožnje »izkoristijo« za uničenje ali za povzročitev škode. V tem koraku je treba izdelati seznam ranljivosti za vsako skupino ali za vsako specifično sredstvo, ki smo ga identificirali v prvem koraku. Npr. ranljivosti, ki lahko ogrozijo prostor za strežnike, vključujejo neustrezno lokacijo prostora (npr. izpostavljenost poplavam), neustrezno infrastrukturo in opremo (npr. odsotnost požarnih aparatov, slaba električna instalacija) ter pomanjkanje urejenega sistema pooblaščenega dostopanja do prostora. Ranljivosti dokumentnega sistema lahko zajemajo neustrezno dodeljevanje dostopnih pravic, odsotnost določenih tehničnih ali

³⁵ 83. člen PETZ – določa, kako in na kakšen način se pogodbeno uredi naročanje storitev pri zunanjem izvajalcu.

³⁶ 82. člen PETZ – določa, kako in na kakšen način ponudnik in naročnik pred podpisom pogodbe o opravljanju storitev izvedeta skupno oceno tveganj.

³⁷ ISO 18128:2024 – Information and documentation – Risk assessment for records processes and systems.

³⁸ ISO 18128:2024 – Risk assessment for records processes and systems, str. 6.

³⁹ DDoS (*Distributed denial of service*) so distribuirani napadi z zavrnitvijo storitev, pri čemer poskušajo napadalci s preobremenitvijo spletnih mest in strežnikov onemogočiti delovanje napadenih informacijskih sistemov.

vsebinskih skrbnikov, slabo upravljanje gesel in odsotnost politik varnostnega kopiranja. Popis ranljivosti se običajno začne na najvišji ravni celotne organizacije, pri čemer so pogosto največje ranljivosti povezane z odsotnostjo ali neustreznostjo varnostnih politik in odsotnostjo notranjih pravil.

Šele ob ustreznem popisu sredstev, njihovih ranljivosti in potencialnih groženj sledi končna ocena tveganj. V tem koraku se pripravi kalkulacija tveganj, ki pogosto vključuje uporabo t. i. vročičnih tabel. Pri vsaki grožnji in ranljivosti določenega sredstva si zastavimo dve ključni vprašanji:

1. Kakšna je verjetnost, da se določena grožnja uresniči (npr. velika, srednja, majhna)?
2. Kakšen vpliv bi imela realizacija grožnje na določeno sredstvo (npr. nepomemben, majhen, sprejemljiv, nesprejemljiv ali celo katastrofalen)?

S primerjavo verjetnosti realizacije grožnje in ocene njenega vpliva na določeno sredstvo ovrednotimo posamezna tveganja. Načelo je preprosto: višja, kot sta vpliv in verjetnost, večje je tveganje. Zbiru izvedenih omenjenih korakov in ovrednotenju posameznih tveganj tako rečemo ocena tveganj.⁴⁰

Ukrepi za zagotavljanje varne hrambe gradiva v digitalni obliki

Poleg izvedbe ocene tveganj, torej popisa sredstev, identifikacije ranljivosti, identifikacije groženj in na podlagi tega vrednotenja tveganj, so ključni obvladovanje tveganj ter določanje in izvajanje ukrepov za zmanjšanje verjetnosti ali vpliva tveganj. Ukrepi lahko vključujejo preprečevanje tveganj, zmanjševanje njihovih posledic, prenos tveganj na druge ali sprejemanje tveganj. Poleg tega sta nujni tudi redno spremljanje tveganj in učinkovitosti sprejetih ukrepov ter prilagajanje strategij obvladovanja tveganj, kadar je to potrebno. Če povzamemo, ključno za ustvarjalce javnega arhivskega gradiva je, da vzpostavijo ustrezne varnostne politike in sprejmejo ukrepe za varstvo gradiva, o čimer sicer govorita tudi že omenjena 57. in 58. člen PETZ.

Ukrepi za zagotavljanje varne hrambe digitalnega gradiva so raznovrstni, večslojni in kompleksni, kar je glede na količino in kompleksnost groženj tudi razumljivo.⁴¹ Segajo od sprejema krovnih informacijsko-varnostnih politik do načrtov za neprekinjeno poslovanje, ki med drugim vključujejo tudi varnostne politike pred naravnimi nesrečami in postopke za obnovo podatkov po naravnih nesrečah. Za organizacijo sta poleg sprejetja formalnih krovnih politik nujni tudi izvajanje rednih vaj in simulacij z namenom, da se osebje seznanijo z načrti in s postopki za ravnanje v primeru naravnih nesreč, ter izvajanje rednih revizij varnostnih postopkov oziroma preverjanje učinkovitosti varnostnih ukrepov.

Z vidika informacijske varnosti so ključni ukrepi uporaba in vzdrževanje zanesljivih informacijskih sistemov za zajem in hrambo ter vzpostavitev politik rednih varnostnih kopiranj. Prav tako so pomembni redno posodabljanje in uporaba protivirusne programske opreme za zaščito pred škodljivimi vdori in programi. Za varnost digitalnega gradiva je ključen ukrep geografske razpršenosti hrambe podatkov in varnostnih kopij na različnih lokacijah, ki so dovolj oddaljene druga od druge, da bi se izognili izgubi podatkov v primerih lokalnih naravnih nesreč. Vedno bolj priporočljiva je tudi implementacija tehnologije oblačne hrambe, saj ta zagotavlja visoko raven redundance in odpornosti proti naravnim nesrečam.

Za organizacijo sta prav tako nujna ustrezna fizična zaščita strojne opre-

⁴⁰ Več o tem glej npr. Hajtnik: Ocena in obvladovanje tveganj pri dolgoročni e-hrambi s pomočjo programskega orodja.

⁴¹ Glej npr. Metodologija obvladovanja tveganj informacijske varnosti v državni upravi, str. 8–16.

me in prostorov ter definiranje politik dostopov. Zagotoviti je treba, da so strežniki in druge pomembne naprave nameščene v prostorih, ki so odporni proti potresnim sunkom. Nujna je uporaba protipožarnih sistemov, kot so gasilni aparati s CO₂, ki v primeru implementacije ne poškodujejo strojne opreme. Postavitve strojne opreme na višje lokacije je priporočljiva za zaščito pred poplavami. Dostopanje do infrastrukture, sistemov in podatkov mora biti ustrezno regulirano in dokumentirano. Pri implementaciji ukrepov je priporočljivo sodelovanje z varnostnimi strokovnjaki za oceno tveganj, ki so specializirani za področje naravnih nesreč. Smiselno je tudi ukrep zavarovanja strojne opreme in podatkov proti naravnim nesrečam ter skladno s tem dokumentiranje izvedenih postopkov za varovanje podatkov in strojne opreme.

Tako kot je priporočljiva uporaba uveljavljenih standardov pri identifikaciji groženj, je smiselna tudi pripravi varnostnih politik. Uveljavljen splošni standard s področja obvladovanje tveganj predstavlja ISO 31000⁴² in konkretno s področja informacijske varnosti standard ISO 27001,⁴³ ki definira sisteme za upravljanje informacijske varnosti. Slednji standard predvideva za organizacije, ki vpeljujejo sistem informacijske varnosti, štiri (4) sklope kontrol (organizacijske, človeške, fizične, tehnološke) s 93 kontrolami. Kot eno izmed kontrolnih področij standard predvideva uvedbo kontrol z namenom varstva pred fizičnimi in okoljskimi tveganji, kot so to npr. naravne nesreče ali druge namerne ali nenamerne fizične grožnje.

Zaključek

Varstvo arhivskega gradiva v digitalni obliki pred naravnimi nesrečami je izjemnega pomena za zagotavljanje dostopnosti, uporabnosti, celovitosti, trajnosti in avtentičnosti podatkov, tako za ustvarjalce arhivskega gradiva kot za arhive kot takšne. Naravne nesreče, kot so poplave, požari, potresi in nevihte, lahko povzročijo hude poškodbe ali celo izgubo digitalnega gradiva, zato mora vsak ustvarjalec javnega arhivskega gradiva, in navsezadnje tudi arhivi, pripraviti in sprejeti celovit pristop k varstvu in zaščiti arhivskega gradiva v digitalni obliki.

Arhivska zakonodaja je predvidela enega izmed ključnih instrumentov za zagotavljanje učinkovite in dolgoročno varne hrambe gradiva v digitalni obliki. In sicer oceno tveganj kot ključni integralni del notranjih pravil za zajem in hrambo gradiva v digitalni obliki oziroma drugih informacijsko-varnostnih politik.

Ocena tveganj je na kratko proces, s katerim ocenjujemo nevarnosti in tveganja, ki bi lahko negativno vplivali na naše digitalno arhivsko gradivo. Proces je zato ključen za prepoznavanje, analizo in oceno tveganj ter za določanje ustreznih ukrepov za njihovo obvladovanje ali zmanjšanje. Ocena tveganja je, podobno kot notranja pravila, dinamičen proces, ki zahteva stalne revizije, spremljanje in prilagajanje zaradi spreminjajočih se okoliščin. Učinkovita ocena tveganja, ki naj bi bila cilj, je tako tista, ki omogoča organizacijam boljše obvladovanje tveganj in zmanjševanje njihovih negativnih vplivov.

Čeprav slovenska arhivska zakonodaja (ZVDAGA, UVDAG in PETZ) že predvideva ustrezne moderne pristope k varstvu digitalnega gradiva, tudi pred naravnimi nesrečami, vendarle lahko opazamo še precej pomanjkljivosti pri realizaciji tovrstnih določb. Posamezni organi, zlasti v javni upravi, se srečujejo s številnimi izzivi, tako v postopkih priprave notranjih pravil za zajem in hrambo gradiva v digitalni obliki kot pri pripravi ocen tveganj in izvajanju ukrepov.

⁴² ISO 31000: 2018 – Risk Management – Guidelines

⁴³ ISO 27001: 2022 – Information security, cybersecurity and privacy protection – Information security management systems.

Varstvo digitalnega gradiva zahteva vodstvo organizacij, ki je odločeno rešiti vprašanje notranjih pravil in upravljanj s tveganji ter ustrezno strokovno znanje pripravljavcev ocen tveganj in notranjih pravil. Proces je kompleksen in zahteva celovit pristop, saj vključuje tako tehnične kot organizacijske ukrepe celotne organizacije. Le s takšnim pravilnim načrtovanjem, z uporabo ustreznih politik in rednim preverjanjem bomo lahko zmanjšali različna tveganja (tudi okoljska) za uničenje ali izgubo digitalnega arhivskega gradiva.

VIRI IN LITERATURA

ZAKONODAJA

Pravilnik o enotnih tehnoloških zahtevah za zajem in hrambo gradiva v digitalni obliki. V: *Uradni list RS*, št.118/2020.

Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva. V: *Uradni list RS*, št. 42/2017.

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter o arhivih. V: *Uradni list RS*, št. 30/2006 in 51/2014.

STANDARDI

ISO 18128: 2024 – Information and documentation – Risk assessment for records processes and systems. Geneva, 2024.

ISO 27001: 2022 – Information security, cybersecurity and privacy protection – Information security management systems. Geneva, 2022.

ISO 31000: 2018 – Risk Management – Guidelines. Geneva, 2018.

SPLETNI VIRI

Beagrie, Charles: How Cloud Storage can address the needs of public archives in the UK: <https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/archives/cloud-storage-guidance.pdf> (dostop: 16. 10. 2024).

Bešić, Vesna: Nakon stradanja građe u požaru 2014: Arhiv BiH uspijeva godišnje obraditi 4.000 dokumenata, potrebna im je pomoć: <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/nakon-stradanja-gra%C4%91e-u-po%C5%BEaru-2014-arhiv-bih-uspijeva-godi%C5%A1nje-obraditi-4000-dokumenata-potrebna-im-je-pomo%C4%87/3247842#> (dostop: 25. 9. 2024).

Cek, Daniel: Zgoreli so katalogi in del arhiva: <https://primorske.svet24.si/2014/04/24/zgoreli-so-katalogi-in-del-arhiva> (dostop: 25. 9. 2024).

Fleary, Sinai: Caribbean historical archives destroyed in fire. <https://www.voice-online.co.uk/news/world-news/2024/06/21/caribbean-historical-archives-destroyed-in-fire/> (dostop: 25. 9. 2024).

Malak, Haisam Abdel: 10 Challenges of Digital Preservation: <https://theecmconsultant.com/challenges-of-digital-preservation/> (dostop: 16. 10. 2024).

Metodologija obvladovanja tveganj informacijske varnosti v državni upravi: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDP/DI/Informacijska-varnost/Methodologija-obvladovanja-tveganj-informacijske-varnosti-v-drzavni-upravi.pdf> (dostop: 20. 12. 2019).

The National Archives, UK. Tehnični register PRONOM: <https://www.nationalarchives.gov.uk/pronom/> (dostop: 11. 10. 2024).

Turkeys quake trials blocked due to archive lost in hastily demolished municipality building: <https://www.duvarenglish.com/turkeys-quake-trials-blocked-due-to->

-archive-lost-in-hastily-demolished-municipality-building-news-64416 (dostop: 25. 9. 2024).

Seznam oblik zapisa, primernih za dolgoročno hrambo gradiva v digitalni obliki: <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/Arhiv-RS/Zakonodaja/Pravilnik-o-eno-tnih-tehnoloskih-zahtevah-za-zajem-in-hrambo-gradiva-v-digitalni-obliki/Seznam-oblik-zapisa-za-dolgorocno-hrambo-ver-1.0.pdf> (dostop: 21. 10. 2024).

LITERATURA

Antončič, Marjan: Vzorčna notranja pravila? O čem pravzaprav sploh govorimo. V: *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Popisovanje arhivskega gradiva [Elektronski vir]: zbornik mednarodne konference, Radenci, 13.–15. april 2016* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2016, str. 465–480.

Arhivi v primežu narave in tehnologije: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 15.–17. maj 2024, Radenci, Slovenija (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2024.

Corrado, Edward M., Moulaison Sandy, Heather: *Digital preservation for libraries, archives and museums*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2017.

Hajtnik, Tatjana: Ocena in obvladovanje tveganj pri dolgoročni e-hrambi s pomočjo programskega orodja. V: *Uporabnikom prijazni arhivi: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 11.–13. maj 2022, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2022, str. 54.

Hajtnik, Tatjana: Pretvorba e-dokumentov v formate za dolgoročno hrambo na osnovi standarda ISO 13008. V: *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Digitalno in digitalizirano. Arhivsko gradivo včeraj, danes in jutri [Elektronski vir]: zbornik mednarodne konference, Radenci, 5.–7. april 2017* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2017, str. 27–47.

Hajtnik, Tatjana: Učinkovito dolgoročno ohranjanje arhivskega gradiva v Arhivu RS. V: *Knjižnica: revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti* 56 (2012), št. 3, str. 55–70.

Hajtnik, Tatjana: Vse, kar mora vodstvo organizacije vedeti o e-hrambi. V: *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 10. zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike v Radencih od 6.–8. april 2011* (ur. Slavica Tovšak et al.). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2011, str. 475–495.

Hribar, Luka: Pomembnost nosilcev podatkov digitalnega gradiva v arhivistiki. V: *Arhivi v službi človeka - človek v službi arhivov: relevance v raziskavah arhivske znanosti: 8. znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo Za človeka gre: relevantna znanosti in izobraževanja: zbornik recenziranih prispevkov: Maribor, 14. 3. 2020* (ur. Zdenka Semlič Rajh). Maribor: AMEU – ECM, Alma Mater Press, 2020, str. 139–152.

Kavčič-Čolić, Alenka: Teoretični model digitalnih arhivov. V: *Knjižnica: revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti* 48 (2004), št. 4, str. 63–75.

Legget, Elizabeth R.: *Digitization and digital archiving: a practical guide for librarians*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2014.

Natek, Karel: Temeljni termini v geografiji naravnih nesreč. V: *Dela – Oddelek za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani*, št. 35 (2011), str. 73–101.

SUMMARY

PROTECTION OF DIGITAL ARCHIVAL MATERIALS FROM NATURAL DISASTERS

The protection of archival material in digital form against natural disasters is of utmost importance for ensuring accessibility, usability, integrity, sustainability, and authenticity of data. For the archives themselves as well as for the creators of archival materials. Natural disasters such as floods, fires, earthquakes and storms can cause significant damage or even loss of digital records, so every creator of public archival materials, and not least the archives themselves, have to plan and implement a comprehensive approach to the preservation and protection of archival material in digital form.

One of the most essential instruments for guaranteeing the efficient and long-term safe storage of digital content is provided by archival legislation. Particularly, the risk assessment, which is a crucial component of internal rules for the capture and preservation of digital content or other information security policies.

In short, risk assessment is the process by which we assess the hazards and risks that could adversely impact our digital archival materials. The process is therefore crucial for identifying, analysing and assessing risks and for determining appropriate measures to manage or reduce them. However, risk assessment, like internal rules, is a dynamic process that requires constant revisions, monitoring and adjustment due to changing circumstances. Therefore, a risk assessment that enables organisations to more effectively handle risks and reduce their negative effects is considered effective. Although the Slovenian archival legislation already foresees appropriate modern approaches to the protection of digital material, including against natural disasters, we can still observe a number of shortcomings in implementation. Individual bodies, at least in the administration, encounter numerous challenges, both in the procedures for preparing internal rules for the capture and storage of material in digital form, and in the implementation of risk assessments.

Protecting digital content requires organisational leadership that is determined to address the issue of internal rules and risk management. The process is complex and all-encompassing, as it includes both technical and organizational measures. Only with such correct planning, deployment of appropriate technology and routine inspections will we be able to reduce the risks of destruction or loss of digital archival material.

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 94(497.4):614.84(497.4Ljubljana)"1774"

Prejeto: 5. 11. 2024

Véliká požara v Ljubljani leta 1774

VANJA RUPNIK

diplomirana zgodovinarica in magistrica arhivistike in dokumentologije, arhivistka
Arhiv Republike Slovenije, Poljanska cesta 40, SI-1102 Ljubljana
e-pošta: vanja.rupnik@gov.si

Izveček

Leta 1774 sta Ljubljano v razmiku enega meseca prizadela kar dva velika požara. Prvi je izbruhnil konec junija v Krakovem in se razširil preko Ljubljane v obzidani del mesta, drugi konec julija na drugi strani, v Šentpeterskem predmestju. Skorajda neobvladljivi nesreči sta pokazali pomanjkljivosti v požarni varnosti mesta in skušali potrpljenje cesarice Marije Terezije, ki je vse od začetka svojih obsežnih reform opozarjala na upoštevanje požarnih ukrepov ter zaostrovala požarno in gradbeno zakonodajo. Napredek k dvigu protipožarne ozaveščenosti med prebivalci in bolj konsistentnemu upoštevanju veljavnih požarnih redov se je pokazal šele v 19. stoletju z oblikovanjem stalnih skupin, ki so podnevi in ponoči bdele nad mestom ter se zbrale v organizirani akciji za gašenje požara.

Abstract

THE GREAT FIRES OF LJUBLJANA IN 1774

In 1774, Ljubljana was hit by two major fires within a month of each other. The first broke out in late June in Krakovo and spread into the walled area of the city across the Ljubljanica River. The second one started in late July in the Šentpetersko predmestje, on the opposite side of the river. The two nearly unmanageable catastrophes exposed the city's fire safety flaws and tried the endurance of Empress Maria Theresa, who had been stressing the importance of following fire safety protocols and strengthening fire and building regulations since the start of her extensive reforms. Only in the 19th century, with the establishment of permanent organisations that patrolled the city day and night and assembled in a coordinated firefighting operation, was there a noticeable improvement in people's awareness of fire hazards and more regular adherence to applicable fire regulations.

Ključne besede:

požar, požarna varnost, požarna škoda, gasilstvo, jezuitski kolegij

Key-words:

fire, fire safety, fire damage, firefighting, Jesuit College

Uvod

Požarna varnost in obnova po požaru sta bili vsaj v zgodnejših obdobjih izključno v pristojnosti mesta. Državne oblasti temu niso namenile posebne pozornosti, zato je požarne rede izdajalo vsako mesto zase in bilo primorano samostojno organizirati protipožarno službo. V prispevku bomo skušali prikazati, kako se je požarna zakonodaja oblikovala in preseгла lokalni značaj, ter pretehali njene daljnosežne posledice. Proces se je sicer začel s cesarjem Karlom VI., ki je leta 1722 izdal prvi naddeželni požarni red, vendar je nato cesarica Marija Terezija v sklopu svojih reform začela bolj regulirati to področje. V raziskavo smo pritegnili različne vire, v prvi vrsti kronike in monografije o zgodovini mesta Ljubljane,¹ spise mestne registrature in deželni oblasti. S preučitvijo do sedaj prezrtega gradiva Reprezentance in komore ter Deželnega glavarstva za Kranjsko, ki ga hrani Arhiv Republike Slovenije, bomo skušali orisati prizadevanje državnih oblasti k večjemu nadzoru nad gradnjami in za izboljšanje splošne požarne varnosti. Tako je od sredine 18. stoletja mogoče opaziti prehajanje organizacije požarne varnosti, a predvsem popožarne obnove, iz mestne pristojnosti v roke okrožnih uradov, od tam pa do določene mere še naprej vse do državnih oblasti na Dunaju.

O požarni varnosti (in nevarnosti) v mestu

Pred 250 leti je Ljubljano zadela strašna nesreča. Mesto sta v razmiku enega meseca upepelila dva velika požara. Prvi je izbruhnil konec junija v Krakovskem predmestju in zaradi močnega vetra preskočil Ljubljano ter uničil še dobršen del Starega trga. Drugi požar je konec julija vzniknil v Šentpeterskem predmestju in prav tako za seboj pustil veliko razdejanje.

Požari so bili v mestu pogosta nadloga, v kronikah in poročilih zasledimo vsaj enega ali dva na leto.² Vzrok požarov je bila največkrat človeška neprevidnost ali malomarnost. Tako lahko beremo v poročilu ljubljanskega mestnega sveta, da je 22. marca 1751 v hiši sodarja Janeza Zvoljenika v Hrenovi ulici neprevidna dekla prižigala ogenj in se je vnel dimnik.³ 3. februarja 1752 je v Babnikovi hiši na Žabjem trgu (danes Žabjek) nastanjeni vojak pustil prižgano svečo ob postelji ali je celo kadil in kasneje so se iz isker vnele srajce in postelja.⁴ Tudi za požar 1. aprila 1753 v krčmi v Nemški (danes Križevniški) ulici poročajo, da je bila kriva opita lastnica, ki je neprevidno ravnala z lanterno, potem ko je ponoči obiskala stranišče.⁵

Vsaj enkrat na stoletje je mesto prizadel večji požar. Valvasor omenja najzgodnejši požar v Ljubljani leta 1361. Izbruhnil je v hiši vicedoma Siegfrieda Galla poleg cerkve sv. Nikolaja in uničil znaten del mesta. Desetletje kasneje, leta 1371, so pogoreli vsi trije trgi skupaj z mestno hišo in v njej shranjenimi listinami. Veliki požar je omenjen leta 1382, ko je bila Ljubljana skoraj popolnoma uničena od spodnjih do zgornjih vrat, tudi špitalska cerkev, sv. Nikolaj in minoritski samostan. Zatem se zdi, da je več kot stoletje Ljubljana uživala brezskrben ognjevaren mir, saj se naslednji požar omenja šele leta 1493, ko je

¹ Tukaj smo se predvsem oprli na opise Janeza Vajkarda Valvasorja v IX. knjigi njegove *Slave vojvodine Kranjske*, predvsem strani 709–730, ki govorijo o Ljubljani. Dalje bi omenili dela Vladislava Fabjančiča, Ivana Vrhovca in Josipa Mala, ki so črpali iz gradiva ljubljanskega mestnega arhiva. Primarni vir so jim bili zapisniki mestnega sveta in spisi stare mestne registrature.

² Glej SI_ZAL_LJU/0488, Mesto Ljubljana, rokopisne knjige št. 1–123 in SI_ZAL_LJU/0489, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, Reg. I, fasc. 2–3.

³ SI AS 7, šk. 20, Vol. 1, fol. 94, Poročilo magistrata, 23. 3. 1751.

⁴ Prav tam, fol. 121, Poročilo magistrata, 4. 2. 1752.

⁵ Prav tam, fol. 152, Poročilo magistrata, 2. 4. 1753.

pogorelo od Čevljarskega mostu do sv. Nikolaja. Požar je terjal tudi 19 žrtev.⁶ Ta požar omenja deželni glavar Viljem Turjaški v pismu kralju, poznejšemu cesarju Maksimilijanu, v katerem ga prosi za pomoč za izgradnjo hiš, sicer se bodo morali ubogi meščani izseliti.⁷ Veliki požar je v mestnih kronikah zabeležen leta 1524. Upepeljen je bil Novi trg vse do Nemških vrat. Žrtev plamenov sta postali deželna hiša skupaj z dragocenim arhivom in cesarska orožarna.⁸ Ni se še izteklo stoletje, ko je leta 1583 Novi trg zopet prizadela ognjena nesreča. Ogenj je izbruhnil ob sedmi uri zjutraj v hiši Mihaela Panteleona (danes Salendrova 6) in upepelil hiše na Križevniški ulici in križniško cerkev ter se razbohotil vse do križarske pristave v Krakovem. O velikem požaru govori Valvasor leta 1603. Izbruhnil je v hiši kovača Dorna in uničil 53 hiš v Šentpeterskem predmestju. Septembra 1660 je požar na Starem trgu upepelil 15 hiš. Na mestu požara so kasneje postavili cerkev sv. Florijana, zavetnika pred požari. V predmestju Ljubljane je zopet zagorelo leta 1676. Ogenj je izbruhnil v hiši kovača pred Špitalskimi vrati in uničil več kot 30 hiš.⁹ Eden izmed večjih požarov se je zgodil v noči z 31. julija na 1. avgust 1767. Izbruhnil je v hiši klobučarja Pitoniča in poškodoval več kot 70 hiš na Starem trgu, v Rožni in Hrenovi ulici. Škoda je bila ocenjena na 82.293 goldinarjev.¹⁰

Širjenju požarov od hiše do hiše je botroval način gradnje. Ta se kljub stalni požarni ogroženosti in pogostim nesrečam ni kaj dosti spreminjal. Ko je bil požar pogašen in neposredna nevarnost mimo, so meščani radi kaj hitro pozabili na nesrečni dogodek ter se vrnil k starim navadam in brezbriznosti. Ob velikem požaru leta 1524 je mestni svet prepovedal gradnjo lesenih hiš v mestu in nastavl stalne mestne straže, ki so ponoči budno bdele nad mestom in ob prvem sumu na požar začele bobnati ali udarjati na zvon. Iz vrst mestnih svetnikov so imenovali po dva dimniška oglednika, ki sta imela nalogo pregledovati dimnike in opozarjati lastnike na neprimerno gradnjo.¹¹ V času požarov leta 1774 so bile hiše v mestu res povečini že zidane, vendar stisnjene druga ob drugo med reko in grajski grič, v oklepu mestnega obzidja, ki že dolgo ni več služilo svojemu namenu in je zaradi svojega razpadajočega stanja predstavljalo svojevrstno nevarnost. Ob zidovih je stala vrsta lesenih lop, skednjev, gankov, ob hišah so ležale kopice slame in drv ter druge vnetljive snovi,¹² breg Ljubljance je bil poln raznovrstnega šodra, mimo katerega se je dalo le stežka hoditi.

V predmestjih Ljubljane so se na požarne predpise požvižgali še bolj. Tam je živel predvsem revnejši sloj ribičev, obrtnikov in delavcev, ki si zidanih hiš niti niso mogli privoščiti. Pri gradnji in obnovi je bila lesena ali skodelna streha pač cenejša od opečnate. Obrtne delavnice so brez občutka za varnost delale pri odprtem ognju, pri čemer so poleg ležali les, kupi slame in druge vnetljive snovi.

Požarna varnost in organizacija gašenja požarov sta bili izključno v pristojnosti mesta. Sprva so ponoči stražile posamezne hiše, vendar so po velikem požaru leta 1524 v Ljubljani postavili prve mestne čuvaje, ki so ob sumljivem dimu zabobnali ali potrkali na zvon in izobesili zastavo v smeri ognja, ponoči baklo. H gašenju so bili poklicani vsi prebivalci mesta. Gasilne pripomočke so imeli shranjene v požarnih lopah (*Feuerzeughaus*) pri mestni hiši, v kruharni in čez Ljubljano pri vicedomovi hiši¹³ ter tudi v Hrenovi in Rožni ulici.

Mestni svet v sestavi župana, sodnika in svetnikov je imel ob požaru nalogo organizirati vse dejavnosti za gašenje in razdeljevati naloge med posamezne

⁶ Valvasor: *Die Ehre*, str. 710–712.

⁷ Böhmer: *Regesta Imperii*, št. 2751.

⁸ Fabjančič: *Zgodovina ljubljanskih sodnikov*, 2. zv., str. 68.

⁹ Valvasor: *Die Ehre*, str. 717–725.

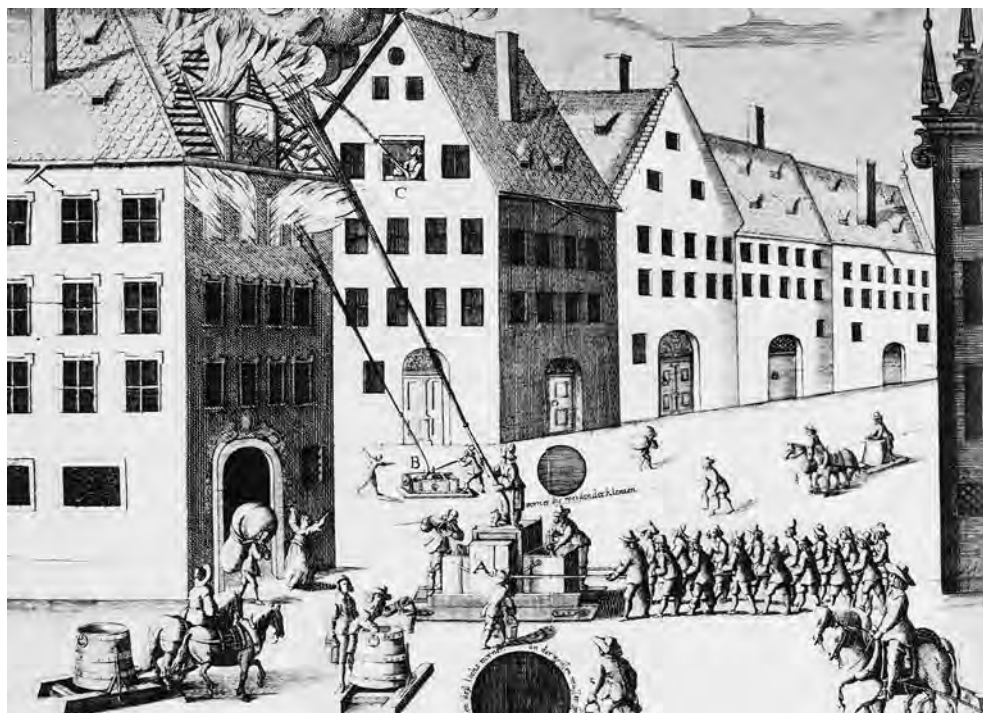
¹⁰ SI AS 7, šk. 20, Vol. 2, Poročilo kranjskega deželnega glavarstva cesarici, 8. 1. 1768.

¹¹ Božič: *Gasilstvo*, str. 6.

¹² Mal: *Stara Ljubljana*, str. 135–144.

¹³ Prav tam.

skupine prebivalcev. Zborno mesto je bilo pred mestno hišo, nato so odhiteli do požarnih lop po gasilne naprave in druge pripomočke, medtem ko so vozniki že peljali sode z vodo na mesto požara. Vendar se je mnogokrat izkazalo, da je bila zaradi vsesplošne panike množica neobvladljiva in ljudje so zmedeno tekali sem ter tja ter se hoteli umakniti od neposredne nevarnosti. Strah se je meščanom zalezal v kosti še posebej takrat, ko se je ogenj približal smodnišnici na ljubljanskem gradu.

*Gašenje požara z ročno brizgalno, 17. stoletje
(Vir: Wikipedia)*

Požarni redi

Prvi požarni red Ljubljane so sestavili leta 1676.¹⁴ Deloma je verjetno njegovemu nastanku botroval leto poprej izdan dunajski in je tudi povčini posnet po njem. Spodbudo za njegov nastanek lahko iščemo še v svežem spominu na požar leta 1660 in nedavni marčevski požar leta 1676. Kot nam pove že naslov *Red in naredba, kako naj se pri knežjem glavnem mestu Ljubljani ob nastali požarni stiski v tem ali onem postopa (Ordnung und Anstalt, wie man sich bey dieser fürst. Hauptstatt Laybach in begebender Feüersnoth [...] in ainem vnd andern verhalten solle)*, red določa vloge posameznikov in skupin ob izbruhu požara. Kot prvi se morajo na mestu požara pojaviti župan in svetniki, ki razdelijo in usmerijo posamezne skupine meščanov. Mestna vrata se zapahnejo in nanje postavi 10 do 15 oboroženih mož, ki skrbijo za varnost ljudi in lastnine, saj se lahko zgodi, da v zmedi hoče kakšen nepridiprav izkoristiti priložnost in kaj odtujiti. Obrtniki in njihovi pomočniki pohitijo do požarnih lop, vzamejo kljuke, lestve in škafe ter jih odnesejo do požara. Lestve prevzamejo dimnikarji, zidarji, kamnoseki in tesarji, ki so vajeni višine. Kovači, ključavničarji, kovinarji, bakrarji, nožarji, ki lažje prenašajo ogenj, primejo kljuke in druge pripomočke. Ostali primejo vedra in čebre z vodo ter pomagajo gasiti. Na strehe sosednjih hiš razprostrejo štiri ve-

¹⁴ SI AS 730, f. 145, Požarni red mesta Ljubljane, 1676.

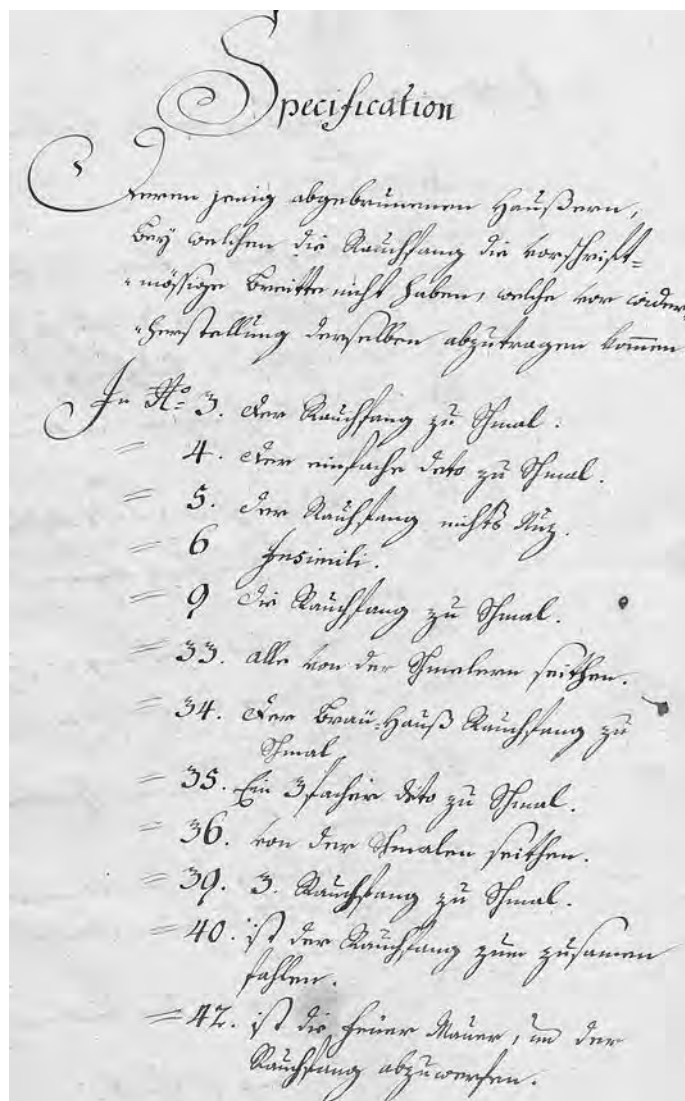

like kose platna, ki jih znova in znova močijo, da se ne vnamejo. Vozniki pripeljejo velike požarne črpalke in štiri sode polne vode. Pri tem se najhitrejši nagradijo s cekini iz mestne blagajne.

Požarni red pripisuje veliko vlogo za vzdrževanje požarne varnosti mestnemu sodniku. Ta je moral na primer opravljati vizitacijo dimnikov, kaznovati tiste, ki niso imeli ustreznih, in pozivati hišne gospodarje, predvsem tiste na Starem trgu, v Hrenovi in Rožni ulici, naj imajo pri svojih hišah in delavnicah vedno pripravljeno posodo z vodo. Pred hišami niso smeli imeti več kot dva voza sena.

Vizitacijo dimnikov so morali izvajati štirikrat letno (*alle Quatember*, na vsake kvatre).¹⁵ Iz poročil, ki so jih pošiljali okrožnemu glavarju, je razvidno, da nekatere hiše sploh niso imele izdelanih dimnikov, so bili ti preozki ali prenizki. Od 77 poškodovanih ali uničenih hiš ob junijskem požaru leta 1774 jih 33 ni premoglo ustreznih dimnikov.¹⁶ Deželno glavarstvo je pozvalo magistrat, naj nemudoma opravi inšpekcijo dimnikov v vsem mestu.¹⁷ Hkrati so ugotavljali, da je območje okoli smodniškega stolpa prepredeno z lesenimi ganki, ki se naslanjajo na mestni zid in predstavljajo požarno nevarnost. Dvorno pisarno so prosili za dovoljenje, da se porušijo s pomočjo vojakov. Vendar ker je medtem cesarica Marija Terezija že prejela poročilo vojaške komande, da v Ljubljani ne upoštevajo nikakršnega požarnega reda in da je večina gasilnih naprav pokvarjenih ali nedelujočih, je deželno glavarstvo najprej močno okarala, vendar je nato le pokazala vladarsko milost in dovolila, da nevarna dela pri podiranju stavb in zaščiti območja okoli smodniškega stolpa prevzame vojska.¹⁸

Leta 1722 je izšel požarni red za Gradec in notranjeavstrijske dežele,¹⁹ po katerem naj bi se ravnali tudi v Ljubljani. Predstavljal je velik napredek z vidika uzakonjenja določenih ukrepov pri požarih. Poleg ravnanja v primeru požara je imel ta red tudi že določila o načinu gradnje dimnikov, ognjišč in materialih za pokrivanje streh (lesene naj se nadomeščajo z opečnatimi), o dimnikarjih in ukrepih za zmanjšanje nevarnosti

Specifikacija neustreznih dimnikov, julij 1774
(Vir: SI AS 7, šk. 21)

¹⁵ Kvatre so po cerkvenem koledarju štirje postni tedni ob menjavi letnih časov.

¹⁶ SI AS 7, šk. 21, Vol. 3, Specifikacija neustreznih dimnikov, s. d. [prejeta 8. 7. 1774].

¹⁷ Prav tam, Poziv deželnega glavarstva magistratu, 8. 7. 1774.

¹⁸ Prav tam, Dopis dvorne pisarne, 30. julija 1774 [prejet 17. 8. 1774].

¹⁹ SI AS 730, f. 144, Požarni red Karla VI. za vojvodino Štajersko in druge notranjeavstrijske dežele, 1722.

požara, predvsem pri obrtnikih, ki delajo z ognjem (kot so kovači, svečarji, pivovarji ali milarji) ali proizvajajo nevarne snovi. Veliko pozornosti so namenili sestavi vizitacijske komisije (prej je to delo opravljala mestni sodnik), številčnosti in lokaciji gasilnih naprav ter nalogam mestnega sveta in meščanov ob izbruhu požara.

Leta 1749 so se začele priprave za požarni red dežele Kranjske na podlagi štajerskega požarnega reda iz leta 1722.²⁰ Deželno glavarstvo za Kranjsko je pozvalo ljubljanski magistrat, naj poda pripombe k osnutku nastajajočega požarnega reda. Mestni svet je v pismu z dne 18. avgusta 1749 izrazil pomislek, da so prilagoditve na stavbah, ki jih zahteva požarni red, prezahtevne, poleg tega se je stanje s strelami izboljšalo, potem ko je bilo uvedeno streljanje v oblake. Opozorili so, da obstaja že požarni red za Štajersko iz leta 1722, ki so ga tudi javno objavili in so vsi dobro poučeni o požarni varnosti.²¹ Da bi podkrepil svoje nezadovoljstvo in nestrinjanje z osnutkom novega požarnega reda, je magistrat v naslednjem pismu na deželno glavarstvo sestavil poročilo o organizaciji ob požaru v mestu. Oblikovane imajo skupine meščanov, ki imajo določene zadolžitve ob požaru in na vsake toliko časa organizirajo požarne vaje. Vaj se mora udeležiti 14 zidarjev ali polirjev in 31 njihovih pomočnikov, devet konjarjev, šest tesarjev in 37 njihovih pomočnikov, 30 furmanov, dva opekarja in 17 njihovih hlapcev, dva pristaniška delavca, sedem sodarjev in 16 merilcev soli. Ob požaru so zadolžitve razdeljene tako: 14 furmanov pripelje eno črpalko in dva od njih posodo z vodo, nato pristopi 16 merilcev soli in osem od njih jih vliva vodo iz čebrov v črpalko (vodo poprej nosijo od posode do njih sluge), ostalih osem dela pri črpalki; drugi dve črpalke pripelje 16 furmanov in se zvrstijo ob njej kot zgoraj merilci soli; dalje sodarji in konjarji vzamejo tri velike kljuge pri mestni hiši in jih prinesejo na mesto požara; 12 tesarskih pomočnikov izpred mestne hiše in špitalskih vrat prinese lestve; še 10 tesarskih pomočnikov prinese lestve iz požarne lope in male kljuge; opekarji s svojimi hlapci prinesejo 32 veder iz mestne hiše in z njimi zajemajo vodo iz velike posode ter gasijo požar; vsi tesarji skupaj nato s kljukami v rokah čakajo na ukaz in nato s kljukami porušijo nevarne strehe.²²

Po velikem požaru v gospostvu Ledeč na Češkem leta 1753, pri gašenju katerega je pomagala tudi tam nastanjena vojska, je cesarica tudi za druge dežele dovolila uporabo vojakov za pomoč ob požaru in vojakom pritiče za to tudi posebno plačilo iz vojne blagajne.²³

Vladarica se je že dolgo zavedala in opozarjala, da težavo pri požarih po vseh deželah predstavlja poleg nepazljivost tudi pomanjkanje gasilnih naprav in orodij. Zato je z resolucijo iz junija 1755 naročila policiji, da te naprave redno pregleduje in jih servisira oziroma popolnjuje. Dalje je naročila, da se mora upoštevati deželni požarni red, da morajo osebe, ki so zadolžene za gašenje, vsaj enkrat mesečno na praznik imeti požarne vaje, dve osebi notranjega mestnega sveta naj se imenujeta za požarno komisijo, medtem ko morajo okrožni komisarji na vsake toliko časa pripraviti poročilo o stanju gasilnih naprav.²⁴

Magistrat se je po začetni trmoglavosti le počasi omehčal zahtevam dvorne pisarne in 4. marca 1763 – po zadnjih dveh požarih tistega leta v mesecu februarju – na seji razpravljal o izboljšanju organizacije gašenja in sklenil, da se morata na mestu požara vedno pojaviti dva tesarja, vsak meščan mora iz požarnih lop prinesiti kljuko in lestev (ti pripomočki se nahajajo v kruharni, v Rožni ulici, na zidu jezuitskega kolegija, v požarni lopi na Starem trgu, pri Špitalskih

²⁰ SI AS 7, šk. 20, Vol. 1, fol. 46–47, Poziv dvorne pisarne, 2. 5. 1749.

²¹ Prav tam, fol. 65–68, Poročilo ljubljanskega magistrata, 18. 8. 1749.

²² Prav tam, fol. 77–79, Poročilo ljubljanskega magistrata s prilogama A in B, 9. 9. 1749.

²³ Prav tam, fol. 167–169, Izvleček iz dvorne resolucije, Dunaj, 24. 9. 1753.

²⁴ Prav tam, fol. 186–189, Dvorna resolucija, 26. 6. 1755.

vratih in na Vicedomskih vratih), vse sumljive osebe in berače, ki so lahko morebitni požigalci, je treba poloviti in jih strpati v ječo, na skednjih in hlevih, v katerih se hranita slama in seno, ki nimajo polken, se odredi, naj se te namestijo, prepove se kurjenje ponoči (za razne peke), tisti meščani, ki morajo imeti pred svojo hišo polne sode vode, jih morajo redno polniti.²⁵

Intenzivneje je cesarica začela tudi pritiskati za uveljavitev novega požarnega reda, saj se je zdelo, da še vedno vladata velika lahkomiselnost in neprevidnost, pri čemer se ob požarih številni izogibajo svojih dolžnosti. Cesaričino vztrajno pozivanje k ureditvi in izboljšanju požarne varnosti se je le izplačala in 18. decembra 1772 je deželno glavarstvo za Kranjsko pripravilo prilagojen štajerski požarni red za deželo Kranjsko,²⁶ ki je bil v obliki patenta izdan 19. februarja 1773. V triintridesetih členih je red določal gradnjo kurišč in dimnikov; prva morajo biti obzidana, oddaljena od kakršnega koli lesa in ne postavljena preblizu pod dimnik; dimniki morajo biti prav tako pozidani, zadosti široki in segati vsaj tri čevlje nad streho. V hišah, kjer se je potreben močan ogenj, je obvezno vsaj enkrat na mesec opraviti čiščenje dimnikov, pri ostalih na dva meseca. Kolikor je mogoče, se lesene strehe nadomeščajo z opečnatimi, na njih se dogradi požarni zidec, medtem ko naj bodo tla v hišah tlakovana. Tiste hiše, ki imajo pod svojimi nadstreški prazne sode, naj imajo te napolnjene z vodo. Šesti člen govori o previdnostnih ukrepih, kot so pospravljanje pepela iz kurišč, uporaba lantern namesto sveč in prepoved kajenja v sobah; kršitelje čaka trimesečna ječa. Samostani in druge duhovne stavbe naj imajo vedno pripravljene posode z vodo v bližini dimnikov. V mestu so prepovedani seniki, pri čemer vsaka hiša lahko pripelje k hiši največ en voz sena in en voz slame; te mora spraviti v obokan in zaščiten prostor. Podobno velja za drva; pred hišami imajo lahko največ 10 sežnjev, samostani 20. Obrtniki, ki izdelujejo izdelke iz lesa ali pri svojem delu uporabljajo ogenj, morajo zaloge lesa porabiti v 14 dneh, sicer jim grozi ječa. Prepovedani so vsako streljanje, spuščanje raket in kurjenje kresov v mestu. Obrtniki, ki delajo z vnetljivimi snovmi, kot so smodnik, žveplo ali smola, morajo biti pri svojem delu skrajno previdni, pri čemer morajo snovi imeti pospravljene na varnem kraju. Vse hiše v mestu morajo imeti pod svojo streho vsaj dve vedri, dve ročni črpalki, eno lestev, eno lopato, en kramp in eno motiko; magistrat mora imeti pospravljene velike črpalke, velike posode za vodo, velike lestve in kljuge za podiranje streh; zaželeno je, da imajo velike gasilne pripomočke tudi samostani, kolegiji in seminarji. Ob izbruhu ognja mora tisti, ki ga je prvi opazil, zavpiti ali narediti veliko hrupa ter opozoriti četrtno mojstre; če tega ne stori, ga čaka kazen ali ječa. Mestni stražar mora v primeru, da opazi ogenj, zabobnati in prav tako obvestiti četrtnega mojstra. V bližnjih cerkvah in na gradu naj zazvoni zvon. Ob opozorilu na požar morajo vse hiše v nočnem času na vhode obesiti lanterne, da ljudje, ki hitijo na pomoč, vidijo, kje hodijo; če hišni gospodarji tega ne storijo, jih čaka kazen treh dukatov. V izogib nemirom in zmedi mora župan ali sodnik vzdrževati mir z oboroženimi stražami, sestavljenimi iz krojačev ali drugih cehovskih pripadnikov, da zaščitijo lastnino meščanov. Kazen enega dukata doleti stražarja na mestnih vratih ali tistega, ki je zadolžen za gašenje, če zapusti svoje mesto. Uradniki morajo v javnih in mestnih poslopih zaščititi arhiv in spise, tako da jih prenesejo v obokan prostor. Določeni meščani imajo nalogo, da na mesto požara prinesejo gasilne pripomočke, prav tako prihitijo na pomoč vsi tisti cehovski mojstri in vajenci, ki delajo z ognjem. Dnevni delavci, sodarji in hlapci, ki dobro prenašajo iskre, naj sosednje strehe prekrijejo z namočenimi rjuhami. Vsi, ki imajo konje, naj te posodijo za vožnjo vozov z vodo. Dva izmed mestnih svetnikov imata nalogo, da prebivalce opremita z vedri in jih postavita

²⁵ Prav tam, brez fol., Izvleček iz zapisnika seje ljubljanskega mestnega sveta, s.d. [marec 1763].

²⁶ Prav tam, brez fol., Osnutek požarnega reda za deželo Kranjsko, 18. 12. 1772.

v vrsto ter da bdita nad tekočim polnjenjem črpalk. V bližini požara mora biti vedno tudi mestni ranocelnik, da lahko oskrbi vse poškodbe; zdravila in drugi zdravstveni pripomočki se zagotovijo iz mestne kazenske blagajne. Po zatrtju požara morajo na mestu ostati zidarji, mizarji in dimnikar, in sicer zaradi nevarnosti ponovnega vžiga. Črpalke, posode in vedra se morajo postaviti nazaj na svoje mesto. Tisti, ki na mesto požara prvi pripeljejo črpalke in posode z vodo, se nagradijo iz mestne kazenske blagajne. Četrtni mojstri ali – če obstaja – požarna komisija morajo vsake dva meseca z vključitvijo dimnikarjev, zidarjev in tesarjev, opraviti vizitacijo dimnikov, pregledati, ali imajo hiše pod svojo streho vedra, posode z vodo, ali so tla tlakovana ali če so nasploh odstranili vse požarno nevarne snovi. Kdor do drugega obiska požarne komisije ne uredi nepravilnosti, mora plačati kazen.²⁷

Popravljen in dopolnjen požarni red je izšel leta 1792,²⁸ medtem ko so leta 1825 izdali prvi požarni red v slovenščini z naslovom *Ognj gasitni navód ali naredbanje ognj gasiti*. Poleg ponovljenih previdnostnih ukrepov za zaščito pred požarom in določil glede gradnje dimnikov in zidov je slednji že predvideval ustanovitev posebnih gasilskih skupin, ki je imela vsaka svoje zadolžitve pri zagotavljanju požarne varnosti in ob izbruhu požara. Kasneje so na podlagi požarnega reda iz leta 1825 posamezna mesta v slovenskih deželah izdala za svoje potrebe prilagojene požarne rede.²⁹

Požar v Krakovskem predmestju in na Starem trgu

Na vroč poletni dan, 28. junija 1774, je v Krakovskem nekje po četrti uri popoldne izbruhnil požar, ki se je zaradi močnega vetra razširil preko Ljubljaniče in na Starem trgu požiral hiše pred seboj. Ogenj je divjal še celo noč in končno se je nekoliko umiril, ko je nebo ponoči postreglo z manjšim nalivom. Na pomoč so priskočili vojaki Butlerjevega regimenta,³⁰ ki so bili ravno takrat na poti v svoj lager v Lipnici, in s skupnimi močmi so ogenj do naslednjega jutra zajezili, čeprav se je na nekaterih mestih vžigalo in tlelo še tri dni po tem.

Okrožno glavarstvo je po ogledu stanja sestavilo prvo poročilo. Spisal ga je grof Hubert Barbo-Waxenstein kot adjunkt okrožnega glavarstva in požarni komisar ter ga 30. junija poslal deželnemu glavarju, ta ga je posredoval naprej na dunajski dvor. V poročilu beremo, da je pogorelo vseh 51 hiš v Krakovem, še 57 v mestu, 12 delno, medtem ko so pri osmih morali zaradi poškodovanosti podreti strehe. Skupaj je bilo uničenih ali poškodovanih 128 hiš. Poleg meščanskih hiš so pogoreli tudi jezuitski kolegij s cerkvijo in seminarjem, Gruberjev novo izgrajen mehanični muzej (*Museum Mechanicum*), še dve cerkvi (sv. Florijan in sv. Rozalija) in del grajskega kompleksa.³¹

Okrožni glavar dalje poroča, da so ljudje zaradi strahu pred nevarnostjo, ki jo je predstavljal smodniški stolp, raje svoje moči namenili reševanju svoje lastnine in begu kot gašenju požara. To je mogoče pripisati tudi dejstvu, da je bilo na voljo malo delujočih gasilnih naprav. V požaru je bilo sedem oseb poškodovanih. Okrožni glavar je zato prosil deželno oblast, naj posreduje pri državnih oblasteh, da se zbere majhen prispevek po dednih deželah za oškodovance in

²⁷ SI AS 7, š. 308, Patenti za leto 1773.

²⁸ Božič, *Gasilstvo*, str. 9.

²⁹ Prav tam, str. 16–21.

³⁰ Gre za 43. pehotni polk, ki ga je med 1768 in 1775 vodil feldmaršalporočnik baron Ludwig Butler (1709–1775). Glej: Liste der Infanterieregimenter der kaiserlich-habsburgischen Armee der Frühen Neuzeit: https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_Infanterieregimenter_der_kaiserlich-habsburgischen_Armee_der_Fr%C3%BChen_Neuzeit (dostop: 5. 12. 2024).

³¹ SI AS 7, š. 21, Vol. 3, Poročilo okrožnega glavarstva, 30. 6. 1774.

predvsem za nabavo prepotrebnih gasilnih črpalk. Od magistrata naj se zahteva, da pripravi natančen popis oškodovancev in škode.

Deželno glavarstvo je takoj ukrepalo in že naslednji dan pozvalo magistrat, naj pripravi poročilo o stanju gasilnih naprav. Obveščeno je bilo namreč, da je večji del gasilnih naprav pod magistratno jurisdikcijo bodisi nedelujočih bodisi so te bile odtujene ali prodane.³² Županovo poročilo je prispelo 15. julija in iz njega je razvidno, da je imelo mesto Ljubljana v gasilskem skladišču na Starem trgu in v mestni hiši pet velikih brizgaln, 15 velikih kljuk, 12 ročnih brizgaln, 13 usnjenih veder, 38 čebrov, 37 lesenih kljuk, 15 lestev, devet krampov, 12 motik in 13 lopat. Še dodatnih 152 čeber se je nahajalo pri mestnih sodarjih v popravilu. Poleg tega so ob požaru prinesli tudi veliko naštetih naprav od zasebnih hiš in le malokatere so bile vrnjene lastnikom.

Istocasno je glavarstvo naložilo požarni komisiji nalogo, da pregleda stanje smodniškega stolpa, saj se mu je požar nevarno približal. Če bi med ljudmi zavladala panika, je bil tukaj Buttlerjev regiment, ki je imel nalogo vzdrževati mir.

7. julija je Gabrijel Gruber, takrat sicer vodja navigacijske direkcije in priznani gradbeni strokovnjak, na deželno glavarstvo poslal spomenico, v kateri je izpostavil tri pomembne točke, zaradi katerih je obstajala nevarnost požarov v mestu, in podal predloge za njihovo rešitev:³³

1. Že pri požaru v letu 1766³⁴ se je pokazalo in zdaj spet, da delavci postopajo nečloveško, ko zahtevajo dvakratno plačilo misleč, da so neobhodno potrebni, poleg tega zavračajo delo tam, kamor jih pošiljajo njihovi gradbeni mojstri, in si poiščejo delo sami, kjer jih več plačajo.
2. Ulice so zabite s šodrom, saj ga lastniki ne morejo dovolj hitro odvažati. Poleg tega tovorniki za odvoz navijajo cene v nebo. Še dodatno pa tisti lastniki, ki imajo hiše ob Ljubljani, odmetavajo material kar na breg, čeprav je to bilo že večkrat prepovedano. Prva visoka voda bo ves material odnesla in zabila strugo, ki je že tako ali tako potrebna čiščenja. Deželno oblast naproša, naj ponovi prepoved odlaganja na bregu in poleg tega zagotovi pocenitev tovornih tarif ter določi mesta, kjer se material sme odlagati.
3. Opozoril je na pomanjkljivo gradbeno zakonodajo. Čeprav je po prvem požaru vsa lesena gradnja prepovedana, se še vedno nahajajo leseni hlevi, ganki ipd. Ustanovitev gradbene komisije je prepotrebna, saj bi moral vsak, ki bi gradil, njej predložiti izris stavbe in ta bi jo nato odobrila. Če bi bila stavba zgrajena v nasprotju z zakonodajo, bi komisija odobrila njeno rušenje na stroške lastnika. Gruber se je ponudil, da bi takšno komisijo izobrazil o pravilni gradnji. Kot prilogo svojemu pismu je Gruber poslal pritožbo, v kateri gradbena mojstra Lovrenc Prager in Leopold Hoffer opozarjata, da obstaja več tako imenovanih mojstrov, ki delajo nelegalno in nekakovostno in niso del ceha, zato pozivata deželno glavarstvo k ureditvi razmer.

Deželno glavarstvo je Gruberjeve ideje v večini upoštevalo. Pooblastilo je požarno komisijo za nadzor nad gradnjami, da bodo te v prihodnje izvedene po predpisih. Pri tem naj bi k svojemu delu pritegnila gradbenega strokovnjaka Gruberja. Glavne točke navodil so bile naslednje:

1. Komisija naj nadzira, da bodo stavbe v prihodnje zgrajene tako, da obstaja čim manjša požarna nevarnost.

³² Prav tam, Poziv deželnega glavarstva, 1. 7. 1774.

³³ Prav tam, Spomenica Gabrijela Gruberja, 7. 7. 1774.

³⁴ Gruber v svoji spomenici navaja letnico 1766. V resnici se je požar zgodil leta 1767. Izbruhnil je na Starem trgu ter popolnoma upepelil 61 hiš na Hrenovi in Rožni ulici, še 11 jih je imelo poškodovane strehe. Glej: SI AS 7, šk. 20, Vol. 2, Poročilo deželnega glavarstva cesarici, 8. 1. 1768.

2. Naj poskrbi, da se število lesenih gankov, stopnic, zapahov, žlebov in skodlastih streh sčasoma zmanjša, nato pa v mestu popolnoma odpravi.
3. Naj spodbuja, da so dimniki in kurišča zgrajeni po predpisih. Prav tako naj ne dopušča obešanja palic za sušenje mesa v dimnike.
4. Naj poskrbi, da se bodo vsi delavci, ki delajo z ognjem, umaknili čim dlje od mesta. Enako naj bo z raznimi seniki ter s skladišči za slamo in les.
5. Naj ne dovoli, da bi se v predmestjih gradilo preblizu mestnega obzidja, ali vsaj, da v njegovi bližini ni streh s skodlami. Prav tako naj se hiše ne gradijo tako tesno druga zraven druge.
6. V mestu naj se gradijo le obokani hlevi.
7. Komisija mora poskrbeti za redno dobavo gradbenih materialov (kot so osušen les, opeke, apno) po kar se da nizkih cenah. Kdor tem odredbam ne bo sledil, se bo stavba porušila na njegove stroške. Tesarji in stavbeniki bodo morali pred gradnjo pridobiti dovoljenje požarne komisije.

Te nove pristojnosti požarne komisije je deželno glavarstvo poslalo okrožnemu glavarstvu, ki je imelo nalogo, da obvesti vse lastnike hiš o novih nalogah.³⁵

Preiskava vzroka požara je pokazala, da za požar ni mogoče obtožiti nikogar, saj je za nesrečo kriv predvsem način gradnje. Vnele so se namreč lesene palice, ki so bile vzdane v dimnik in so jih uporabljali za sušenje mesa. Deželno glavarstvo je o tem obvestilo glavna stavbna mojstra v mestu, Lovrenca Pragerja in Leopolda Hofferja, ter ju opomnilo, naj pri svojih tekočih gradnjah delata po predpisih, sicer bo proti njima sprožen postopek.³⁶ Ljubljanskemu magistratu je deželno glavarstvo poslalo nalogo, naj obvesti vse hišne lastnike, ki so utrpeli škodo, da lahko hiše obnovijo le z dovoljenjem požarne komisije.

Deželno glavarstvo je opozorilo, da se na bregovih Ljubljanice nabira veliko odpadnega gradbenega materiala. Poleg tega nekateri tovarniki računajo več, kot bi smeli za odvoz tega materiala. Magistrat naj kaznuje te tovarnike in poskrbi, da se bo material odvažal po sprejemljivih cenah na primerno mesto. Poleg tega naj tisti lastniki, ki imajo pred svojimi hišami velike količine sena in slame, te čim prej odstranijo. Hkrati so pozvali magistrat, naj opravi vizitacijo dimnikov, saj se je izkazalo, da številni ne ustrezajo predpisom.³⁷

Deželno glavarstvo je razmišljalo tudi o popožarni obnovi in razposlalo povpraševanje o zalogah gradbenega lesa. Izkazalo se je, da Ludvik Dietrich na Vrhniki ni imel zadostne količine gradbenega lesa v svojem skladišču, zato so deželne oblasti povpraševanje naslovile še neposredno na gospostva Turjak, Ig in Logatec.³⁸ Do glavarstva je prišla vest, da je v njihovih skladiščih dovolj lesa, ki je namenjen v Trst za obnovo. Zaukazali so carinarnicam, naj zaustavijo to prodajo. Po prošnji ljubljanskega župana in nekaterih meščanov so za ta les oprostili mitnino in cestnino. Oškodovanci so morali pri mitninskem uradu predložiti poseben certifikat, s katerim so potrjevali, da les potrebujejo za obnovo.³⁹

V nedatiranem pismu je poštarSKI mojster Franc Janez Amigoni, na deželno glavarstvo prejeta 3. avgusta, opozoril, da se je pri zadnjih dveh požarih (1767 in 1774) pokazalo, da je organizacija požarne varnosti slaba, predvsem je bila težava v pomanjkanju dobrega požarnega reda:

»Vedno manj meščanov in drugih prebivalcev upošteva obstoječi red pri gašenju in varnosti pred požarom. Tako nobeden ne ve, kam naj se obrne, komu naj gosposka odredi, da pripelje in prinese vodo, nihče poslušno ne

³⁵ SI AS 7, šk. 21, Vol. 3, Dopisi deželnega glavarstva, 8. 7. 1774.

³⁶ Prav tam, Poziv in opomin deželnega glavarstva stavbnima mojstroma, 8. 7. 1774.

³⁷ Prav tam, Dopisa deželnega glavarstva magistratu, 8. 7. 1774.

³⁸ Prav tam, Povpraševanje o zalogah lesa pri trgovcu Ludviku Dietrichu na Vrhniki, 1. 7. 1774 in pri gospostvih, 5. 7. 1774.

³⁹ Prav tam, Dopis deželnega glavarstva na ministerialno bančno deputacijo, 8. 7. 1774.

uboga, temveč konjske vprege, sode z vodo, čebre in ostale pripomočke postavijo na stran in se nato izognejo nudenju pomoči, poleg tega ni dovolj brizgaln, veder, čeber, lestev, kljuk in ostalih orodij, da bi ogenj zatrli na začetku, še posebno pa je težava, da je bilo hišam že večkrat tako ukazano, da morajo pod svojimi nadstreški imeti postavljeno kad z vodo.«⁴⁰

Med tem je 16. julija prišlo karajoče pismo z Dunaja. Cesarica je po prejemu poročila deželnega glavarstva izrazila nezadovoljstvo nad lesenimi hišami v mestu. Odbila je prošnjo, da bi vojaška posadka pomagala tudi pri obnovi, temveč so se morali v izogib prihodnjim takšnim nesrečam držati požarnega reda. Deželnemu glavarstvu je naložila skrb za obnovo in odobrila vsesplošno kolekto po dednih deželah za oškodovance. Kar se tiče prispevka iz državne blagajne, je pričakovala cenitev škode.

Cenitveno poročilo je deželno glavarstvo pripravilo 12. avgusta. Škoda na nepremičninah je bila ocenjena na 71.088 goldinarjev na hišah, na opremi 19.308 goldinarjev in na predmetih 10.453 goldinarjev.⁴¹ Ta cenitev je zajemala le škodo na hišah, ki so spadale pod mestno jurisdikcijo. V seznamu izplačane državne pomoči leta 1775 lahko preberemo, da je škoda na Krakovskih hišah znašala 9.740 goldinarjev.⁴²

Nr.	Namen und Location der Abhandlung.	Jahr der Construction.		Bauart der Abhandlung.		Bauart der Abhandlung an gemäßen und ungemäßen Bauarten.
		1774	1775	1774	1775	
2.	Haus des Hofrathes Hoffer	11	24	500	300	80
3.	Haus des Hofrathes Hoffer	9	26	1200	100	160
4.	Haus des Hofrathes Hoffer	8	27	1000	160	28
5.	Haus des Hofrathes Hoffer	2	18	1100	700	
6.	Haus des Hofrathes Hoffer	2	22	1200	800	50
7.	Haus des Hofrathes Hoffer	2	17	1800	100	80
8.	Haus des Hofrathes Hoffer	7	9	1500		110
9.	Haus des Hofrathes Hoffer	2	28	300	160	
10.	Haus des Hofrathes Hoffer	2	17	600	500	
11.	Haus des Hofrathes Hoffer	2	26	1100	190	250
12.	Haus des Hofrathes Hoffer	11	12	1000		1200
Zusammen				3800		

Cenitev škode na hišah na Starem trgu, ki jo je pripravil stavbni mojster Leopold Hoffer, 5. avgusta 1774

(Vir: SI AS 7, šk. 21)

Škoda na jezuitskem kolegiju

Jezuiti so se v Ljubljano naselili konec 16. stoletja. Na prostoru ob cerkvi sv. Jakoba so zgradili kolegij, v sklopu katerega so bili še gimnazija, seminar in gledališče. Kasneje so cerkev sv. Jakoba povečali in celoten kompleks obdali z obzidjem.⁴³

Leopold Schwab baron Lichtenberg, upravnik premoženja jezuitov, je pri-

⁴⁰ Prav tam, Pismo Franca Janeza Amigonija deželnemu glavarstvu, s.d. [prejeto 3. 8. 1774].

⁴¹ Prav tam, Zapisnik ocenjene škode na stavbah, na podlagi ponovne cenitve, ki jo je opravil stavbni mojster Leopold Hoffer, 5. avgusta 1774.

⁴² SI AS 2, Reg. I, šk. 26, Obračun delitve državne pomoči oškodovancem v junijskem in julijskem požaru, 9. januarja 1775.

⁴³ Volčjak: *Listine jezuitskega kolegija*, str. 9–10.

pravil poročilo o uničujočem požaru junija 1774. Za popis in cenitev škode je prosil Gabrijela Gruberja. Ta je v svojih poročilih od stavbe do stavbe popisal škodo in ocenil potrebna popravila.⁴⁴

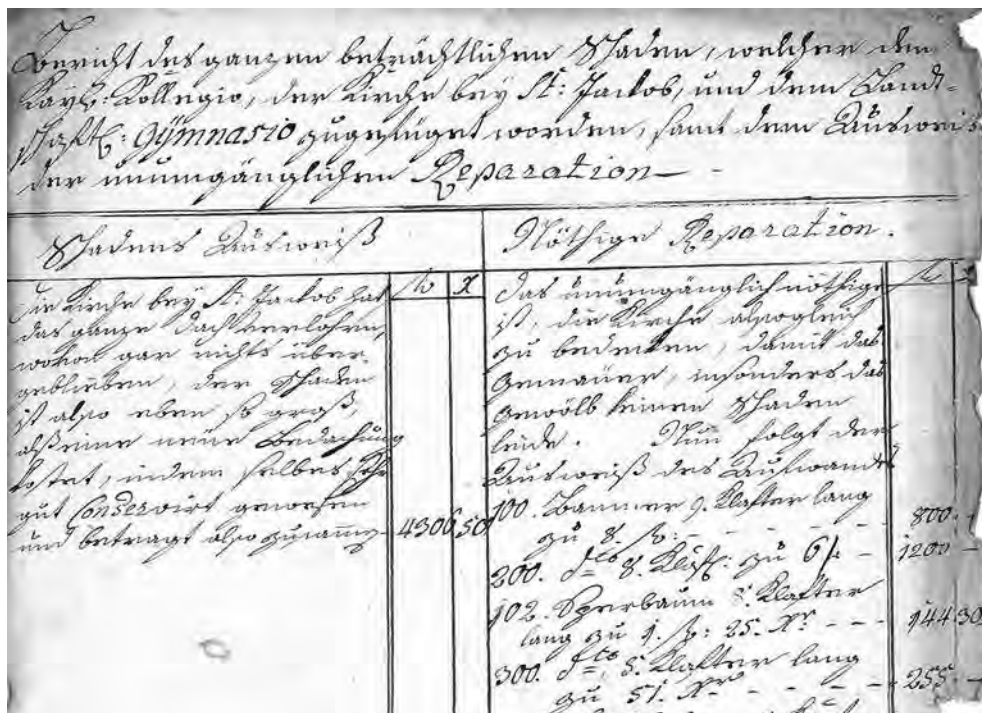
Popis je začel s cerkvijo sv. Jakoba, ki je izgubila celotno streho, skupaj z bakreno kritino in dvema zvonovoma, ki sta se od vročine stopila. Orgle in kor sta se spremenila v pepel, prav tako vrata in štirje retabli za oltarjem; okna so zgorela ali se razbila. Škoda je bila ocenjena na 13.581 goldinarjev.

Pri kolegiju je streha prav tako popolnoma zgorela, poleg tega so bili zidovi na dveh krilih oslabljeni, saj so bili ponekod utrjeni z lesenimi sklepi, ki so zgoreli. Na krilu proti ulici so bili zidovi dobri in prostori kolegija na tej strani bi se lahko začasno uporabili za seminar, ki je popolnoma zgorel. Prav tako so zgorela vsa okna in vrata. Škoda je bila ocenjena na 20.213 goldinarjev.

Stavba seminarja je bila sestavljena iz več hiš, ki so jih sčasoma pripojili ter je bila zgrajena šibko in krevljasto. Ogenj je povzročil, da so oboki popokali, zidovi so se zamajali in grozili, da se bodo podrli. Škoda je znašala 10.000 goldinarjev.

Streha gimnazije je prav tako popolnoma zgorela; gledališče prav tako, v dvorani (učilnici) je uničilo nov strop in šest slik najboljših mojstrov ter oltar. Uničena so bila okna in peči.

Jezuiti so prijaviili še za 15.000 goldinarjev škode na predmetih. Skupaj je škoda v kolegiju znašala 75.743 goldinarjev.

Gruberjevo poročilo o škodi na kolegiju, cerkvi sv. Jakoba in gimnaziji (Vir: SI AS 7, šk. 232)

Požar v Šentpeterskem predmestju

Požar v Krakovem in na Starem trgu se še ni dobro pohladir, ko je že pripela vest o novem požaru, tokrat v Šentpeterskem predmestju. Izbruhnil je toč-

⁴⁴ SI AS 7, šk. 232, Popis in cenitev škode na jezuitskem kolegiju s prilogami A, B, C in D, s.d. [julij 1774].

no en mesec po prvem, 28. julija, med 11. in 12. uro ponoči v hiši Jurija Kovača v Blatni vasi (*Kothgasse*, danes Mala ulica). Z bliskovito hitrostjo je divjal in v pičlih 4 urah v pepel spremenil 104 hiše skupaj s skednji in hlevi, eno poškodoval, še dve so morali zaradi nevarnosti porušiti. Ta požar je terjal pet žrtev.⁴⁵

Zaradi suma, da je bil požar podtaknjen, so sprožili preiskavo in k zgovoru poklicali več prič. Pozvani so bili Simon in Barbara Benedičič, Elizabeta Slavec, Alenka Colnar in Urša Hojan, vsi stanujoči v hiši Jurija Kovača in prisotni ob izbruhu požara. Zaslihanje je vodil mestni sodnik Anton Andrej Skriner ob prisotnosti sindika dr. Janeza Bleyburga in Janeza Adama pl. Fantona.⁴⁶

Simon Benedičič je izjavil, da ga je hrup zbudil iz spanca in ko je z ženo pritekkel ven, je bila že cela streha v plamenih. Povedal je, da s seboj ni nesel nobene luči ali pepela, prav tako ni videl, da bi jo drugi imeli; požar je bil zelo sumljiv, vendar ni nikogar videl. Podobno izjavo je podala njegova žena.

Alenka Colnar je izjavila, da si je sobo delila z Jero Krinkovo in njeno hčerjo Marijo, ki sta spali vsaka na eni strani dimnika. Iz spanca jo je zbudilo Marijino vpitje, ko se je na strehi nad njeno glavo razplamenel ogenj. Skočila je iz postelje in pogledala skozi strešno okno, kje gori, in opazila, da se je ogenj že močno razširil. Ob vprašanju, ali sumi, da bi bil ogenj lahko podtaknjen, je odgovorila, da glede na to, kako nenadoma se je vnelo, ne vidi nobenega drugega razloga, saj ko se je odpravila spat, ni opazila ničesar, kar bi tlelo ali se iskriilo. Preostali dve priči sta izjavili, da nista nič videli in da ju je iz spanja zbudilo šele vpitje Colnarjeve in Krinkovke, vendar sta prav tako sumila, da bi bil lahko ogenj namerno zaneten. Kako se je preiskava razvila in ali so našli morebitnega krivca za nastali požar, iz virov ni bilo razvidno.

Škoda v šentpeterskem predmestju na hišah pod mestno jurisdikcijo je znašala 71.000, na predmetih 29.000 goldinarjev; pri hišah, ki niso bile podložne mestu, še dodatnih 95.664 goldinarjev.

Popožarna obnova in državna pomoč pri obnovi

Škoda junijskega požara je znašala 186.332 goldinarjev in julijskega 195.664 goldinarjev. Škoda obeh požarov je bila tako ocenjena na 381.996 goldinarjev.

Država je oškodovancem pri obnovi priskočila na pomoč z izredno denarno pomočjo in oprostitev carin za gradbene materiale. Državna pomoč v višini 31.150 goldinarjev je bila izplačana v dveh obrokih. Prvi del v višini 10.000 goldinarjev so prejeli oškodovanci v mestu in Šentpeterskem predmestju.⁴⁷ Dodatno so odobrili še 2.850 goldinarjev za izdelavo novih gasilnih pripomočkov, ki jih je požarni komisar Waidmannsdorf naročil pri Gabrijelu Gruberju.⁴⁸ Drugi del državne pomoči v višini 21.150 goldinarjev je bil odobren januarja, vendar izplačan šele aprila naslednje leto. Razdeljen je bil med vse prizadete dele mesta in predmestij.⁴⁹

Dvorna pisarna je uspela zbrati še dodatnih 677 goldinarjev in 12 ½ krajcarjev za mesto Ljubljana in 483 goldinarjev in 10 ¼ krajcarjev za Krakovce iz naslova izrednih davkov.⁵⁰

⁴⁵ SI AS 7, šk. 21, Vol. 3, Obvestilo deželnega glavarstva na dvorno pisarno o novem požaru v predmestju sv. Petra v Ljubljani, 29. 7. 1774.

⁴⁶ SI AS 7, šk. 21, Vol. 3, Zapisnik zaslihanja prič, 30. 7. 1774.

⁴⁷ SI AS 2, Reg. I, šk. 26, Obračun prve delitve državne pomoči med oškodovance, 30. 9. 1774.

⁴⁸ SI AS 7, šk. 21, Deželno glavarstvo obvešča Gabrijela Gruberja o odobritvi sredstev za izdelavo gasilnih pripomočkov, 2. 12. 1774.

⁴⁹ SI AS 2, Reg. I, šk. 26, Obračun druge delitve državne pomoči med oškodovance, 9. 1. 1775.

⁵⁰ SI AS 7, šk. 21, Vol. 3, Dvorna pisarna obvešča o zbranih sredstvih za oškodovance v mestu in Krakovem, 11. 3. 1775.

Klasifikacija	Klasif.									
	A.					B.				
	gospodarski	trgovski	industrijski	skupni	gospodarski	trgovski	industrijski	skupni	gospodarski	trgovski
Summa	7999	797.37	265	592.92	2400	5376.4	1976.33	3939.39	7650	2903.33
Summa	2190	209.80		209.80	20769	3442	468.26	3072.33	2766	539.22
Summa	9780	978.20		978.20						
Summa	7438	732.22								
Summa	4755	478.20								
Summa	1200	112.18								
Summa	950	92.43								
Summa	200	19.42								
Summa	700	65.25								
Summa	35976	3642.19	205	792.17	49204	9198.8	2765	6450.4	19397	7650
									9198.8	
									3642.19	
									31150	je to tisto, kar je bilo v

Ljubljana dne 9. Jan. 1775.

Obračun razdelitve državne pomoči oškodovancem, 9. januarja 1775
(Vir: SI AS 2, Reg. I, šk. 26)

Še zadnji obrok pomoči zasledimo še v letu 1776, ko je cesarica prebivalcem mesta namenila še 1.145 goldinarjev in 11 krajcarjev in nemški komendi za vas Krakovo 539 goldinarjev in 15 krajcarjev državne pomoči. Skupaj je tako država za obnovo po požaru namenila slabih 34.000 goldinarjev za tiste, ki si sami niso mogli obnoviti hiše, torej niti 10 % ocenjene škode.⁵¹

Obnova hiš je bila v večjem delu na plečih lastnikov. Kot primer navajamo hišo čevljarja Simona Lednika na Starem trgu, ki je prijavil 1.200 goldinarjev škode na nepremičnini in še 100 goldinarjev na predmetih ter je prejel le dobrih 224 goldinarjev državne pomoči, kar predstavlja le slabo petino. Podobno pomoč so dobili tudi ostali oškodovanci. Te so razdelili na tri razrede, od katerih je prvi razred dobil 21 krajcarjev na 100 goldinarjev škode, drugi razred 42 krajcarjev in tretji razred 1 goldinar in 3 krajcarje. Krakovci so prejeli enotni delež 5 goldinarjev in 32 krajcarjev na 100 goldinarjev škode.⁵²

Popravila niso bile potrebne le stavbe, temveč tudi gasilne naprave. Požarni komisar je pozval ljubljanski magistrat, naj poroča o stanju teh. V poslanem poročilu je župan pojasnil, da so mesto razdelili na četrti in v vsaki četrti je določeno mesto bilo namenjeno hranjenju gasilnih naprav in pripomočkov. V požarnih lopah, ki se nahajajo na Starem trgu v kruharni in pri sv. Florjanu, v Šentpeterskem predmestju in na Novem trgu pri Nemških vratih, so bile po štiri velike lestve, dve veliki posodi za vodo, dve veliki brizgalni, šest medenina-stih ročnih brizgaln, 25 usnjenih veder, en voz s sodi, dva lijaka, dve zajemalki z dolgim ročajem, 30 škafov, šest srednjih kljuk, šest velikih kljuk, 40 lesenih kljuk, štiri srednje lestve, štiri velike lestve, šest železnih krampov, štiri železne motike in 12 železnih lopat. Od teh jih je bilo nekaj na popravilu, naročili so tudi že izdelavo novih oziroma dodatnih. Priložili so tudi predračun za nove pripomočke in je znašal več kot 4.000 goldinarjev. Kako drage so bile te naprave, pove

⁵¹ SI AS 2, Reg. I, šk. 26, Obračun druge delitve državne pomoči med oškodovance, 8. 7. 1776.

⁵² Prav tam.

dejstvo, da je ljubljanski zvonar Samassa poslal predračun za tri velike brizgalne za 2.400 goldinarjev.⁵³

Zaključek

Kljub strogim požarnim redom, ki so jih državne oblasti izdale v 18. stoletju, in nenehnim pozivom k upoštevanju zapovedi ter vsesplošni pazljivosti, a predvsem pozivom k varnejši gradnji in uporabi ognjevarnih materialov, se je v zavesti prebivalcev protipožarna previdnost le počasi oblikovala. Reševanje lastne glave in lastnine je pretehtalo nad skupnim prizadevanjem za zadušitev požara in nudenjem pomoči ob stiski. Šele z oblikovanjem bolj stalnih skupin, ki so podnevi in ponoči bdele nad mestom ter se zbrale v organizirani akciji za gašenje požarov, je mogoče zaznati premik k zmanjševanju požarnih nesreč. Sredi 18. stoletja so se pojavile tudi prve pobude za ustanovitev požarnega društva, katerega vloga je bila mišljena bolj za zbiranje sredstev za oškodovance in nudenje pomoči pri obnovi kot pa kakšna akcijska skupina za gašenje.⁵⁴ Na ustanovitev prvih gasilskih društev v pravem pomenu besede je bilo treba počakati še vse do druge polovice 19. stoletja.

Dotatna motivacija za mesto je bil tudi velik strošek gasilnih naprav in pripomočkov, ki je ob vsakokratnem požaru močno prizadel že tako šibko mestno blagajno. Običajno mesto ni zmoglo samo kriti tega izdatka in je prosilo za državno pomoč. Zato so seveda tako tudi deželne in državne oblasti stremele k temu, da se nesreče kar se da omejijo in da se prebivalstvo čim bolj izobrazi o ukrepih za večjo požarno varnost.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

SI AS – Arhiv Republike Slovenije

- ☉ SI AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko.
- ☉ SI AS 6, Reprezentanca in komora za Kranjsko v Ljubljani.
- ☉ SI AS 7, Deželno glavarstvo za Kranjsko v Ljubljani.
- ☉ SI AS 730, Graščina Dol.

SI ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana

- ☉ SI_ZAL_LJU/0488, Mesto Ljubljana, rokopisne knjige.
- ☉ SI_ZAL_LJU/0489, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura.

SPLETNI VIRI

Böhmer, J. F.: Regesta Imperii XIV. Ausgewählte Regesten des Kaiserreiches unter Maximilian I. 1493-1519, št. 2751, <http://www.regesta-imperii.de/publikationen.html> (dostop: 5. 11. 2024).

Wikipedia, fotografija Datei:Löschmaschine Hans Hautsch 1650.jpg: <https://>

⁵³ SI AS 7, šk. 21, Vol. 3, Poročilo ljubljanskega magistrata o stanju gasilnih naprav, 13. 8. 1774.

⁵⁴ SI_ZAL_LJU/0489, Reg. I/f. 2, Okrožnica okrožnega urada v Ljubljani vsem mestom in trgom, da je dvorna pisarna odobrila ustanavljanje požarnih društev, 15. 3. 1751. Glej tudi SI AS 6, Resolucije 1751, fol. 24–25.

de.wikipedia.org/wiki/Datei:L%C3%B6schmaschine_Hans_Hautsch_1650.jpg (dostop: 5. 11. 2024).

Wikipedia, geslo Liste der Infanterieregimenter der kaiserlich-habsburgischen Armee der Frühen Neuzeit: https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_Infanterieregimenter_der_kaiserlich-habsburgischen_Armee_der_Fr%C3%B6hen_Neuzeit (dostop: 5. 12. 2024).

LITERATURA

Božič, Branko: *Gasilstvo na Slovenskem do leta 1941*. Ljubljana: Gasilska zveza Slovenije, 1988.

Fabjančič, Vladislav: *Zgodovina ljubljanskih sodnikov in županov 1269–1820* (ur. Umek, Ema et al.), zv. 1–4. Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1998-2012.

Mal, Josip: *Stara Ljubljana in njeni ljudje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1957.

Valvasor Vajkard: *Die Ehre deß Herzogthums Crain*, XI. knjiga. Laybach: zu finden bey Wolfgang Moritz Endter, Buchhändlern in Nürnberg, 1689.

Volčjak, Jure: *Listine jezuitskega kolegija v Ljubljani 1592–1751*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2014.

Vrhovec, Ivan: *Die wohllöbl. landesfürstl. Hauptstadt Laibach*. Laibach: Selbsvertrag, 1886.

SUMMARY

THE GREAT FIRES OF LJUBLJANA IN 1774

According to chronicles and accounts, there were at least one or two fires per year, making them a frequent nuisance in the city. The majority of the time, human carelessness or neglect was the cause of the fires, and the construction of the houses made it easier for them to spread from one to another. Although most of the city's houses were made of stone, some still had wooden or shingled roofs, and wooden porches and stairs leaned against the city walls, while wooden stables stood beside the houses. The situation was different in the suburbs, where the buildings were made of wood and covered with straw or shingles. Craftsmen worked carelessly by open fires near heaps of hay, wood, and other flammable materials.

On a hot summer day, June 28, 1774, a fire broke out in Krakovo sometime after four o'clock in the afternoon, which, due to a strong wind, spread across the Ljubljanica River and engulfed the houses in front of it in the Old Town. The fire raged all night long, but with the help of soldiers, it was contained by the following morning, though it smouldered and flared up in certain areas for three days. According to the district administration's report, all 51 of the homes in Krakovo burnt down, with another 57 in Town and 12 partially burnt down; additionally, eight of the roofs had to be demolished because of damage. Gruber's recently constructed technical museum (Museum Mechanicum), two other churches (St Florian and St Rosalie), the Jesuit college with a church and seminary, and a portion of the castle complex were also destroyed by fire. The damage amounted to 186.332 guildens.

When news of a new fire, this time at Šentpetersko predmestje, broke out, the fires in Krakovo and the Old Square had not yet subsided. It erupted in the home of Jurij Kovač in the village of Blatna vas on July 28 between 11 p.m. and 12 a.m. It raged with lightning speed and in just four hours reduced 104 houses

to ashes, along with barns and stables, damaged one, and two more had to be demolished due to the danger. This fire claimed five lives. The damage amounted to 195.664 guildens.

The renovation costs of the houses were largely left to the owners; the state only contributed about a fifth of the estimated costs. The city was required to spend considerable amounts of money restoring fire extinguishers and other equipment. Without government assistance, the feeble city treasury could not afford such a cost. Therefore, it goes without saying that both state and provincial authorities strove to reduce these incidents as much as possible and to educate the public about measures for greater fire safety.

1.04 Strokovni članek

IZ ARHIVSKIH FONDOV IN ZBIRK
FROM ARCHIVAL FONDS AND COLLECTIONS

UDK 654.197:550.34(497.473)"1976"

Prejeto: 2. 10. 2024

Arhiv Televizije Slovenija in arhivsko gradivo o poročanju Radiotelevizije Ljubljana o potresu v Posočju leta 1976

ALEKSANDER LAVRENČIČ

arhivski svetnik, dokumentalist raziskovalec
Radiotelevizija Slovenija, Kolodvorska 2, SI-1550 Ljubljana
e-pošta: aleksander.lavrencic@rtvslo.si

Izvleček

Radiotelevizija Ljubljana je leta 1976 obširno poročala o potresu, ki je stresel zemljo v Posočju 6. maja 1976. Filmski trakovi so shranjeni v Arhivu Televizije Slovenija. Večina arhivskega gradiva o potresu leta 1976 je že digitalizirana. Daljši citati poskušajo poustvariti napetost, strah in negotovost med ljudmi, ki jih je prizadela naravna nesreča.

Abstract

ARCHIVES OF THE TELEVISION SLOVENIA AND ARCHIVAL MATERIAL
ON THE REPORTING OF RADIOTELEVISION LJUBLJANA ON THE 1976
EARTHQUAKE IN THE SOČA VALLEY REGION

In 1976, Radiotelevision Ljubljana reported extensively on the earthquake that shook the grounds in the Soča Valley region on 6 May 1976. The film strips are stored in the Archives of the Television Slovenia. Most of the archival material on the 1976 earthquake has already been digitized. Longer quotes attempt to recreate the tension, fear and uncertainty among the people affected by the natural disaster.

Ključne besede:

naravne nesreče,
potresi, Posočje,
Radiotelevizija
Slovenija, Arhiv
Televizije
Slovenija

Key-words:

natural disasters,
earthquakes, Soča
Valley region,
Radiotelevision
Slovenia, Archives
of Television
Slovenia

Uvod

Potres z epicentrom pri Huminu (Gemona, Furlanija) je leta 1976 povzročil veliko gmotno škodo v Sloveniji. V sosednji Furlaniji je potres zahteval tudi smrtne žrtve. Sledila je obnova, ki je nekatere kraje popolnoma spremenila. Najhuje poškodovani kraji so bili v krajevnih skupnostih Breginj, Borjana, Srpenica, Ladra-Smast, Čezsoča, Žaga, Volarje in Trnovo ob Soči, močno prizadeti so bili kraji v krajevnih skupnostih Idrsko, Kobarid, Kred in Kamno v občini Tolmin, v krajevnih skupnostih Orehek in Bukovo v občini Idrija ter v krajevni skupnosti Kojsko v novogoriški občini. Zelo močno so bili poškodovani kraji v občinah v Beneški Sloveniji in Reziji: Neme (Nimis), Čenta (Tarcento), Ahten (Attimis), Tipana (Taipana), Rezija (Resia), Fojda (Faedis), Bardo (Lusevera), Ratenj (Artegna), Humin (Gemona del Friulli), Podbonesec (Pulfero), Špeter Slovenov (S. Pietro al Natissone), Tavorjana (Torreano), Majmak (Moimacco), Premarjag (Premariacco) in Čedad (Cividale del Friulli).¹ Radiotelevizija Ljubljana (odslej RTV Ljubljana) je takoj poročala o potresu in hkrati opravila zelo pomembno vlogo obveščanja prebivalstva in pomoči prizadetemu prebivalstvu. RTV Ljubljana je gledalce in poslušalce še več kot leto dni tudi redno obveščala o obnovi Posočja ter pomoči in solidarnosti do prebivalcev, ki so utrpeli škodo v potresu. Krizna obdobja v potresnem času navadno pokažejo, kako je pomembno, da so ljudje obveščeni. Potresnim sunkom 6. maja 1976 so se pridružili trenutki velikega ljudskega preplaha, neučakanosti in življenjske ogroženosti. Pojavila se je velika želja po vesteh, kje in kaj se dogaja, koliko je škode in žrtev.² Radio in televizija sta bila najhitrejša obveščevalca, nekatera sporočila sta Televizija in Radio Ljubljana posredovala madžarskim in italijanskim postajam, oddaje iz Kopra je gledalo in poslušalo milijone Italijanov.³ Čeprav je največ gradiva ohranjenega v dnevnem in revijalnem tisku, hranita slikovne in zvočne zapise oddaj tudi radijski in televizijski arhiv Radiotelevizije Slovenija. Arhivsko gradivo hranita radijski in televizijski arhiv RTV Slovenija. Podrobneje smo raziskali Arhiv Televizija Slovenija, ki hrani arhivsko gradivo na filmskih trakovih, pripadajoče perfo zvočne trakove in besedila oddaj. Besedila oddaj nam pomagajo razbrati vsebino nemih filmskih zapisov, v nekaterih primerih, ko ni bil arhiviran slikovni del poročanja o dogodku, so to tudi edini viri informacij. Pri raziskovanju omenjenih virov informacij imajo raziskovalci velike težave, saj besedila oddaj, ki so arhivirana brez slikovnega gradiva, niso katalogizirana.

Prve novice o potresu leta 1976

Kdaj se je točno stresla zemlja tistega majskega večera leta 1976, se je v spominu ljudi ohranilo različno, pri čemer je na spomin močno vplival tudi televizijski program tega dne. Gledalci, ki so spremljali televizijski program Televizije Ljubljana (od leta 1990 preimenovane v Televizija Slovenija), se navadno spominjajo nadaljevanke Mladi Garibaldi, potres pa je vznemiril ljudi, ki so zapuščali svoje domove, kmalu po koncu četrtega dela nadaljevanke, v času predvajanja reklamnega bloka pred oddajo V areni življenja sem stal. Program je prekinilo kratko, tri minute dolgo poročilo o potresu,⁴ pri čemer je televizija o hudi naravni nesreči poročala takoj po dogodku, to je v drugem televizijskem dnevniku 6. maja 1976 z začetkom ob 22.08.⁵ Sledila je oddaja Aktualno politič-

¹ Orožen Adamič: Učinki potresa v Posočju 1976, str. 102–104.

² Jan: Potresni bilten Informacija in druga sredstva obveščanja, str. 451.

³ Prav tam, str. 453.

⁴ Oddaje, 19, 1976, APR – Poročilo o potresu, 6. 5. 1976.

⁵ TV Dnevnik 2, 6. 5. 1976.

ne redakcije (APR) Posebne oddaje o potresu v dolžini 79 minut (od 22.36 do 23.55).⁶

Prvi ohranjeni filmski zapis o potresu je prispevek Tomaža Terčka, ki je za Televizijo Ljubljana poročal iz Tolmina in Kobarida.⁷ Prvemu poročanju je tega dne sledilo več prispevkov. Pri nekaterih je ohranjen samo zapis besedila, medtem ko so prispevki, ki so bili narejeni na filmskem traku, digitalizirani in dostopni v katalogu Mediateke RTV Slovenija – Digitalnem arhivu. Čeprav so bili novinarji RTV Ljubljana in koprške RTV zelo dejavni in prizadevni v prvih dneh potresnih dogodkov, ne najdemo o poročanju nobenega zapisa v internem glasilu Kričič za leto 1976. Televizija Ljubljana se tudi ni vključila v akcijo zbiranja podatkov o obveščanju leta 1976, na vabilo se je odzval samo Lojze Štradjot, ki je pripravil poročilo o poročanju Radia Ljubljana.

Poročanje Radia Ljubljana

Iz poročila Lojzeta Štradjota⁸ izvemo, da se je prva radijska ekipa odpravila na potresno območje okrog polnoči in poslala v Ljubljano prvo telefonsko poročilo s terena ob pol dveh s postaje milice v Idriji. Dve do tri minute zatem so poslušalci lahko to poročilo že slišali. Ob pol štirih so objavili prve posnetke pogovora z ljudmi v okolici Mosta na Soči. Vsi so pripovedovali, kako so prestrašeni zbežali in hiš na plano in preživeli noč na prostem ob ognju. Številni ljudje so tisto noč čakali na novice in program radia je tekel vso noč, v eter so poslali pogovor s člani občinskega štaba Tolmin, poslušalci so lahko slišali zbirne, čeprav še nepopolne podatke o posledicah potresa, ranjenih prebivalcih, porušeni ali poškodovani hišah, o organiziranju prve pomoči in delovanju enot civilne zaščite. Ob šesti uri zjutraj so zbrane novice posredovali poslušalcem v oddaji Jutranja kronika. Tudi druga novinarska ekipa, ki je prispela na Tolminsko 7. maja popoldne, je opravljala delo na terenu med sedmim in osmim majem ter neprekinjeno pošiljala novice. Poleg poročanja s potresnih območij je radio pripravil v maju in juniju več daljših oddaj oziroma reportaž, ki so govorile o življenju in težavah ljudi v prizadetih krajih, začetkih obnove poškodovanih hiš in solidarnostni pomoči iz vseh krajev Slovenije in drugih republik.

Na radijske poslušalce so prav gotovo šokantno delovale prve novice o smrtnih žrtvah v Furlaniji:

»Po zadnjih podatkih je sinočnji potres v Furlaniji terjal 343 žrtev, toliko so jih namreč odkrili doslej, tisoč ljudi je v bolnicah, med njimi se jih 60 bori za smrtjo. Reševalne skupine še vedno niso odstranile ruševin in odkrile morebitne druge žrtve, prav tako se še niso prebile do odročnih krajev o usodi katerih nihče ničesar ne ve, saj so telefonske in druge zveze pretrgane.«⁹ V naslednjih poročilih so se podatki o številu smrtnih žrtev še povišali: »Ob sedmih in petnajst minut so sporočili, da so doslej izkopali izpod ruševin 600 mrtvih, neuradne številke števila žrtev pa se gibljejo od 700 do 800.

⁶ Podatki so ohranjeni v knjigi oddaj (Oddaje, 19). Četrty del nadaljevanke Mladi Garibaldi je bil načrtovan od 20.52, sledil je daljši reklamni blok do 21.03, medtem ko je bila ob 21.03 v načrtu za predvajanje dokumentarna oddaja Četrtekovi razgledi: V areni življenja sem stal. O posebnih oddajah o potresu je ohranjen samo zapis v knjigi oddaj, vendar ni nobenih drugih pisnih ali slikovnih virov. Tudi zvočni posnetki iz arhiva Radia Koper datirajo v naslednji dan, to je 7. 5. 1976 (Poročanje Jure Pengov o potresu v Benečiji, poročanje Potres v Benečiji – Šumenjak, Ob potresu v Posočju, Potres v Benečiji – Vidovich, Potres v Benečiji – Pengov, Potres v Benečiji – radioamaterji iz Pirana z radioamaterji iz Italije).

⁷ TV Obzornik, 7. 5. 1976.

⁸ Štradjot: Radio Ljubljana poroča o potresu, str. 454–455.

⁹ Potres v Benečiji – Pengov, 7. 5. 1976, 1.

2000 ljudi je ranjenih, večina od njih je v bolnišnicah. Drugo noč je prebivalstvo sedemnajstih občin Furlanije preživel na prostem, kljub pospešenim akcijam pomoči namreč niso mogli zagotoviti šotorov in drugih priročnih sredstev za prenočitev 70.000 ljudi, kolikor jih je ostalo brez strehe. Reševalne ekipe so vso noč neprekinjeno odkopavale ruševine. Poleg novih žrtev so rešili še tri žive ljudi, med njimi osemletno deklico ... Karabinjerji so sporočili, da je še nekaj odročnih vasi v hribih, kamor reševalne ekipe še niso prodrle, in o usodi katerih se malo ve. Zdravniške ekipe nadaljujejo z delom, dobile so okrepitev iz Avstrije in Kanade ...»¹⁰

Dogajanje v sosednji Furlaniji so spremljali tudi piranski radioamaterji, ki so prejeli prve podatke o posledicah potresa v pogovorih z italijanskimi kolegi, ki so poročali o stanju v Huminu, Majanu, Buiji, Castelnuovu in drugih krajih.¹¹

Novinarka Radia Koper se je v jutranji oddaji pogovarjala s krajani vasi Mlinsko pri Kobaridu in Kobarida, ki so preživel noč na prostem. Hiše so bile po prvi oceni tako poškodovane, da so se krajani odločili, da bodo tudi naslednjo noč preživel na prostem oziroma v zasilnih bivališčih, saj so bili prestrašeni zaradi ponavljajočih se potresnih sunkov. Stare hiše so bile poškodovane tako močno, da bi se lahko porušile ob prvem večjem sunku. Strehe so bile razkrite, dimniki porušeni, stene so se razmaknile, okenska stekla popokala. Zapreti in izprazniti so morali tudi zdravstveni dom v Kobaridu. Že takoj po potresu je bilo jasno, da je škoda na Tolminskem neprimerno višja kot ob potresu na Kozjanskem.¹²

Slovenski televizijski gledalci so lahko izvedeli za prve novice o potresu v večernem Dnevniku 6. maja 1976:

»Nocoj, približno ob 21. uri in dve minuti, je bilo čutiti po vsej Sloveniji in tudi po nekaterih drugih krajih Jugoslavije potresne sunke. Zbrali smo nekaj skopih podatkov, iz katerih je moč razbrati, da so povzročili preplah med prebivalci, ki so iz poslopij zbežali na ulice. Prvi potresni sunek je bil šibkejši, drugi pa močnejši, trajal pa je približno deset sekund. Podatkov o jakosti in kje je bil epicenter še nimamo. Izvedeli smo, da je v nekaterih krajih opeka popadala s streh. Potresne sunke so občutili najmočneje v stolpnica in v drugih višjih zgradbah, v Mariboru pa so ga najbolj občutili v novem naselju pri pivovarni Talia. Prebivalci Kopra so bili deset minut brez luči in so po naših podatkih na mestnih ulicah, potresni sunek pa so čutili tudi v Trsu. Zvedeli smo tudi, da so prebivalci Sevnice občutili en sam močan sunek.«¹³

Približno uro po potresu še ni bilo jasno, kje je epicenter, so pa že domnevali, da je izven države:

»Kot so nam pravkar sporočili z geofizikalnega zavoda, je vso Slovenijo in del Hrvaške zajel izredno močan potres, ki je najmočnejši v zadnjih desetletjih. Tovariš Ribarič, ki nam je posredoval podatke, nam je dejal, da domnevajo, kako je epicenter izven Slovenije. Pri tem se opirajo na poročila iz drugih republik. Natančnejših podatkov sicer ni, ker so prvi potresni sunki aparature na geofizikalnem zavodu spravili iz ravnotežja. Na Golovcu so zabeležili potres pete stopnje, ponekod v Ljubljani pa je na slabših tleh dosegel ali celo presegel šesto stopnjo.«¹⁴

¹⁰ Potres v Benečiji – Pengov, 7. 5. 1976, 2.

¹¹ Potres v Benečiji – Radioamaterji iz Pirana in radioamaterji iz Italije, 7. 5. 1976.

¹² Ob potresu v Posočju, 7. 5. 1976.

¹³ TV Dnevnik 2, 6. 5. 1976, 1.

¹⁴ TV Dnevnik 2, 6. 5. 1976, 2.

Glede na trenutno zmedo ni bilo čudno, da so v nekaterih krajih že hiteli k ogledu morebitne škode, medtem ko novic iz najbolj prizadetih krajev še vedno ni bilo:

»Iz Litije sporočajo, da so člani občinskega štaba za civilno zaščito že odšli v nekatere kraje ugotavljati škodo, saj Zasavje leži na tektonski prelomnici. Dobili pa smo še nekaj informacij iz drugih republik. Potres so čutili po vsej Hrvaški in Bosni ter deloma tudi v Srbiji in Makedoniji. Na Hrvaškem so močnejše potresne sunke čutili na Reki, v Bjelovarju in v Varaždinu. Poročil o morebitnih človeških žrtvah in večji gmotni škodi ni.«¹⁵

V prvi dnevnoinformativni oddaji naslednjega dne (TV Obzornik, 7. 5. 1976) so najprej poročali o dogajanju na območju, ki ga je potres najbolj prizadel. Ohranjeni so pisni viri in avdiovizualni zapis poročanja Tomaža Terčka iz Tolmina in Kobarida. Radiotelevizija Ljubljana je na potresno območje poslala posebne ekipe, medtem ko so poročila prejemale tudi iz drugih virov, prav tako iz tujine. Po podatkih italijanskega notranjega ministrstva je bilo žrtev manj, kot so sprva poročali iz Furlanije (TV Obzornik, 7. 5. 1976):

»Po najnovejših podatkih italijanskega notranjega ministrstva je v potresu, ki je sinoči okoli devete ure zvečer zajel severovzhodne dele Italije, izgubilo življenje najmanj 187 prebivalcev, 986 pa je ranjenih. Ta podatek italijanskega notranjega ministrstva pa je v nasprotju s podatkom, ki ga je pred nekaj urami izdala italijanska policija, kjer je rečeno, da je okoli 260 mrtvih in 1500 lažje ali težje ranjenih. Kljub temu so to le začasni podatki, saj je potres prizadel kar 19 manjših mest, ki štejejo od tisoč do sto tisoč prebivalcev. Mesteca so od 30 do 80 odstotkov porušena. Najtežje je prizadeto mesto Majano, kjer je pod ruševinami izgubilo življenja, po dosedanjih podatkih 58 prebivalcev. O smrtnih žrtvah, ranjenih in hudi materialni škodi pa poročajo tudi iz Osopa, Tarčenta, Buia, Ragogne, Gemone (Humina op. a.) in San Daniela. Zaradi hudega potresa so po vsej Italiji začeli s solidarnostno akcijo, saj je vsa severovzhodna Furlanija še vedno brez elektrike, telefonskih zvez in pitne vode, ki jo morajo dovažati v cisternah. Vojska je že postavila več sto šotorov, ponoči pa so s potresnega območja pozivali, naj jim pošljejo kri in druga zdravila. Promet na potresnem območju je bil omrtvičen. Tudi italijanska vlada je razpravljala o ukrepih pomoči in odobrila milijardo lir kot prvo nujno pomoč, italijanski Rdeči križ pa je za pomoč zaprosil tudi mednarodni Rdeči križ. Potres so zaznali v številnih seizmoloških postajah v Avstriji, Švici, Zahodni Nemčiji, Belgiji, Nizozemski, Franciji in Madžarski, zaznali pa so ga tudi v Združenih državah Amerike in na Švedskem.«¹⁶

Čeprav se skoraj kot neverjeten sliši zadnji podatek, da so geofizikalne merilne naprave zaznale potresne sunke tudi onkraj Atlantika, so ljudi nekoliko pomirjali podatki, da je bil potres šibkejši kot potres, ki je leta 1963 prizadel Makedonijo, a predvsem je bilo manj smrtnih žrtev:

»Potres, ki je sinoči prizadejal kraje v italijanski pokrajini Furlanija, je bil malo slabše moči kot skopski potres, ko je 26. julija leta 1963 izgubilo življenje 1.070 oseb. Po besedah doktorja Vukašinića z beograjskega seizmološkega zavoda je bila moč včerajšnjega potresa v epicentru šest in pol stopnje Richterjeve lestvice in dvajset kilometrov pod površino. Razdiralna

¹⁵ TV Dnevnik 2, 6. 5. 1976, 3.

¹⁶ TV Obzornik, 7. 5. 1976, 1.

moč tega potresa je na površini znašala osem in pol stopenj po Mercallijevi lestvici, skopskega pa devet stopenj, epicenter pa je bil le pet kilometrov pod zemeljsko površino.»¹⁷

V zgodnjih jutranjih urah je televizijska ekipa, ki so jo sestavljali Tomaž Terček, Janko Šopar in Silvo Hodnik, pripravila daljše poročilo iz Tolmina, Kobarida in vasi Ladra pri Kobaridu. Slika nam pokaže pretresene krajane, pokrite z odejami, ponekod zbrane ob ognju, ulice so prekrte s padlim ometom, z opekami in s strešniki. Gledalcem je o stanju poročal Tomaž Terček (TV Obzornik, 7. maj 1976): *»Na Tolminskem in v zgornjem Posočju se zemlja hitreje umirja kot ljudje, ki so nocoj preživeli najdaljšo noč.«* S temi besedami je Terček najbolj strnjeno povedal vse, kar je zaznal v ranih jutranjih urah:

»Življenje se umirja samo navidezno, v normalni tir vsakdana pa se ne bo kmalu vključilo. Te noči nihče izmed ljudi, ki živijo v Soški dolini, v neposredni bližini epicentra, ne bo kmalu pozabil. Bila je noč strahu in edine želje, da bi čim prej prišlo jutro in z njim dan, da bodo vsaj videli, kje grozi najhujše. Le malo ljudi je to noč prespalo v domovih, večina jo je preživela na prostem ali v avtomobilih, šotorih in prikolicah. Nekateri so si poiskali prebivališče v garažah, drugi so prezebali na klopeh pred hišami in v parkih, ali pa so se vso noč nemirno sprehajali po mestu, vaseh in zaselkih ter tako utrujeni in neprespani, mnogi tudi s skrbjo, ali jih bo njihov dom še lahko sprejel pod streho, dočakali dan.«

Čustvenemu uvodu je sledilo naštevanje konkretnih dejstev:

»Gojenci dijaškega doma v Tolminu so si poiskali prenočišče kjer koli na varnem v dokaj hladni noči, njihovi vrstniki iz Bovca so prespali v avtobusih, učencem posebnega zavoda v Tolminu pa so pripadniki armade priskrbeli šotorska krila, pod katerimi so vsaj za nekaj trenutkov zatisnili oči. Doma la vsi ljudje, ki jih srečujemo zjutraj, so še vedno prestrašeni, saj je že prvi potresni sunek povzročil med njimi zmedo, iz katere se je v paniki zgodilo največ nesreč. Po prvih podatkih je ranjenih štirinajst ljudi. Zdravstvena služba je odlično delovala, v bolj ogroženih krajih pa so se hitro organizirale tudi enote civilne zaščite in prostovoljni gasilci. Kmalu po prvem sunku se je sestal tudi občinski štab, kamor se že stekajo podatki o škodi, ki pa je niti približno ni mogoče v celoti oceniti. Marsikje bo posledice sinočnje katastrofalne 21. ure dokončno odkril šele čas.«

Na poti proti Kobaridu, kjer je bilo v mestu in okolici najhujše, je televizijska ekipa naletela na skale, ki so cesto zožile v enosmerno. Skale, ki so se zvalile na cesto od Kobarida do Bovca pa so bile tako velike, da so jih morali razstreliti.

»V Idrskem je poškodovanih precej hiš, z mnogih je opeka dobesedno pometana s streh in davi so prebivalci te majhne vasice nemo opazovali posledice grozotne noči, ki je marsikomu uničila dolgoletni trud in pritrgovanje. Delavci tovarne igel v Kobaridu zjutraj sprva niso mogli v tovarno, saj je čelna stavba razpokana, popokale pa so tudi šipe in šele posebne komisije bodo lahko ugotovile, če bo v teh prostorih še varno delati. V Kobaridu menda ni niti ene hiše, s katere sinoči ne bi padala opeka, pri pekarni pa se je porušil dimnik, zaradi česar bodo morali za ljudi iz tega dela doline nekaj časa voziti kruh iz Bovca. Poškodovanih je tudi več osebnih avtomobilov, kot povsod pa so tudi tu ljudje ob vsej nesreči veseli, da vsaj žrtev ni bilo. Najhujše je prav

¹⁷ TV Obzornik, 7. 5. 1976, 2.

gotovo poškodovana vas Ladra na levem bregu Soče, kjer med 37 hišami niti ena ni ostala cela, in verjetno tudi, vsaj brez popravil, niti v eni ne bo moč varno prebivati. 170 prebivalcev, ki so preživeli noč v sadovnjaku, je tako rekoč brez strehe. Včerajšnja deveta ura je bila zanje, pa tudi za sosednjo Smast in druge zaselke, dobesedno katastrofa. Z Ladrskega vrha so se kotale skale, bobnelo je kot v ogromnem kotlu, stene in stropi so pokali, padala je opeka, otroci jokali.»

Mladi vaščan je povedal v mikrofonski izjavi Janka Šoparja: *»Cel 'džumbus' je bil, ko je začelo 'ravstati', sem 'laufal' takoj ven. Eni niso hoteli iti ven, tu sem lovil otroke, da sem jih obdržal na sredi vasi. Nevarno je bilo, 'cegli' so šli dol s strehe. Na tla sem dal deske, neke 'deke' sem dobil, sem spal – samo nisem spal – če je šel kak motor mimo, sem že mislil, da je potres, da trese.»* Za prihodnje noči je povedal, da namerava postaviti šotor, tako za silo, da bo, medtem ko se bodo preostali vaščani znašli – nekaj v avtomobilih, nekaj bodo napravili tudi zasilnega. Prispevek je zaključil Tomaž Terček s stavkom: *»Da, strahot minule prečute noči tudi čas ne bo prav kmalu izbrisal, niti v Ladrach, ne v Smasti, pa ne v Idrskem, Kobaridu, Volčah, Teminah, Čezsoči, Volarjih, Tolminu, Prapetnem, Gabrju, Čiginju, Srpenici, Žagi, Breginju, Borjani, na Livku, domala v vsem nižinskem delu Tolminske.»* Za vasi v hribovitem delu še niso imeli podatkov.¹⁸

Po povratku ekipe RTV Slovenija s potresnih območij so pripravili poročilo, v katerem so strnili osnovne ugotovitve:¹⁹

- ◉ *»Položaj v krajih, ki jih je prizadel potres, je normaliziran;*
- ◉ *V Tolminu so pripravili posebne komisije splošnega ljudskega odpora in civilne zaščite ter druge strokovne organizacije, ki so ves dan obiskovale bližnje vasi;*
- ◉ *Potres je najhuje prizadel vas Podbela, kjer je skoraj do tal porušenih šestdeset hiš;*
- ◉ *Približno dva tisoč prebivalcev bo moralo tudi to noč preživeti na prostem;*
- ◉ *Odbor je pripravil akcijo za nabavo šotorov in prikolic.»*

Komisije sicer še niso prejele vseh poročil, tako da še niso natančneje poročale, kako je s stanovanji, z gospodarskimi poslopji in drugimi objekti, ki so bili poškodovani. Poškodovano je bilo tudi cestno omrežje. Učencem osnovnih šol v Tolminu in Kobaridu je odpadel pouk, delali niso tudi v nekaterih gospodarskih organizacijah, kjer so bila poslopja huje poškodovana. Takoj je stekla solidarnostna akcija in iz vseh krajev Slovenije je začela prihajati pomoč tako v denarni obliki kot tudi v živilih. Vsi, ki so bili lažje ali težje ranjeni, so dobili zdravniško pomoč, medtem ko smrtnih žrtev v Sloveniji ni bilo.²⁰

V Kobaridu je hude poškodbe utrpela zdravstvena ambulanta.²¹ Zdravnik dr. Branko Rustja je pred televizijsko kamero opisal umik iz poškodovane stavbe in oskrbo prvih poškodovancev:

¹⁸ TV Obzornik, 7. 5. 1976, 3.

¹⁹ TV Obzornik, 7. 5. 1976, 4.

²⁰ TV Obzornik, 7. 5. 1976, 5; Martelanc: Občinski odbor za ugotavljanje in odpravo posledic potresa na Tolminskem. Arhivski dokumenti o obnovi Posočja po katastrofalnem potresu v letu 1976, str. 103.

V članku je omenjeno, da je za posledicami potresa umrla vaščanka v kraju Sedlo. Podatek smo preverili tako med domačini kot tudi v župnijskem arhivu Koper, kjer čakajo na digitalizacijo župnijske knjige Župnije Sedlo. V mrliški knjigi Župnije Sedlo so za leto 1976 vpisani štiri pogrebi. Pri nobenem od njih ni kot vzrok smrti naveden potres. Za podatek se zahvaljujemo arhivarju Luki Tulu.

²¹ TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976.

»V tistem hipu, ko se je to podiralo, smo se komaj rešili iz te stavbe, kjer je ambulanta, ker so se vrata zataknila od teže, in smo morali skakati skozi okna. To se pravi, da je ambulanta za delo že popolnoma odpadla. Zato smo kar tukaj na cesti na hitro improvizirali iz moje zdravniške torbe in tistim materialom, ki je bil notri, samo prvo pomoč, ker drugega nismo mogli nuditi. Potem pa smo te ljudi poslali naprej v druge ustanove, kjer so jih lahko zašili in bolj oskrbeli. Poškodbe so bile hujše samo pri tistih, ki so skakali skozi okna in so imeli na nogah nekaj težjih ran, drugače pa hudih poškodb ni bilo, razen ranjenih glav in polomljenih rok zaradi padanja opek in strešnikov. So pa tudi kasneje prišli še ljudje iz bolj oddaljenih krajev, ki so bili v prvem hipu še tako šokirani, da prihajajo šele sedaj. Moje delo je v tem trenutku to, da nekoliko izpraznim prostore ambulante, ker je hiša namenjena kompletnemu rušenju, in so se od jutra do sedaj povečale špranje od enega do dveh centimetrov; to se pravi, da se bo hiša počasi sama od sebe podrla, kot kaže. Te stvari bomo iz ambulante znosili v novo šolo,²² kjer so nam določili zasilno lokacijo za ambulanto, in bomo mi tam v nekdanji glasbeni sobi imeli čakalnico in zasilno ambulanto.²³ To bo kar hitro steklo, najbrž že jutri.«²⁴

Pred poročanjem o drugih dogodkih je bilo prebrano sporočilo o seji predsedstva SR Slovenije.²⁵ Na seji predsedstva SR Slovenije, ki jo je vodil predsednik Sergej Kraigher, je predsednik izvršnega sveta Slovenije Andrej Marinc seznanil člane predsedstva s stanjem na posameznih območjih Slovenije, ki jih je prizadel potres, in o posledicah, prav tako tudi o prvih že storjenih ukrepih za ugotavljanje in za odpravo posledic potresa. Takoj po potresu je bil aktiviran republiški štab za civilno zaščito, ki se je povezal s prizadetim območjem na Tolminskem. Na potresnem območju se je mudila skupina izvršnega sveta in štaba, ki se je udeležila tudi seje občinskega sveta za civilno zaščito v Tolminu. Predsednik izvršnega sveta Andrej Marinc je ob tej naravni katastrofi poslal sožalno brzojavko žalnemu odboru dežele Furlanije Julijske krajine ter mu izrazil najgloblje sožalje. Predsednika deželnega odbora je obvestil, da so pripravljene dati ljudem na prizadetem območju vso ustrezno pomoč. Iz vse Slovenije so prišla poročila o pomoči, namenjeni prizadetim prebivalcem. Odpravljanja posledic potresa so se takoj udeležile enote Ljubljanskega armadnega območja, medtem ko je sekretariat predsedstva republiške konference mladih pozval vse občinske konference, naj zagotovijo pripravljenost mladine, organizirane v mladinskih delovnih brigadah, za morebitno pomoč na potresnem območju.

Po končanem poročanju so gledalce še enkrat pozvali, da ni odveč, če vsi skupaj še enkrat razmislimo o ravnanju ob takih in podobnih naravnih nesrečah, in predstavili v ta namen izdano brošurico.²⁶

Prvi dan po potresu je predsednik Jugoslavije Josip Broz Tito poslal sožalno brzojavko Predsedniku Republike Italije Giovanniju Leoneju, medtem ko je predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić poslal sožalno brzojavko predsedniku ministrskega sveta Aldu Moru.²⁷ Najnovejše podatke o stanju na potresnem območju v Italiji je gledalcem posredoval Jure Pengov, dopisnik RTV Ljubljana iz Trsta. Prizadete kraje je popoldne, 7. maja, obiskal tudi predsednik Republike Italije Giovanni Leone. Potresno območje v bližini epicentra je

²² Šola je bila zgrajena leta 1968 (TV Dnevnik, 7. 9. 1968).

²³ Ambulanta je zasilno delovala v prostorih osnovne šole do septembra 1977, ko so slovesno odprli nov, sodobni zdravstveni dom (TV Dnevnik 1, 17. 9. 1977). Spomladi 1978 je ob zdravstvenem domu začela obratovati tudi nova lekarna (TV Obzornik, 27. 3. 1978).

²⁴ TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976.

²⁵ TV Obzornik, 7. 5. 1976, 6.

²⁶ TV Obzornik, 7. 5. 1976, 7.

²⁷ TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976, 1.

obiskal tudi novinar RTV Ljubljana Tomaž Terček in pripravil daljšo reportažo. Italijanski fotograf Baldassi Tacisio je o potresu izjavil: »Gledali smo televizijo, v hipu sem začutil prvi sunek. Potrese poznam. Rekel sem ženi, pojdi z menoj, kajti potres je. Žena ni hotela iti. Odšel sem sam, ko sem se vrnil, je v sobi vse plesalo in stvari so padale čezme. Odšel sem zopet ven, odpeljal ženo, v tem je ugasnila luč. Prijel sem ženo pod roko in jo odvedel ven. Medtem so bili že vsi zunaj. To je bil najhujši trenutek.«²⁸ Terček je v poročilu z območja epicentra dramatično opisal apokaliptični položaj, na katerega je tega dne naletela televizijska ekipa:

»Reševalni avtomobili nenehno vozijo sem ter tja. Njihove sirene tulijo – toda posnetki upanja so samo bežni, ker jih večina tudi nazaj hiti praznih. V Casassoli se nihče več ne trudi, da bi koga reševal. Preživeli so se vdali v usodo, da so ostali sami. Tu so nekatera velika gospodarska poslopja dobesedno sploščena v zemljo in le živinčeta, ki jih še od sinoči ni nihče napojil in jim dal hrane, mukajo okrog mrtvega hleva. Strahotno jih je poslušati. V tem kraju je umrlo veliko gospodarjev. Tako je bilo tudi v Majanu, kamor so nas iz Coloreda napotili, češ, ta kraj boste zlahka našli, ker ima cerkev prav tak zvonik, kakor naša. Toda, če bi Majano iskali tako, ga nikdar ne bi našli – kajti zvonika ni več. Med potresnim sunkom so zvonovi zadnjič zazveneli in se sesuli z obzidjem vred. Domačini neradi govorijo in le s težavo iztisnemo iz njih, da je bila jakost potresa osem stopenj. Pokopane so cele družine. Nihče več ne joka samo za svojimi. Žalost je v srcih vseh in besede tolažbe so v njih za vsakega.«²⁹

Tudi na Tolminskem in v zgornjem Posočju, v krajih, ki jih je najhuje prizadel potres na ozemlju Slovenije, se je mudilo več sodelavcev RTV Ljubljana. O razmerah in naporih za odpravo posledic sta poročala Ivo Milovanovič in Janez Jančar.³⁰ Tako kot izrazi sožalja prizadetim prebivalcem na italijanski in naši strani so prihajale iz vseh krajev številne oblike pomoči, da bi prizadeti čim manj občutili posledice katastrofalnega potresa. Navsezgodaj se je sestel občinski štab civilne zaščite in sprejel vse potrebne ukrepe. Kako je potekala akcija pri odpravljanju posledic, je povedal predsednik občinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Tolmin Franc Kravanja. Občinski štab je deloval koordinirano, izvajal hitre akcije, imel neposreden stik z občani, ne samo z namenom, da bi bile te akcije učinkovite, ampak tudi zaradi tega, da pri občanih ne bi prišlo do občutka osamljenosti in beganja. Iz Tolmina se je oglasil novinar Tone Vahen, ki je ves dan spremljal prizadevanja prebivalcev za čimprejšnjo odpravo posledic potresa.³¹

Na seji predsedstva Slovenije, ki jo je vodil predsednik Sergej Kraigher, je predsednik Izvršnega sveta Slovenije Andrej Marinc seznanil člane predsedstva s stanjem na posameznih območjih, ki jih je prizadel potres, o posledicah ter tudi o prvih že storjenih ukrepih za ugotavljanje in za odpravo posledic potresa. Sestala se je koordinacijska komisija republiškega izvršnega sveta, ki je obravnavala poročila posebne komisije. Koordinacijska komisija se je v Ljubljano vrnila tik pred začetkom oddaje, zato so o ukrepih in stališčih, ki so jih sprejeli, poročali v drugem televizijskem dnevniku. V prvem televizijskem dnevniku so poročali še o novem potresu šeste stopnje po Mercallijevi lestvici ob 14. uri in 44 minut. Tudi tokrat so domnevali, da je bil potres v bližini mesta Monte San Simone, ki je 40 kilometrov oddaljen od Vidma. Strokovnjaki so domnevali, da se tla postopoma umirjajo, čeprav niso izključevali možnosti novih večjih potre-

²⁸ TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976, 2.

²⁹ Prav tam.

³⁰ TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976, 3.

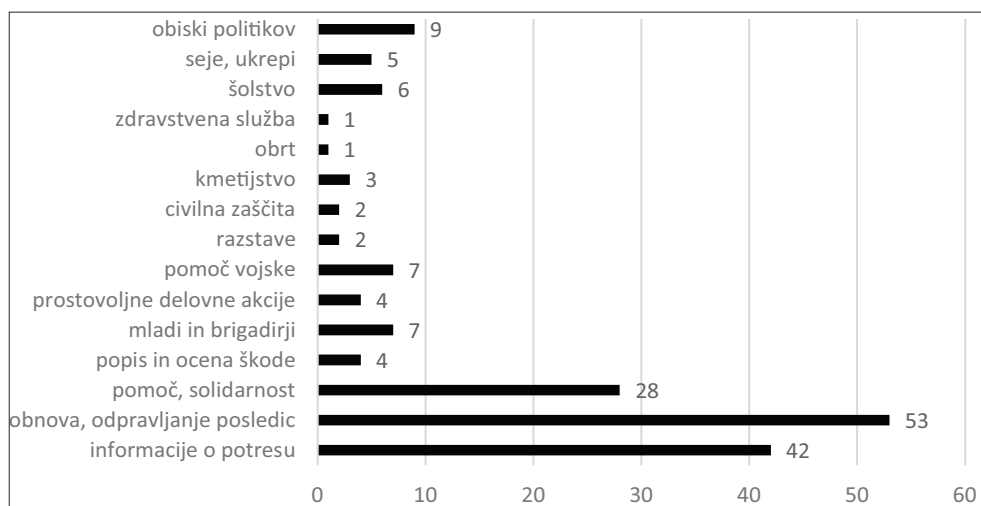
³¹ TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976, 4.

sov.³² Z Geofizikalnega zavoda na Golovcu so sporočili, da po nočnem potresu ob eni uri in 25 minut ni bilo več čutiti večjih sunkov. Zemlja se sicer še ni umirila, saj so naprave na Golovcu še vedno zaznavale tresljaje, toda tresenje se je umirjalo. Dokončno naj bi se zemlja umirila čez dva dni ali tudi čez en teden. V zvezi s prej omenjenim zadnjim popoldanskim potresom in z njegovimi možnimi posledicami v uredništvo še niso dobili nobenih podatkov.³³ Uredništvo dnevnoinformativnih oddaj je v sodelovanju s televizijskim arhivom pripravilo pregled najhujših potresov od leta 1960.³⁴

V drugem televizijskem dnevniku so si gledalci ogledali poročilo Jureta Pengova iz Italije, kjer je blizu 110.000 ljudi še vedno čakalo, da bodo noč preспали na prostem. Iz Tolmina je poročal Tone Vahen. Ljudje so bili še vedno pod vtisom strahu pretekle noči, vendar jim je hitra solidarnostna akcija iz številnih krajev dala trdno upanje, da tudi v obdobju, ki je pred njimi, ne bodo ostali sami.³⁵ Končala se je seja koordinacijske komisije republiškega izvršnega sveta. Na njej so obravnavali poročila članov izvršnega sveta, ki so se vrnil s potresnega območja na Tolminskem. Več o sklepih sestanka sta povedala republiški sekretar za urbanizem Boris Mikoš ter predsednik Republiškega komiteja za zdravstvo in socialno varstvo Anton Fazarinec, ki sta bila kot gosta povabljeni v studio. Potres je povzročil precej škode tudi na Gorenjskem, največ na objektih v Bohinju.³⁶

Poročanje o potresu do maja 1977

Radiotelevizija Ljubljana je objavljala prispevke o potresu, obnovi in pomoči krajanov skozi celotno leto 1976 in v letu 1977. Po podatkih iz popisa smo

Potres v Posočju 1976, dnevnoinformativni prispevki po temi poročanja maj 1976 – maj 1977

(Vir: avtorjeva raziskava 2024)

³² TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976, 5.

³³ TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976, 6.

³⁴ V potresu v Gvatemali leta 1976 je življenje izgubilo 20.000 ljudi, leta 1972 je v Giru v Iranu med potresom izgubilo življenje več kot 5.000 ljudi, najhujši potres v zadnjih 16 letih je bil v Peruju leta 1970, ko so našli okoli 50.000 mrtvih, potres v Turčiji leta 1968 je terjal 2.000 življenj, najhujši potres v Jugoslaviji je bil 26. julija 1963 v Skopju, ko je med ruševinami izgubilo življenje 1.070 ljudi, 11.000 življenj je zahteval potres v Cesminu v Iranu leta 1962 in potres leta 1960 v maroškem mestu Agadir, kjer so našli 12.000 mrtvih.

³⁵ TV Dnevnik 2, 7. 5. 1976, 1.

³⁶ TV Dnevnik 2, 7. 5. 1976, 2.

poskušali razvrstiti prispevke glede na temo poročanja o potresu leta 1976. Zaradi skopih podatkov smo več prispevkov uvrstili v kategorijo splošnih informacij o potresu (42), čeprav bi podrobnejši pregled pokazal, da so bile podane tudi informacije o dejavnosti zdravstvene službe, položaju v gospodarstvu po potresu, šolskemu pouku in pomoči pri obnovi. Kot je značilno za vsa poročanja o potresih, je zato največ prispevkov o obnovi in odpravljanju posledic potresa (53), saj se ti prispevki pojavljajo skozi celo leto. Preverili smo tudi, koliko prispevkov je že digitaliziranih in koliko je prispevkov, ki imajo poleg filmskih trakov arhivirane tudi trakove z zvočnim zapisom. 142 prispevkov dnevnoinformativnega programa o potresu v Posočju je že digitaliziranih, medtem ko je 48 prispevkov, ki so opremljeni z zvokom. Informacije o vsebini prispevkov, predvsem tistih, ki so brez zvočnega zapisa, smo našli v besedilih oddaj, kjer so zapisana besedila, ki so jih prebrali voditelji dnevnoinformativnih oddaj. Ker smo prostorsko omejeni, bomo v članku predstavili samo tri prispevke: prvega o obnovi, ki je sredi poletja vlila optimizem, drugega o potresu v septembru, ki je povzročil še dodatno škodo, in prispevek o spremembah, kakršne so doživeli krajanji Breginja leto dni po potresu.

Konec poletja so ljudje pospešeno popravljali poškodovane hiše in se pripravljali na mirno zimo. Tomaž Terček se je ponovno javil iz vasi Ladra:

»Smo nekako na istem mestu v Ladrach pri Kobaridu, kjer smo nekako pred tremi meseci po strahoviti noči, v kateri se je tresla zemlja v Posočju, ob jutranji zori posneli naš prvi raport s potresnega območja. Takrat si nismo mogli niti misliti, da bosta jugoslovanska solidarnost ter vztrajnost in delavnost domačinov že v kratkem času tako učinkovito blažila posledice potresa, ki pomeni v treh prizadetih občinah 150 milijard starih dinarjev škode. Od tega dve tretjini ali za dva in pol narodnega dohodka v občini Tolmin. Potresno območje je zdaj že nekaj časa prostrano gradbišče, na katerem so ljudem najprej priskočili na pomoč brigadirji in skupaj obnovili okrog petsto zgradb, zdaj pa so na vrsti gradbena podjetja, ki morajo opraviti vsaj osnovna in najzahtevnejša strokovna dela, vezave in injeciranje na poškodovanih zgradbah, vendar je njihova prisotnost v Posočju v teh dneh, ko se mraz že plazi v zasilna bivališča prikolic, dokaj skromna. Okrog trideset delavcev Gradbene industrije Primorske – GIP in koroških železarjev iz Dravograda gradi in obnavlja domove v Breginjskem kotu, Kobaridu in na Livku, drugod pa ljudje še kar odlašajo s končno odločitvijo, obotavljajo se podpisati pogodbe, najemajo različne druge gradbene ekipe, ki so cenejše samo na videz in strokovno nekaterih opravil ne morejo opravljati. Gradbene materiala je dovolj, le dela ni za številne izvajalce, ki imajo zdaj v Posočju samo ljudi, ki sklepajo pogodbe z občani, to pa gre, kot rečeno, počasi. Gradbene odbore v krajevnih skupnostih, ki so postali resnični samoupravni nosilci celotne dejavnosti, čaka tako zdaj težko delo, ki pa ga bo treba opraviti v najkrajšem času. Obnovitveni načrti so končani, rok in ugodnosti prvotnih cen pa se iztečeta 30. novembra. Zdaj je najvažnejše prezimovanje, oskrbeti vsem ljudem zidano zavetje je prva naloga občinskega odbora, kjer na najrazličnejše zahteve, prošnje in negotovanja nenehno pojasnjujejo, da morajo zagotoviti streho, ne rešujejo pa lastnine. Gradbena dela na Bovškem, na levem bregu Soče ter na najbolj ogroženem območju v Robidišču, ki ga obnavljajo s solidarnostnimi sredstvi, so v polnem zamahu, v naslednjih dneh pa bodo izvajalci dobili tudi naročila za obnovo tristo domov socialno šibkih občanov. Družbeni objekti bodo prav zato morali za enkrat še počakati, razen šolskega centra v Tolminu, ki bo nared v prihodnjem šolskem letu. Za Breginj so tudi že sprejeli zazidalni načrt za nove zgradbe, v kratkem bodo razgrnili osnutek za Podbelo in Kobarid, čez dober mesec pa še za devet novih naselij. Delavci elektrogospodarstva Slovenije bodo namesto tradicionalnih športnih iger deset dni pregledovali, popravljali in obna-

vljali električno omrežje ter pripravljali priključek za televizijski pretvornik nad Breginjem. Pomoč prihaja, kar pa je bilo doslej samo obljub, ne gre krivdo za neizpolnjevanje pripisovati darovalcem, marveč pomanjkljivostim v organizaciji usmerjanja, ki je pretežno breme za peščico delavcev na občini Tolmin. Skratka, v Posočju postaja ob izteku poletja vse bolj živahno in čeprav so po potresu nastale še nekatere zamude, ni še nič zamujenega, le če bodo ljudje pohiteli s podpisovanjem pogodb in dokončnimi odločitvami, kako obnoviti njihove domove. To bo tako rekoč čez noč sicer težko, vendar je nujno.»³⁷

Riba Faronika³⁸ je ponovno udarila z repom v septembru. Tomaž Terček je 12. septembra ponovno poročal o neprespanih noči, vendar je tokrat iz poročila razvidno, da se krajanji niso vdali v brezupno usodo, ampak so takoj po potresu prijeli za delo:

»Številni prebivalci Posočja in Breginjskega kota minulo noč niso spali. Mrzlo jutro jih je spet našlo v šotorih, v avtomobilih in na prostem, kajti po treh potresnih sunkih včeraj pozno popoldne in po enem v zgodnjih davišnjih urah je strah, ki v štirih mesecih od katastrofalnega potresa 6. maja še ni povsem izplahnel, dobil nove razsežnosti. Ponovila se je vznemirljiva noč, polna negotovosti, sončen dan pa je odkril številne nove rane celo tam, kjer so se komaj začele celiti stare. Pripadniki jugoslovanske ljudske armade in taborniki so prvi prihitali na pomoč s šotori in drugo opremo, davi pa je odšlo na potresno območje od vasi do vasi okrog dvajset gradbenih strokovnjakov, da bi na kraju samem ugotovili stanje in novo škodo. Ta ni majhna, saj so se vsepovsod podirale strehe, rušili so se dimniki, padala je kritina, številne stare razpoke so se razširile. Kljub temu malodušja in preplaha med domačini ni, vsepovsod so poprijeli za delo in življenje teče skoraj normalno. Najhuje je spet prizadet Breginjski kot in vas Podbela, kjer bo zaradi včerajšnjega potresa verjetno treba porušiti tudi nekaj hiš, ki so bile prej predvidene za popravilo. Na levem bregu Soče, v Kamnem, Volarjih, Ladržah in Smasteh so v mnogih hišah, ki so jih znotraj že adaptirali in zacelili razpoke, te ponovno zazijale. V Ladržah je tudi dobesedno zrešetalo nekaj streh in razmajalo ostrešja, dve hiši, ki so jih domačini sami popravili z vezanjem, pa sta zopet razpokani. Podobna slika je v Kredu.»³⁹

Sledil je pogovor z Antonom Ladavo, predsednikom občinske skupščine Tolmin, in s predsednikom odbora za odpravo posledic potresa.

Ob septembrskih potresih so pripravili tudi prispevek, kako pomembna je pri naravnih nesrečah pomoč radioamaterjev, ki obveščajo javnost o dogajanju in prebivalce v prizadetih krajih o ukrepih občinskega štaba.⁴⁰ Kmalu se je začelo odstranjevanje najbolj nevarnih objektov:

»Po deževni noči, ki je prebivalcem potresnih področij v Posočju prinesla še dodatne skrbi, predvsem pa malo spanja, je jutro našlo skoraj vse na delu. Po navodilih štaba civilne komisije občine Tolmin, seveda po predhodni odločitvi posebne strokovne komisije, so začeli z odstranjevanjem najbolj nevarnih objektov. Delavci domačega gradbenega podjetja Posočje so tako že danes odstranili precej takih poslopij. To seveda pomeni, da se bo lahko

³⁷ TV Dnevnik, 30. 8. 1976.

³⁸ Dolenc: Potres kot motiv v slovenski književnosti, str. 351. – S Tolminskega, iz Baške grape, izvira prastara balada o ribi Faroniki, ki nosi zemljo in s tresljajem repa povzroči potres ali povodenj.

³⁹ TV Dnevnik 1, 12. 9. 1976.

⁴⁰ TV Dnevnik 2, 15. 9. 1976.

kmalu začel uresničevati sklep o čim hitrejši novi graditvi, pa naj si bodo to zasilna ali trajna bivališča. Prav komisija, ki ima nalogo najti načine, kako tem ljudem najhitreje pomagati, je nedvomno pred najbolj nevhvaležno in seveda tudi najbolj odgovorno nalogo. Čeprav so bili skoraj vsi prebivalci maja po prvem potresu proti gradnji barak, pa so sedaj veseli tudi takih bivališč. Tako so v Breginju danes vselili, v sicer nedokončano barako, šestdeset občanov, drugi pa bodo morali še precej noči preživeti v avtomobilskih prikolicah. Teh pa je še vedno premalo, saj je spisek komisije o hišah, v katerih je bivanje življenjsko nevarno, vedno širši, šotori pa so kaj slabo zatočišče, saj je čez dan ponovno začelo deževati. V Breginju in Podbeli pa so začeli postavljati tudi zasilne hleve, kar je za občane še kako pomembno, saj je za številne živinoreja edini vir zaslужka. Občani kljub dežju hite graditi in obnavljati, saj nihče ne ve, kaj bo prinesel jutrišnji dan. Že zjutraj je začela pritekati tudi pomoč, ki jo kolektivi iz vse Slovenije pošiljajo na Tolminsko, še največ je avtomobilskih prikolic. Nasploh pa lahko zaključim svoje poročilo z ugotovitvijo, da v vaseh vse poteka, kot so se dogovorili sinoči na seji občinskega štaba za civilno zaščito.»⁴¹

Začelo se je postavljanje montažnih hiš in do konca meseca lahko v novicah sledimo poročanju o obnovi in pomoči prebivalstvu.⁴² Prvega oktobra so delavci Splošnega gradbenega podjetja iz Nove Gorice v Breginju končali prve ploščadi za montažne hiše.⁴³ Na začetku oktobra je dela oviralo deževje,⁴⁴ vendar je že proti koncu meseca lepo vreme lahko obnovitvena dela celo pospešilo,⁴⁵ dokler ni novo deževje v novembru gradnjo močno otežilo, obnovitvena dela so potekala v nemogočih okoliščinah, dežju in blatu,⁴⁶ hribe je že pokrnil sneg.⁴⁷ Sredi novembra so vseeno lahko poročali, da se obnova približuje koncu⁴⁸ in z njimi postavljanje montažnih hiš, ki sta jih izdelovala Marles in Jelovica.⁴⁹ Po prazniških konec novembra so decembra delovišča ponovno oživela, nadaljevala se je obnova poškodovanih objektov, pri čemer so 103 hiše dobile svoje stanovalce,⁵⁰ obnova se je nadaljevala tudi v naslednjem letu.⁵¹

Leto dni po potresu je barvni posnetek pokazal drugačno podobo Breginja.⁵² Spremenila se ni samo zunanja podoba z montažnimi hišami namesto porušenihi zidanihi, ljudje so se morali spoprijeti z vsemi novimi spremembami, kot sta v mikrofoni povedala dva starejša Breginjca (TV Dnevnik 1, 13. maj 1977): »Ja, saj, jaz sem si mislil, kaj bo. Vam povem odkritosrčno, že šestega maja so našo hišo z 'rudečim, rudečim' pobarvali. In potem, kaj.«⁵³ Na tem mestu so v prispevek vrinjeni črno-beli posnetki, ki jih je Joco Žnidaršič posnel med potresom 15.

⁴¹ TV Obzornik, 16. 9. 1976.

⁴² TV Dnevnik 1, 17. 9. 1976; TV Obzornik, 18. 9. 1976; TV Dnevnik 1, 18. 9. 1976; TV Dnevnik 2, 18. 9. 1976; TV Dnevnik 1, 19. 9. 1976; TV Dnevnik 1, 20. 9. 1976; TV Dnevnik 1, 21. 9. 1976; TV Dnevnik 1, 22. 9. 1976; TV Dnevnik 25. 9. 1976; TV Dnevnik 1, 26. 9. 1976; TV Dnevnik 1, 28. 9. 1976.

⁴³ TV Dnevnik 1, 1. 10. 1976.

⁴⁴ TV Obzornik, 2. 10. 1976.

⁴⁵ TV Dnevnik 1, 22. 10. 1976.

⁴⁶ TV Dnevnik 1, 5. 11. 1976.

⁴⁷ TV Dnevnik 1, 14. 11. 1976.

⁴⁸ TV Dnevnik 1, 14. 11. 1976.

⁴⁹ TV Obzornik, 13. 11. 1976.

⁵⁰ TV Dnevnik 1, 3. 12. 1976.

⁵¹ TV Dnevnik 1, 4. 1. 1977; TV Dnevnik 2, 31. 1. 1977; TV Dnevnik 1, 23. 4. 1977; TV Dnevnik, 6. 5. 1977.

⁵² TV Dnevnik 1, 13. 5. 1977.

⁵³ Hiše, ki so dobile rumeno oznako (krog, kvadrat, križec), so komisije potrdile za obnavljanje, medtem ko so bile hiše, označene z rdečo, namenjene za rušenje. Pod fotografijo v *Potresnem zborniku* (str. 157), ki prikazuje označevanje hiše z rdečo oznako, stoji zgovoren naslov: »Zapisana smrti«.

septembra 1976. Na posnetku se sliši znameniti stavek Staneta Graha: »*Joco, snemaj!*«, medtem ko se hiše rušijo in zvonik nevarno maje. »*Jaz ne vem, če sem bom privadil. Prav težko bo. Zato, ker imam še polje s te strani. Zdaj, hodi sem in hodi tja tisto ovco 'fotrat', pol ure tja, pol ure sem. Prav težko. Zato, ker je navajeno delat, veste, iti ven, tja, sem, in zdaj smo, kot da bi bili izgubljeni, hodimo sem in tja kot izgubljene ovce.*« V tem delu prispevka vidimo moža, ki pelje težek ročni voziček, na katerega je naložil gnoj. Med ruševinami so kokoši poiskale vodo v strugi nekdanjega potoka. »*Malo težko je, ta prelom, tudi ker je zdaj porušeno. Kar smo bili prej navajeni, zdaj na novo vse, je težko še nam drugim, jaz nisem toliko mlad, pa še mladi težko prenašajo to reč, starejši pa še bolj težko.*« Nadaljuje drugi krajan, ki izrazi svojo hvaležnost solidarnim ljudem:

»Ja, jaz vam povem, ampak kar odlično. Veste kaj, eni pravijo, da se ne morejo navaditi, ampak več govorijo, kot pa je resnica. Ker, poslušajte me vi, noben ni imel takšnih ugodnosti. Veste, kaj to je, ker drv nimam kam spraviti. Gotovo mi drugi smo bili navajeni, kakor na primer, jaz sem imel prej eno kravico in potem sem imel zajce, sem imel kokoši in potem sem imel podstrešje za drva, da sem jih lahko tam žagal, ko je bilo slabo vreme, in prekrojil in skladal in podobno. Tako smo imeli večjo udobnost za tisto, pač pa kakor so te hiše tukaj, so popolnoma v redu, to se moramo drugim zahvaliti vsi, da so nas tako hitro spravili pod streho. Pa vsak dan je bilo slabo vreme. Sem gledal skozi okno, me je kar srce bolelo, veste, sem si mislil, ja, tisti ubogi ljudje še delati ne morejo, in tudi če delajo, je 'težkoča' to, veste, v slabem vremenu delat za delavca. Ga zebe v roke in podobno, vem, saj sem bil delavec, odkar sem se rodil.«

Zaključek

Krizna obdobja v primerih naravnih nesreč navadno pokažejo, kako je pomembno, da so ljudje hitro in pravilno obveščeni o dogajanju in ukrepih ob naravnih nesrečah. To je še posebej pomembno ob večjih naravnih nesrečah, ki v ljudeh vzbudijo preplah, negotovost in občutek življenjske ogroženosti ter tudi neučakanosti v željah po informacijah. RTV Ljubljana je leta 1976 takoj poročala o potresu in hkrati opravila zelo pomembno vlogo obveščanja prebivalstva in pomoči prizadetemu prebivalstvu. Gledalce in poslušalce je še več kot leto dni tudi redno obveščala o obnovi Posočja ter pomoči in solidarnosti do prebivalcev, ki so utrpeli škodo v potresu.

Kratek pregled in predstavitev posameznih prispevkov sta nam pokazala, da podatke o poročanju radia in televizije o potresu leta 1976 hranita radijski in televizijski arhiv. V Arhivu Televizije Slovenija lahko podatke o prispevkih poiščemo v besedilih oddaj, filmskih in zvočnih zapisih. Ker smo bili omejeni tako časovno kot tudi prostorsko, smo izbrali le posamezne prispevke. Pri izboru prispevkov smo se trudili, da nekateri daljši opisi ne bi bili preveč dolgočasni, in si prizadevali obdržati nekakšen dramaturški lok dogajanja. Poročanje o hudih naravnih nesrečah je prav gotovo v vseh medijih zelo čustveno obarvano, zato smo tudi mi pri opisu dogajanj poskušali ujeti tisto napetost, strah, negotovost, ki je zavladala po majskem potresu, in iz novic ujeti tudi umirjanje negativnih čustev, ki so se zlila v prizadevanje za čim hitrejšo obnovo. Zato smo se odločili, da na nekaterih mestih navedemo nekoliko daljše citate, za katere smo menili, da ustrezno povzemajo dogajanje v trenutkih največje negotovosti. Izjemno težko je bilo opisati vsebino in sliko posameznih prispevkov, saj so filmski snemalci ujeli v kamere trenutke, ki se bodo na filmskih trakovih prelili v spomin naslednjih generacij. Poleg neverjetnih portretov ljudi in njihovih pričevanj so poleg objektov, ki jih ni več, poleg vasi, ki so izginile oziroma se neponovljivo spremenile, ujeli tudi življenje, ki se je za vedno poslovilo, in ga hranijo samo še

arhivi. Spomini na dogodek bledijo in ljudje umirajo. Če hočemo ohraniti spomin na te dogodke in ljudi, se moramo zavedati, da je petdesetletnica potresa mogoče zadnja priložnost, da pokažemo posnetke širši javnosti in da se mlajše generacije seznanijo s pričevanji njihovih staršev in starih staršev. Pogovori o dejavnostih ob obletnici že potekajo z nekaterimi kulturnimi ustanovami, muzeji in arhivi. Večina posnetkov je že digitalizirana. Digitalizacija naj bi zagotavljala varno hrambo in lažji dostop do gradiva. Nekateri prispevki, med drugim tudi prispevki o potresu leta 1976, so dostopni širši javnosti na portalu www.euscreen.eu, kjer si jih lahko bralci tudi ogledajo.⁵⁴

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

Arhiv TVS, Oddaje, 19. 11. 1976–6. 7. 1976, APR – Poročilo o potresu, 6. 5. 1976.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 1. 10. 1976, SI_RTV_KFD 2829/I/2. Tolminsko: obnova Posočja – delavci Splošnega gradbenega podjetja Gorica v Breginju končali prve ploščadi za montažne hiše.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 12. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2809/1, 1 a. Tolminsko: nov potres v Posočju.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 13. 5. 1977, SI_RTV_KFD 3057/I/6, Leto dni po potresu.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 14. 11. 1976, SI_RTV_KFD 2873/4. Vreme: zasnežene gore, drevesa.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 17. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2815/I/1, 1 a. Tolminsko: poročilo s potresnega območja, postavljanje montažnih hiš.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 17. 9. 1977, SI_RTV_KFD 3185/I/5. Kobarid: nov zdravstveni dom.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 18. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2816/I/2, 2 a. Tolminsko: pomoč.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 19. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2917/3. Tolminsko: položaj.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 20. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2818/I/3, KFD 2818/I/5. Tolminsko: obnova Posočja.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 21. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2819/I/3. Tolminsko: obnova.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 22. 10. 1976. SI_RTV_KFD 2850/I/1. Tolminsko: lepo vreme pospešilo obnovitvena dela.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 22. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2820/I/4. Tolminsko: obnova po potresu – načrti gradnje.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 23. 4. 1977, SI_RTV_KFD 3037/I/3. Tolminsko: delovne akcije v Posočju.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 25. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2823/I/5, 5 a. Tolminsko: obnova Posočja.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 26. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2824/5. Tolminsko: stanje, obnovitvena dela, pomoč vojakov.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 28. 9. 1976. SI_RTV_KFD 2826/I/2. Tolminsko: gradnja in obnova Posočja.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 3. 12. 1976, SI_RTV_KFD 2893/I/2. Danes v Posočju, delovišča ponovno oživila.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 30. 8. 1976, SI_RTV_KFD 2796/2, 2a. Posočje: obnova.

⁵⁴ TV Dnevnik, 12. 9. 1976, TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976, TV Dnevnik 1, 13. 5. 1977, TV Dnevnik 1, 18. 9. 1976, TV Obzornik, 28. 7. 1976.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 4. 1. 1977, SI_RTV_KFD 2927/I/4, 4 a. Posočje: solidar-
nost – o obnovi kmetijstva.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 5. 11. 1976, SI_RTV_KFD 2864/I/3. Tolmin: danes v
Posočju – obnovitvena dela potekajo v nemogočih okoliščinah, v dežju in blatu.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 6. 5. 1977, SI_RTV_KFD 3050/I/4. Posočje: leto dni po
potresu – obnova.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 1, 7. 5. 1976, SI_RTV_KFD 2678/I, T: 20478.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 2, 14. 11. 1976, SI_RTV_KFD 2873/I/1. Posočje: obnova
greh koncu.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 2, 15. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2813/6, 6 a. Radioamaterji o
potresu.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 2, 18. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2816/II/3. Delavci jeseniškega
splošnega gradbenega podjetja Sava sklenili pomagati na Tolminskem.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 2, 31. 1. 1977, SI_RTV_KFD 2955/II/1, 1 a perfo. Posočje:
danes, obnova hiš.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 2, 6. 5. 1976, SI_RTV_KFD 2677/II, T: 20473.

Arhiv TVS, TV Dnevnik 2, 7. 5. 1976, SI_RTV_KFD 2678/II, T: 20480.

Arhiv TVS, TV Dnevnik, 7. 9. 1968, SI_RTV_KF 5909 5. Nova moderna šola v Ko-
baridu.

Arhiv TVS, TV Obzornik, 13. 11. 1976, SI_RTV_KFD 2872/2. Posočje: montažne
hiše, ki jih izdelujeta Marles in Jelovica.

Arhiv TVS, TV Obzornik, 16. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2814/7, 7 a. Tolminsko: poro-
čilo o stanju.

Arhiv TVS, TV Obzornik, 18. 9. 1976, SI_RTV_KFD 2816/1. Breginj, Tolminsko:
vojaki Ljubljanskega armadnega območja pomagali prizadetim v potresu.

Arhiv TVS, TV Obzornik, 2. 10. 1976, SI_RTV_KFD 2830/4. Tolminsko: obnova –
deževje ovira pri delu.

Arhiv TVS, TV Obzornik, 7. 5. 1976, SI_RTV_KFD 2678, T: 20476.

Mediateka RTV Slovenija, Ob potresu v Posočju, 7.–5.1976, SI_RTV_KP.GA1919.01.

Mediateka RTV Slovenija, Potres v Benečiji – Pengov, 7. 5. 1976, SI_RTV_
KP.GA1918.01.

Mediateka RTV Slovenija, Potres v Benečiji – Pengov, 7. 5. 1976, SI_RTV_
KP.GA1918.04.

Mediateka RTV Slovenija, Potres v Benečiji – Radioamaterji iz Pirana in radioa-
materji iz Italije, 7. 5. 1976, SI_RTV_KP.GA2003.01.

SPLETNI VIRI

TV Dnevnik, 12. 9. 1976, kfd 2809/1, SIRTVEUS_4149-1_septembrski_po-
tres_1976.mp4: www.euscreen.eu (dostop: 26. 9. 2024).

TV Dnevnik 1, 7.5.1976, KFD 2678/I/1, SIRTVEUS_D20_VKA4149_potres_1976_
d34_posocje.mp4: www.euscreen.eu (dostop: 26. 9. 2024).

TV Dnevnik 1, 13. 5. 1977, kfd 3057/I, SIRTVEUS_D19_VKA07643_potres_1976_
d33_breginj.mp4: www.euscreen.eu (dostop: 26. 9. 2024).

TV Dnevnik 1, 18. 9. 1976, KFD 2816/I/2, SIRTVEUS_D50_VKA4149_po-
tres_1976_posocje_solidarnost.mp4: www.euscreen.eu (dostop: 26. 9. 2024).

TV Obzornik, 28. 7. 1976, KFD 2762/2, SIRTVEUS_4149-1_robdisce-obnova_
vasi_robdisce_po_potresu_v_breginjskem_kotu.mp4: www.euscreen.eu (dostop: 26. 9. 2024).

LITERATURA

Dolenc, Janez: Potres kot motiv v slovenski književnosti. V: *Potresni zbornik* (ur.
Janez Dolenc). Tolmin: Temeljna kulturna skupnost Tolmin, 1980, str. 351–365.

Jan, Stane: Potresni bilten Informacija in druga sredstva obveščanja. V: *Potresni zbornik* (ur. Janez Dolenc). Tolmin: Temeljna kulturna skupnost Tolmin, 1980, str. 451–453.

Martelanc, Tanja: Občinski odbor za ugotavljanje in odpravo posledic potresa na Tolminskem: arhivski dokumenti o obnovi Posočja po katastrofalnem potresu v letu 1976. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 45 (2022), št. 1, str. 99–114.

Orožen Adamič, Milan: Učinki potresa leta 1976 v Posočju. V: *Potresni zbornik* (ur. Janez Dolenc). Tolmin: Temeljna kulturna skupnost Tolmin, 1980, str. 81–122.

Ribarič, Vladimir: Potresi v Furlaniji in Posočju leta 1976, kratka seizmološka zgodovina in seizmičnost obrobja vzhodnih Alp. V: *Potresni zbornik* (ur. Janez Dolenc). Tolmin: Temeljna kulturna skupnost Tolmin, 1980, str. 17–80.

Štradjot, Lojze: Radio Ljubljana poroča o potresu. V: *Potresni zbornik* (ur. Janez Dolenc). Tolmin: Temeljna kulturna skupnost Tolmin, 1980, str. 454–455.

SUMMARY

ARCHIVES OF THE TELEVISION SLOVENIA AND ARCHIVAL MATERIAL ON THE REPORTING OF RADIOTELEVISION LJUBLJANA ON THE 1976 EARTHQUAKE IN THE SOČA VALLEY REGION

The first preserved film recording of the earthquake is a contribution by Tomaž Terček, who reported for Television Ljubljana from Tolmin and Kobarid. Several contributions followed the first report that day. In some contributions, only the text notes have been preserved, while contributions made on film have been digitized and are available in the catalogue of the Mediateka RTV Slovenia – Digital Archives. Around midnight on May 7, 1976, the first radio team headed for the earthquake site, and at half past one, they sent the first telephone report from the scene to Ljubljana. This news was already audible to listeners two or three minutes later. The first recordings of interviews with residents of the Most na Soči area were made public at half past three in the morning. Everyone described how they ran out of their homes terrified and slept by a fire. Film and radio teams also monitored the events near the epicentre in neighbouring Friuli. More information is provided about the reporting from the first day along with three subsequent contributions. The first is about the reconstruction that took place in the middle of summer and gave people hope anew; the second is about the aftermath of the September earthquake that caused further damage; and the third is a recording made a year after the disaster. Due to the lack of the original image and sound, the story purposefully employs longer quotes, which we attempted to use in order to accurately convey the anxiety, dread, and uncertainty among those impacted by the natural disaster.

1.04 Strokovni članek

UDK 930.253:504.4:556.166(497.4)"1923/1926"

Prejeto: 5. 11. 2024

Stoletne vode in druge naravne nesreče v obdobju 1923–1926 v gradivu Arhiva Republike Slovenije

OLGA PIVK

višja svetovalka – arhivistka

Arhiv Republike Slovenije, Poljanska cesta 40, SI-1000 Ljubljana

e-pošta: olga.pivk@gov.si

Izvleček

Prispevek je nastal na podlagi gradiva gozdarskih fondov in pripoveduje o katastrofalnih poplavah predvsem na področju Velikega županstva ljubljanske oblasti v času med letoma 1923 in 1926. Predstavljena so tudi prizadevanja Komisije za zgraditev hudournikov, da bi z reguliranjem hudourniških voda in s pravilnim pogozdovanjem zmanjšali uničevalno silo, ki jo ti vodotoki ob primernih okoliščinah lahko razvijejo. S tem v zvezi je pomembna tudi vloga odborov za propagando gozdarstva, ki ji je namenjen zadnji del članka.

Abstract

**CENTENNIAL FLOODS AND OTHER NATURAL DISASTERS IN THE PERIOD
1923–1926 IN THE RECORDS OF THE ARCHIVES OF THE REPUBLIC
OF SLOVENIA**

Based on documents from forestry fonds, the article describes devastating floods that occurred, particularly in the District of Ljubljana between 1923 and 1926. The article also presents the efforts of the Commission for Protective Dams Against Torrent Floods, established in order to lessen the catastrophic force that these watercourses can produce under the right conditions. This is done by regulating torrential waters and ensuring correct afforestation. The final section of the article is devoted to the Committees for Forestry Propaganda and their significant role in this regard.

Ključne besede:

Poplave,
hudourniki,
vetrolomi,
pogozdovanje,
komisija za
zgraditev
hudournikov,
banovinski odbor
za propagando
gozdarstva

Key-words:

floods, torrents,
windbreaks,
afforestation,
Commission for
Protective Dams
Against Torrent
Floods, Provincial
Committee for
Forestry
Propaganda

Voda je velika dobrina, neobhodno potrebna za življenje, vendar lahko njena moč življenja tudi vzame. Tega so se zavedali že v stari Avstriji in zato so leta 1884 pri kmetijskem ministrstvu ustanovili oddelek za zagraditev hudournikov. Slednji v primernih okoliščinah lahko hitro razvijejo razdiralno silo, ki se ji nič ne more zoperstaviti. Za začetek je odšlo na izobraževanje v Francijo šest gozdarskih tehnikov, kjer so se učili pravilnega umirjanja in regulacije hudourniških voda. Oddelek je imel podrejene tri sekcije in Kranjska je do leta 1912 spadala pod Beljak. Tega leta je začela v Ljubljani delovati samostojna služba, ki je zaposlovala tri inženirje in dva pomočnika. Tudi v novi državi Srbov, Hrvatov in Slovencev ter kasneje v Kraljevini Jugoslaviji je ta odsek deloval še naprej, nekaj časa kot del gozdarskega odseka in od leta 1931 kot poseben oddelek. Načrtov za delo je bilo veliko, vendar zaradi pomanjkanja denarja marsičesa niso uresničili.¹

Da je urejanje hudournikov nujno, se je pokazalo predvsem v letih 1923–1926, ko je več hudih poplav opustošilo velike predele ljubljanske oblasti in poleg ogromne materialne škode zahtevalo tudi več življenj.

November 1923

Povodenj konec novembra 1923 je bila kot uvod v katastrofe, ki so se dogajale v naslednjih letih. Ujme, ki so nastajale v ljubljanskem in kamniškem okraju, niso povzročile kakšnih hudih poškodb cest, vendar je neobičajno visoko zalilo vasi Črna vas in Lipe na ljubljanskem barju, kjer je bilo kakšnih 60 hiš. Ljudje so se obrnili po pomoč na orožnike, ki so zasegli tovorni čoln vrhniškega podjetnika in z njim reševali predvsem živino, ki so jo prestavili v višje ležeče predele. Tudi ljudje so se umaknili s pomočjo čolnov in improviziranih splavov, medtem ko je bilo premoženje uničeno, razen če jim je kaj uspelo spraviti na podstrežje. Odnoslo je pet mostov med Lipami in Podpečjo. Do poplav je prišlo, ker je najprej zapadlo veliko snega, ki je lomil drevje po gozdovih, potem je sledila odjuga z močnimi nalivi. Bregove so prestopili Ljubljanica, Sava od Medvod naprej in stranski dotoki Gradaščice, Kamniške Bistrice in Iške. Področje ljubljanskega barja ter dolina med Zalogom in Lazami se je spremenilo v dve veliki jezeri.²

V okolici Zaloga je zavladovala panika in okrajni glavar Ljubljane okolice je zaprosil za pomoč vojsko. Ta se je hitro odzvala, a ko so ugotovili, da vendarle ni tako hudo, je bil izdan odlok, da se vojske brez resne potrebe v prihodnje ne zahteva. Ljudje in živina so bili rešeni, čeprav je bilo treba včasih precej časa čakati na pomoč. Tako so poročali, da je živina pri mlinarju v bližini sotočja Ljubljanice in Save dva dni stala v globoki vodi, da so jo rešili. Presenetilo je tudi porodnico, ki se ni hotela umakniti in kasneje niso mogli priti do nje. Na srečo je voda nehala naraščati in se je vse srečno končalo.

Poplave z 8. na 9. avgust 1924

V tej noči so nevihte povzročile besnenje vode, ki je po štirih glavnih dolinah, ki se spuščajo iz Grmade in Tošča na jugozahodni strani proti Polhovemu Gradcu, na severu proti Škofji Loki, na severovzhodu proti Sori in na jugovzhodu proti Dvoru oziroma Gradaščici, rušila vse pod sabo. Razdejanje je bilo strašno. Doline je prekrila debela plast kamenja, podrtega drevja, odnesenega lesa, grušč, peska in blata. Od cest in potov ni bilo več sledu, potoki so zarezali nove

¹ Šivic: Razvoj in organizacija gozdarske službe, str. 57–60.

² SI AS 133, šk. 352.

struge. V deročih vodah, podrtih in odplavljenih hišah je izgubilo življenje 18 ljudi. Kot je pri takih hudih dogodkih običajno, so se med ljudmi začele širiti zgodbe o neznanih silah, ki so bile vpletene v katastrofo, vendar »gre za popolnoma naravni pojav«, je v poročilu izpostavila ogledna komisija.³

Občina Škofja Loka

Plazovi so se udrli od Osolnika, preko Tošča in Sv. Ožbolta, na področju več kot 30 ha, in vsa ta mešanica zemlje, dreves, korenin in kamenja je pridrvela z vodo v Hrastniško grapo v občini Zminec ter jo zasula prek in prek na 60 ha. Na občinski poti je odneslo devet lesenih mostov in več hiš.⁴

Najprej je lavina zajela Fojkarjev mlin, Sv. Ožbolt hišna št. 15, kjer je bivala najemniška družina Jankovič. Očeta ni bilo doma, otroci so že spali, ko so plazovi zagrnili hišo in jo odnesli skupaj s štirimi otroki. Le materi in eni hčeri se je uspelo rešiti. Odnoslo je tudi vso živino, orodje, obleko in živež.

Nato je zadelo hišo in žago Sv. Ožbolt št. 35 ter jo deloma zasulo, medtem ko je dva hleva in lopo odneslo s seboj. Na žagi je pobralo šest vozov, slamoreznic, 30 kubikov desk, 25 kubikov hlodov, drva, seno, omare z obleko, posteljo, kuhinjsko opremo z živežem, konja, prašiča in kokoši.

Naslednja žrtev je bil Jakob Fojkar od Sv. Ožbolta št. 18, ki je skupaj s pastirjem, z dvema konjema in vozom vedril pri svoji žagi na poti domov iz Škofje Loke. Vse skupaj je zajelo in odplaknilo neurje.

Ogromna masa se je valila naprej na bajto, v kateri je bival z družino najemnik iz Sv. Barbare št. 86. Počivali so že, ko se je začel premikati hlev. Gospodar je v temi poskusil reševati živino in pri tem izgubil življenje. Njegove hčere so se skupaj s kravo rešile, medtem ko je vol pobegnil in so ga kasneje našli živega.

Na posestvo Sv. Barbara št. 28 je vdrl potok Lipnik in odtrgal vrata v hiši, odnesel drvarnico, kozolec, sušilnico, drva, sadno drevje in orodje.

Gostaču pri Sv. Barbari št. 3 je neurje odneslo hišo in mlin, dva voza, sani, orodje, hlode, deske, drva ter poljske pridelke, uničilo živila, obleko in pohištvo. Pri Sv. Barbari št. 9 se je materi in hčerki uspelo rešiti, vendar je podrlo hišo, odplaknilo žago, lopo, svinjak, pohištvo, drva, lubje in denar. Gostač v bajti Marjane Lavtar se je rešil na podstrežje bajte. V hiši Dobrave št. 2 je spala družina Pavla Kristana, ki ga v času neurja ni bilo doma. Med tem, ko je mati skočila na prag gledat, kaj se dogaja zunaj, je odtrgalo del bajte, kjer sta spala dva otroka.

Lesnemu industrialcu Hriberniku v Puštalju št. 56 je voda odnesla jez in obrežni zid, dve žagi venecijanki, električni motor za pogon žage, en vagon desk, hlode, deske, žamanje, šest vozov, orodje, živila ter obleko vse družine in hlapcev. Potem je podrlo vaški most pri hiši in 36 m dolgo streho, ki je pokrivala žago in lopo, poškodovalo turbino ter zasulo travnike in njive.

Voda je zahtevala več žrtev tudi v občini Medvode, kjer iz Velikega Babnika pridrvel hudournik Beli potok in najprej zasul več kot 5 m globoko strugo, nakar je začel valiti velike skale v Ločnico. Vse to je zadelo hišo Marije Alič, jo podrlo in odplaknilo skupaj s petimi otroki, ki so bili v njej. V podrtem hlevu sta poginila krava in konj. Pri sosedih je utonil hlapec, voda je zrušila kozolec, v odvodni kanal pri žagi nagrmadila vse polno drevja iz zgornjega dela doline in odnesla s seboj deske in hlode.⁵

Številni so izgubili vse svoje premoženje, a so si rešili življenje z umikom v višje predele. Eni so imeli predvsem veliko sreče. Družini Detela je voda po-

³ SI AS 131, š.k. 40, Poročilo ogledne komisije o vodni katastrofi v Polhograjskih dolomih 8. 8. 1924, po ogledu terena 11. in 13. 8.

⁴ SI AS 131, š.k. 40, Poročilo žandarmerijske postaje Škofja Loka.

⁵ Prav tam.

plavila hlev in hišo ter nanosila noter pol metra peska in blata. Gospodar je pripeljal v hišo tudi kravo, da bi bila na varnejšem, medtem ko so se člani družine zatekli na peč. Voda je naraščala in grozila, da bo utopila kravo. Ta se je znašla in se s sprednjima nogama povzpela na klop ob peči. Na srečo se je povodenj umirila, sicer bi se tudi za družino slabo končalo.⁶

Bodoveljska grapa je bolje prestala divjanje narave, čeprav je podrla vse mostove in raztrgalo poti, vendar vsaj ni bilo človeških žrtev.

Občina Polhov Gradec

Doline hudournikov Velika Božna do izliva Male Božne, Mala Božna, pritoke izpod Grmade: Mačkov, Kuzlov in Gaberšnikov potok, hudournik Belca in druge manjše hudournike, ki se zlivajo pri Dvoru naravnost v Gradaščico, je popolnoma zasulo z ogromnimi masami kamenja, grušč in drevja. Grape so bile poraščene s 40–80 let starimi bukovimi in smrekovimi drevesi, in ko se je zaradi namočenosti utrgalo več plazov, je vse to oddrvelo v dolino. Več metrov debela plast naplavin je pokrila dolino obeh Božen, ki je povprečno široka 50 m. Podobno je bilo v drugih dolinah. Vsa poslopja, mlini, žage, mostovi, ceste ob teh vodah so bili uničeni. V nižje ležečih predelih so bile naplavine tudi do 10 m visoko in 100 m široko. Manj je bila poškodovana dolina Gradaščice od Polhovega Gradca do Viča, čeprav je bila v celotnem obsegu poplavljen. Vendar je poškodovalo deset mostov in cesto Polhov Gradec–Ljubljana. V dolžini 4,5 km je odneslo cesto Polhov Gradec–Črni Vrh do izliva Male Božne. Uničenih je bilo približno 57 ha plodne zemlje na vrtovih, njivah in travnikih ter pridelek in sadno drevje.⁷

Na omenjenem ozemlju je kamen dolomit oziroma dolomitni apnenec, ki se zelo kruši. Doline so globoko rezane, pobočja zelo strma in na teh pobočjih sta se z leti nabrala grušč in pesek, pri čemer so nalivi te plasti zrahljali in odnesli v dolino. Voda, pomešana z gruščem in s podrtim drevjem, ima silno moč, ki je nič ne more zaustaviti. Ker ima to ozemlje hudourniški značaj, je bilo že od leta 1910 predlagano za ureditev, a zaradi pomanjkanja sredstev ni prišlo do izvedbe del. Zagradbe so bile izvršene v Žirovnikovem potoku, ki ga neurje ni zadelo, v Petričevem potoku, kjer je dež že ponehaval, ter Velikem in Malem potoku pri Dvoru. Tukaj je bilo skoraj središče neurja, a zadrževalniki so opravili svojo funkcijo in ni bilo veliko poškodb. Pri drugih hudournikih, ki so uničevali, do načrtovanih del še ni prišlo. Za Ločnico in Hrastnico urejanje ni bilo predvideno, bi pa to potrebovali nekateri stranski potoki, ki se zlivajo vanju. »Vendar bo v trenutni situaciji treba najprej omogočiti komunikacije po prizadetih dolinah, ureditev strug potokov, da se zadrži zemeljske usade, ki se še niso sprožili, zavaruje globoko spodkopane bregove ob hišah in da se odkoplje napol zasute hiše,« je zapisala ogledna komisija.⁸

Razdiralna moč narave je bila usodna za posestnika na Setnici 14 in njegovega hlapca, ki sta poskusila rešiti živino iz hleva, a je vse skupaj odneslo, medtem ko je neko dekle iz Polhovega Gradca med prečkanjem spodnesel narasli potok Božna in jo potegnil s sabo. Tudi drugim kmetom je pobralo precej živine, poleg tega še strojno, žagi in elektrarno, hlode in deske ter poljske pridelke.

Ko se je stanje nekoliko umirilo, so začele komisije ogledovati najbolj prizadeta področja, župani so sestavljali sezname in popisovali škodo, medtem ko je sreski poglavar naročil orožnikom, da tudi sami ocenijo stanje na terenu. Njihovi izračuni so bili navadno precej nižji kot županski, a še vedno zelo visoki. Vsi so se strinjali, da je predvsem treba pomagati tistim, ki so izgubili vse in vzpo-

⁶ SI AS 133, šk. 351.

⁷ Glej op. 3.

⁸ Prav tam.

stavitev cestnih povezav, da bodo ljudje lahko kaj zaslužili. Številni so se namreč preživljali predvsem s prodajo lesa, ki je bila zaradi uničenih cest nemogoča. Škodo v Medvodah si je prišel pogledat tudi kralj Aleksander, ki je počitnikoval na Bledu.

Začelo se je zbiranje prispevkov za poplavljenca. Milodari so bili namenjeni predvsem za nabavo živil, obleke, popravilo prebivališč in hlevov, ostalo pa za popravo cest in mostov, če so se darovalci s tem strinjali.

Nekateri so se hitro odzvali s pomočjo: tržiške predilnice so dale blago, po cerkvah so pobirali denarne darove, županstvo Stara Loka je pozvalo svoje občane, naj ljudem priskočijo na pomoč z obleko, moko, s krompirjem, krmo za živino in stavbnim lesom ter z brezplačno vožnjo. Iz nekaterih krajev so le sporočili, da se tudi sami borijo z naravnimi nesrečami: v Murski Soboti so imeli požar, v Slovenskih Konjicah toča, v Trbojah slabo letino. Že v juliju 1924 je po krajih v okolici Ljubljane klestila toča, ki je uničila pridelke, viharji so podirali kozolce, drevje in odkrivali strehe. Tudi oni so prosili za podporo, ki je ni bilo za vse in marsikdo je bil prepričan, da je sosed dobil preveč, sami pa premalo. Pojavila so se namigovanja na dajanje prednosti glede na strankarsko pripadnost.⁹

Podjetje za urejanje hudournikov je po avgustovskem neurju začelo s popraviljanjem poti v Hrastnici, vendar so se dela zavlekla zaradi pomanjkanja delavcev in se do zime še niso zaključila. Večji napredek je bil v dolini Ločnice, kjer je bila škoda manjša, ker pa se je struga potoka ob vsakem deževju spet napolnila z materialom, delo nikoli ni bilo povsem dokončano.

Decembrske poplave so spet uničile pota v Petačevem in Mačkovem grabnu, medtem ko je narasla Gradaščica odnesla tri zasebne mostove in spet so bile človeške žrtve. Pri popravilu mostu v Belici je namreč delavcu spodrsnilo in je padel v deročo vodo, pri čemer je potegnil s seboj še svojega sodelavca.¹⁰

Deževje in toča 1925

Poplave so že maja 1925 prizadele občino Velika Račna, ko je za nekaj tednov preplavilo travnike. Nato so prišli na vrsto še drugi kraji. Povodenj in toča sta 14. in 18. junija povzročali škodo v občinah Šentjošt, Polhov Gradec, Medvode, Iška Loka, Tomišelj, Bevke, Podlipa, Horjul, Škofljica in Brezovica. Nato je avgusta padala kot oreh debela toča v občinah Šmarje, Dobrunje in Škofljica.¹¹

Neurje med 18. in 19. junijem 1925 je močno prizadelo Poljansko dolino, pri čemer je pri novi žirovski elektrarni na Fužinah potrgalo dovodne cevi, ki so šle preko Sore in delno podrlo jez. Voda je pri tem z vso močjo pljusnila čez in na poti navzdol odplaknila skoraj vse lesene mostove čez Soro, ostal je le betoniran most na Fužinah in še eden v vasi Poljane; z njo so šli tudi 35 m dolga brv pri mlinu Trate št. 27, jez in mlinska kolesa; največja škoda je nastala pri mlinu in žagi v Sestranski vasi 1, kjer so komaj dobro napravili nov 47 m širok jez, ki ga je podrla povodenj prejšnje leto; preplavilo je polja in travnike ter jih zasulo z gramozom, uničilo je seno in pridelke; odneslo je 150 m deželne ceste Fužine–Sovodenj, cesta Žiri–Fužina se je nad elektrarno posedla v dolžini 40 m in je obstajala nevarnost, da se popolnoma sesede; odneslo je staro Gladkovo žago, kozolec in nekaj lesa na Fužinah ter poškodovalo betoniran jez v Gorenji vasi; v Hotavljah je porušilo 30 m dolg most na 4 kozah, ki je bil zgrajen med vojno ter v Gorenji vasi 34 m dolg, pokrit, lesen most proti Lučinam. Iz Poljan so poročali o škodi pri trgovcu, ki je izgubil manufakturno blago, ter pri usnjarju, ki je ostal brez kož in čreslovine, vsi pa so bili ob pridelek žita, krompirja in sena.

⁹ SI AS 131, š.k. 40.

¹⁰ SI AS 133, š.k. 351.

¹¹ Prav tam.

Zaradi podrlih mostov so bili od Škofje Loke odrezani vsi kraji na desni strani Sore, ki jo je bilo možno prečkati le v Poljanah, pa še to ne s težkim tovorom. Na srečo tokrat ni bilo človeških žrtev, niti ne izgube pri živini.¹²

Tudi narasli potok Brebovščica je povzročil nekaj težav in iz Podporezna so poročali o škodi pri lesu. Občini Goli Vrh je bilo prizaneseno s poplavami, vendar je zato toča uničila poljske pridelke.

Kot da ni dovolj ena poplava na leto, je tik pred božičem leta 1925 zaradi močnega deževja, toplega vremena in posledično taljenja snega voda v potoku Hrastnica in njenih pritokih zelo narasla in povzročila na vozni poti in mostovih občutno škodo. Težavo so predstavljali tudi plazovi, ki so po strmih pobočju zdrsnili v strugo ter jo popolnoma zasuli in preusmerili na traso, kjer je bila nekdanja pot. Tudi v Črnem Vrhu je bil ves trud, ki so ga vložili v sanacijo škode, zaman. Ponovno so bili odrezani od drugih krajev in možnosti zaslужka.

Naravne nesreče leta 1926

To leto je ponovno zaznamovalo več velikih povodnji. 14. in 15. julija je poplavljal v Račni in Polhovem Gradcu, medtem ko je toča naredila škodo v občinah Pijava Gorica in Želumlje. Vse se je še močnejše ponovilo v avgustu, pri čemer sta bili prizadeti tudi občini Javornik in Koroška Bela.¹³

27. september 1926

Poplave so se zgodile podnevi in tudi ljudje so zdaj že vedeli, da se je treba čim prej umakniti na varno, zato človeških žrtev ni bilo, temveč ogromna materialna škoda. Zaradi močnega deževja so narasle Sovodnjica, Poljanska Sora in Kopačnica močno spodkopale ceste, tako da spet ni bil možen promet z vozovi. Od Sovodnja do Trebije je voda uničila več kot kilometer ceste, žage in mline ter gostilničarjevo hišo. Na Fužinah je spodkopala električno centralo in odnesla nekaj zidu, cev, po kateri je bila napeljana voda, ter veliko lesa, desk in zemlje, vendar se je obdržal betonski most. Poljanska Sora je podrla vse mostove od Trebije do Medvod, celo betonski most med Puštalom in Škofjo Loko. Nič bolje se ni godilo cestam, ki so postale nova struga za naraslo vodo, in nekaterim hišam. V Puštalu je odneslo les, tramovje, vozove, pohištvo, utopilo se je nekaj živine, v Škofji Loki je poškodovalo mlin in žago župana Hafnerja, kovačijo in druge obrtniške delavnice. Rodovitno zemljo na desnem bregu Sore in njenih pritokov je deloma odplavilo, deloma posulo s kamenjem in peskom. Čez reko je bilo možno priti le s čolnom, začeli so graditi tudi zasilne brvi.¹⁴

V Ločnici so septembske vremenske neprilike povzročile večje razdejanje kot dve leti prej. Poleg plazov od zadnje poplave so nastali še številni novi, izginili so mostovi, medtem ko so hudourniki, ki se stekajo v Ločnico, zasuli več hiš. Bolj je bil prizadet desni breg, ki prihaja od sv. Katarine. Na polja je nanoslo 1–3 m grušč, plazovi so uničili veliko gozda in hiše v Trnovcu. Poškodovalo je cesto proti rudniku Knapovže v ločniški dolini, kjer so kopali rudo, bogato s svincem in z živim srebrom, spodkopalo in podrla je obrat za čiščenje rude ter zalilo dva rova. Rudnik je zaposloval 25 ljudi, vendar po teh dogodkih niso več zagnali proizvodnje. Občinska cesta, ki jo je občina že trikrat popravila, je spet postala struga potoka.¹⁵

¹² SI AS 131, šk. 36, p. e. 575 in št. 40, p. e. 641.

¹³ SI AS 133, šk. 351; SI AS 70, šk. 129.

¹⁴ SI AS 131, šk. 66, p. e. 1015.

¹⁵ SI AS 133, šk. 351.

V občini Medvode so evakuirali 30 hiš ter spravili ljudi in živino na varno. Največ škode je bilo v papirnici Goričane, kjer je odneslo približno 50 vagonov lesa, šest do sedem vagonov papirja in celuloze, zapornice in druge naprave; zalilo je tudi osem mlinov in uničilo laneno seme za izdelavo olja. Konec oktobra se je nesreča ponovila. Istočasno je vihar v vaseh Zbilje, Senica, Goričane, Vaše in Svetje podrl 15 kozolcev in številna drevesa v gozdovih. Sora je rušila že prej načeta obrežja in ogrozila hiše, most v Medvodah in Goričanah je odneslo. Sava je poplavljala tudi na Ježici, v Dolskem, vihar je podrl več kozolcev in odkrival strehe, prav tako na Škofljici in v Grosupljem. V Šentjakobu so imeli v hišah vodo en meter visoko, medtem ko je iz poplavljenih Notranjih Goric voda odtekla šele po enem tednu.

Tudi občina Črni Vrh je utrpela veliko škodo. Podrlo je tri hiše, hlev in več kozolcev ter odneslo pet glav živine. Podsuli so se številni usadi in grozilo je, da potegnejo s sabo hiše, iz katerih so se ljudje sicer izselili. 5 km ceste med Zalogo in Polhovim Gradcem je postalo struga potoka Božna in ker je bilo tudi na poljansko stran stanje katastrofalno, so spet ostali odrezani od sveta.

V vaseh Hruševo, Gabrje in Osredek so se udirali plazovi, že tretjič je pretrgalo cesto na Šujici, tako da je bila povezava proti Polhovemu Gradcu ponovno neprevozna. Od vseh mostov sta ostala le železobetonski v Pristavi, ki ga je zasulo, in leseni v Dolenji vasi. V Pristavi je Gradaščica odnesla tri hiše in hlev, do polovice porušila gasilski dom, odnašala je kozolce, les in debla, medtem ko je na njive nanese tudi do 1 m gramoza. Voda je bila precej višja kot leta 1924, v Dolenji vasi je v hišah stala do 2 m visoko, medtem ko so bile ostale vasi manj prizadete.¹⁶

Oktober 1926

10. oktobra 1926 je Poljansko dolino zadel vihar z dežjem in drobno točo, ki je porušil več kozolcev, stolp gasilskega doma v Gorenji vasi, več drogov daljnovoda električne zadruga v Poljanah, veliko je bilo tudi odkritih streh. Sprožili so se tudi zemeljski plazovi. Voda je narasla, porušila nekaj jezov, poškodovala zasilni most v Gorenji vasi, uničeno je bilo veliko sadnega in gozdnega drevja.¹⁷

Istočasno je Selška Sora, ki je narasla za 3 m, odnesla pet mostov med Sušo in Železniki, poškodovala je cesto proti Zalemu Logu, s sabo je odnesla hlode in drva ter napravila škodo na poljih; porušeni so bili tudi mostovi od Železnikov proti Podporeznu.

Padavine so konec oktobra povzročile veliko naraščanje reke Kokre in vanjo izpod Storžiča izlivajočega se potoka, ki je spotoma pobiral les in vejevje. Množica hlodov je zajezila most pri Kanonirju, odnesla vogal hiše in približno 450 m državne ceste na različnih mestih, druge dele je zasulo. Porušilo je večino mostov na trasi Preddvor–Jezerško in več jezov ter brzojavnih in telefonskih drogov. Podobno hudo je bilo tudi proti Železni Kapli, zato so prebivalci Jezerškega ostali odrezani od sveta. Vasi so zaradi poškodovanih vodovodnih napeljav in električnih central ostale brez vode in razsvetljave.

Sava je zaradi padlega snega, dežja in nastopa južnega vremena 30. oktobra v Podnartu prestopila bregove, prav tako Tržiška Bistrica. Zalilo je tekstilno tovarno Jugočeška, odneslo zapornice pri mlinu Majdič in še en lesen most, pretrgala glavno vodovodno cev pri Preddvoru in tako je Kranj z okolico ostal brez pitne vode. Vihar je v vaseh Zapoge, Smlednik in Dornice porušil več kozolcev, v Vogljah pa še približno 30 ha gozda. Kadar ni deževalo, je gorelo. V kranjskem srezu je pogorelo kar nekaj gospodarskih poslopij. V teh primerih ni šlo za na-

¹⁶ Prav tam.

¹⁷ SI AS 131, š.k. 66, p. e. 1015.

ravne nesreče. Nekaj ljudi so pripravili zaradi malomarnosti, namigovalo se je tudi na zavarovalniške goljufije.¹⁸

Tudi v srezu Radovljica so bile podobne težave zaradi poplav in viharjev – pretrgane cestne in železniške povezave, porušeni mostovi, kozolci, odkrite strehe, preplavljena polja in travniki, uničena turistična pot po Vintgarju, polomljeno ogromno dreves, pretrgan vodovod in ogrožene hiše. Najhujši nalivi so bili konec novembra 1926 v občini Kranjska Gora in Rateče. Dolina od Podkorena do Klancev je bila eno samo jezero. Ko je v hribih začelo snežiti, se je stanje vsaj za nekaj časa umirilo.¹⁹

Zbiranje pomoči za poplavlence

Ljudje so obupano prosili za podporo. Komaj so si za silo opomogli od ene poplave, se morda zadolžili za popravila svojih domovanj, so morali začeti znova. Novembra 1926 je vojaško ministrstvo odobrilo pomoč pomožnih čet za vzpostavitev pomembnih prometnih povezav, čiščenje vodotokov in hudournikov v poplavljenih krajih. Dela naj bi potekala po navodilih inženirjev gradbene direkcije in odseka za zgraditev hudournikov pod nadzorom oficirja in podoficirja. Občine bi poskrbele za brezplačno nastanitev vojakov, kuhinjo in drva. Za pomoč v Poljanski in Ločniški dolini je bila obljubljen vojaška četa, ki pa »zaradi nastalih zaprek« ni začela z delom.²⁰

Zaradi velikega obsega katastrof ljudje od države niso mogli pričakovati prav dosti pomoči. Le železnica je v kratkem popravila razdrto progo v Zgornjesavski dolini, z državno pomočjo so popravili tudi delno porušen most preko Sore v Medvodah in poškodovani most preko Save pri Tacnu. Za vse drugo je zmanjkalo denarja. Ljudje so morali sami poskrbeti za popravilo državne ceste v Kokrški dolini, tudi za mostove preko Save je država prispevala le les. Podpore v denarju so bile malenkostne, obljubljenega vojaštva ni bilo.²¹

Težave s poplavami so bile tudi v mariborski oblasti in po drugih predelih Jugoslavije, zato je na prošnjo kraljeve vlade prevzel organizacijo in zbiranje prispevkov Rdeči križ. V Beogradu se je osnoval Narodni odbor Rdečega križa, ki je poslal krajevnim odborom navodilo, naj se v vsaki oblasti, srezih in večjih krajih ustanovijo narodni in izvršilni odbori Rdečega križa, kjer naj se zbirajo vse nabirke. O njihovi razdelitvi je odločal veliki župan na podlagi ocen škode, medtem ko so izvedbo nadzorovali sreski poglavarji in občinski funkcionarji. Rdeči križ se je osredotočal na podporo tistim, ki so izgubili vse in si niso mogli sami pomagati do novega doma, vendar ni dajal za popravila cest in mostov, žag, mlinov in gospodarskih poslopij. Namen, da bi se zaradi boljšega pregleda nad situacijo vse zbiralo in delilo na enem mestu, je bil dober, a ni šlo po pričakovanjih.²²

Nekatere občine so domačo nabirko porabile za svoje oškodovance. Ljudje so tudi sami hodili prosit od vrat do vrat. Županstvo Poljane nad Škofjo Loko je poslalo okrožnico – tudi v Ameriko, od koder so prav tako prihajale donacije, v kateri je postavilo delo Rdečega križa v slabo luč, češ da neprimerno deli sredstva in da darovi ne pridejo tja, kamor so namenjeni. Prosili so, da bi bila pomoč poslana neposredno njim.²³ Ker so prispevke zbirali tudi razni odbori in društva, ki so to po svoje razdeljevali, se ni točno vedelo, kdo vse je že dobil kakšno podporo.

¹⁸ Prav tam.

¹⁹ SI AS 137, šk. 715, p. e. 3952.

²⁰ SI AS 131, šk. 66, p. e. 1015.

²¹ SI AS 70, šk. 129, Poročilo ing. Antona Šivica, oblastnega gozdarskega referenta.

²² Glej op. 20.

²³ Prav tam.

Sreski poglavar je večkrat pozval orožnike, naj skrivaj preverijo, ali so navedbe škode resnične, zlasti po prejetih pritožbah glede razdelitve podpor. Tudi poročila o stanju v nekaterih županstvih so bila po besedah Rdečega križa tako pretirana, da je bilo videti, da je bila samo v ljubljanski okolici škoda večja kot v celotni kraljevini. Pojavile so se tudi zlorabe s potrdili, ki naj bi jih celo prepro-dajali.

Vzroki katastrofalnih poplav in dolgoročni ukrepi

Po vsakem neurju so se pojavljala vprašanja, zakaj je prišlo do tako hudih posledic. Mnenja so bila različna. Nekateri so pripisovali krivdo lesnim trgovcem, ki brezobzirno sekajo in izkoriščajo gozdove. Oglasili so se tudi drugi in dokazovali, da so poplavljeni kraji bolj obraščeni kot nekoč in da je škoda v strnjениh gozdovih ravno tako velika kot v izsekanih. Tudi gradbena direkcija je ugotavljala, da je treba omejiti preveliko izkoriščanje gozdov, a da je istočasno nujna zgraditev hudournikov, da se ublaži njihova razdiralna sila ob nalivih. Nazadnje je prevladala ocena, da če je padavin preveč, noben ukrep ne more preprečiti poplav. In padavin je bilo res veliko. Septembra 1926 je v nekaj dneh ponekod padlo tudi več kot 300 mm dežja, medtem ko se je v planinskih krajih nalivom pridružila še snežnica, ker se je sneg zaradi otoplitve hitro talil. Vendar je bila škoda še toliko večja, ker je voda odplavila posekan les po grapah in odnesla hlode iz skladišč. Na udaru so bile tudi žage, ker so postavljene ob vodotokih, in prav tako ceste, speljane ob vodah.²⁴

V naslednjih letih so se vremenske nepravilike seveda še pojavljale in še je prihajalo do poplav, predvsem tam, kjer struge še niso bile očiščene, a tako hudih posledic ni bilo več. V letih 1926–1927 so bile narejene analize in predlagani ukrepi, da bi se zmanjšala nastala škoda in preprečila nova.²⁵ Vendar so do izdelave konkretnih načrtov in njihove izvedbe minila leta.

Analiza je pokazala, da plazovi ne nastajajo v gozdovih, ki so poraščeni z drevjem, ki ima globoke korenine, ampak na travnikih in pašnikih, ki niso poraščeni. Proti usadom ob hudournikih drevje ne nudi nobene zaščite, nasprotno, drevesa ob takih vodotokih pomenijo nevarnost, ker se rušijo vanje in jih zajezi-jo. Zelo dobro obrambo proti usadom in eroziji predstavljata grmičevje in vrbje. Tudi dobro sklenjeni, zlasti listnati gozdovi, zadržijo več padavin kot tam, kjer se izmenjujejo z goloseki in nepogozdenimi površinami. Viharji, ki so spremljali poplave, so podirali staro in mlado drevje, a v glavnem iglavce s plitvimi koreni-nami, predvsem smreke in bor.

Več pozornosti je bilo treba nameniti goljavam in travnikom, ki so se zlasti v Polhograjskih hribih razprostirali nad gozdovi po vrhovih in grebenih gorovja, tla pogozditi ter pašo in izkoriščanje stelje zmanjšati na minimum. Ob bregovih hudournikov je bilo treba posekati vsa stara, težja drevesa, a ostalo naj bi grmovje. Na področjih, ki so bila zelo izpostavljena vetru, so namesto čistega iglastega gozda priporočali mešanje z listavci ali vsaj z iglavci, ki imajo globlje korenine, kot sta npr. jelka in macesen. Začeti je bilo treba z zgraditvijo, utrjevanjem in reguliranjem hudournikov, njihovih strug ter stranskih jarkov in usadov v njihovem območju. Urejanje je predvidevalo tudi izboljšanje vegetacijskih razmer v vsakem hudourniškem območju oziroma upočasnitev hitrega odtoka padavin in preprečitev pomikanja grušča v dolino. Pogozdovanje bregov v občinah Polhov Gradec in Črni Vrh je Komisija za izločanje in pogozdovanje v

²⁴ SI AS 70, š.k. 129, Poročila gradbenega in hidrotehničnega oddelka, ing. Antona Šivica, sreskih poglavarjev.

²⁵ Prav tam.

Ljubljani leta 1933 poverila gozdno-tehničnemu odseku za urejanje hudournikov in to naj bi bilo dokončano v desetih letih.²⁶

Pogozdovanje je država spodbujala že pred omenjenimi vremenskimi neprilikami in tudi na razne načine poskušala spodbujati ljudi, da bi pri tem čim bolj sodelovali. Globa ni bila edina motivacija lastnikom, da so svoje poseke tudi pogozdili, predvsem siromašnim se je pomagalo z dodelitvijo brezplačnih sadik, podeljevali so tudi nagrade za vzorno gospodarjenje z gozdom. Zavedali so se, da je pomembno, da se razširja tudi vedenje o dobrobiti skrbi za gozdove in da je treba začeti že pri šolarjih. Poleg izobraževanja so jih začeli tudi dejavno vključevati v delo tako, da so ob t. i. dečjih dnevih skupaj z učitelji in gozdarji pogozdovali. Aktivirali so tudi vojsko. Leta 1938 je bil ustanovljen banovinski odbor za propagando gozdarstva, ki je skupaj z okrajnimi in občinskimi odbori propagiral pogozdovanje in pravilno nego gozdov.²⁷ Vojna je zaustavila delo odborov, ki so bili leta 1944 tudi formalno ukinjeni, medtem ko so se po vojni pogozdovalne in izobraževalne akcije spet nadaljevale.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

SI AS – Arhiv Republike Slovenije

- SI AS 70, Kraljevska banska uprava Dravske banovine, Kmetijski oddelek, Gozdarski odsek.
- SI AS 131, Okrajno glavarstvo Kranj.
- SI AS 133, Okrajno glavarstvo Ljubljana okolica.
- SI AS 137, Okrajno glavarstvo Radovljica.

LITERATURA

Šivic, Anton: Razvoj in organizacija obče-upravne gozdarske službe v Sloveniji. V: *Za naš gozd: gozdarska anketa 1941* (ur. Boštjan Anko in Franc Perko). Ljubljana: Zveza gozdarskih društev Slovenije, Gozdarska založba, 2012, str. 49–76.

SUMMARY

CENTENNIAL FLOODS AND OTHER NATURAL DISASTERS IN THE PERIOD 1923–1926 IN THE RECORDS OF THE ARCHIVES OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Awareness of the need to regulate watercourses, especially torrents, was already present in former Austria. For this purpose, in 1884, a Commission for Protective Dams Against Torrent Floods was established at the Ministry of Agriculture and several forestry experts were sent to France for training. The commission continued its work in the new state of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes, for some time within the forestry department. The work

²⁶ SI AS 70, šk. 247, Komisija za izločanje in pogozdovanje v srezu Ljubljana, Sejni zapisnik s priloženim poročilom Gradbenega vodstva za zgradbo hudournikov.

²⁷ SI AS 70, šk. 252.

only made modest progress because of a lack of funding. The importance of slowing down precipitation runoff and preventing debris from moving into the valley was demonstrated by the floods, which were particularly severe in 1924 and 1926. An avalanche of water, saturated debris, rocks, soil, and fallen trees poured in all directions along the unvegetated slopes of Tošč, Grmada, and several other banks in August 1924 following heavy rainfall, uprooting everything in its path. In addition to taking away cattle and other structures, it also claimed the lives of eighteen individuals. Roads and bridges, trees along with fertile soil, field crops, tools and clothes were all destroyed, causing massive destruction. Many people lost everything.

The government instructed the Red Cross to take over the coordination and gathering of relief for flood victims, since devastating floods struck across the entire country. In this manner, all donations and collections were to be gathered in one location. Based on reports from the field, the district mayors determined how to distribute the collected aid, while the county governors and mayors took control of this.

In order to eradicate the effects and, more importantly, to plan steps to ensure that this doesn't happen again, a number of experts were involved. They made sure that increasingly rigorous efforts to regulate torrents and afforest cleared areas and bare banks started in the ensuing years and decades. It was crucial to increase public awareness in addition to securing financial resources. In order to raise awareness about the advantages of afforestation and forest care in general, the state started forming Committees for Forestry Propaganda. These committees used lectures, articles in professional journals, and hands-on activities with schoolchildren.

UDK 930.253(437.311)(093.2):929Majar M.
Prejeto: 18. 4. 2024

ZAPISI
NOTES

Matija Majar Ziljski in njegov zapuščinski spis v Pragi

JIRÍ KUDĚLA

doktor znanosti, veleposlanik Češke republike v Sloveniji,
e-pošta: jiri.kudela@mzv.gov.cz

Izvleček

V prispevku se avtor osredotoča na doslej neznani arhivski vir o življenju znamenitega slovenskega narodnega prebuditelja Matija Majarja Ziljskega v Pragi. Gre za njegov zapuščinski spis, ki ga je po njegovi smrti oblikovalo pristojno praško sodišče in se je ohranil do danes. Spisi tega sodišča so se na začetku šestdesetih let 20. stoletja znašli pod upravo Arhiva mesta Prage. Arhivska obdelava teh fondov je potekala šele konec devetdesetih let 20. stoletja. Avtor v prispevku obravnava zapuščinski spis Majarja Ziljskega, ki sicer ni obsežen, a podrobno opisuje zapuščinske postopke, ki so potekali med letoma 1892 in 1894, pri čemer so njihovi odmevi segali vse do konca prve svetovne vojne.

Ključne besede:

Matija Majar
Ziljski,
zapuščinski spis,
zapuščina,
sodišče v Pragi

Abstract

MATIJA MAJAR ZILJSKI AND HIS PROBATE RECORDS IN PRAGUE

In this article, the author focuses on a previously unknown archival source about the life of the famous Slovenian national revivalist Matija Majar Ziljski in Prague. It is his probate records, which were compiled by the competent Prague court after his death and have been preserved to this day. The records of this court came under the administration of the Prague City Archives in the early 1960s. Archival arrangement of these fonds took place only in the late 1990s. The author of this article examines Majar Ziljski's probate records, which are not extensive but provide a detailed account of the probate proceedings that occurred between 1892 and 1894, with repercussions that extend until the end of World War I.

Key-words:

Matija Majar
Ziljski, probate
records, estate,
court in Prague

Duhovnik Matija Majar Ziljski,¹ ugledni slovenski narodni prebuditelj, pisatelj, etnograf in jezikoslovec, ki je umrl 31. julija 1892 v Pragi,² v češkem okolju med jezikoslovci in zgodovinarji ni neznana osebnost. K njegovi prepoznavnosti je nedvomno prispevala tudi mednarodna konferenca, ki so jo ob 110. obletnici njegove smrti v Pragi organizirale različne češke in slovenske ustanove.³ Leta 2004 je Slovanska knjižnica Narodne knjižnice Češke republike izdala tudi zbornik prispevkov čeških, slovenskih in avstrijskih strokovnjakov, ki so sodelovali na tej mednarodni konferenci.⁴

Ziljski je prišel v Prago leta 1883 zaradi operacije oči. Upal je tudi, da bo na Češkem lahko nadaljeval s svojim delom.⁵

O Majarjevem življenju in delovanju na Češkem ter o njegovih stikih s češkim okoljem ne obstaja velik informaciji. To so razlogi, ki so avtorja prispevka spodbudili k iskanju dodatnih informacij in virov o njegovi usodi. Ob pomoči mag. Jana Ryba iz Arhiva mesta Prage je avtor naletel na zapuščinski spis Mathiasa Mayerja, tj. Matije Majarja Ziljskega.⁶

Slednji se je po Majarjevi smrti ohranil v okviru dokumentacije zapuščinskega protokola, ki ga je po pokojnem duhovniku vodilo Okrožno sodišče za praško Novo mesto in Vyšehrad ter ga je vložilo v okviru zapuščinskega postopka pokojnega upokojenega župnika.⁷ Čeprav gre za precej skromno dokumentacijo, ta vendarle prinaša nekaj zanimivih podatkov o Majarju Ziljskem oziroma njegovi zapuščini.

Zapuščinski sodni spisi so na splošno zelo dragocen zgodovinski vir, ki je bil dolgo časa precej zapostavljen (predvsem zaradi neobdelanosti in nedostopnosti teh arhivskih fondov), medtem ko jih v zadnjih štiridesetih letih češko zgodovinopisje s pridom izkorišča za znanstvene in strokovne raziskave. Tovrstno arhivsko gradivo namreč prinaša številne, pogosto osupljive informacije o premoženju, družinskih in drugih okoliščinah posameznih piscev oporok. Eden izmed pionirjev uporabe zapuščinskih sodnih zapisnikov je bil na primer češki zgodovinar profesor Jiří Pešek, ki je številne od njih vključil v svoja številna dela ter k temu spodbujal tudi svoje kolege in učence. Majar Ziljski je od leta 1884 živel v drugem nadstropju hiše št. 1335 v praškem Novem mestu, Školska ulica št. 7, ki je danes ni več.⁸ Šlo je za podnajemniško stanovanje gospe Barbare Šida.⁹ Trpel je za očesno boleznijo, zato je bil proti koncu življenja

¹ V besedilu uporabljam to obliko imena, saj je v virih, uporabljenih za ta članek, M. M. Ziljski zapisan kot Mathias Mayer, Meyer, Matěj Mayer ali Matěj Majar.

² Rojen 7. februarja 1809, Goriče /Görtschach/ v Ziljski dolini na Koroškem. Njegov grob na Olšanskem pokopališču (VII/10/110) ima danes druge lastnike. Leta 2002 so v bližini postavili nov nagrobnik (pokopališče št. VII, oddelek 10, št. groba 25) z njegovim imenom in portretom. Glej Valšík, Kamil: *Vzájemněslovanský jazyk Matiji Majara Ziljského a jeho kontakty v Čechách. V: Matija Majar Ziljski v česko-slovinském kontextu*, str. 93.

³ Slovenski znanstveni inštitut, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Veleposlaništvo Republike Slovenije v Pragi, Filozofska fakulteta Karlove Univerze in Slovanska knjižnica pri Narodni knjižnici Češke republike.

⁴ Matija Majar Ziljski v češko-slovaškem kontekstu. Preteklost, sedanjost in prihodnost medsebojnih kulturnih odnosov. Zbornik mednarodne konference ob 110. obletnici smrti slovenskega duhovnika-pedagoga, jezikoslovca in folklorista (Praga, 11. oktober 2002, Filozofska fakulteta Karlove univerze), Narodna knjižnica Češke republike - Slovanska knjižnica.

⁵ Glej Valšík, str. 92.

⁶ Avtor se zahvaljuje mag. Janu Rybi iz Arhiva glavnega mesta Prage za njegovo veliko ustrežljivost in številne koristne napotke. Obenem se zahvaljuje doktoru Damjanu Prelovšku in Katici Gale za prevod besedila ter doc. Gregorju Jenušu za njegovo velikodušno in kolegialno pomoč pri realizaciji tega članka.

⁷ Zapuščinski spis Mathiasa Mayerja (Matije Majara), CZ AHMP, Okrožno sodišče za Novo mesto in Vyšehrad, IV/1892/2141 (OS NM VY IV/1892/2141). Če ni navedeno drugače, je navedba iz omenjenega vira.

⁸ CZ AHMP, Soupis pražského obyvatelstva 1830-1910 (1920), Cizí příslušníci: <https://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=bc66bf82dc3d4a64be1d949e65748e9b>.

⁹ Barbara Šida, v češčini pisana Barbora Šidová ali Šidová, v nemških besedilih tudi Schidova,

v stiku le z redkimi ljudmi in je bil osamljen.¹⁰ Poleti 1892 so se mu pojavile hude zdravstvene težave. Dne 4. junija mu je podelil zakramente kaplan Matyáš Bat'ka iz župnije svetega Štefana.

Majar je umrl 31. julija 1892 v svojem podnajemniškem stanovanju. Po smrti ga je pregledal okrožni zdravnik doktor Jaroslav Čmuchaček,¹¹ ki je kot vzrok smrti ugotovil »marazem«. Župnik Václav Nykl je v matično knjigo cerkve svetega Štefana v Novem mestu, v katere župnijo je spadala hiša št. 1335, zapisal naslednje: »Mayer Matěj, upokojeni župnik, rojen v Goričah v Ziljski dolini na Koroškem, pod pristojnostjo Celovca, je umrl 31. julija in je pokopan 2. avgusta na Olšanih.«¹²

Na dan pogreba Matije Majarja so bralci *Narodnega lista* v njegovi jutranji izdaji, v rubriki *Dnevne novice*, lahko prebrali naslednji nekrolog:

»Matija Majar, iskren slovanofil in zavzet navdušenec za pisano slovansko enotnost, je umrl 31. julija v Pragi. Majar je bil slovanski navdušenec po vzoru Jána Kollárja. Tako kot drugi zahodni slavisti zgodnejšega časa si je tudi Majar predstavljal, da bi bilo mogoče ob knjižni razdrobljenosti slovanskih narodov iz odličnosti vsakega jezika in iz njihovih skupnih prvin zgraditi umetni pisni jezik, ki bi bil popolnejši in čistejši od vseh slovanskih narečij in hkrati enako razumljiv vsem Slovanom, jezik, ki pa ne bi vedno posrečeno rešil vprašanja knjižne slovanske enotnosti. Pisava tega jezika bi morala biti

rojena Pertáková (hči barvarja Karla Pertáka iz Podskalí), rojena 18. decembra 1840 v praški Podskalí, je bila vdova krojača Jana Šida (rojen 22. avgusta 1832 verjetno v Roskovu, umrl 11. novembra 1877 v Pragi). Šidova sta se poročila 30. avgusta 1869 pri Svetem Štefanu (glej matični register ločenih ŠT 011 – 1866–1871) in verjetno od leta 1870 živela v hiši v Školski ulici št. 7 (1335/II) v Pragi. Imela sta štiri otroke – Františka (r. 9. 10. 1870), Otokarja, (r. 1874 /umrl 23. 3. 1874/), Jana Jaroslava, (r. 15. 8. 1872) in hčerko Růženo, ki se je rodila 13. 3. 1876. Barbara Šida je bila torej od marca 1877 vdova in ker je morala skrbeti za številno družino, je verjetno zato začela oddajati del svojega stanovanja.

¹⁰ Valšík, Kamil: *Vzájemněslovanský jazyk Matiji Majara Ziljského a jeho kontakty v Čechách. V: Matija Majar Ziljski v česko-slovinském kontextu. Minulost, přítomnost a budoucnost vzájemných kulturních styků. Matija Majar Ziljski v češko-slovenskom kontextu. Preteklost, sodobnost in prihodnost medsebojnih kulturnih stikov.* Praha, 2004, str. 89–95.

¹¹ MUDr. Jaroslav Czmuchaček (1838 Praga–22. februar 1899 Praga), mestni in okrožni zdravnik, kar je bil že njegov oče. Glej opombo 9.

¹² Matična knjiga umrlih župnije svetega Štefana v Novem mestu v Pragi, ŠT Z11, 1887–1892, Zbirka matičnih knjig, Arhiv mesta Prage.

Nekrolog v časopisu Národní listy

(Vir: Národní listy, 2. 8. 1892, številka 212, str. 2)

cirilica, saj najbolje označuje različne glasove slovanskega jezika, poleg tega pa je tudi posvečena s sveto cirilometodijsko tradicijo. Tako združen jezik je imenoval »vzajemni« ali »skupni« slovanski jezik in pisati v njem – pisati »vzajemno«. Leta 1864 je v Pragi izdal delo z naslovom »Sveta brata Ciril in Metod, slovanska apostola«, leta 1865 pa knjigi »Uzajemni pravopis Slavjanski« in »Uzajemna slovnice ali mluvnica slavjanska«, v katerih je širil svojo idejo, ki jo je prvič razvil leta 1848 v delu »Pravila, kako izobraževati Ilirsko narečje i u obče Slavenski jezik«, izdanem v Ljubljani. Poleg tega je izdal slovensko slovnico, koroške legende, slovenske narodne pesmi z napevi in številne članke, raztresene po slovenskih revijah. Matija Majar je eden od najvidnejših slovenskih narodnih buditeljev. Do marčevskega gibanja leta 1848 je sestavil peticijo Slovencev, zaradi katere so ga Nemci in oblastniki tako preganjali, da je moral spomladi 1848 zapustiti Celovec. Vendar je bilo njegovo ime že leta 1851 spet med ustanovitelji »Društva sv. Mohora« v Celovcu, društva za izdajanje in razširjanje dobrih slovenskih knjig. Rodil se je leta 1809 v Goričah v Ziljski dolini na Koroškem. Odraščal je v Videnicah, dve uri oddaljenih od italijansko-nemško-slovenske meje. Posvetil se je duhovniškemu stanu in bil dolgo časa župnik v Gorjah pri domači vasi in na Križni gori pri Celovcu. Leta 1883 se je preselil v Prago, ki jo je tako vzljubil, da preostanka življenja ni želel preživeti nikjer drugje. Pogreb bo danes [2. avgusta 1892] ob 10. uri dopoldne v cerkvi svetega Štefana.«¹³

Okrožno sodišče je zaključevanje zapuščinskega postopka za pokojnim župnikom dodelilo mlademu notarju Eduardu Ledeckemu.¹⁴

Imenovani pooblaščenec je 2. septembra 1892, točno mesec dni po pokopu Majerja, sestavil smrtni list (nem. *Todfalls-Aufnahme*). Navedel je, da je Majer umrl 31. julija v svojem najemniškem stanovanju, star 83 let in da ni zapustil nobenega premoženja ter je bil popolnoma brez sredstev za preživljanje. V spisu so le tri ugotovitve, in sicer, da mu je koroška vlada z odločbo z dne 23. novembra 1883 namenila letno pokojnino v višini 420 goldinarjev, sicer je bil popolnoma brez sredstev za preživljanje, in da je bilo »/.../ tisto malo perila in oblačil, kar mu je ostalo« po zapisniku komisarja za časa izročeno njegovi stano-dajalki, gospe Barbari Šida, kot plačilo njenih storitev.¹⁵ Spis je bil s tem sklepom 7. septembra predložen Okrožnemu sodišču.

Tako kot v nekaj tisoč podobnih primerih bi bil zapuščinski postopek lahko zaključen, pri čemer bi spis danes vseboval dve ali tri strani, če ne bi bil že prej v sodni pisarni ali arhivu uničen kot nezanimiv. Na srečo se to v našem primeru ni zgodilo. Okrajno sodišče je 12. septembra pisno obvestilo Deželno vlado v Celovcu, da je Mathias Mayer, ki ga je ordinarij za Krko in Celovec upokojil 23. novembra 1883, umrl v Pragi in da se lahko ustavi izplačevanje njegove pokojnine.

18. oktobra se je celovski magistrat obrnil na praškega. Poizvedoval je, ali je Majer zapustil oporoko ali po njem obstaja zapuščina, ker je v Celovcu živela njegova zelo revna in uboga sestra Eva Majer (Ewa Mayer). Praški magistrat je

¹³ *Národní listy*, 2. avgusta 1892, št. 212: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:fb8156ff-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:571f6800-4bf1-11e7-80b4-001018-b5eb5c> (dostop: 4. 12. 2024).

¹⁴ Da je Matija Majar v tem kraju prebival od leta 1884, ne dokazuje le zapis v matičnem registru, temveč tudi policijske prijave praške policijske uprave, kjer je jasno zapisano, da je Mathias Mayer, pensionierter Pfarrer (geb. 1809 in Kreutzberg bei Klagenfurt, Heimatschein Hohenthurn bei Villach) in da v hiši živi od 3. 8. 1884, pa tudi občinski vpoklicni arhiv, kjer je zapisano, da Mathias Mayer, upokojeni župnik, v hiši živi od leta 1884 in da je imel hišni list občine Straja vas (Hohenthurn bei Villach) z dne 22. 8. 1884. Glej OS NM VY IV/1892/2141.

¹⁵ Glej spis, 2. september 1892, »Vermögenslos. Unbeteunde Wäsche und Kleider, welche jedoch zur Lebzeiten des Erblassers der Barbara Sida für ihre Dienste übergeben worden sind«. OS NM VY IV/1892/2141.

2. novembra to poizvedbo v reševanje posređoval okrožnemu sodišču, in to je 6. novembra odpisalo, da je Matija Majar umrl brez premoženja in ni zapustil ničesar.

Medtem je 5. novembra 1892 celovški notarski kandidat Friedrich Kumer, kot pooblaščenec Eve Majer, ki je bila nepismena, vložil vlogo pri okrožnem sodišču v Pragi. Eva Majer je bila brez sredstev za preživljanje in stanovalka celovške občinske ubožnice.¹⁶ V pismu sodišču Majerjeva navaja, da je njen brat, katoliški duhovnik Mathias Mayer (*»slavisiert Matia Majar«*), umrl 31. julija 1892 v Pragi. Pred upokojitvijo je imel beneficij v Kalvarienbergu v vasi Sveti Martin. Ker je njen brat umrl brez oporoke, je bilo po njenem mnenju treba njegovo premoženje, ki naj bi znašalo 3.000 goldinarjev v gotovini, razdeliti v skladu z zakonom o premoženju duhovnikov, in sicer tako, da bi tretjino dobila cerkev, v kateri je bil zaposlen, tretjino sorodniki in tretjino ubožnica v kraju, v katerega je spadala cerkev. Ker razen nje pokojnik ni imel bratov in sester, ona pa je živela v ubožnici čisto brez sredstev, je zahtevala dediščino ne le za celotno tretjino, namenjeno sorodnikom, ampak tudi iz naslova tretjine za »ubožne«. Eva Majer je vlogi priložila izpisek iz rojstne matične knjige o svojem rojstvu 8. aprila 1812 v Vitencu/Wittenigu (oba sta otroka Gregorja Mayerja in Agnes Mayer, rojene Loik). Vlagateljica je tudi navedla, da bi lahko predložila dokazilo o svoji plačilni nesposobnosti.

Na temelju te prošnje je okrožno sodišče sprejelo vlogo Eve Majer kot zakonite dedinje in jo sredi decembra 1892 zaprosilo za podatke o morebitnem drugem premoženju njenega pokojnega brata, s pridržkom, da se je šestmesečni rok za določitev obsega zapuščine iztekel 31. januarja 1893. Medtem je okrajna blagajna obvestila sodišče, da je v zapuščino pokojnega Majarja vključena tudi njegova neizplačana pokojnina za mesec julij 1892 v znesku 37 goldinarjev in 37 krajcarjev, ki je pokojnik ni uveljavil. Znesek je bil nakazan sodišču, da ga je vključilo v zapuščinsko maso.¹⁷

Že 10. januarja 1893 je Eva Majer iz Celovca pisno obvestila sodišče v Pragi, da se po njenih podatkih poleg neizplačane pokojnine za mesec julij 1892 v zapuščini njenega brata nahaja tudi zlata ura z zlato verižico v vrednosti najmanj 100 goldinarjev, nato oblačila, knjige, rokopisi in precej gotovine, saj je *»/.../ pokojnik po pričevanju tamkajšnjih prijateljev tik pred odhodom iz Celovca posedoval vrednostne papirje in srebro v vrednosti približno 3.000 goldinarjev in je pri tem živel zelo skromno«*. *»Vsi ti predmeti naj bi se nahajali v njegovem stanovanju v Pragi, Školska ulica št. 1335, zato prosim, da jih energično poiščete,«*¹⁸ je navajala Majerjeva v svojem pismu. Na podlagi tega pisma je okrožno sodišče 27. januarja notarju JUDr. Gustavu Gradlu¹⁹ odredilo, naj na kraju samem opravi

¹⁶ Pooblastilo, ki ga je Eva Mayer dala Friedrichu Kumerju, je podpisala z enim samim križcem, njeno ime je poleg križca napisal Adalbert Viehhauser, profesor verouka iz Celovca, kot pričča se je podpisala Maria Bergmann, druga stranka celovške ubožnice, vse to je potrdil notar Carl Riebler, ki je bil prisoten. OS NM VY IV/1892/2141.

¹⁷ OS NM VY IV/1892/2141.

¹⁸ 10. januarja 1893: *»... berichte ich, dass in der Verlassenschaft meines am 31. 7. 1892 verstorbenen Bruders Mathias Mayer (auch Majar) pens. kath. Pfarrers in Prag, ausser der deponirten Pension pro 37 f. 37 kr. auch eine goldene Taschenuhr sammt goldener Kette im Werte von mindestens 100 fl., dann Kleidung, Bücher, Manuscripte gehören dass sich auch bedeutende Barschaften vorfinden müssen, da der Verstorbene nach Aussage seiner hiesigen Freunden cca 3000 f. in Wertpapieren und Silber kurz von seiner Abreise von Klagenfurt besessen hat und derselbe sehr sparsam gelebt hat. Alle diese Gegenstände dürften in seiner Wohnung in Prag, Schulgasse Nr. 1335, II. Stock sich befinden und bitte ich nach denselben energische Nachforschung pfliegen zu lassen ...«* OS NM VY IV/1892/2141.

¹⁹ JUDr. Gustav Gradl, iz stare praške meščanske družine, rojen leta 1827 v Pragi, umrl 15. maja 1908, od leta 1899 vitez »Edler von«. Národní archiv České republiky, Digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství (konskripce) 1850-1914: <https://digi.nacr.cz/prihlasky2/?session=9d44ec825d6fef20ed381609111407ae5c54b7b13a5722f721c27007222313b3&action=image&record=9> (dostop: 4. 12. 2024).

preiskavo Majerjeve zapuščine, sestavi popis najdenih predmetov in ga v štirih tednih predloži sodišču. Vendar je Gradl to 2. februarja zavrnil z utemeljitvijo, da je bil kot sodni komisar dodeljen drugemu okrožnemu sodišču, in sicer sodišču za Malo Strano in Holešovice.²⁰

Medtem je okrožno sodišče v praškem Novem mestu 25. februarja 1893 k pričanju pozvalo oskrbnika Václava Škvora iz hiše št. 1335/II (Školska ulica št. 7). Ta je pričal, da je »/.../ pokojni Matěj Majer, upokojeni župnik v hiši št. 1335/II, v Pragi živel v podnajemniškem stanovanju pri gospe Šida, vdovi po krojaču, in kolikor mi je znano, je pohištvo v sobi, ki ga je imel pokojni v podnajemniškem stanovanju, pripadalo gospe Šida, on pa ni imel nobene lastnine, zato ni po njem nič ostalo«. ²¹

Tudi vdova Šida je bila 25. februarja pozvana, da priča na sodišču, vendar je bil poziv pomotoma poslan na napačen naslov, in sicer v hišo 1355/II. Preden se je to razjasnilo, je minilo več tednov, zato je bilo pričanje opravljeno šele mesec dni pozneje, 25. marca 1893.

Na pričanju je Barbara Šida v zapisnik, ki ga je vodil sodni poravnalec Flieder, navedla: »Umrli Matej Majer, upokojeni župnik, ki je živel z mano, mi je zapustil naslednje stvari: eno zlato uro z zlato verižico, dvanajst srebrnih velikih žlic in enajst srebrnih malih žlic. Na koncu sta bila še dva kovčka knjig. Te stvari sem pripravljn izročiti sodišču kot lastnino zapuščine Mateja Majerja, upokojenega župnika. Barbora Šidova.«

Konec marca je v zadevo poseglo deželno finančno tožilstvo kot varuh deželne blagajne in finančnih interesov države, v tem primeru Cerkve. To je konec marca od sodišča zahtevalo, naj konča zapuščinski postopek, in hkrati izjavilo, da to počne tudi kot zastopnik interesov Cerkve kot tretjinske Majarjeve dedinje. Prav tako je sodišče pozvalo, naj pozove morebitne Majarjeve upnike, da prijavijo svoj delež na njegovem premoženju.

Kmalu zatem, verjetno zaradi omenjenega pritiska in ugotovitev zaslišanja gospe Šida, je bil notar Gradl 5. aprila 1893 ponovno pooblaščen za sestavo Majarjeve zapuščine. Tokrat je to storil brez pridržkov in 20. aprila predložil končni spis sodišču. Po podatkih Barbare Šida, vdove iz Prage, naj bi v gotovini ostalo »145 goldinarjev«, medtem ko naj bi vrednost nakita, tj. »zlate žepne cilindrične ure«, zlate verižice »s ključem in karabinom, 12 srebrnih žlic z graviranimi črkami MM in 11 srebrnih kavnih žlic«, poklicani cenilec Jakub Matura ocenil na skupno 73 goldinarjev. Oblačila in perilo (»4 srajce, 2 para spodnjih hlač, 4 kariraste šale, 4 brisače, 4 suknje in plašče, 1 par hlač in volneni telovnik iz sive črtaste tkanine, 1 črni plašč«) so bila ocenjena na 6 goldinarjev in 40 krajcarjev. Kar bi nas danes najbolj zanimalo, tj. knjige, rokopisi in korespondenca, je komisar vključil v rubriko »razno«. To sta bila »/.../ dva velika črna lesena kovčka iz mehkega lesa, s ključavnicami, v katerih so bile stare poučne knjige, različni rokopisi in revije«, katerih cena je bila ocenjena na 5 goldinarjev. In tudi »kup delno vezanih, delno nevezanih knjig različnih verskih in poučnih vsebin« je bil ocenjen na 3 goldinarje. ²²

Dolgovi, povezani s premoženjem, so bili razdeljeni v dve skupini. V prvi so bili stroški Majarjevega zdravljenja. Po navedbah gospe Šida je zdravnik doktor Antonín Bursík²³ zahteval 20 goldinarjev, medtem ko je pogrebniemu zavodu bilo za pogreb izplačanih skupaj 125 goldinarjev. Skupno bi torej moralo biti v

²⁰ OS NM VY IV/1892/2141.

²¹ OS NM VY IV/1892/2141.

²² OS NM VY IV/1892/2141.

²³ MUDr. Antonín Bursík (roj. 1853). Národní archiv České republiky, Digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství (konskripce) 1850-1914: <https://digi.nacr.cz/prihlasky2/?session=287290edaf0513081b0a0cf4a57e761f3cc-d04e55800f89aa2cbd0c3d59de41f&action=image&record=5> (dostop: 4. 12. 2024).

gotovini plačanih 145 goldinarjev, kar bi moral biti natanko takšen znesek, kot je ostal v gotovini po Majarjevi smrti.

Poleg tega si Barbara Šida »zaračuna 2 goldinarja na mesec za hrambo zgoraj navedene-ga premoženja pokojnika, tj. 18 goldinarjev za 9 mesecev«. Ko je Gradl povzel zapuščino, je prišel do končne ugotovitve: premoženje po pokojnem Majerju je bilo ocenjeno na 232 goldinarjev 40 krajcarjev, k temu je bilo treba prišteti še 37 goldinarjev in 37 krajcarjev neplačane pokojnine, skupaj torej 269 goldinarjev in 77 krajcarjev. Višina dolga je znašala 163 goldinarjev (tj. za poplačilo zdravnika, pogreba, prehrane pri ge. Šida). Neto premoženje zapuščine je tako, po odbitku dolgov, znašalo 69 goldinarjev in 40 krajcarjev + 37 goldinarjev in 37 krajcarjev pokojnine, skupaj torej 106 goldinarjev in 77 krajcarjev. Gradl je dragocenosti odstopil depojskemu uradu in zapuščini zaračunal skoraj 30 goldinarjev za svoj honorar pri sestavi popisov, prevzem in hrambo dragocenosti, za delo cenilca Mature, za kolke itd. Ta znesek je pozneje zahteval od sodišča. Vendar mu je sodišče v breme zapuščine prisodilo le 11 goldinarjev in 76 krajcarjev ter cenilcu Maturi 3 goldinarje in 15 krajcarjev.²⁴

Konec maja 1893 je sodišče nato vsem strankam v zapuščinskem postopku (tj. Kumerju oziroma Evi Mayer), finančnemu tožilstvu v Pragi in notarju Gradlu poslalo dopis, v katerem jih je obvestilo o izidu postopka.

Na tem mestu bi se zgodba lahko končala, vendar se ni. 20. junija 1893 se je Eva Majer prek svojega odvetnika Kumerja ponovno pritožila na sodišče v Pragi. Strinjala se je z odločitvijo tega sodišča o oceni zapuščine in zahtevala, da se ji izplača ena tretjina zapuščine, ki je bila zagotovo namenjena njej, tj. 30 goldinarjev 62 krajcarjev po odbitku njenih stroškov v višini 10 goldinarjev in 62 krajcarjev (tj. za plačilo storitev notarja Kumerja in kolke), 20 goldinarjev naj bi jih bilo izplačanih takoj. Svojo zahtevo je podprla, da kot povsem revna stranka celovške ubožnice in stara ženska ne more več čakati. Hkrati je privolila v prostovoljno dražbo dragocenosti iz zapuščine.

Sodišče je finančno tožilstvo zaprosilo za mnenje, ali bi pristalo na takšno rešitev, vendar jo je slednje zavrnilo z utemeljitvijo, da kot zastopnica interesov Cerkve, tj. župnije Goriče, ki je medtem 15. junija 1893 pogojno zahtevala Majarjevo zapuščino, tega ne more sprejeti in mora počakati na dražbo zapuščine.

Dopis o smrti Matije Majarja
(Vir: Zapuščinski spis Mathiasa Meyerja (Matije Majara), CZ AHMP, OS NM VY IV/1892/2141)

²⁴ OS NM VY IV/1892/2141.

Na podlagi tega je sodišče v *Amtsblatt Prager Zeitung* z dne 28. in 30. julija objavilo obvestilo, da se morajo upniki zapuščine Matije Majarja do konca avgusta 1893 pisno ali osebno prijaviti na sodišču v Jungmannovi ulici. Nato naj bi 27. septembra ali 11. oktobra ob 10. uri v stanovanju gospe Barbare Šida v Školski ulici 7 potekala prostovoljna dražba zapuščine. Dražitelji so morali na kraju samem plačati v gotovini in na kraju samem tudi vse odnesti.²⁵

Dražba je dejansko potekala 27. septembra in prodano je bilo vse, razen zlate verižice za uro Matije Majarja. Tega dne je vse kupil Franz März, starinar iz Smíchova št. 523, ki je vse dražil po ocenjeni ceni in najnižji možni ponudbi enega krajcarja, pri čemer je skupni neto izkupiček brez kolkovine znašal 66 goldinarjev in 12 krajcarjev. Zlato verižico, ocenjeno na 25 goldinarjev, je nato na drugi dražbi 11. oktobra za samo 4 goldinarje in 50 krajcarjev kupil M. Guth z Vaclavskega trga 60. Poleg kolkov je bilo treba na dražbi plačati tudi stroške dražiteljev, ki so znašali 5 goldinarjev. Skupni neto izkupiček Majarjeve zapuščine je tako znašal le 101 goldinar in 33 krajcarjev (66 goldinarjev in 66 krajcarjev z dražbe, preostanek pokojnine za mesec julij 1892). Upniki so zahtevali 36 goldinarjev. Tako je ostalo le še 65 goldinarjev in 27 krajcarjev, ki so si jih razdelili dediči (tj. Eva Majer, župnija Goriče in država). S tem so seznanili Eva Majer in župnijo v Goričah. Konec oktobra 1893 je Eva Majer zaprosila, da se ji izplača tretjina njenega premoženja »za revne«, tj. tretjina, ki bi morala po zakonu o premoženju duhovnikov iz leta 1807 iti v ubožnico v župniji, kjer je deloval pokojni duhovnik. Po tem predlogu, ki ga je sestavil njen pooblaščenec Kumer, naj bi ji tako od čiste zapuščine ostalo 43 goldinarjev in 51 krajcarjev ter 21 goldinarjev župnijski cerkvi v Goričah. Preostalih 76 krajcarjev bi pripadlo notarju Gradlu, cenilcem in dražitelju. Finančno tožilstvo v Pragi se je s tem predlogom strinjalo pod pogojem, da se s tem strinja tudi občina Goriče. Vendar se je ta o tem dodatno posvetovala z mestom Celovec in okrožno vlado v Beljaku. Ta je 10. marca 1894 končno odločila, da je Eva Majer upravičena do revnega deleža zapuščine, ker je predložila potrdilo o revščini.

Finančno tožilstvo v Pragi je to odločitev potrdilo 21. marca 1894. S tem je bil dejanski zapuščinski postopek končan, preostalo je le še izplačilo zneskov upravičencem v zapuščinskem postopku. Medtem ko so notar Gradl, cenilec zapuščine in dražitelj prejeli denar že marca 1894, je morala Eva Majer počakati do junija 1894, ko je bil njen delež poslan njenemu zastopniku Kumerju. V istem mesecu je prišla na vrsto tudi Barbara Šida. Vendar se je iz Školske ulice vrnilo obvestilo, da ji ne morejo izplačati 18 goldinarjev, ker se je vdova po krojaču preselila neznano kam, morda na Žižkov v Pragi. Okrožno sodišče je zato policijski upravi v Pragi naložilo, naj poišče novo prebivališče Šidove. Vendar se je poizvedba julija in nato tudi oktobra 1894 neuspešno končala. Osemnajst goldinarjev je več let ostalo v praškem depozitnem uradu, dokler ni bilo maja 1898 odločeno, da se znesek vloži na hranilno knjižico pri praški hranilnici na ime Barbora Šidová iz »zapuščine Mayerja Matyáša«. Denar je tam ležal več let. Leta 1900 so goldinarje zamenjali za krone (v razmerju 1 : 2) in leta 1917 je bilo zaradi ugodne obrestne mere na računu Barbare Šida že 71 avstrijskih kron. Novembra 1917 so avstrijske oblasti te opuščene račune uporabile za financiranje avstrijskega vojnega posojila. To se je zgodilo tudi z računom Barbare Šida. Celotnih 45 kron in 38 vinarjev je bilo namenjenih za vojno posojilo, medtem ko je bilo preostalih 26 kron in 65 vinarjev nakazanih na račun Barbare Šida pri Poštni hranilnici na Dunaju.²⁶

Zadnji dokument v zapuščinskem spisu Matija Majarja je iz aprila 1918 ter zadeva spor med Okrožnim sodiščem v Pragi in Poštno hranilnico na Dunaju o tem, ali je bila poravnava vloge Barbare Šida vodena pod pravilno oznako

²⁵ OS NM VY IV/1892/2141.

²⁶ OS NM VY IV/1892/2141.

spisa. V vsakem primeru Barbara Šida, vdova po krojaču in dolgoletna sostanovalka Matije Majarja, pod katero je dejansko nastala zapletena zapuščinska zadeva, svojega denarja ni nikoli prevzela. Izginila je v neznano, tako kot je v vetru zgodovine in vojne izginil njen denar, ki ga je zahtevala in prejela za skrbništvo nad premoženjem svojega najemnika.

Tako podroben opis poteka enega od zapuščinskih postopkov se morda zdi nepotreben. Vendar je avtor z njim želel pokazati, kako so proti koncu devetnajstega stoletja potekali tovrstni postopki in kako so s svojimi zamudami neusmiljeno posegali v vsako zapuščinsko maso. In to ne le zato, ker so tisti, ki so imeli po pokojnem dostop do zapuščine, pogosto neusmiljeno »kradli« in skrivali gotovino, dragocene predmete itd. Šlo je tudi za to, da je vsakemu uradnemu dejanju notarja ter drugih pravnikov in uradnikov sledilo še več zapuščinskih zahtev.

Tudi po podrobnem pregledu celotnega spisa ne vemo, kakšno je bilo dejansko premoženje Matije Majarja ob njegovi smrti. Domnevamo lahko, da je kot »skromno« živeči človek od svoje povprečne pokojnine, ki je znašala manj kot 40 goldinarjev na mesec, lahko precej prihranil, glede na to, da je živel le v eni najeti sobi. Imel je tudi knjižnico, o vsebini katere prav tako ne vemo ničesar, razen tega, da je za seboj pustil dva velika kovčka, »polna starih knjig«. Nekaj dragocenosti, ki jih je njegova najemodajalka, gospa Šida, na koncu priznala sodišču, je bilo očitno pod ceno prodanih na dražbi za manj.

Matija Majar je zadnjih deset let svojega življenja preživel v Pragi, kjer se je razen redkim izogibal vsem prijateljem, med njimi večini svojih kolegov zgodovinarjev in filologov. Njegova zagotovo zanimiva pisna zapuščina in knjižnica sta izginili z njegovo smrtjo v Pragi. To potrjuje tudi omenjeni zapuščinski spis. Kaj sta vsebovala kovčka s knjigami in spisi, ne vemo, vendar vsekakor lahko obžalujemo, da nista prišla v roke njegovega prijatelja Josefa Ladislava Píča²⁷ ali arheologa Jana Václava Lega,²⁸ ustanovitelja Slovensko-češkega društva, temveč sta kot star papir končala v rokah smíčovskega zastavljavca in starinarja Märza. Naspluh je usodo zapuščine Matije Majarja zaznamovalo dejstvo, da je živel v

*Matija Majar Ziljski
(Vir: Slovan, 3. 7. 1884, št. 27, str. 1)*

²⁷ Josef Ladislav Píč (19. januar 1847, Mšeno pri Mělníku–19. december 1911, Praga) je bil zgodovinar, pedagog in muzejski delavec, soustanovitelj češke arheologije.

²⁸ Jan Václav Lego (14. september 1833, Lhota pod Radčem–17. september 1906, Praga) je bil narodni buditelj in pisatelj, ki je deloval v Sloveniji in na Hrvaškem.

Pragi v izolaciji, v podnajemništvu in v bistvu kot neznana oseba. To je verjetno vodilo njegovo gospodinjo, da je zanikala tisto malo, kar je ostalo po njem, in preprosto upala, da tega ne bo nihče opazil. Šele dejstvo, da se je oglasila Majarjeva sestra in da se je finančno tožilstvo kot zagovornik davčnih interesov države zanimalo za zapuščino, je privedlo do temeljitejše sodne obravnave in odkritja vsaj nečesa, saj lahko domnevamo, da vdova Šida ni priznala vsega. Zgodba je žalostna, kot je žalosten celoten konec življenja Matije Majarja Ziljskega, tega velikega slovenskega narodnega buditelja.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

CZ, Archiv hlavního města Prahy (AHMP), Okresní soud pro Nové Město a Vyšehrad, pozůstalostní spisy, spis č. IV/1892/2141 (OS NM VY IV/1892/2141).

Konskripce – pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství 1850–1914 - Národní archiv (nacr.cz): <https://digi.nacr.cz/> (dostop: 4. 12. 2024).

Archivní katalog (ahmp.cz): <https://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=bc66bf82dc3d4a64be1d949e65748e9b&scan=1#scan1> (dostop: 4. 12. 2024).

Národní listy: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:fb8156ff-435d-11dd-b505-00145e5790ea?page=uuid:571f6800-4bfb-11e7-80b4-001018b5eb5c> (dostop: 4. 12. 2024).

LITERATURA

Matija Majar Ziljski v česko-slovinském kontextu : minulost, přítomnost a budoucnost vzájemných kulturních styků = Matija Majar Ziljski v češko-slovenskem kontekstu : preteklost, sodobnost in prihodnost[!] medsebojnih kulturnih stikov: sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané k uctění 110. výročí úmrtí slovinského kněze-buditele, jazykovědce a folkloristy, (Praha, 11. 10. 2002, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy) (ur. Milada K. Nedvěďová in Martina Piko-Rustia). Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, 2004.

SUMMARY

MATIJA MAJAR ZILJSKI AND HIS PROBATE RECORDS IN PRAGUE

Matija Majar Ziljski lived and died in Prague in very modest circumstances, as much as his pension allowed. For eight years before his death (1884–1892), he lived in a single room in a rented apartment with the widow Šidova in Prague's New Town, at Školní Street No. 7. His death attracted attention among Czech Slavists, historians and other experts, as Ziljski was known in local circles for his intensive activity.

The probate proceedings after the death of Majar Ziljski lasted relatively long. Its course and conclusion were influenced by the deceased's poor sister, Eva Majer, who lived in Klagenfurt and contested the will, wanting to receive the share that belonged to her after her brother's death. Due to her appeal, the probate proceedings were revised. Some small valuables were traced from Majar Ziljski's estate and then sold at auction. Eva Majer eventually received 43 gulden, or roughly her brother's monthly pension, from his inheritance in 1894.

The probate records further confirmed that his property included “old books” and other documents and correspondence. However, this—possibly the most precious aspect of the great Slovenian thinker's legacy today—went to a charity shop after being sold at auction more or less like old paper.

O DELU ARHIVSKEGA DRUŠTVA IN ARHIVOV SLOVENIJE ACTIVITIES OF THE ARCHIVAL SOCIETY AND ARCHIVES OF SLOVENIA

Aškerčeva nagrada in Aškerčevi priznanji v letu 2024

Komisija za podeljevanje Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj (dalje: komisija) je bila za štiriletni mandat izvoljena na rednem zboru članov Arhivskega društva Slovenije (dalje: ADS), ki je potekal korespondenčno med 25. in 28. marcem 2022. V komisijo so bili izvoljeni: Elizabeta Eržen Podlipnik (zapisnikarica), dr. Mirjana Kontestabile Rovis, dr. Andrej Nared (predsednik), dr. Julijana Visočnik (namestnica predsednika) in dr. Aleksander Žižek.

V letu 2024 se je komisija sestala na dveh rednih sejah, eno sejo je opravila dopisno.

Na dopisni seji, ki je potekala po elektronski pošti od 10. do 15. julija 2024, je komisija potrdila besedilo javnega poziva za predlaganje kandidatov za leto 2024. Člani komisije so ob tem tudi predlagali izvršnemu odboru ADS, da zagotovi sredstva za dve Aškerčevi priznanji.

Javni poziv je bil 12. avgusta 2024 objavljen na spletni strani ADS, prav tako je bil poslan na e-naslove vseh članov društva, e-naslove slovenskih arhivov in zgodovinarsko dopisno listo. Z javnim pozivom, ki je bil odprt do 11. septembra, smo zbirali predloge za prejemnike ene Aškerčeve nagrade in do dveh Aškerčevih priznanj.

Na 4. seji (13. septembra 2024) je komisija odprla in pregledala pripele predloge. Prispelo jih je deset, pri čemer je bil en predlog za Aškerčevo nagrado nepopoln. Predlog namreč ni vseboval zahtevanih elementov, med njimi predstavitev kandidata in utemeljitve predloga, zato je komisija sogla-

(Foto: Tina Arh)

sno sklenila, da ga ne bo obravnavala. Za Aškerčevo nagrado so prispeli štirje popolni predlogi, za Aškerčevo priznanje je prispelo pet popolnih predlogov za štiri kandidate oziroma izvedene projekte. V imenu komisije in ADS se zahvaljujem vsem ustanovam in posameznikom, ki so poslali kakovostno pripravljene predloge. Člani komisije so opravili splošno razpravo o predlogih in sklenili, da vsi člani prejmejo predloge po elektronski pošti in jih do naslednje seje podrobneje pregledajo.

Člani komisije so se vnovič sestali 25. septembra. Skladno z 10. členom Pravilnika o podeljevanju Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj so o izbiri kandidatov odločili z javnim glasovanjem. Ob tem je vsak član komisije svoj glas tudi utemeljil. Veliko dobro utemeljenih predlogov seveda ni olajšalo dela komisiji, vendar je kljub temu treba posebej poudariti, da je komisija vse prejemnike nagrade in priznanj izbrala soglasno, prav tako je izvršni odbor ADS izbor komisije 4. oktobra soglasno potrdil.

Aškerčevi priznanji

Tadeju Cankarju, dr. Mateji Jeraj, dr. Matevžu Koširju, mag. Tadeji Tominšek Čehulić, Poloni Trobec Mlakar, Mojci Tušar in Tanji Žohar za znanstveno-kritično objavo arhivskih virov in spremno študijo z naslovom *Dr. Albin Šmajd: dnevnik in dosje 1941–1946* (Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2022, 1039 strani).

Sodobno evropsko zgodovinske poudarja velik pomen raziskav na temeljih verodostojnih virov in arhivi imajo v tem procesu pomembno vlogo. Objavljeni arhivski viri, opremljeni z ustreznim znanstvenim aparatom, so še posebej pomembni za kontroverzne teme iz obdobja polpretekle zgodovine, med katere sodita tudi obdobje okupacije na Slovenskem med letoma 1941 in

*Prejemniki Aškerčevih priznanj
(Foto: Tina Arh)*

1945 ter čas, ki ji je sledil. Vojna, okupacija, odpor, revolucija in kolaboracija so ustvarili popolno okolje za oblikovanje v grobem vsaj dveh delno že prej sprtih političnih taborov in za njuno neusmiljeno obračunavanje, ki se je nadaljevalo tudi po vojni. Dokumenti partizanske strani so bili v velikem številu že objavljeni, zato je zlasti zaželena objava dokumentov nasprotnega tabora.

Konec leta 2022 je Arhiv Republike Slovenije izdal delo z naslovom *Dr. Albin Šmajd: Dnevnik in dosje (1941–1946)*. Knjiga, ki je izšla tako v fizični kot elektronski obliki, predstavlja del obsežnega arhivskega gradiva, ki ga je ustvaril ali zbral Albin Šmajd, radovljiški odvetnik in predvojni politik Slovenske ljudske stranke ter med okupacijo eden izmed voditeljev protirevolucije. Glavni in najobsežnejši del publikacije je Šmajdov dnevnik. Njegovi zapisi, ki so nastajali od jeseni 1941 do začetka maja 1945 in so danes ohranjeni v Arhivu Republike Slovenije, v fondu SI AS 1931, Republiški sekretariat za notranje zadeve SRS, so avtentičen prikaz delovanja protikomunističnega tabora v vojnem času in še posebej Slovenske ljudske stranke, ki ji je Šmajd pripadal. Tej izdaji so dodani tudi zapisi, ki jih je napisal v emigraciji, po končani vojni, in so se ohranili v okviru gradiva, ki ga je zbrala zasebna arhivska ustanova Studia slovenica. Drugi, krajši objavljeni vir, je osebni dosje Albina Šmajda, ki so ga oblikovali organi državne varnosti po končani vojni. Sestavljajo ga zapisniki zaslišanj nekaterih Šmajdovih znancev, podatki o osebah, nastopajočih v Šmajdovem arhivu, nekaj dokaznega ali obremenilnega gradiva, medtem ko so njegov bistveni del zapisniki Šmajdovih zaslišanj, ki so potekala na začetku marca 1946.

Želje po objavi Šmajdovega dnevnika z ustreznim znanstvenim aparatom so obstajale že v preteklosti, a do tega dolgo ni prišlo. Končno so se s tem zahtevnim, dolgotrajnim in pogosto mukotrpnim delom spopadli sodelavci Arhiva Republike Slovenije. Z vso potrebno natančnostjo so transkribirali Šmajdov drobni, mestoma stisnjen, nečitljiv in neurejen rokopis, a pri tem niso posegali v njegovo avtentičnost. Ugotovili so identiteto večine oseb, navedenih samo z imenom, priimkom ali le s psevdonimom, razrešili množico kratic in okrajšav, v opombah pod črto so pojasnili nekatere manj znane, a za razumevanje besedila pomembne dogodke. Težavno delo so uspešno opravili in danes je Šmajdov dnevnik predstavljen na način, razumljiv slehernemu bralcu in ne le posebej usposobljenim strokovnjakom in znanstvenikom.

Za boljše razumevanje objavljenih virov poskrbijo še uvodne študije, predvsem obsežna predstavitev življenjske poti Albina Šmajda, pripravljena tako na osnovi arhivskih virov kot raznolike literature. Dragocen je tudi oris življenja njegove življenjske sopotnice Marije Šmajd. Posebno vrednost imajo kratke biografije velikega števila v dnevniku in dosjeju nastopajočih oseb, v precejšnji meri opremljene s fotografijami. Pripravljavci izdaje so tako opravili izvrstno delo, ki pomeni nov pomemben kamenček v mozaiku razumevanja zapletenega dogajanja in težkih osebnih odločitev med okupacijo, revolucijo, protirevolucijo in kolaboracijo na Slovenskem. Izdaja arhivskih dokumentov Albina Šmajda je s svojo temeljitostjo in z obsegom pomemben prispevek k osvetlitvi navedenega obdobja in dostopnosti arhivskih virov tako znotraj znanstvenih kot tudi širših zainteresiranih javnosti. Zahtevno delo je bilo opravljeno vrhunsko in pomembno osvetljuje obdobje druge svetovne vojne, zato si ekipa sodelavcev Arhiva Republike Slovenije, ki je izdajo pripravila, nedvomno zasluži najvišje stanovsko priznanje.

Dr. Bojanu Himmelreichu za razstavo in monografijo *Je bilo v Celju dovolj mostov?* (Celje: Zgodovinski arhiv, 2022, 136 strani) in razstavo *Filatelija v arhivih, arhivi v filateliji* ter s tem za pomemben prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti.

Bojan Himmelreich, rojen leta 1959 v Celju, je po zaključeni gimnaziji februarja 1987 diplomiral iz zgodovine in angleščine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Na isti fakulteti je leta 2000 magistriral in leta 2008 doktoriral iz zgodovine. Septembra 1989 se je zaposlil kot arhivist v Zgodovinskem arhi-

vu Celje, kjer deluje še danes. Pred prevzemom sedanjih nalog je delal z gradivom upravnih, sodnih in gospodarskih fondov iz časa Avstro-Ogrske, predvojne Jugoslavije, okupacije in povojne Jugoslavije ter gradivom družbenopolitičnih organizacij. Od leta 2002 vodi oddelek za gradivo ustvarjalcev s področja kulture, znanosti, športa, društev, osebnih in družinskih fondov ter zbirk arhivskega gradiva. V letih 2010–2023 je vodil Medarhivsko delovno skupino za kulturo in znanost. Leta 1997 je dosegel naziv višji arhivist, leta 2000 arhivski svetovalec in leta 2015 arhivski svetnik.

Z razstavo *Je bilo v Celju dovolj mostov?* je na sistematičen, pregleden in vizualno zanimiv način v štirih, po večjih celjskih vodah poimenovanih poglavjih, predstavil zgodovino gradnje mostov in brvi v Celju od sredine 19. stoletja do danes. Razstava je bila pospremljena z monografijo, v kateri so ob posameznih mostovih prikazana tudi ozadja njihovih nastankov. Omenjeni so graditelji in načini gradnje, opisan je tudi praktičen vpliv njihovega obstoja. V delu lahko preberemo, kako nas mostovi povezujejo, kako razburjajo prebivalstvo ali kako neobičajna je lahko slavnostna izročitev mostu prometu. Objavljena so pričevanja ljudi, ki se mostov z nostalgijo spominjajo, in spomini mladih na odraščanje ob tem ali onem mostu. Monografijo popestrijo še zanimivi citati, izbrani iz Celjskega tednika, ki so jih izrekli Celjani o dogodivščinah, ki so se jim zgodile ob/pod/zaradi mostov.

V monografiji je objavljenih 160 različnih virov iz arhivskih in muzejskih ustanov, časopisja in drugod – zemljevidov, vedut, fotografij, razglednic, dopisov, komentarjev, risb, načrtov idr. Tako lahko govorimo o obsežni, izjemno bogato opremljeni znanstveni publikaciji, ki jo zaznamuje natančno, strokovno in analitično zavzeto delo avtorja.

Razstava je bila na ogled od septembra 2022 do maja 2024. Ogledalo si jo je okrog 2700 ljudi, avtor pa je imel skoraj 80 vodstev. Pripravljena je bila tudi digitalna različica razstave.

Njegov drugi projekt, razstava z naslovom *Filatelija v arhivih, arhivi v filateliji*, je nastala ob stoletnici filatelije v Celju, na njej pa so bili sistematično predstavljeni trije sklopi: delovanje filatelistov v Celju od nastanka društva dalje; filatelistično gradivo (žigi, znamke, koleki, nalepnice, razglednice, dopisnice, zalepke, povratnice ter ostale v poštnem prometu uporabljane vrednotnice in obrazci), ki se hranijo v različnih arhivskih fondih; zbirka materialov, ki so jih izdale poštne uprave po svetu na temo arhivistike. Upoštevati je treba, da je izdajanje poštnih vrednotnic ravno takšen atribut državnosti kot izdajanje lastnega denarja. To gradivo je kljub svoji pomembnosti v javnih arhivih pri obravnavi arhivskega gradiva dokaj zapostavljeno. Ob razstavi je bil na dan odprtja v Zgodovinskem arhivu Celje na voljo tudi uradni poštni žig dneva. Zgodovinski arhiv Celje je izdal priložnostno publikacijo (v 299 oštevilčenih izvodih), ki jo je bilo možno na ta dan poslati na izbrane naslove.

Obe razstavi s spremnima publikacijama sta poželi izjemno zanimanje strokovne in laične javnosti ter zagotovo pomenita enega od presežkov na tem področju v zadnjih dveh letih. Bojan Himmelreich za pomemben prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti nedvomno zasluži Aškerčevo priznanje za leto 2024.

Aškerčeva nagrada

Aleksandri Pavšič Milost za izjemne prispevke k razvoju slovenske arhivistike in strokovnega izobraževanja, na področju varovanja in ohranjanja slovenske arhivske dediščine in posredovanje le-te javnosti ter dolgoletno zasluzno delo v ADS.

Aleksandra Pavšič Milost je bila rojena 17. novembra 1956 v Postojni. Osnovno šolo je obiskovala v Grgarju in Solkanu, srednjo vzgojiteljsko šolo v

*Prejemnica Aškerčeve nagrade
(Foto: Tina Arh)*

Idriji in na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani leta 1981 diplomirala iz zgodovine in sociologije. Istega leta se je zaposlila kot arhivistka v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici. Leta 1997 je pridobila naziv arhivska svetovalka in leta 2016 arhivska svetnica. Letos bo poklicno pot zaključila z avtorsko razstavo *Pobratenja severnoprimorskih občin z občinami v tujini*.

Arhivsko pot je začela kot arhivistka, zadolžena za arhivske fonde in ustvarjalce arhivskega gradiva s področja gospodarstva. Veliko se je posvečala terenskemu delu, stikom z ustvarjalci, odbiranju in prevzemanju arhivskega gradiva, a tudi njegovi strokovni obdelavi in popisovanju. Dejavno se je spoprijemala z izzivi, ki so jih prinašale spremembe, kot je privatizacija gospodarstva. V obdobju 2016–2021 je skrbela tudi za arhivske fonde in ustvarjalce s področja vzgoje in izobraževanja, od leta 2022 dalje je zadolžena zlasti za povojne upravne fonde.

V novogoriškem arhivu je predavateljica na seminarjih za strokovno usposabljanje za delo z dokumentarnim gradivom in članica komisije za preizkus strokovne usposobljenosti za delo z dokumentarnim gradivom; med letoma 2007 in 2021 je bila njena predsednica. Vsebinsko in zakonsko je reševala problematiko strokovne usposobljenosti ustvarjalcev arhivskega gradiva. Od leta 2006 do leta 2017 je bila članica Komisije za podeljevanje strokovnih nazivov na področju varstva arhivskega gradiva pri Ministrstvu za kulturo (2013–2017 namestnica predsednice).

Njen bibliografski opus zajema strokovne članke o valorizaciji in prevzemih gradiva s področja gospodarstva, pri čemer je skozi proučevanje in reševanje pragmatičnih ter zakonskih polemik še posebej ob privatizaciji gospodarstva v devetdesetih letih pomembno prispevala k razvoju arhivske stroke. Objavljala je v zbornikih posvetovanj oziroma zborovanj Arhivskega društva Slovenije ter publikaciji Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhivira-

nja. Izpostavimo te referate: *Varstvo zasebnega arhivskega gradiva gospodarskih organizacij* (Murska Sobota, 2005), *Reševanje nekaterih vprašanj valorizacije dokumentarnega gradiva in prevzemanja arhivskega gradiva pri gospodarskih organizacijah v slovenskih arhivih* (Ptuj, 2011) ter *Nekatera vprašanja vrednotenja ustvarjalcev arhivskega gradiva, ki izvajajo javna pooblastila ali opravljajo javno službo na področju gospodarstva* (Maribor, 2019). Na konferencah se je vključevala v diskusije in dajala pobude za obravnavo strokovnih vprašanj. Redno je objavljala v glasilu Arhivi.

V arhivskih publikacijah, krajevnih zbornikih, jubilejnih publikacijah in časopisih je na osnovi arhivskega gradiva objavila vrsto zgodovinskih člankov tako o predvojnih kot povojnih gospodarskih družbah Primorske. Ob tem je raziskovala in objavljala dela o znanih primorskih osebnostih in krajevni zgodovini. Njeni članki so marsikoga spodbudili k raziskovanju lokalnega zgodovinopisja, saj se je posvečala tudi manj znanim tematikam in osebnostim.

Pripravila je več odmevnih samostojnih razstav s katalogi. Naj izpostavimo le nekatere: *Zadružni dom – naš ponos* je naslov razstave iz leta 1996, ki se posveča gradnji zadružnih domov po drugi svetovni vojni. Razstava *Zgodba o luči – Soške elektrarne Nova Gorica, 60 let (1947–2007)* je leta 2007 nastala na pobudo Soških elektrarn in v tesnem sodelovanju z Aleksandro Pavšič Milost. Zgodovina soških elektrarn je bila predstavljena z več kot 90 arhivskimi dokumenti in je svoje stalno mesto dobila v prostorih hidroelektrarne v Solkanu. *Želimo k matični domovini – razstava ob 70-letnici priključitve Primorske k Jugoslaviji* je bila postavljena leta 2017. Aleksandra je na 16 panojih pripravila bogat pregled dogajanja, ki je nazorno prikazoval prizadevanja Primorcev, a tudi drugih Slovencev, da se Primorska po koncu druge svetovne vojne priključi Jugoslaviji. Pomemben je bil tudi njen prispevek v ožjem pripravljalnem odboru vseh slovenskih javnih in cerkvenih arhivov, ki je v letih 2011–2015 pripravil razstavo in monografijo *Arhivi – zakladnice spomina*. Letos bo svojo poklicno pot sklenila z razstavo *Pobratenja severnoprimorskih občin z občinami v tujini*.

Veliko je prispevala k promociji arhiva in arhivskega gradiva. Vseskozi je razvijala in izpopolnjevala pedagoško dejavnost novogoriškega pokrajinskega arhiva, ki je obsegala predstavitve ob dnevih odprtih vrat, učne ure za vrtce, osnovne in srednje šole ter sodelovanje z Medgeneracijskim središčem dnevnih aktivnosti za starejše v Novi Gorici. Sodelovala je z višjimi in visokimi šolami ter novogoriški arhiv zastopala na nacionalnem medresorskem projektu Kulturni bazar, ki širi dostopnost kakovostnih kulturnih vsebin. Aleksandra Pavšič Milost se je z izvirnim in njej lastnim hudomušnim podajanjem zgodovinskih dejstev in s popularizacijo arhivske stroke prikupila marsikateremu obiskovalcu arhiva.

Neprecenljivo je njeno delovanje v ADS od leta 1981 dalje. Kar devet mandatnih obdobj v letih 1992–2024 je bila članica izvršnega odbora društva, dva mandata (2002–2004, 2016–2018) je bila njegova predsednica. V tem obdobju je izpostavila poklic arhivista in njegovo delovanje v okolju, ki so ga narekovale družbene spremembe. Več let je bila v nadzornem odboru, na posvetovanjih in zborovanjih pogosto članica delovne skupine za pripravo zaključkov. V prejšnjem mandatu je bila tudi članica Komisije za podeljevanje Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj. Večkrat je dejavno zastopala arhivsko društvo na arhivskih zborovanjih v tujini.

Aleksandra Pavšič Milost je vsestranska arhivistka, ki je svojo kariero posvetila arhivski stroki, arhivskemu gradivu in arhivskim kolegom ter je neizbrisno zaznamovala tri desetletja delovanja ADS. Sodelavci in kolegi občudujemo njeno predanost in natančnost pri skrbi za arhivsko gradivo. Ob skorajšnji upokojitvi se ji poklanjamo z najvišjo stanovsko nagrado.

Za Aškerčevo nagrado so bili v letu 2024 nominirane še:

- dr. Tatjana Hajtnik »za izjemne prispevke k razvoju slovenske arhivistike, strokovnega izobraževanja in arhivske zakonodaje ter za izjemne prispevke

na področju varovanja in ohranjanja slovenske digitalne arhivske dediščine oziroma posredovanje le-te javnosti«;

- ☉ dr. Mateja Jeraj »za izjemen prispevek k ohranjanju arhivske dediščine«;
- ☉ mag. Milica Trebše Štolfa »za življenjsko delo«.

Za Aškerčevo priznanje sta bili predlagani tudi:

- ☉ mag. Nina Gostenčnik »za odmevne prispevke k uveljavljanju in razvoju slovenske arhivistike ter za prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti«;
- ☉ dr. Barbara Žabota za »znanstveno-kritično izdajo Matična knjiga prve ljubljanske protestantske občine iz zadnje četrtine 16. stoletja (*Thesaurus memoriae; Fontes 16. Ljubljana: Založba ZRC, 2022, 228 strani*)«.

Podelitev Aškerčeve nagrade in Aškerčevih priznanj za obdobje 2022–2024, ki jih ADS bienalno podeljuje za posebne dosežke na področju arhivistike in popularizacije arhivske dejavnosti, je bila tradicionalno v Veliki sejni dvorani ljubljanske Mestne hiše, in sicer v sredo, 23. oktobra 2024. Zbrane sta nagovorili vodja oddelka za kulturo na Mestni občini Ljubljana mag. Mateja Demšič in predsednica ADS Mojca Horvat, slavnostna govornica je bila direktorica Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici dr. Tanja Martelanc. Nagrado in priznanji sta podelila predsednik komisije dr. Andrej Nared in predsednica društva Mojca Horvat. Prireditev so popestrili učenci Glasbene šole Matije Tomca pri Zavodu sv. Stanislava, moderiral jo je Matija Terglav.

Andrej Nared

32. ARHIVSKI RAZISKOVALNI TABOR 2024 ART

Melinci, 26.–29. junij 2024

Pokrajinski arhiv Maribor je letos priredil že 32. arhivski raziskovalni tabor. Letos so se ga udeležile štiri dijakinje Gimnazije Murska Sobota, katerih delo sta na taboru spremljali tudi profesorici Melita Franko in Mateja Sajovic. Letošnji tabor je skorajda sovpadel z odprtjem Enote PAM za Prekmurje v Murski Soboti, zato smo na začetku tabora uradno prevzeli prve osebne fonde, ki jih je PAM podarila gospa Elizabeta Zadavec iz Beltincev. Pri njej smo v okviru tabora raziskovali prejšnja leta in bili navdušeni nad gradivom, ki ga je zbrala. Nova enota je tako bogatejša za gradivo učiteljske družine Osterc, Komune Beltinci, Mlinopeka, gradbenega podjetja Graditelj in Društva prijateljev mladine Beltinci.

Delo na taboru je potekalo po ustaljenem dnevnem redu. Sprva smo obiskali staro vaško »vago« oziroma tehtnico, kjer so v preteklosti tehtali žito, premog, krompir ipd. Danes je v hiški urejen tudi čevljarski muzej. Zavili smo še k župniku Borisu Kučku v župnijsko cerkev sv. Ladislava v Beltincih. Madžarskega svetnika sv. Ladislava in informativno tablo pred cerkvijo, katere postavitev je financirala tudi Madžarska, nekateri izrabljajo za vzbujanje nestrpnosti med tukaj živečimi Slovenci in Madžari. Podali smo se tudi v sosednjo občino, v Odrance, kjer smo si v Centru kulturne dediščine Odranci ogledali potočni mlin na potoku Črnc ter muzej kovaštva, žganjarne in kmečkega orodja.

Raziskovanje smo popestrili tudi z obiskom nove enote v Murski Soboti. Dijakinje so si ogledale nove prostore in spoznale različne vrste arhivskega gradiva: fotografije, plakate, knjige, dokumente. Preizkusile so se tudi v raziskovanju. V obrtnih knjigah nekdanjega okraja Dolnja Lendava so iskale obrtnike, ki so v preteklosti delovali v Melincih. Nekateri knjige so bile pisane v madžarskem jeziku, zato so poskušale razvozlati tudi madžarska imena naselij, osebna imena in poimenovanja posamezne obrti.

(Foto: Jure Maček)

Melinci so kar velika vas, imajo približno 200 hiš in štejejo okrog 700 prebivalcev. In obhoditi tako veliko vas ni bilo preprosto. Vreme za raziskovanje na terenu nam je bilo več kot naklonjeno! Bilo je še preveč vroče, zato je bilo treba zbrati kar veliko volje in spretnosti, da so nam domačini zaupali, nas povabili v svoje domove, nam pripovedovali o sebi in o preteklosti ter da so nam celo posodili gradivo za razstavo.

Dijakinje so zelo hitro osvojile vse veščine, ki so bile potrebne za zaupanje vaščanov. Bile so prijazne, tudi prekmurski jezik je odprl številna vrata, v veliko pomoč nam je bilo tudi Juretovo oboževanje morja in vsega, kar je s tem povezano. Naleteli smo namreč na gospoda Valerijana, ki je bil v preteklosti pomorščak. Več let je delal na medoceanski ladji, s katero je večkrat obplul ves svet. Z Juretom sta hitro našla skupen jezik, mi pa veliko gradiva za našo razstavo. Dokumenti so bili raznovrstni in za mlade raziskovalke zelo zanimivi. Pri njem smo našli tako stara spričevala kot najrazličnejše fotografije, obrtne liste ... Ker je bil njegov oče sodar, se je veliko gradiva nanašalo prav na sodarstvo.

Lepo nas je sprejela tudi gospa Ana Eršte in nam posodila veliko fotografij; veliko jih je uprizarjalo prvo mašo kakšnega duhovnika. To ni bilo nobeno naključje. Izvedeli smo namreč, da se Melinci ponašajo s kar trinajstimi duhovniki in kar nekaj častnimi sestrami. Tudi brat gospe Ane je duhovnik.

V veliko pomoč nam je bila tudi gospa Nada, ki se je v Melince priselila iz sosednje Prlekije. Popeljala nas je do gospoda Nerada in Petka, ki vsak na svoj način negujeta preteklost Melincev. Gospod Petek predvsem tradicijo izdelovanja opeke oziroma *ciglov*, po katerih so bili Melinci znani blizu in daleč. Izdelovanje opeke se je ohranilo do 70. let 20. stoletja zaradi primerne gline, delovne sile v obliki medsebojne pomoči in domačih mojstrov. Na dan so naredili tudi do 4.000 kosov surove opeke, ki so jo tudi prodajali po celem Prekmurju in tudi na Hrvaškem v Medžimurju. *Blatar* je pripravljal in mešal ilovico, *foringaš* jo je vozil v samokolnici, *ciglar* je opeko oblikoval v modelu, metem ko je *odnašarca* odnašala opeko in jo obračala na za to pripravljenem prostoru. Dandanes je v

vasi samo gospod Petek tisti, ki bi znal izdelati opeko. Gospod Nerad nam je posodil nekaj dokumentov, od katerih je bil najzanimivejši prekmurski svatovski govor na poroki.

Naša uspešnost se lahko meri s končno razstavo, na kateri smo predstavili zbrano gradivo. Alja, Tiara, Aneja in Tajda so opravile izvrstno delo, saj so vse zbrano gradivo lično zložile v panoje in vitrine. Zbrano gradivo se je predstavilo po sklopih: družinsko življenje, šolstvo, vojaštvo, obrtništvo.

Na otvoritvi žal ni bilo nobenega posameznika, ki nam je gradivo posodil, zato smo bili kar malo razočarani. Vendar je bila razstava na ogled še vse do začetka septembra. In ko smo vračali gradivo, so nam številni dejali, da so si jo ogledali kasneje in da so med gradivom našli tudi svoje.

Izvedba tabora spet potrjuje, da je ta izjemno pomemben za razvoj raziskovalnih veščin in spoznavanje bogate zgodovine naše regije. Udeleženci ne pridobijo samo dragocenih izkušenj pri delu z arhivskim gradivom, temveč tudi spoznajo pomen ohranjanja in raziskovanja kulturne dediščine. Ob vsem tem se že veselimo naslednjega tabora, ki se bo odvijal na novi lokaciji, kjer bomo lahko še naprej spodbujali raziskovalni duh. Kje točno bomo raziskovali, naj za enkrat ostane še skrivnost ...

Gordana Šövegeš Lipovšek

Pridobitve javnega arhivskega gradiva

ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

- SI AS 283, Republiški rudarski inšpektorat, 1963–2007, 26 škatel, 2,9 tm, izročitelj: Inšpektorat RS za infrastrukturo.
- SI AS 399, Bolnišnica Golnik – Klinični oddelek za pljučne bolezni in alergijo, 1919–2012, serija Zdravstvena dokumentacija, 24 škatel, 2,7 tm, izročitelj: Klinika Golnik.
- SI AS 429, Slavistično društvo Slovenije, 1994–1997, 1 škatla, 0,1 tm, izročiteljica: Bogdana Herman.
- SI AS 1068, Zbirka načrtov, 1887–1922, 313 kosov, 7 tm, izročitelj: Slovenski gledališki inštitut.
- SI AS 1115, Skupščina SRS, 1965–1990, 49 škatel, 5,4 tm, izročitelj: Državni zbor RS.
- SI AS 1138, Geodetska uprava Republike Slovenije, serija Historične aerofotografije za leta 1957–1968, 14 škatel z aerofilmi – negativni in 88 škatel z aerofotografijami, skupaj 16.950 fotografij, 11,6 tm, izročitelj: Geodetska uprava RS.
- SI AS 1162, Kmetijski inštitut Slovenije, 1895–2014, 84 škatel, 9,5 tm, izročitelj: Kmetijski inštitut Slovenije.
- SI AS 1234, Republiški sanitarni inšpektorat, 1972–1996, 90 škatel, 10 tm, izročitelj: Zdravstveni inšpektorat RS.
- SI AS 1469, Inšpektorat RS za šolstvo in šport, 1992–2016, 20 škatel, 2,3 tm, izročitelj: Inšpektorat RS za šolstvo.
- SI AS 1599, Agencija RS za javnopravne evidence in storitve, 2002–2012, 233 škatel, 25,9 tm, izročitelj: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve.
- SI AS 1787, Slovenska policija, podfond Generalna policijska uprava, 1922–1996, 6 škatel, 17 knjig, 4 tm, izročitelj: Ministrstvo za notranje zadeve.
- SI AS 1931, Republiški sekretariat za notranje zadeve SRS, 1966–1990, 20 škatel, 2,3 tm, izročitelj: Ministrstvo za notranje zadeve.
- SI AS 2046, Urad Vlade RS za narodnosti, 2010–2012, 1 škatla, 0,1 tm, izročitelj: Generalni sekretariat Vlade RS.
- SI AS 2057, Urad Vlade RS za informiranje, 1991–2005, 27 škatel, 654 avdio kaset, 221 video kaset, izročitelj: Urad Vlade RS za komuniciranje.
- SI AS 2109, Carinska služba Slovenije, podfond Carinski urad Brežice, 2006–2011, 1 škatla, 0,5 tm, izročitelj: Finančni urad Novo mesto.
- SI AS 2119, Ministrstvo za notranje zadeve, podfond Direktorat za upravne notranje zadeve, migracijo in naturalizacijo, 1960–2005, 34 škatel, 3,8 tm; podfond Organizacija in delovanje Ministrstva za notranje zadeve, 1989–1998, 5 škatel, 0,6 tm, izročitelj: Ministrstvo za notranje zadeve.
- SI AS 2190, Slovenski državni holding, Dokumentacija v zvezi izvršitvami odločb v postopkih denacionalizacije podržavljenega premoženja, 1994–2012, 227 škatel, 25,2 tm, izročitelj: Slovenski državni holding, d. d.
- SI AS 2206, Inštitut za vode RS, 1923–2011, 53 škatel, 5,9 tm, izročitelj: Direkcija RS za vode.
- SI AS 2210, Agencija RS za okolje, 1989–2013, 80 kaset mikrofilmov, 3 škatle, 0,3 tm, izročitelj: Direkcija RS za vode.
- SI AS 2216, Ministrstvo za gospodarske dejavnosti, 1982–2005, 200 škatel, 22,3 tm, izročitelj: Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport.
- SI AS 2223, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, 1985–2016, 115 škatel, 12,8 tm, izročitelj: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti.

- SI AS 2225, Slovensko narodno gledališče Ljubljana, 1926–1990, 103 škatle, 11,5 tm, izročitelj: SNG Opera in balet Ljubljana.
- SI AS 2227, Urad RS za zavarovalni nadzor, 1990–2002, 43 škatel, 4,8 tm, izročitelj: Agencija za zavarovalni nadzor.

ZGODOVINSKI ARHIV CELJE

- SI_ZAC/0507, Zbirka turističnih izdaj, 2000–2023, 0,3 tm.
- SI_ZAC/0524, Zbirka fotografij in slik, 1955–2003, 0,1 tm, 251 kos.
- SI_ZAC/0766, Aero Celje, 1957–1986, 0,2 tm.
- SI_ZAC/0866, Osnovna šola Buče, 1937–1985, 0,2 tm, izročitelj: Osnovna šola Kozje.
- SI_ZAC/0875, Osnovna šola Kozje, 1958–2000, 2,4 tm.
- SI_ZAC/0879, Osnovna šola Podsreda, 1927–1985, 0,2 tm, izročitelj: Osnovna šola Kozje.
- SI_ZAC/1026, Gasilska zveza Celje, 1953–2008, 2,6 tm.
- SI_ZAC/1087, Osnovna šola Vitanje, 1949–2001, 0,7 tm.
- SI_ZAC/1224, Zbirka gradiva političnih strank in sindikatov ter volitev, 2022, 0,1 tm.
- SI_ZAC/1298, Osnovna šola Šmarje pri Jelšah, 1950–2007, 2,9 tm.
- SI_ZAC/1300, Nižja gimnazija Rogaška Slatina/Šmarje pri Jelšah, 1949–1958, 0,2 tm, izročitelj: Osnovna šola Šmarje pri Jelšah.
- SI_ZAC/1301, Osnovna šola Sladka Gora, 1916–2000, 0,4 tm, izročitelj: Osnovna šola Šmarje pri Jelšah.
- SI_ZAC/1412, Zavod za kulturne prireditve in turizem Celeia Celje, 2007–2022, 0,6 tm.
- SI_ZAC/1550, Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, 1916–2008, 0,3 tm.
- SI_ZAC/1600, Sklad RS za kulturne dejavnosti, območna izpostava Slovenske Konjice, 1991–2005, 0,3 tm.
- SI_ZAC/1606, Celjske lekarne, 1968–2015, 0,9 tm.
- SI_ZAC/1662, Kozjanski park, 1977–2020, 0,3 tm.
- SI_ZAC/1715, Sklad RS za kulturne dejavnosti, območna izpostava Krško, 1994–2007, 0,8 tm.
- SI_ZAC/1720, Temeljno sodišče v Novem mestu, enota Sevnica, Okrajno sodišče v Sevnici; pravdne zadeve 1979–1994, 133 škatel, 3 knjige, 13,5 tm.
- SI_ZAC/1740, Osnovna šola Kristan Vrh, 1921–1983, 0,5 tm, izročitelj: Osnovna šola Šmarje pri Jelšah.
- SI_ZAC/1741, Osnovna šola Sveti Štefan, 1851–1981, 0,4 tm, izročitelj: Osnovna šola Šmarje pri Jelšah.
- SI_ZAC/1742, Osnovna šola Zibika, 1813–1977, 0,5 tm, izročitelj: Osnovna šola Šmarje pri Jelšah.
- SI_ZAC/1744, Muflon Radeče, 1958–1982, 0,5 tm.
- SI_ZAC/1745, Ljudska univerza Krško, 1960–2005, 0,8 tm.
- SI_ZAC/1750, Glasbena šola Krško, 1957–1993, 1,7 tm.
- SI_ZAC/1752, Splošno gradbeno podjetje Hrastnik, 1959–1988, 0,3 tm.
- SI_ZAC/1754, Glasbena šola Trbovlje, 1921–2012, 1,2 tm.
- SI_ZAC/1757, Nivo Celje, 1941–2010, 2,7 tm.
- SI_ZAC/1759, Celjski mladinski center, 1995–2012, 1,1 tm.
- SI_ZAC/1760, Steklarna Rogaška Slatina, 1974–2009, 1,0 tm.
- SI_ZAC/1765, Okrožno državno tožilstvo v Celju, zunanji oddelek v Velenju (Temeljno javno tožilstvo v Celju – enota v Titovem Velenju), 1976–2006, 77 škatel, 7,7 tm.
- SI_ZAC/1766, Zavod za kulturo Šoštanj, 2003–2008, 0,1 tm.
- SI_ZAC/1767, Gasilska zveza Slovenske Konjice, 1953–2005, 0,7 tm.
- SI_ZAC/1771, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, območna izpostava Šentjur, 1996–2010, 1,1 tm.

Gradivo, ki še ni bilo vpisano v evidenco fondov in zbirk:

- Center za socialno delo Celje, Enota Celje, Center za socialno delo Celje, 1947–1990, 12 škatel, 1,2 tm.

- Center za socialno delo Zasavje, Enota Zagorje ob Savi, Center za socialno delo Zagorje ob Savi, 1952–1993, 17 škatel, 1,7 tm.
- Upravna enota Hrastnik, Počitniška skupnost Hrastnik, 1974–2013, 3 škatle, 0,3 tm.
- Upravna enota Hrastnik, Samoupravna interesna skupnost za požarno varnost občine Hrastnik, 1975–1989, 1 škatla, 0,1 tm.
- Upravna enota Hrastnik, Skupščina občine Hrastnik, Oddelek za obrambo in samozaščito, službe za varstvo vojnih veteranov in žrtev vojnega nasilja, 1975–1993, 16 škatel, 1,6 tm.
- Upravna enota Hrastnik, Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu, 1982–1993, 1 škatla, 0,1 tm.
- Upravna enota Hrastnik, Železniška postaja Hrastnik, 1989–1990, 1 škatla, 0,1 tm.
- Upravna enota Šmarje pri Jelšah, Okrajna volilna komisija Šmarje pri Jelšah, 2011–2019, 14 škatel, 1,4 tm.
- Zavod za gozdove Slovenije OE Nazarje, Gozdnogospodarski načrti, 1975–1999, 15 škatel; Karta dominikalne posesti na Menini, pripadajoče Državnemu gospodarstvu Gornji Grad, 1793, 1 kos, 1,6 tm.

POKRAJINSKI ARHIV KOPER

- SI_PAK/0534/004, Katastrski urad Postojna, 1929–1990, 86 škatel, 8,6 tm, izročitelj: Geodetska uprava Koper, pisarna Postojna.
- SI_PAK/0804; Okrajno sodišče v Ilirski Bistrici, Zadeve sodne uprave (Su), 1955–1978, 89 škatel, 8,9 tm (delni prevzem od te 124 do te 212). izročitelj: Okrajno sodišče v Ilirski Bistrici.

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR

- SI_PAM/0011, Uprava za gradnje in regulacijo Maribor, 1951–1953, 3 projekti, 0,1 tm.
- SI_PAM/0114, Rudnik svinca in cinka Mežica, 1867–2010, 9 škatel, 25 načrtov, 10 tm, izročitelj: Gradbeni materiali d.o.o.
- SI_PAM/0114, Rudnik svinca in cinka Mežica, 1900–1995, 26 škatel, 128 načrtov, 8 tm, izročitelj: Gradbeni materiali d.o.o.
- SI_PAM/0320, Krajevni ljudski odbor Št. Danijel nad Prevaljami, 1945–1952, 1 ovoj, 0,1 tm, izročitelj: Župnija Sv. Danijel nad Prevaljami.
- SI_PAM/0459, Skupščina občine Ravne na Koroškem, 1979–1994, 4 škatel, 0,4 tm, izročitelj: Občina Ravne na Koroškem.
- SI_PAM/0459, Skupščina občine Ravne na Koroškem, 1991–1994, 61 škatel, 6,1 tm, izročitelj: Upravna enota Ravne na Koroškem.
- SI_PAM/0529, Občinski ljudski odbor Radlje ob Dravi, 1955–1962, 4 knjige, 0,2 tm, izročitelj: Upravna enota Radlje ob Dravi.
- SI_PAM/0635, Okrajno sodišče Maribor, 1898–1941, 5 škatel, 0,5 tm, izročitelj: Okrožno sodišče Maribor.
- SI_PAM/0640, Okrajno sodišče Murska Sobota, 1968–1978, 11 škatel, 1,1 tm, izročitelj: Okrožno sodišče v Murski Soboti.
- SI_PAM/0641, Okrajno sodišče Slovenj Gradec, 1790–1978, 61 škatel, 6,1 tm, izročitelj: Okrožno sodišče Slovenj Gradec.
- SI_PAM/0683, Okrajno sodišče Prevalje, 1894–1949, 3 škatle, 0,3 tm, izročitelj: Okrožno sodišče Slovenj Gradec.
- SI_PAM/0713, Temeljno sodišče Murska Sobota, 1979–1996, 669 škatel, 66,9 tm, izročitelj: Okrožno sodišče v Murski Soboti.
- SI_PAM/0728, Okrožno gospodarsko sodišče Maribor, 1949–1978, 35 škatel, 2 kosa, 3,7 tm, izročitelj: Okrožno sodišče Maribor.
- SI_PAM/1115, Skupščina občine Radlje ob Dravi, 1991–1994, 65 škatel, 6,5 tm, izročitelj: Upravna enota Radlje ob Dravi.

- SI_PAM/1242, Zbirka društev in družbenopolitičnih organizacij, 1997–2011, 1 mapa, 0,1 tm, izročiteljica: Nadja Ferčal.
- SI_PAM/1415, Gostinski šolski center Maribor, 1976–1986, 6 škatel, 0,6 tm, izročitelj: Srednja šola za gostinstvo in turizem Maribor.
- SI_PAM/1430, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije – območna enota Maribor, 1959–2007, 52 knjig, 2,4 tm, izročitelj: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Maribor.
- SI_PAM/1683, Osnovna šola Franja Goloba Prevalje, 1941–1944, 1 knjiga, 0,1 tm, izročitelj: Osnovna šola Franja Goloba Prevalje.
- SI_PAM/1693, Zbirka fotografij in razglednic, 19. stol., 367 negativov, 85 fotografij, 0,2 tm, izročiteljica: Dragica Jelušič.
- SI_PAM/1693, Zbirka fotografij in razglednic, 19. stol., 6 razglednic, 0,1 tm, izročitelj: Mišo Gorič, odkup.
- SI_PAM/1693, Zbirka fotografij in razglednic, 1900–1960, 3 fotografije, 41 razglednic, 2 voščilnici, 0,1 tm, izročitelj: Mišo Gorič, odkup.
- SI_PAM/1891, Splošna bolnišnica Slovenj Gradec, 1898–1980, 22 knjig, 1,5 tm, izročitelj: Splošna bolnišnica Slovenj Gradec.
- SI_PAM/1901, Film in video klub Maribor, 1970–2018, 13 škatel, 7 kolutov, 3 tulci, 2,3 tm, izročitelj: Božidar Kunstelj.
- SI_PAM/1931, Zveza društev inženirjev in tehnikov Maribor, 1996–2003, 12 škatel, 1,2 tm, izročitelj: Zveza inženirskih društev Maribor.
- SI_PAM/1932, Društvo ekonomistov Maribor, 2001–2019, 2 škatli, 0,2 tm, izročitelj: Vlado Šauperl.
- SI_PAM/2019, Rudnik svinca Sitarjevec Litija, 1941–2008, 3 škatle, 150 načrtov, 5 tm, izročitelj: Gradbeni materiali d.o.o.
- SI_PAM/2019, Rudnik svinca Sitarjevec Litija, 1943–1965, 4 knjige, 1 mapa, 2 načrta, 0,5 tm, izročitelj: Gradbeni materiali d.o.o.
- SI_PAM/2020, Premogovnik Leše pri Prevaljah, 1922–1951, 8 načrtov, 0,5 tm, izročitelj: Gradbeni materiali d.o.o.
- SI_PAM/2067, Občina Ravne na Koroškem, 1990–2005, 23 žigov, 0,1 tm, izročitelj: Občina Ravne na Koroškem.
- SI_PAM/2067, Občina Ravne na Koroškem, 1990–2020, 1 škatla, 0,1 tm, izročitelj: Občina Ravne na Koroškem.
- SI_PAM/2068, Občina Št. Danijel nad Prevaljami, 1851–1943, 3 škatle, 0,3 tm, izročitelj: Župnija Sv. Danijel nad Prevaljami.
- SI_PAM/2070, Ravne Presses, družba za proizvodnjo stiskalnic, strojnih delov in naprav, 1966–2019, 73 škatel, 25 map, 24 plakatov, 10 tm, izročitelj: Ravne Presses d.o.o. v stečaju.
- SI_PAM/2071, Vodovodna skupnost Troblje pri Slovenj Gradcu, 1939–2013, 3 škatle, 0,3 tm, izročitelj: Župnija Pameče.
- SI_PAM/2073, Javno podjetje za gospodarjenje s stavbnimi zemljišči Maribor, 1986 – 2021, 8 škatel, 0,8 tm, izročitelj: Javno podjetje za gospodarjenje s stavbnimi zemljišči d.o.o.
- SI_PAM/2074, Zveza slovenskih godb, 1969–2017, 7 škatel, 0,7 tm, izročitelj: Ervin Hartman.
- SI_PAM/2076, Planinsko društvo Ravne na Koroškem, 1952–1982, 13 škatel, 1,3 tm, izročitelj: Planinsko društvo Ravne na Koroškem.
- SI_PAM/2079, Večer Mediji, časopisno založniško podjetje Maribor, 1945–cca 1995, 295 tm, izročitelj: Večer mediji, časopisno založniško podjetje Maribor.

POKRAJINSKI ARHIV V NOVI GORICI

- SI_PANG/0061, Zbirka gradiva o gradnji Nove Gorice, 1948, 1 kos, izročitelj: Krajevna skupnost Nova Gorica.

- SI_PANG/0104, Skupščina občine Nova Gorica, 1962–1987, 2 škatli, 25 fasciklov, 3,3 tm, izročitelj: Upravna enota Nova Gorica.
- SI_PANG/0381, Temeljno sodišče Nova Gorica, 1986–1987, 60 škatel, 5,4 tm, izročitelj: Okrajno sodišče v Novi Gorici.
- SI_PANG/0593, Soške elektrarne Nova Gorica, 1935–1960, 2 škatli, 0,2 tm, izročitelj: Soške elektrarne d. o. o., Erjavčeva 20, Nova Gorica.
- SI_PANG/0594, Splošno gradbeno podjetje Gorica, 1974–1994, 3 mape, izročitelj: Mestna občina Nova Gorica.
- SI_PANG/0647, Splošno gradbeno podjetje Primorje Ajdovščina, 1946–2011, 28 škatel, 2,8 tm, izročitelj: Primorje d. d. v stečaju.
- SI_PANG/0733, Slovensko narodno gledališče Nova Gorica, 2020–2023, 1 škatla, 0,1 tm, izročitelj: SNG Nova Gorica.
- SI_PANG/0897, Agencija Tolminska – izobraževalno središče, 2000–2004, 1 škatla, 0,1 tm, izročitelj: Zgodovinski arhiv Ljubljana, Trdinova ulica 4, Ljubljana.
- SI_PANG/1008, Okrožno državno tožilstvo v Novi Gorici, 1969–1970, 61 škatel, 5 knjig, 6 tm, izročitelj: Okrožno državno tožilstvo v Novi Gorici.
- SI_PANG/1138, Turistična zveza gornjega Posočja, 2008–2009, 1 mapa, izročitelj: Krajevna skupnost Tolmin.
- SI_PANG/1176, Mestna občina Nova Gorica, 2008–2015, 2,8 GB, izročitelj: Mestna občina Nova Gorica.
- SI_PANG/1272, Temeljno sodišče Nova Gorica, enota v Ajdovščini, 1979–1994, 158 škatel, 18,5 tm, izročitelj: Okrajno sodišče v Ajdovščini.
- SI_PANG/1284, Sklad za urejanje stavbnih zemljišč Občine Nova Gorica, 1986–1995, 5 map, 3 kartotečne škatle (slednje na reverz), 0,1 tm, izročitelj: Mestna občina Nova Gorica.
- SI_PANG/1284, Sklad za urejanje stavbnih zemljišč Občine Nova Gorica, 1986–1996, 10 škatel, 1 tm, izročitelj: Upravna enota Nova Gorica.
- SI_PANG/1290, Zadruga vojnih oškodovancev v Trstu – urad v Gorici, 1945–1948, 1 škatla, 0,1 tm.
- SI_PANG/1292, Turistično društvo Tolmin, 1997–2011, 3 škatle, 771 MB, 0,3 tm, izročitelj: Krajevna skupnost Tolmin.
- SI_PANG/1294, Ljudski dom v Gorici, 1945–1947, 1 škatla, 0,1 tm.
- SI_PANG/1295, Krajevna skupnost Šempas, 1974–1998, 2 škatli, 0,2 tm, izročitelj: Krajevna skupnost Šempas.
- SI_PANG/1296, Osnovna organizacija Zveze komunistov Slovenije Šempas, 1976–1983, 1 knjiga, 1 mapa, 0,1 tm, izročitelj: Krajevna skupnost Šempas.

ZGODOVINSKI ARHIV NA PTUJU

- SI_ZAP/0107, Osnovna šola Dornava, 1960–2011, 1 škatla, 0,1 tm.
- SI_ZAP/0108, Osnovna šola Gorišnica, 1991–2012, 18 škatel, 1,8 tm.
- SI_ZAP/0109, Osnovna šola Grajena, 1945–1968, 2 škatli, 0,2 tm.
- SI_ZAP/0120, Osnovna šola Polenšak, 1945–1965, 1 kronika, 0, 1 tm.
- SI_ZAP/0128, Osnovna šola Videm, 1931–2014, 20 škatel, 2 tm.
- SI_ZAP/0181, Dijaški dom Ptuj, 1945–2023, 34 škatel, 3,4 tm.
- SI_ZAP/0159/025, Skupščina občine Ormož, 1988, 32 škatel, 3,2 tm.
- SI_ZAP/0159/027, Skupščina občine Ormož, 1990, 35 škatel, 3,5 tm.
- SI_ZAP/0207, Osnovna šola Kidričevo, 1976–2012, 1 škatla, 0,1 tm.
- SI_ZAP/0611/001, Mestna občina Ptuj, 1980–2018, 8 škatel, 0,8 tm.
- SI_ZAP/0591, Osnovna šola Ljudski vrt, 1963–2000, 25 škatel, 2,5 tm.
- SI_ZAP/0636, Center za socialno delo Ormož, 1977–2018, 55 škatel, 5,5 tm.
- SI_ZAP/0644, Vrtec Ptuj, 1952–2002, 24 škatel, 2,4 tm.
- SI_ZAP/0648, Občina Destričnik, 1998–2002, 1 USB ključ (65,079 GB).
- SI_ZAP/0656, Zveza kulturnih organizacij Ormož, 1977–1996, 4 škatle, 0,4 tm.

- SI_ZAP/0657, Javni sklad za kulturne dejavnosti, območna izpostava Ormož, 1997–2009, 7 škatel, 0,7 tm.
SI_ZAP/0665, Vrtec Kidričevo, 5 škatel, 0,5 tm.

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA

Enota Ljubljana

- SI_ZAL_GRO/0123, Okrajno sodišče Grosuplje, 1945–1988, 38,6 tm, izročitelj: Okrajno sodišče v Grosupljem.
- SI_ZAL_KOČ/0011, Okrajni ljudski odbor Kočevje, 1943–1951, 0,1 tm, izročitelj: Upravna enota Kočevje.
- SI_ZAL_KOČ/0033, Občinski ljudski odbor Draga – Loški Potok, 1956–1959, 0,1 tm, izročitelj: Upravna enota Kočevje.
- SI_ZAL_KOČ/0034, Občinski ljudski odbor Kočevje, 1951–1984, 3 tm, izročitelj: Upravna enota Kočevje.
- SI_ZAL_KOČ/0039, Občinski ljudski odbor Predgrad, 1946–1957, 0,1 tm, izročitelj: Upravna enota Kočevje.
- SI_ZAL_KOČ/0097, Skupščina občine Kočevje, 1960–2006, 0,6 tm, izročitelj: Upravna enota Kočevje.
- SI_ZAL_LJU/0211, Državna trgovska akademija – Srednja ekonomska šola Boris Kidrič Ljubljana, 1951–1997, 0,9 tm, izročitelj: Ekonomska šola Ljubljana.
- SI_ZAL_LJU/0416, Osnovna šola narodnega heroja Maksa Pečarja, 1893–2000, 4,8 tm, izročitelj: Osnovna šola narodnega heroja Maksa Pečarja.
- SI_ZAL_LJU/0424, Skupščina občine Ljubljana Moste–Polje, 1968–1994, 240,4 tm, izročitelj: Mestna občina Ljubljana.
- SI_ZAL_LJU/0436, Osnovna šola Polhov Gradec, 1887–2004, 5,5 tm, izročitelj: Osnovna šola Polhov Gradec.
- SI_ZAL_LJU/0862, Osnovna šola Medvode, 1993–2014, 0,4 tm, izročitelj: Osnovna šola Medvode.
- SI_ZAL_LJU/0898, Cene Štupar – Center za izobraževanje (CILJ), 1967–1971, 0,1 tm, izročitelj: Osnovna šola narodnega heroja Maksa Pečarja.
- SI_ZAL_LJU/0900, Glasbena šola Ljubljana Moste Polje, 1946–1996, 4,3 tm, izročitelj: Glasbena šola Ljubljana Moste – Polje.
- SI_ZAL_LJU/0903, Krajevni šolski svet Polhov Gradec, 1905, 0,1 tm, izročitelj: Osnovna šola Polhov Gradec.
- SI_ZAL_LJU/0904, Osnovna šola Črni Vrh, 1959–1963, 0,1 tm, izročitelj: Osnovna šola Polhov Gradec.
- SI_ZAL_LJU/0905, Osnovna šola Šentjošt, 1922–1966, 0,4 tm, izročitelj: Osnovna šola Polhov Gradec.
- SI_ZAL_LJU/0906, Kmetijsko gospodarska šola Polhov Gradec, 1953–1959, 0,1 tm, izročitelj: Osnovna šola Polhov Gradec.
- SI_ZAL_LJU/0907, Nižja gimnazija Polhov Gradec, 1949–1959, 0,1 tm, izročitelj: Osnovna šola Polhov Gradec.
- SI_ZAL_LJU/0908, Leila, izobraževanje in raziskovanje, d.o.o., VSŠ, 1999–2019, 0,8 tm, izročitelj: Leila, izobraževanje in raziskovanje, d.o.o.
- SI_ZAL_LJU/0909, Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo, Ljubljana, 1895–2011, 7,5 tm, izročitelj: Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo, Ljubljana.
- SI_ZAL_LJU/0910, Emona Efekta, izobraževanje in svetovanje d.o.o., 1997–2014, 1,6 tm, izročitelj: Emona Efekta, izobraževanje in svetovanje d.o.o.
- SI_ZAL_LJU/0911, Center za socialno delo Ljubljana – Šiška, 1961–2001, 3,3 tm, izročitelj: Center za socialno delo Ljubljana.
- SI_ZAL_LJU/0912, Materinski dom Ljubljana, 1993–2001, 0,3 tm, izročitelj: Center za socialno delo Ljubljana.

- SI_ZAL_VRH/0017, Ljudski odbor mestne občine Vrhnika, 1955, 0,2 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0018, Občinski ljudski odbor Vrhnika – Skupščina občine Vrhnika, 1927–1996, 6 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0064, Samoupravna interesna skupnost za kulturo Vrhnika, 1980–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0073, Samoupravna stanovanjska skupnost Vrhnika, 1977–1989, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0074, Skupnost socialnega varstva Vrhnika, 1977–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0075, Občinska raziskovalna skupnost Vrhnika, 1980–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0077, Skupnost otroškega varstva Vrhnika, 1980–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0078, Občinska izobraževalna skupnost Vrhnika, 1974–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0084, Družbeni pravobranilec samoupravljanja Vrhnika Logatec, 1975–1990, 2,4 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0085, Kmetijska zemljiška skupnost Vrhnika, 1977–1987, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0086, Samoupravna interesna skupnost za pospeševanje kmetijstva Vrhnika, 1982–1984, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0087, Samoupravna interesna skupnost za varstvo pred požarom Vrhnika, 1982–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0088, Samoupravna komunalna interesna skupnost Vrhnika, 1979–1984, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0089, Samoupravna komunalna cestna skupnost Vrhnika, 1984–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0090, Skupnost socialnega skrbstva Vrhnika, 1976–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0092, Telesnokulturna skupnost Vrhnika, 1975–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0093, Skupne strokovne službe SIS občine Vrhnika, 1978–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0094, Osnovna organizacija sindikata SIS Vrhnika, 1978–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.
- SI_ZAL_VRH/0095, Občinska konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Vrhnika, 1986–1990, 0,1 tm, izročitelj: Občina Vrhnika.

Enota za Gorenjsko Kranj

- SI_ZAL_JES/0091, Osnovna šola Poldeta Stražišarja Jesenice, 1958–2008, 30 škatel, izročitelj: Osnovna šola Poldeta Stražišarja Jesenice.
- SI_ZAL_KRA/0132, Srednja tekstilna in obutvena šola Kranj, 1987–2004, 4 škatle, izročitelj: Srednja ekonomska, gradbena in storitvena šola Kranj.
- SI_ZAL_KRA/0184, Srednja gradbena šola Kranj, 1997–2004, 1 škatla, izročitelj: Srednja ekonomska, gradbena in storitvena šola Kranj.
- SI_ZAL_KRA/0210, Osnovna šola Stražišče, 1920–2018, 51 škatel, izročitelj: Osnovna šola Stražišče.
- SI_ZAL_KRA/0215, Trgovska šola Kranj, 1997–2003, 1 škatla, izročitelj: Srednja ekonomska, gradbena in storitvena šola Kranj.
- SI_ZAL_KRA/0247, Ekonomska šola Kranj, 1946–2004, 31 škatel, izročitelj: Srednja ekonomska, gradbena in storitvena šola Kranj.

- SI_ZAL_KRA/0299, Krajevna skupnost Brniki, 1990–1996, 1 škatla, izročitelj: Občina Cerklje na Gorenjskem.
- SI_ZAL_KRA/0300, Krajevna skupnost Cerklje, 1943–1996, 1 škatla, izročitelj: Občina Cerklje na Gorenjskem.
- SI_ZAL_KRA/0301, Krajevna skupnost Grad, 1964–1996, 1 škatla, izročitelj: Občina Cerklje na Gorenjskem.
- SI_ZAL_KRA/0302, Krajevna skupnost Poženik, 1964–1996, 1 škatla, izročitelj: Občina Cerklje na Gorenjskem.
- SI_ZAL_KRA/0303, Krajevna skupnost Šenturška Gora, 1964–1996, 1 škatla, izročitelj: Občina Cerklje na Gorenjskem.
- SI_ZAL_KRA/0304, Krajevna skupnost Velesovo, 1964–1996, 3 škatle, izročitelj: Občina Cerklje na Gorenjskem.
- SI_ZAL_KRA/0305, Krajevna skupnost Zalog, 1964–1996, 1 škatla, izročitelj: Občina Cerklje na Gorenjskem.
- SI_ZAL_RAD/0160, Srednja gostinska in turistična šola Radovljica, 1953–2004, 2 škatli, izročitelj: Srednja gostinska in turistična šola Radovljica.
- SI_ZAL_RAD/0162, Osnovna šola Bohinjska Bistrica, 1849–1992, 57 škatel, izročitelj: Osnovna šola Janeza Mencingerja.

Enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto

- SI_ZAL_ČRN/0019, Osnovna šola Marindol, 1946–1961, 1 škatla, izročitelj: Osnovna šola Loka.
- SI_ZAL_ČRN/0083, Osnovna šola Adlešiči, 1880–1988, 7 škatel, izročitelj: Osnovna šola Loka.
- SI_ZAL_TRE/0094, Občinska kulturna skupnost Trebnje, 1971–1988, 3 škatle, izročitelj: Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, Območna izpostava Trebnje.
- SI_ZAL_TRE/0095, Zveza kulturnih organizacij Trebnje, 1962–1995, 6 škatel, izročitelj: Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, Območna izpostava Trebnje.

Enota v Škofji Loki

- SI_ZAL_ŠKL/0141, Skupščina občine Škofja Loka, 1965–1993, 3 škatle, 2 ovoja, izročitelj: Upravna enota Škofja Loka.
- SI_ZAL_ŠKL/0141, Skupščina občine Škofja Loka, premoženjskopravni spisi, 1986–1994, 29 škatel, izročitelj: Upravna enota Škofja Loka.
- SI_ZAL_ŠKL/0109, Osnovna šola Poljane, 1997–2018, 14 škatel, izročitelj: Osnovna šola Poljane.
- SI_ZAL_ŠKL/0381, Osnovna šola Cvetka Golarja Škofja Loka, 1984–2018, 4 škatle, izročitelj: Osnovna šola Cvetka Golarja Škofja Loka.
- SI_ZAL_ŠKL/0487, Javni sklad za kulturne dejavnosti RS, izpostava Škofja Loka, 1959–2011, 35 škatel, izročitelj: Javni sklad za kulturne dejavnosti RS, izpostava Škofja Loka.
- SI_ZAL_ŠKL/0304, Center za socialno delo Škofja Loka, 1989–2007, 84 škatel, izročitelj: Center za socialno delo Gorenjska, Enota Škofja Loka.
- SI_ZAL_ŠKL/0467, Remont gradnje Žiri, 1950–1984, 2 škatli, izročitelj: Upravna enota Škofja Loka.
- SI_ZAL_ŠKL/0385, Športna zveza Škofja Loka, 1996–2010, 2 škatli, izročitelj: Športna zveza Škofja Loka.

Enota v Idriji

SI_ZAL_IDR/0203, Skupščina občine Idrija, 1953–1993, 10 fasciklov, izročitelj: Občina Idrija.

Pridobitve zasebnega arhivskega gradiva

ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

- SI AS 252, Poveljstvo Soške armade, 1915–1918, 1 fascikel, 0,1 tm, izročitelj: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, darilo.
- SI AS 676, Zbirka gradiva o mejni problematiki med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško, 1 mapa, 1955–1994, 0,01 tm, izročiteljica: Darja Mihelič.
- SI AS 953, Mussnig Viktor, 1918–1944, 1 mapa, 0,01 tm, izročitelj: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- SI AS 1175, Zveza arheoloških društev Jugoslavije, 1949–1991, 1 škatla, 0,2 tm, izročitelj: Mitja Guštin, darilo.
- SI AS 1270, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1992–2022, 3 škatle, 0,3 tm, izročiteljica: Darja Mihelič, darilo.
- SI AS 1871, Zbirka dopolnilnega gradiva o delavskem gibanju in narodnoosvobodilnem boju, 1972–1984, 2 škatli, 0,2 tm, izročiteljica: Marija Stanonik, darilo.
- SI AS 1872, Zbirka spominskega gradiva o delavskem gibanju in o narodnoosvobodilnem boju, 1919–1985, 1 mapa, 0,01 tm, izročitelj: Iztok Durjava, darilo.
- SI AS 2185, Zgodovinski arhiv za slovenske Avstralce za Novi Južni Wales, 20.st.–2022, 31 škatel, 5,1 tm, izročitelj: Zgodovinski arhiv za slovenske Avstralce za Novi Južni Wales, darilo.
- SI AS 2218, Klub Humboldtovih štipendistov Ljubljana, 1991–2020, 2 škatli, 0,2 tm, izročiteljica: Darja Mihelič, darilo.
- SI AS 2220, Združenje žensk Inner Wheel klub Ljubljana, 1998–2022, 2 škatli, 0,2 tm, izročitelj: Združenje žensk Inner Wheel klub Ljubljana, darilo.
- SI AS 2221, Zbirka Zmaga Jelinčiča Plemenitega, 1917–1981, 6 škatel, 0,6 tm, izročitelj: Zmago Jelinčič Plemeniti, darilo.
- SI AS 2222, Družina Belar, 1875–2023, 1 škatla, 0,1 tm, izročiteljica: Cynthia Belar, darilo.
- SI AS 2224, Zavod Glasbeno–informacijsko središče Slovenije, 1997–2023, 5 škatel, 0,5 tm, izročitelj: Franc Križnar, darilo.
- SI AS 2226, Dekleva Jože, 1919–1999, 8 škatel, 0,9 tm, izročitelj: Jože Dekleva mlajši, darilo.
- SI AS 2228, Plut Ivan, 1990–2022, 12 škatel, 1,3 tm, izročiteljica: Vera Plut, darilo.
- SI AS 2229, Društvo VLS, 1992–2023, 10 škatel, 1 tm, izročitelj: Društvo VLS, darilo.
- SI AS 2230, Zbirka Florjana Auserja, 1998–2018, 107 videokaset, 2 avdio kaseti, 19 magnetofonskih trakov, izročitelj: Florjan Auser, darilo.

Gradivo, ki še ni bilo vpisano v evidenco fondov in zbirk:

Križnar Franc, 1973–2002, 5 registratorjev, 2 tm neurejenega gradiva, izročitelj: Franc Križnar.

Mednarodno združenje likovnih kritikov, 1992–2006, 5 registratorjev, 0,5 tm neurejenega gradiva, izročiteljica: Milena Koren Božiček.

ZGODOVINSKI ARHIV CELJE

SI_ZAC/0829, Strelsko društvo Braslovče, 1998, 0,1 tm, darilo.

SI_ZAC/1049, Smučarski klub Braslovče, 1973, 0,1 tm, darilo.

SI_ZAC/1395, Zbirka fotografij Sherpa (Einspieler, Edi), 2022–2023, 181 digitalnih fotografij, odkup.

- SI_ZAC/1414, Čebelarstvo Henrika Peternela Celje, 1900–1995, 0,9 tm, darilo.
 SI_ZAC/1484, Grdina Igor, 1924–2022, 0,3 tm, darilo.
 SI_ZAC/1572, Ferant Vencelj, 1934–2023, 0,5 tm, darilo.
 SI_ZAC/1607, Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek, 1995–2023, 0,1 tm, darilo.
 SI_ZAC/1730, Filatelistično numizmatični klub Celje, 1978–2009, 0,1 tm, darilo.
 SI_ZAC/1738, Tovornik Mile, 1947–1968, 0,2 tm, darilo.
 SI_ZAC/1739, Fototeka Masnec Edi, 1983–1996, 0,2 tm, odkup.
 SI_ZAC/1743, Jenko Rado, 1938–2007, 0,2 tm, darilo.
 SI_ZAC/1746, Kulturno umetniško društvo Svoboda Trbovlje, Mešani pevski zbor, 1952–2022, 0,9 tm, darilo.
 SI_ZAC/1747, Prostovoljno gasilsko društvo Rimske Toplice, 1921–1988, 0,3 tm, darilo.
 SI_ZAC/1748, Bončina Irena, 1939–2020, 0,2 tm, darilo.
 SI_ZAC/1762, Fototeka Purg Andraž, 2023, 164 digitalnih fotografij, odkup.
 SI_ZAC/1763, Fale Branko, 2020–2022, 0,1 tm, darilo.

POKRAJINSKI ARHIV KOPER

- SI_PAK/1054 Radioklub Jadran Koper, 1954–2004, 2 CD, 104 fotografije, izročiteljica: Darja Korče Pavlič, darilo.
 SI_PAK/0180 Delamaris Izola, 1972–1995, 0,1 tm, 146 fotografij, 1 CD, izročiteljica: Darja Korče Pavlič, darilo.

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR

- SI_PAM/1887, Sovič Boris, 1998–2006, 31 škatel, 3,1 tm, izročitelj: Boris Sovič, darilo.
 SI_PAM/2072, Žel Janko, 1911–1964, 1 mapa, 0,1 tm, izročitelj: Aleš Berger, darilo.
 SI_PAM/2075, Horvat Ana, 1993–2022, 2 škatli, 0,2 tm, izročiteljica: Ana Horvat, darilo.

POKRAJINSKI ARHIV V NOVI GORICI

- SI_PANG/0535, Varia – družbeno-politične organizacije, 1944, 2 kosa, izročitelj: Miloš Kumar, darilo.
 SI_PANG/0667, Zbirka razglednic krajev, 1904–1932, 8 kosov, izročitelj: Mišo Gorič, odkup.
 SI_PANG/0667, Zbirka razglednic krajev, 1917–2022, 224 kos, izročiteljica: Tolminski muzej in Metka Nusdorfer Vuksanovič, darilo.
 SI_PANG/0766, Mervič Franc, 1948, 1 kos, izročitelj: Krajevna skupnost Nova Gorica.
 SI_PANG/0775, Močnik Hubert, 1920–1976, 2 škatli, 0,2 tm, izročiteljica: Ester Kralj, darilo.
 SI_PANG/0873, Bergant Hubert, 1910–1985, 1 mapa, izročiteljica: Gordana Bergant Nigrovič, darilo.
 SI_PANG/0957, Zgodovinsko društvo za severno Primorsko Nova Gorica, 2004–2019, 2 škatli, 0,2 tm, izročitelj: Jurij Rosa, darilo.
 SI_PANG/1034, Lušina Branko, 1980–2023, 1 mapa, izročitelj: Branko Lušina, darilo.
 SI_PANG/1062, Smučarski klub Matajur, 1976–2008, 1,2 tm, izročitelj: Smučarski klub Matajur, darilo.
 SI_PANG/1195, Orel Marjan, 1956–2001, 1 mapa, izročiteljica: Bogdana Gregorič Orel, darilo.
 SI_PANG/1264, Družina Bratuž Šorli, 1921–2010, 1 mapa, izročiteljica: Vera Tuta, darilo.
 SI_PANG/1283, Rob Ivan, 1950–1953, 1 škatla, 0,1 tm, izročitelj: Ivan Rob, darilo.
 SI_PANG/1285, Božič Zoran, 1951–2019, 39 škatel, 1 mapa, 3,9 tm, izročiteljica: Karla Božič, darilo.
 SI_PANG/1286, Merljak Ivan, 1911–1968, 1 škatla, 0,1 tm, izročitelj: Vinko Paljk, darilo.

- SI_PANG/1287, Kulturno in prosvetno društvo Franc Zgonik Branik, 1968–2019, 9 škatel, 1 mapa, 0,9 tm, izročitelj: Kulturno in prosvetno društvo Franc Zgonik Branik, darilo.
- SI_PANG/1288, Družina Kramar, 1891–1988, 2 škatli, 0,2 tm, izročiteljica: Lea Petrič, odkup.
- SI_PANG/1289, Konič Marjan – Nino, 1949–1993, 1 škatla, 1 mapa, 0,1 tm, izročiteljica: Neva Konič, darilo.
- SI_PANG/1291, Rejec Albert, 1918–2008, 11 škatel, 1 mapa, 1,1tm, izročiteljica: Tatjana Rejec, darilo.
- SI_PANG/1293, Ceklin Franc, 1950–2010, 1 mapa, izročitelj: Krajevna skupnost Tolmin.
- SI_PANG/1297, Jelaska Tatjana, 1904–2012, 4 škatle, 0,4 tm, izročiteljica: Anuška Jelaska Lozič, darilo.
- SI_PANG/1298, Maher Igor, 1982–2017, 1 škatla, 0,1 tm, izročitelj: Marjan Maher, darilo.
- SI_PANG/1299, VI-TEL, 1991–2011, 408 zgoščenk, izročiteljica: Gretta Fegic, odkup.

ZGODOVINSKI ARHIV NA PTUJU

- SI_ZAP/0095, Varia, 1634–1992, 1 ovoj, 1 kos, izročitelja: Ivan Vinko in Branko Vnuk, darilo.
- SI_ZAP/0499, Območno združenje za vrednote NOB Ptuj, okoli 1962–2016, 4,5 tm, darilo.
- SI_ZAP/0658, Aeroklub Ptuj, 1954–2001, cca 5 tm, darilo.
- SI_ZAP/0659, Društvo izgnancev Ptuj, cca 1993–2016, 1 tm, darilo.
- SI_ZAP/0662, Društvo prijateljev mladine Ptuj, cca 1972–2018, 4 tm, darilo.
- SI_ZAP/0663, Rodbina Frank, 1881–2002, 1 škatla, 0,1 tm, izročiteljica: Edelfrida Frank, darilo.

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA

Enota Ljubljana

- SI_ZAL_CER/0032, Kmetijska zadruga Cerknica, 1970–2010, 0,6 tm, izročitelj: KGZ KR-PAN kmetijsko gozdarska zadruga, Cerknica.
- SI_ZAL_CER/0097, KGZ KR-PAN kmetijsko gozdarska zadruga, Cerknica, 1948–2015, 0,8 tm, izročitelj: KGZ KR-PAN kmetijsko gozdarska zadruga, Cerknica.
- SI_ZAL_LJU/0420, Akademski pevski zbor Tone Tomšič, Ljubljana, 1950–2008, 1 tm, izročitelj: Akademski pevski zbor Tone Tomšič UL.
- SI_ZAL_LJU/0595, Vodovodna zadruga Vaše pri Medvodah, 1927–2020, 0,1 tm, izročitelj: Janez Duhovnik.
- SI_ZAL_LJU/0899, Klasinc Peter Pavel, 1900–2022, 1,3 tm, izročitelj: Peter Pavel Klasinc.
- SI_ZAL_LJU/0901, Slovensko društvo Simon Gregorčič Köping, 1972–1922, 0,4 tm, izročitelj: Slovenska zveza na Švedskem.
- SI_ZAL_LJU/0902, Slovenska zveza na Švedskem, 1976–2022, 1 tm, izročitelj: Slovenska zveza na Švedskem.

Enota za Gorenjsko Kranj

- SI_ZAL_KRA/0084, Zbirka: Gradivo o prebivalcih doline Kokre, 1836–2004, 6 škatel, izročitelj: Jure Volčjak, darilo.
- SI_ZAL_KRA/0297, Zavod za gojitev divjadi Kozorog Kamnik, lovišče Karavanke, 1948–1981, 1 škatla, izročitelj: Jure Volčjak, darilo.
- SI_ZAL_KRA/0298, Šinkovec Janez, Kokra, 1860–1959, 1 škatla, izročitelj: Jure Volčjak, darilo.

SI_ZAL_RAD/0161, Osnovna organizacija Zveze socialistične mladine Slovenije Lesce, 1976–1989, 1 škatla, izročitelj: Danilo Dvoršak, darilo.

Enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto

SI_ZAL_NME/0218, Zbirni fond, 1899–1899, 0,1 tm, izročitelj: Hans Jaklitsch, darilo.

SI_ZAL_NME/0218, Zbirni fond, 1858–1858, 1 kos, izročiteljica: Ivica Križ, darilo.

SI_ZAL_NME/0195, Kronist Novega mesta, 2023–2023, 150 kosov, izročitelj: Iztok Hotko.

Enota v Škofji Loki

SI_ZAL_ŠKL/0279, Zbirka fotografij in razglednic, 1913–2010, 14 kosov, izročiteljica: Marta Triler, darilo.

SI_ZAL_ŠKL/0291, Zbirni fond (reklamni tiski tovarn Kolinska, Franck in Wenger, bratovščinski knjižici), 1910–1935, 11 kosov, 2 knjigi, izročiteljica: Marta Triler, darilo.

SI_ZAL_ŠKL/0382, Zbirka podob, 1880–2000, 181 kosov, izročiteljica: Marta Triler, darilo.

Enota v Idriji

SI_ZAL_IDR/0291, Družina Vončina, Idrija, 1860–2011, 18 škatel, izročitelj: Družina Vončina, darilo.

Pridobitve filmskega arhivskega gradiva

ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

SI AS 1086, Zbirka filmov, 1905–2023:

Javno filmsko arhivsko gradivo

- A Atalanta, 1 film, 1.511 datotek, 855.098.467.829 B.
- AAC Productions, 1 film, 223.382 datotek, 1.813.165.871.634 B.
- Almedia, 1 film, 23 datotek, 148.202.714.383 B.
- Casablanca, 3 filmi, 131.399 datotek, 682.806.396.443 B.
- Cvingerfilm, 1 film, 95 datotek, 138.817.096.143 B.
- Fabula, 1 film, 4 datoteke, 75.300.552.445 B.
- Fatamorgana, 1 film, 19 datotek, 26.268.517.553 B.
- Film Horizont 1 film, 110 datotek, 54.234.740.170 B.
- Filmservis, 1 film, 34.632 datotek, 156.109.356.467 B.
- Forum Ljubljana, 1 film, 26.702 datotek, 361.294.574.814 B.
- Invida, 1 film, 40 datotek, 36.776.385.501 B.
- Kud Center 21, 1 film, 10 datotek, 19.163.153.413 B.
- Mitja Manček, 1 film, 21 datotek, 18.984.693.493 B.
- Perfo produkcija, 2 filma, 101 datotek, 1.765.508.603.695 B.
- Petra Pan film, 1 film, 63 datotek, 217.958.147.069 B.
- Rhaego produkcija 1 film, 15 datotek, 67.763.098.322 B.
- Staragara, 4 filmi, 121.254 datotek, 7.157.125.421.905 B.
- Studio Virc, 1 film, 117 datotek, 503.905.560.930 B.
- URGH!, 1 film, 52 datotek, 52.741.691.870 B.
- Vertigo, 3 filmi, 25 epizod serije, 270.900 datotek, 4.729.174.200.849 B.
- Zavod ZVVIKS, 1 film, 35 datotek, 32.280.284.228 B.

Zasebno filmsko arhivsko gradivo

- ◉ Aleš Guček, 38 naslovov, 16 DVD.
- ◉ Zoran Klemen, 13 naslovov, 13 kolotov.
- ◉ Marina Gržinič, 22 naslovov, 27 BETA kaset, 2 koluta.

Pridobitve arhivskega gradiva cerkvenih arhivov

ŠKOFIJSKI ARHIV KOPER

ŠAK OA Kralj, Gradivo iz zapuščine Franca Kralja, 1775–1983, 26 tm.

ŠAK OA Trošt, Gradivo iz zapuščine Jožeta Trošta, 1 tm.

ŠAK D Ng, Dekanija Nova Gorica, 1965–2023, 10 tm.

ŠAK Ž Ngo, Župnija Nova Gorica, 1959–2023, 46 tm.

NADŠKOFIJSKI ARHIV LJUBLJANA

NŠAL 107, Fotografska zbirka, konec 19. stol., 0,1 tm.

NŠAL 568, Borut Košir, 20., 21. stol., 3,5 tm.

NŠAL 656, Eberl Edvard, 20. stol., 0,1 tm.

NŠAL 657, Edi Gobec, 20. stol., 2 tm.

NŠAL 1208, Slovenska katoliška misija v Zahodni Belgiji, 20. stol., 1,5 tm.

NŠAL 1209, Slovenska katoliška misija Pariz, 20. stol., 0,2 tm.

NŠAL 1210, Slovenska katoliška skupnost Mannheim, 20. stol., 1 tm.

NŠAL 1211, Slovenska katoliška župnija München, 20. stol., 1,5 tm.

NŠAL 1212, Slovenska katoliška župnija Köln, 20. stol., 0,5 tm.

NŠAL 1213, Slovenska katoliška župnija Ingolstadt, 20. stol., 0,5 tm.

NŠAL 1214 Vzhodnokrščansko središče v Bruslju, 20. stol., 0,8 tm.

ŽA Cerklje na Gorenjskem, 1903–1922, 0,1 tm.

ŽA Cerklje ob Krki, 1857–1920, 0,1 tm.

ŽA Črnomelj, ŽA Dragatuš, 1889–1922, 0,1 tm.

ŽA Gornji Logatec, 1874–1922, 0,1 tm.

ŽA Ihan, 1871–1922, 0,1 tm.

ŽA Kokra, 1938–64, 0,1 tm.

ŽA Krško, 1868–1922, 0,1 tm.

ŽA Leše, 1854–1922, 0,1 tm.

ŽA Lipoglav, 1871–1922, 0,1 tm.

ŽA Ljubljana – bolnica, 1920–1922, 0,1 tm.

ŽA Mirna Peč, 1897–1922, 0,1 tm.

ŽA Podgrad, 1843–1922, 0,1 tm.

ŽA Podzemelj, 1873–1922, 0,1 tm.

ŽA Radeče, 1887–1922, 0,1 tm.

ŽA Raka, 1891–1957, 0,2 tm.

ŽA Sela pri Kamniku, 1874–1980, 0,1 tm.

ŽA Studenec, 1808–2000, 0,3 tm.

ŽA Šentjošt nad Horjulom, 1863–1922, 0,1 tm.

ŽA Šmartno pri Litiji, 1898–1922, 0,1 tm.

ŽA Šmihel pri Žužemberku 1851–1922, 0,1 tm.

ŽA Zagorje ob Savi, 1911–1922, 0,1 tm.

ŽA Zagradec, 1805–2021, 1,3 tm.

ŽA Žiri, 1897–1922, 0,1 tm.

NADŠKOFIJSKI ARHIV MARIBOR

NŠAM 0049, ŽA Gotovlje, 0,1 tm.

NŠAM 0051, ŽA Griže, 0,4 tm.

NŠAM 0163, ŽA Ruše, 0,1 tm.

NŠAM 0294, ŽA Žalec, 0,8 tm.

NŠAM 3003, Zapuščine škofov, Karlin, Andrej, 0,1 tm.

Zbirka prepisov matičnih knjig, 1945- , 0,3 tm.

BIBLIOGRAFIJA ARHIVSKIH DELAVCEV V LETU 2023
BIBLIOGRAPHY OF ARCHIVISTS IN 2023

ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

AVGUŠTIN FLORJANOVIČ, Blanka

Imamo poplavo knjig, a starejših ni mogoče nadomestiti. Obstaja en izvod in potem je konec. [Elektronski vir]: v delavnici Centra za konserviranje-restavriranje knjig, papirja in pergamenta. V: MMC RTV SLO (16. dec. 2023). (Intervjuvanka)

CANKAR, Tadej

»Odločnejši protivniki semitstva«: o antisemitizmu in slovenskih liberalcih na Kranjskem. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, Arhiv Republike Slovenije, 2023.

»Vse je napravil Kajuh za rešitev Balantiča, ali Balantič ga ni hotel slišati ---«. V: *Arhivalija meseca*, jul. 2023.

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja? [Elektronski vir]: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920-1980). V: Arhiv Republike Slovenije [Spletna stran]. (Soavtor razstave)

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja?: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920-1980): razstava Arhiva Republike Slovenije v parku pred Gruberjevo palačo, Ljubljana, od 1. septembra 2023. (Soavtor razstave)

ČREŠNAR VINTAR, Anja

Arheologija na spletu – Arheoportala v letu 2022. V: *Arheologija v letu 2022*. Ljubljana: Slovensko arheološko društvo, cop. 2023, str. 64.

EDA 2022 – Evropski dnevi arheologije že četrto leto uspešno tudi v Sloveniji. V: *Arheologija v letu 2022*. Ljubljana: Slovensko arheološko društvo, cop. 2023, str. 65.

DOMAJNKO, Boris

Dotatna strokovno-tehnična navodila (dSTN) v praksi: delavnica za ustvarjalce in arhiviste: delavnica na konferenci Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: Radenci, 25. 5. 2023. (Soavtor)

GLAŽAR, Natalija

Nacionalna lista Spomin sveta v Sloveniji. V: *Spomin Slovenije*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023, str. 3.

GOTOVINA, Vesna

Florisi in detajli Ravnikarjevega stanovanjskega bloka v Novi Gorici. V: *Arhivalija meseca*, jun. 2023.

GRKMAN, Stanka

70 let dr. Jedert Vodopivec Tomažič. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 239–241.

HAJTNIK, Tatjana

Dotatna strokovno-tehnična navodila (dSTN) v praksi: delavnica za ustvarjalce in arhiviste: delavnica na konferenci Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: Radenci, 24.–26. 5. 2023. (Soavtorica)

Sistem e-ARH.si [Elektronski vir]: prevzem in prikaz arhivskih prostorskih podatkov v digitalni obliki. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 71–89. (Soavtorica)

Sistem e-ARH.si: kaj imamo in kaj še razvijamo: predavanje na konferenci

Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: Radenci, 24.–26. 5. 2023.

Slovenski elektronski arhiv e-ARH.si: digitalizacija postopka arhiviranja: predavanje na posvetovanju Premična kulturna dediščina v digitalni obliki: Ljubljana, Narodni muzej, 15. 5. 2023.

Umetna inteligenca in možnosti vpeljave novih digitalnih procesov v arhive, prenos dobrih praks iz sorodnih institucij, strokovna terminologija s področja digitalizacije in druga odprta vprašanja: okrogla miza in delavnica na 31. zborovanju Arhivskega društva Slovenije: Bohinjska Bistrica, 5.–6. 10. 2023. (Soavtorica)

Usmeritve in zahteve za varno hrambo elektronskih dokumentov skladno s predpisi: predavanje na posvetovanju 2. ravnateljev zajtrk na temo Kako pravilno voditi in hraniti dokumente: Ljubljana, 15. november 2023.

JENUŠ, Gregor

Jernej Komac: »Srce se mi trga od žalosti«: Vsakdanje življenje prebivalstva na Bovškem med veliko vojno, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2022, 315 strani, prva izdaja. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 216–220.

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja? [Elektronski vir]: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980). V: Arhiv Republike Slovenije [Spletna stran]. (Soavtor razstave)

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja?: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980): razstava Arhiva Republike Slovenije v parku pred Gruberjevo palačo, Ljubljana, od 1. septembra 2023. (Soavtor razstave)

JERAJ, Mateja

Arhivsko gradivo javnopравnih ustvarjalcev s področja kulture. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 9–27. (Soavtorica)

Črtomir Nagode. V: *Osebnosti druge svetovne vojne* (ur. Mateja Ratej). Ljubljana: Založba ZRC, 2023, str. 93–111. (Soavtorica)

Ivan Smiljanič (ur.): Sočutje in stigma. Družbene razlike in revščina v slovenski novejši zgodovini, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2022, 261 strani (zbirka Vpogledi, 24). V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 220–223.

Pomen objave virov s poudarkom na polpretekli zgodovini. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 58–70. (Soavtorica)

Poročilo vaše straže v Borovnici od 15. 12. 1942 do 1. 1. 1943. V: *Arhivalija meseca*, feb. 2023.

Slovensko narodno gledališče opera in balet Ljubljana – o nastanku in razvoju ustanove ter ravnanju z njenim dokumentarnim in arhivskim gradivom. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 69–89. (Soavtorica)

Za pravico in skupnost: poslanstvo društva Pravniki v Trstu. V: *Odvetnik: glasilo Odvetniške zbornice Slovenije* 25 (2023), št. 3, str. 66–68.

JURCA, Borut

Postopki digitizacije analognega filmskega traku V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 90–100.

JURIČIĆ ČARGO, Danijela

Človeške ribice iz Postojnske jame v Nemčiji [Elektronski vir]: ukradene ali podarjene? V: *Arhivalija meseca*, sept. 2023.

Kultura stanovanja u istarskim kaštelima prema ostavinskim inventarima 17. i 18. stoljeća : Kožljak, Lupoglav i Pazin: predavanje na mednarodni znanstveni konferenci Istarski kašteli: njihovi feudalni gospodari, arhitektura, svakodnevnica, Momjan, 12. in 13. maj 2023.

Urbari Pazinske grofovije u kontekstu reformi urbara imanja zemaljskih kneževa u austrijskim naslednjim zemljama od kraja 15. do prve trećine 17. stoljeća. V: *Urbar Pazinske knežije 1571.–2021.: zbornik radova* (ur. Mirela Mrak Kliman). Pazin: Državni arhiv, 2023, str. 35–49.

KAČIČNIK GABRIČ, Alenka

Gozdovi in gospodarjenje z njimi na današnjem slovenskem ozemlju v preteklosti. V: *Gozd in ljudje – razmerja in zgodovina* (ur. Meta Remec). Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2023, str. 9–35.

Simona Kostanjšek Brglez: Preobrazbe mesta: zgodovinska, arhitekturna in umetnostna dediščina Slovenske Bistrice. Slovenska Bistrica: Zgodovinsko društvo dr. Jožeta Koropca, 2022, 432 strani. V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 71 (2023), št. 2, str. 431–434.

Žarko Lazarevič: Delo in zemlja: male študije kmečkega sveta, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2022 (Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones), 255 strani. V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 71 (2023), št. 1, str. 232–235.

KLASINC ŠKOFLJANEC, Andreja

Arhivsko gradivo – dragocen vir: begunsko šolstvo v avstrijskih taboriščih po 2. svetovni vojni v arhivskem gradivu Studia Slovenica. V: *SLO, slovenski zgodovinski magazin*, Posebna izdaja (2023), str. 60–67.

Oporoka škofa Matevža Ravnikarja. V: *Mednarodni znanstveni posvet o tržaško-koprskem škofu Matevžu Ravnikarju*. Trst: Mladika, 2023, str. 38–39.

Stanje stanovskega arhiva v letu 1785 po pisanju arhivarja Alojza Kappusa plemenitega Pichelsteina. V: *Arhivalija meseca*, maj 2023.

Šolstvo v avstrijskih begunskih taboriščih po II. svetovni vojni v luči arhivskega gradiva, ki ga hrani Studia slovenica [Elektronski vir]. V: *Jezik kot temelj narodne identitete*. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, 2023, str. 45–51.

KOGOVŠEK, Jasmina

Novo letališče in pristanek prvega potniškega letala na Brniku. V: *Arhivalija meseca*, dec. 2023.

KOMAC, Jernej

»Srce se mi trga od žalosti«: vsakdanje življenje prebivalstva na Bovškem med veliko vojno: predstavitev knjige v Arhivu Republike Slovenije, 19. 1. 2023, v sklopu muzejskega torkovega večera na Gradu Kromberk, 24. 1. 2023, v seriji muzejskih večerov v Kobariškem muzeju, 26. 1. 2023, v Stergulčevi hiši v Bovcu, 11. 2. 2023.

Bovčani – begunci v prvi svetovni vojni [Elektronski vir]. V: MMC RTV SLO (31. jan. 2023). (Intervjuvanec)

Jernej Komac: »Srce se mi trga od žalosti« [Elektronski vir]. V: *Izšlo je*, 16. 3. 2023, Radio Slovenija, 3. program, program ARS. (Intervjuvanec)

KONCILIJA, Žiga

»Kot žrtve ste padli v borbi za nas ...«: delovanje Federalnega odbora za organizacijo prenosov posmrtnih ostankov padlih borcev za Slovenijo (1945–1948). V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 303–316.

Poročilo in sklepi 31. zborovanja Arhivskega društva Slovenije: Bohinjska Bistrica, 5. in 6. oktober 2023. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 347–350.

Izzivi arhiviranja gradiva iz informacijskega sistema za upravljanje z dokumenti (ISUD) v javni upravi z vidika arhivista. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 2, str. 209–222.

Politični sodni procesi na Slovenskem v dveh Jugoslavijah skozi arhivsko gradivo: predavanje v sklopu rednih mesečnih predavanj v Arhivu Republike Slovenije: 13. december 2023, Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije.

KOŠIR, Matevž

(Ne)znana poglavja slovenske zgodovine. Tresla se je zemlja [Elektronski vir]: izobraževalno–dokumentarni film. V: TV SLO 1, predvajano dne 8. 11. 2023. (Intervjuvanec)

18. stoletje in čarovniški procesi na Slovenskem: 61. predavanje – 5. 10. 2023. V: *Bilten (Slovensko društvo za preučevanje 18. stoletja)* (2023), št. 15, str. 15–20.

Ferdinand Avguštin Hallerstein in njegov spomenik [Elektronski vir]: ob 30. obletnici vzpostavitve diplomatskih odnosov med Kitajsko in Slovenijo ter 320. obletnici rojstva Ferdinanda Avguština Hallersteina. V: Arhiv Republike Slovenije [Spletna stran].

Ferdinand Avguštin Hallerstein in njegov spomenik: ob 30. obletnici vzpostavitve diplomatskih odnosov med Kitajsko in Slovenijo ter 320. obletnici rojstva Ferdinanda Avguština Hallersteina: razstava Arhiva Republike Slovenije v parku pred Gruberjevo palačo, Ljubljana, od 26. aprila 2023. (Soavtor)

Nesrečno leto 1511, leto velikega potresa. V: *Družina* 72 (5. mar. 2023), št. 9, str. 23.

Pomen objave virov s poudarkom na polpretekli zgodovini. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 58–70. (Soavtor)

Poročili o delu medarhivskih delovnih skupin v letih 2021 in 2022. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 177–180. (Kordinator)

Rabljeva senca [Elektronski vir]. V: *Oddaja Sledi časa*, 24. 09. 2023, Prvi program Radia Slovenija, Radio Prvi. (Intervjuvanec)

Razstava o Ferdinandu Avguštinu Hallersteinu in njegovem spomeniku: ob 30. obletnici vzpostavitve diplomatskih odnosov med Kitajsko in Slovenijo ter 320. obletnici rojstva Ferdinanda Avguština Hallersteina. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023. (Urednik)

Razstava o Ferdinandu Avguštinu Hallersteinu in njegovem spomeniku [Elektronski vir]: ob 30. obletnici vzpostavitve diplomatskih odnosov med Kitajsko in Slovenijo ter 320. obletnici rojstva Ferdinanda Avguština Hallersteina. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023. (Urednik)

MARINKO, Roman

Digitizacija filmskega arhivskega gradiva in obarvani filmi Veličana Beštra v zbirki filmov Slovenskega filmskega arhiva, SI AS 1086 – Zbirka filmov. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 165–175.

Smučarska tekma za prvenstvo Jugoslavije v Planici pri Ratečah [Elektronski vir]: filmski prvenec Veličana Beštra in njegovo »ponovno rojstvo«. V: *Arhivalija meseca*, apr. 2023. (Soavtor)

MATIĆ, Dragan

Policijski nadzor nad urednikom Slovenskega naroda Rastom Pustoslemškom. V: *Arhivalija meseca*, jan. 2023.

Reptilni mediji, kavčuk paragrafi in druge posebnosti tiskovne svobode v habsburški monarhiji [Elektronski vir]: pogovor z dr. Draganom Matićem o tiskovni (ne)svobodi na Slovenskem v habsburški monarhiji. V: MMC RTV SLO (28. dec. 2023).

Tiskovna svoboda v krempljih ljubljanske justice v pozni Avstro-Ogrski [Elektronski vir]. V: *Oddaja Pogled v znanost*, 25. 9. 2023, Radio Slovenija, 3. program, program ARS. (Intervjuvanec)

Tiskovna svoboda v krempljih ljubljanske justice: zaplembe časopisov in druge tiskovne zadeve v obdobjih 1873–1889 in 1908–1914 v pravosodnih fondih Arhiva Republike Slovenije. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023.

Zatiranje tiskovne svobode v desetletjih pred 1. svetovno vojno v pravosodnih fondih Arhiva Republike Slovenije: predavanje v sklopu rednih mesečnih predavanj v Arhivu Republike Slovenije: 23. november 2023, Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije.

NARED, Andrej

Arhivalija meseca [Elektronski vir]. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023. (Urednik)

Good old customs, noble privileges, Landhandfesten : legal unification of the Inner Austrian territory under the Habsburgs: predavanje na simpoziju Od Rudolfa do Maksimilijana: vzpon Habsburžanov v vzhodnoalpskem prostoru (1273–1526): 19. oktober 2023, ZRC SAZU, Ljubljana.

Good old customs, noble privileges, Landhandfesten: legal unification of the Inner Austrian territory under the Habsburgs. V: *Od Rudolfa do Maksimilijana*. Ljubljana: Založba ZRC, 2023, str. 22.

Gruberjeva palača [Elektronski vir]. V: TV SLO 1, predvajano dne 21. 3. 2023. (Intervjuvanec)

PAULIČ, Anja

Sustainable accessibility of cancer registry data: E-ARK specification eHealth2. V: *ENCR IACR Scientific conference, 14–16 November 2023, Granada, Spain* [Elektronski vir], str. 271. (Soavtorica)

PLANINC, Lucija

Konserviranje in restavriranje risb Franca Košarja. V: *Konservator–restavrador* (2023), str. 81, 155.

Konzervacija i restauracija crteža Franca Košara. V: *Reparations*. Rijeka: Državni arhiv u Rijeci; Zagreb: Hrvatski državni arhiv; Dubrovnik: Sveučilište, 2023, str. 22.

Novi biografski oris Jurija Slatkonje do imenovanja za dunajskega škofa (1513). V: *Jurij Slatkonja (1456–1522): od Kranjske do Dunaja* (ur. Lilijana Žnidaršič Golec in Metoda Kokole). Ljubljana: Slovenska matica: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2023, str. 17–44. (Fotografinja)

PROPS, Anja

Konserviranje in restavriranje scenarija za film »Na svoji zemlji«. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 101–112.

Rokopisna knjiga Antikrista žuljenje ali lebn Antikrist: od včeraj za jutri: ohranjanje koroške pisne dediščine. [Ravne na Koroškem: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika, 2023]. (Soavtorica)

RADULOVIČ, Branko

Fotografija poslancev ljubljanske oblastne skupščine po prvi seji. V: *Arhivalija meseca*, avg. 2023.

REZEC STIBILJ, Tatjana

Smučarska tekma za prvenstvo Jugoslavije v Planici pri Ratečah [Elektronski vir]: filmski prvenec Veličana Beštra in njegovo »ponovno rojstvo«. V: *Arhivalija meseca*, apr. 2023. (Soavtorica)

RUPNIK, Vanja

(Ne)znana poglavja slovenske zgodovine. Ljudstvo se odloča [Elektronski vir]. V: TV SLO 1, predvajano 28. 11. 2023 (Dokumentarni filmi in oddaje – izobraževalni program). (Intervjuvanka)

ŠKOFLJANEC, Jože

20 let Društva za oživitev mesta Brežice: 2002–2022. Brežice: Društvo za oživitev mesta Brežice, 2023. (Soavtor)

S trgovskega pulta rešeni zapisniki brežiškega mestnega sveta. V: *Arhivalija meseca*, mar. 2023.

Sustainable accessibility of cancer registry data: E-ARK specification eHealth2. V: *ENCR IACR Scientific conference, 14–16 November 2023, Granada, Spain* [Elektronski vir], str. 271. (Soavtor)

ŠKORO BABIČ, Aida

Poročili o delu medarhivskih delovnih skupin v letih 2021 in 2022. Poročilo Medarhivske delovne skupine za področje pravosodja. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 186–192.

TOMINŠEK ČEHULIČ, Tadeja

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja? [Elektronski vir]: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980). V: *Arhiv Republike Slovenije* [Spletna stran]. (Soavtorica razstave)

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja?: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980): razstava Arhiva Republike Slovenije v parku pred Gruberjevo palačo, Ljubljana, od 1. septembra 2023. (Soavtorica razstave)

TROBEC MLAKAR, Polona

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja? [Elektronski vir]: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980). V: *Arhiv Republike Slovenije* [Spletna stran]. (Soavtorica razstave)

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja?: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980): razstava Arhiva Republike Slovenije v parku pred Gruberjevo palačo, Ljubljana, od 1. septembra 2023. (Soavtorica razstave)

TUŠAR, Mojca

Odmevi na afero Đilas v Jugoslaviji in svetu. V: *Arhivalija meseca*, nov. 2023.

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja? [Elektronski vir]: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980). V: *Arhiv Republike Slovenije* [Spletna stran]. (Soavtorica razstave)

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja?: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980): razstava Arhiva Republike Slovenije v parku pred Gruberjevo palačo, Ljubljana, od 1. septembra 2023. (Soavtorica razstave)

VOLČJAK, Jure

»Das mainen wir«: church in the fifteenth-century Slovenian lands and Frederick III of Habsburg. V: *Od Rudolfa do Maksimilijana*. Ljubljana: Založba ZRC, 2023, str. 30.

»Das mainen wir«: church in the fifteenth-century Slovenian lands and Frederick III of Habsburg: predavanje na simpoziju *Od Rudolfa do Maksimilijana: vzpon Habsburžanov v vzhodnoalpskem prostoru (1273–1526)*: 19. in 20. oktober 2023, ZRC SAZU, Ljubljana.

Serija listin gofov Celjskih: 1262–1456. V: *Spomin Slovenije*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023, str. 4–5.

Vizitacijski zapisniki kranjskih arhidiakonotov goriške nadškofije 1761–1771. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023. (Vizitacijski zapisniki goriškega nadškofa Karla Mihaela grofa Attemsa 1752–1774 ; zv. 6).

ŽNIDARŠIČ GOLEC, Lilijana

»Protestantizem naj bi prinašal napredek, katolištvo pa naj bi ga zaviralo. Ni tako črno-belo« [Elektronski vir]. V: *MMC RTV SLO* (31. okt. 2023). (Intervjuvanka)

Dolničar pl. Thalberg, Janez Anton [Elektronski vir]: (1662–1714). V: *Slovenska biografija* 2023.

Janez Weiss: Samostan frančiškanov pri Gradcu v Beli krajini in njegovi plemiški ustanovitelj. Integralna objava ustanovnih dokumentov s komentarjem. Metlika: Belokranjski muzej, 2021, 104 strani. V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 71 (2023), št. 1, str. 229–230.

Jurij Slatkonja (1456–1522): od Kranjske do Dunaja (ur. Lilijana Žnidaršič Golec in Metoda Kokole). Ljubljana: Slovenska matica; Založba ZRC, ZRC SAZU, 2023. (Sourednica)

Korespondenca Primoža Trubarja in drugih protestantskih piscev: druga polovica 16. stoletja. V: *Spomin Slovenije*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023, str. 6–7.

Novi biografski oris Jurija Slatkonje do imenovanja za dunajskega škofa (1513). V: *Jurij Slatkonja (1456–1522): od Kranjske do Dunaja* (ur. Lilijana Žnidaršič Golec in Metoda Kokole). Ljubljana: Slovenska matica; Založba ZRC, ZRC SAZU, 2023, str. 17–44.

Pisma vidnejših nemških protestantov 16. stoletja v Arhivu Republike Slovenije: predavanje ob razstavi Spomin Slovenije, Slovenska nacionalna lista UNESCO Spomin sveta, Narodni muzej Slovenije, 25. 10. 2023.

Pismo Hartmanna Beyerja Primožu Trubarju iz leta 1568. V: *Arhivalija meseca*, okt. 2023.

Pomemben slovenski humanist Avguštin Prygl Tyfernus. V: *SLO, slovenski zgodovinski magazin* (sept. 2023) št. 39, str. 12–15.

Slatkonjeva življenjska pot: (preglednica). V: *Jurij Slatkonja (1456–1522): od Kranjske do Dunaja* (ur. Lilijana Žnidaršič Golec in Metoda Kokole). Ljubljana: Slovenska matica; Založba ZRC, ZRC SAZU, 2023, str. 185–190. (Soavtorica)

Staro in novo o Juriju Slatkonji. V: *Jurij Slatkonja (1456–1522): od Kranjske do Dunaja* (ur. Lilijana Žnidaršič Golec in Metoda Kokole). Ljubljana: Slovenska matica; Založba ZRC, ZRC SAZU, 2023, str. 7–13.

Vprašanje umetnostnega naročništva pri treh dolnjepremurskih župnikih, ki so v poznem 17. stoletju študirali v Bologni. V: *Acta historiae artis Slovenica* 28 (2023), št. 1, str. 101–125.

ŽOHAR, Tanja

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja? [Elektronski vir]: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980). V: Arhiv Republike Slovenije [Spletna stran]. (Soavtorica razstave)

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja?: sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980): razstava Arhiva Republike Slovenije v parku pred Gruberjevo palačo, Ljubljana, od 1. septembra 2023. (Soavtorica razstave)

Seminar Arhivskega društva Slovenije o novostih Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP–2) za arhivsko dejavnost. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 204–209. (Zapisovalka)

ZGODOVINSKI ARHIV CELJE

ARISTOVNIK, Bojana

Je bilo v Celju dovolj mostov? Razstava in znanstvena monografija. Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2022. V: *Zgodovina v šoli* 31 (2023), št. 1, str. 87–89.

BATAGELJ, Borut

»V globokem mraku skrite dolgo so ležale te poljanek«. V: *Historia: zgodovina celjske gimnazije od leta 1809*. Celje: Zgodovinski arhiv: I. gimnazija v Celju, 2023, str. 7–9.

Slovenian and Croatian Archives creating one Wine Region: Routes to sources containing wine stories. V: *8. dani Icarus Hrvatska / 8th Icarus Croatia Days: Enhancing Heritage: Experience – Exploring Cultural Routes, Šibenik, 22.–25. 3. 2023* (Book of Abstracts), str. 32–33.

XXX. letnik Zgodovine za vse. V: *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 30 (2023), št. 1, str. 5.

HIMMELREICH, Bojan

Arhivsko gradivo javnopravnih ustvarjalcev s področja kulture. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 9–27.

Poročilo o delu Medarhivske delovne skupine za gradivo s področja kulture in znanosti. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 195–196.

PRŠA, Anja

Notarji kot ustvarjalci arhivskega gradiva. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 2, str. 233–254.

Notarji kot ustvarjalci arhivskega gradiva. V: *Notarski vestnik* 15 (2023), št. 16, str. 92–113. (Soavtorica)

ZDOVC, Hedvika

Dodatno strokovno–tehnična navodila za zajem in hrambo e–gradiva. V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipič Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 91–99.

ŽIŽEK, Aleksander

Čas rdečih svinčnikov: Dragan Matić: Tiskovna svoboda v krempljih ljubljanske justice: zaplembe časopisov in druge tiskovne zadeve v obdobjih 1873–1889 in 1908–1914 v pravosodnih fondih Arhiva Republike Slovenije. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023. 336 strani. V: *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 30 (2023), št. 2 str. 98–99.

Digitalizacija v Zgodovinskem arhivu Celje v obdobju 1997–2022 – dobrodošla praksa za zaposlene in uporabnike. V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipič Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 52–63.

Historia: zgodovina celjske gimnazije od leta 1809. Celje: Zgodovinski arhiv: I. gimnazija v Celju, 2023. (Soavtor)

Mesto pod vodo: Velike naravne nesreče na Slovenskem: Poplave v Celju. V: *Družina* 72 (12. 3. 2023), št. 10, str. 23.

Naš Hinko Smrekar, um. slikar in risar za vse: Poznal sem tokove sveta: zapisi Hinka Smrekarja (zbral in uredil Damir Globočnik). Šmarje Sap: Buča 2023. 271 strani. V: *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 30 (2023), št. 2, str. 101–102.

POKRAJINSKI ARHIV KOPER

COTIČ, Jan

Detektivsko zbiranje drobcev za razvozlanje nejasnosti iz preteklosti. V: *Primorske novice* 77 (11. 10. 2023), št. 235, str. 25.

Operativna uporabnost orodij za prepoznavanje z roko napisanega besedila na podlagi analize razpoznanih vsebin. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 30–44. (Soavtor)

Preplet preteklosti s prihodnostjo: Prepoznavanje z roko napisanega besedila s pomočjo umetne inteligence. V: *Primorske novice* 77 (12. 4. 2023), št. 84, str. 18. (Soavtor)

ČIBEJ, Nada

Lonza, Nella: *Koparski statut: pravni i povijesni itinerar = Koprski statut: pravni in zgodovinski itinerarij = Lo statuto di Capodistria: un itinerario giuridico e storico*. Koper: Pokrajinski arhiv: Pokrajinski muzej, 2023, str. 16–30. (Prevajalka in sourednica)

Prizadevanja za vrnitev pisne dediščine. V: *Primorske novice* 77 (12. 4. 2023), št. 84, str. 18.

S polnim rezervoarjem goriva se odpeljem mimo šole, muzeja in arhiva. V: *Svetilnik – kulturni občasnik za mlade zanesenjake* 16 (2023), št. 1, str. 12–13.

Spremna beseda: Prekomorske brigade v gradivu Pokrajinskega arhiva Koper. V: Ivančič, Miloš: *Prekomorci: zgodbe o odisejadi Primorcev in Istranov*. Koper: Pokrajinski arhiv: Združenje protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov, Koper, 2023, str. 179–192.

Statut – najpomembnejši dokument mesta. V: *Svetilnik – kulturni občasnik za mlade zanesenjake* 16 (2023), št. 4, str. 12–13.

Upravljanje z dokumentarnim gradivom v postopkih javnega naročanja [Elektronski vir]. V: Arhiviranje in digitalno poslovanje z dokumenti, poglavje Upravljanje gradiva: <https://www.e-dokumentacija.si/vsebine/upravljanje-gradiva/upravljanje-dokumentarnega-gradiva-v-posameznih-panogah-in-podrocjih/upravljanje-z-dokumentarnim-gradivom-v-postopkih-javnega-narocanja/>.

Vrtnice so lahko tudi v arhivu. V: *Svetilnik – kulturni občasnik za mlade zanesenjake* 16 (2023), št. 3, str.12–13. (Soavtorica)

KONTESTABILE ROVIS, Mirjana

O preteklosti Zanigrada. V: *Družina Rožnik iz Zanigrada 5 v Slovenski Istri* (ur. Eda Okretič Salmič in Robert Salmič). Koper: Samozaložba, Robert Salmič, Koper, 2023, str. 11–18.

KRAŠOVEC IBRAHIMI, Teja

Ko se je morska gladina dvignila za meter in pol V: *Primorske novice* 77 (13. 9. 2023), št. 211, str. 25.

KRMAC, Dejan

Devetdeset let odžejanja Istre. V: *Primorske novice* 77 (15. 11. 2023), št. 263, str. 21.

MUŽENIČ, Matej

Tudi turizem se spreminja: Izzivi in problemi turistične sezone v Piranu v 50. letih prejšnjega stoletja. V: *Primorske novice* 77 (14. 6. 2023), št. 135, str. 18.

ROGOZNICA, Deborah

Bil je rožnik klasičnih vrtnic. V: *Primorske novice* 77 (22. 2. 2023), št. 43, str. 19.

Dalla Civica Commissione Archeologica alla fondazione del Civico Museo di Storia e Arte di Capodistria. V: *Arheološka topografija Istre = Topografia archeologica dell'Istria: liber amicorum Matej Župančič* (ur. Maša Sakara). Koper: Histria Editiones: Pokrajinski muzej, 2023.

Plavalna šola v Kopru že leta 1868. V: *Primorske novice* 77 (13. 9. 2023), št. 211, str. 25.

Post-war Economy in Koper: Development Plans for the Port Industrial Activities, with an Emphasis on the Oil Sector. V: *Complex Gateways: labour and urban history of maritime port cities: the Northern Adriatic in a comparative perspective* (ur. Giulio Mellinato in Aleksander Panjek). Koper: Založba Univerze na Primorskem, 2022, str. 133–150.

V Kopru so bili tudi sladkosnedi. V: *Primorske novice* 77 (8. 3. 2023), št. 55, str. 30.

Vrtnice so lahko tudi v arhivu. V: *Svetilnik – kulturni občasnik za mlade zanesenjake* 16 (2023), št. 3, str. 12–13. (Soavtorica)

SABADIN, Ivančica

Analysis of online applications for access to archive materials on a sample of European state and regional archives. V: *It's about people 2023: social and technological development in service of security and dignity: the 11th Annual Conference of Europe's Sciences and Arts Leaders and Scholars: book of abstracts: Maribor, 10–17 March 2023* (ur. Jurij Toplak, Daniel Siter, Luka Martin Tomažič, Suzanna Mežnarec Novosel, Anja Hellmuth Kramberger). Maribor: AMEU – ECM, Alma Mater Press, 2023, str. 327.

Ekstrakcija metapodatkov s pomočjo strojnega učenja. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 2, str. 255–269.

Operativna uporabnost orodij za prepoznavanje z roko napisanega besedila na podlagi analize razpoznanih vsebin; Operational Usefulness of Handwritten Text Recognition Tools. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 33–44. (Soavtorica)

Poročili o delu medarhivskih delovnih skupin v letih 2021 in 2022. Poročilo o delu Medarhivske delovne skupine za področje informatike. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 200–202.

Preplet preteklosti s prihodnostjo: Prepoznavanje z roko napisanega besedila s pomočjo umetne inteligence. V: *Primorske novice* 77 (12. 4. 2023), št. 84, str. 18. (Soavtorica)

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR

ČEH, Suzana

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

GOSTENČNIK, Nina

[Visok jubilej dveh institucij] [Elektronski vir]. V: *Tele M*, 8. 2. 2023, Televizija Maribor, RTVSLO, <https://www.rtvlo.si/rtv365/arhiv/174934570?s=tv>. (Sointervjuvanka)

90 let Pokrajinskega arhiva Maribor [Elektronski vir]. V: *Dobro jutro*, 23. 2. 2023, RTVSLO, <https://365.rtvlo.si/arhiv/dobro-jutro/174938017>. (Intervjuvanka)

90 let Pokrajinskega arhiva Maribor [Elektronski vir]. V: *Tele M*, 24. 2. 2023, Televizija Maribor, RTVSLO. <https://www.rtvlo.si/rtv365/arhiv/174938465?s=tv>. (Sointervjuvanka)

Akvarij–terarij skozi čas: razstava 70–letnici ustanovitve: razstava na ploščadi pred stavbo akvarija–terarija od 14. – 19. junija 2023.

Galerija in arhiv: razstava »Saša Dev, arhitekt« – primer dobre prakse. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 13–16. (Soavtorica)

Gradivo za zgodovino Maribora. Maribor: Pokrajinski arhiv, 1975–. (Glavna in odgovorna urednica)

Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023. (Urednica, prevajalka)

Jurčeko, Ivan: *Avtobiografski spomini dr. Ivana Jurečka: (1884–1964)* (ur. Gregor Antoličič). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023. (Prevajalka)

Knjige kot nedostopne, tihe spremljevalke: Nina Gostenčnik, direktorica Pokrajinskega arhiva Maribor. V: *Večer* 79 (6. jun. 2023), št. 128, str. 12. (Intervjuvanka)

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

Mariborski Glavni most: 110 let: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 110 letnici zgraditve mariborskega Glavnega mostu: razstava na Glavnem trgu v Mariboru, 23. 8. – 6. 9. 2023, 18. 9 – 22. 9. 2023 na Smetanovi ulici. (Soavtorica)

Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1 in 2. (Glavna in odgovorna urednica)

Nekoč in danes: kopališče TAM. V: *Contact: informator poslovno proizvodne cone Tegno v Mariboru* 16 (maj–jun. 2023), št. 62, str. 32–33.

Omizje TV Maribor [Elektronski vir]. V: Televizija Maribor, RTVSLO, 22. 3. 2023, <https://www.rtv slo.si/rtv365/arhiv/174945063?s=tv>. (Sointervjuvanka)

Poročili o delu medarhivskih delovnih skupin v letih 2021 in 2022. Poročilo o delu Medarhivske delovne skupine za gospodarstvo. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 202. (Soavtorica)

Spoštovane udeleženke, spoštovani udeleženci!. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 3–4.

Titov most v Mariboru: 60 let: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 60 letnici zgraditve Titovega mostu v Mariboru: razstava na Glavnem trgu v Mariboru, 23. 8. – 6. 9. 2023, 18. 9. – 22. 9. 2023 na Smetanovi ulici v Mariboru. (Soavtorica)

Using Fedora repository in the Slovenian Public Archival Service: [prispevek] na konferenci oz. mednarodnem posvetu 2023 Fedora virtual showcase, 12.–14. september 2023. (Soavtorica)

HORVAT, Mojca

90 let Pokrajinskega arhiva Maribor [Elektronski vir]. V: Tele M, 24. 2. 2023, Televizija Maribor, RTVSLO. <https://www.rtv slo.si/rtv365/arhiv/174938465?s=tv>. (Sointervjuvanka)

Gospodstvo Negova, kot ga slikajo arhivski viri: razstava v Gradu Negova, 14. 5. 2022 – 20. 6. 2023.

Klara Kukovec. V: *Osebnosti druge svetovne vojne* (ur. Mateja Ratej). Ljubljana: Založba ZRC, 2023, str. 65–76.

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

Popisovanje in uporaba starejšega arhivskega gradiva s pomočjo digitalnih tehnologij. V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipič Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 30–38.

Ptujčani 16. stoletja v dokumentih Pokrajinskega arhiva Maribor. V: *Ptuj v 16. stoletju: zbornik referatov ob 510. obletnici nastanka ptujskega mestnega statuta iz leta 1513* (ur. Dejan Zadavec, Katja Zupanič). Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2023, str. 89–107.

KOSI, Mojca

90 let Pokrajinskega arhiva Maribor [Elektronski vir]. V: Tele M, 24. 2. 2023, Televizija Maribor, RTVSLO. <https://www.rtv slo.si/rtv365/arhiv/174938465?s=tv>. (Sointervjuvanka)

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

Strokovno usposabljanje za delo z dokumentarnim gradivom. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 27–28.

LEŠNIK, Sabina

90 let Pokrajinskega arhiva Maribor [Elektronski vir]. V: Tele M, 24. 2. 2023, Televizija Maribor, RTVSLO. <https://www.rtv slo.si/rtv365/arhiv/174938465?s=tv>. (Sointervjuvanka)

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

Maribor na fotografijah in razglednicah okoli 1897–1945: razstava v Per gradus, 23. 12. 2021 – 27. 5. 2023 in 1. – 15. 4. 2022 v Europarku Maribor.

Mariborski Glavni most: 110 let: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 110 letnici zgraditve mariborskega Glavnega mostu: razstava na Glavnem trgu v Mariboru, 23. 8. – 6. 9. 2023, 18. 9 – 22. 9. 2023 na Smetanovi ulici. (Soavtorica)

Titov most v Mariboru: 60 let: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 60 letnici zgraditve Titovega mostu v Mariboru: razstava na Glavnem trgu v Mariboru, 23. 8. – 6. 9. 2023, 18. 9 – 22. 9. 2023 na Smetanovi ulici v Mariboru. (Soavtorica)

Vidmar, Simona in Skalicky, Stojan. Saša Dev – arhitekt: temelji sodobne arhitekture v Mariboru: razstava v Umetnostni galeriji Maribor, 16. 12. 2022 – 5. 3. 2023. (Soavtorica)

MAČEK, Jure

90 let Pokrajinskega arhiva Maribor [Elektronski vir]. V: Tele M, 24. 2. 2023, Televizija Maribor, RTVSLO. <https://www.rtv slo.si/rtv365/arhiv/174938465?s=tv>. (Sontervjuvanec)

Arhivsko gradivo Ruš v PAM. V: *Dediščina na Ruškem: podobe ruške kulture: zbornik prispevkov 8. Glazerjevega posvetovanja: (v sedmih nadaljevanjih – oktober 2022/maj 2023)* (ur. Vili Rezman, Nina Hriberšek Vuk, Lilijana Urlep). Ruše: Lira – Društvo za razvoj; Selnica ob Dravi: Javni zavod – HRAM kulture Arnolda Tovornika, 2023, str. 7–43.

Klasična gimnazija v Mariboru in gimnazijsko izobraževanje od 1945 do šolske reforme 1957/58. V: *Nepozabljena Klasična gimnazija Maribor* (ur. Barbara Damjan et al.). Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2023, str. 71–82.

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtor)

MLINARIČ, Lučka

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

MIKEC AVBERŠEK, Leopold

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtor)

Vidmar, Simona in Skalicky, Stojan. Saša Dev – arhitekt: temelji sodobne arhitekture v Mariboru: razstava v Umetnostni galeriji Maribor, 16. 12. 2022 – 5. 3. 2023. (Soavtor)

NOVAK Miroslav

Digit(al)izacija arhivskega gradiva v kontekstu. V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipić Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 7–29.

Digitalizacija u arhivima – savremeni izazovi arhivske teorije i prakse: predavanje na mednarodni konferenci 4. Tuzlanski arhivski dani, Hotel »Salis« Tuzla, Tuzla, 29. – 30. 9. 2023.

Iskustva slovenačkih arhiva u oblasti elektronskog arhiviranja i elektronskih arhiva: predavanje na 7. mednarodnem arhivskem posvetovanju »Kuršumlijska Banja 2023«, Hotel »Planinka«, Kuršumlijska Banja, 11. – 13. 10. 2023.

Izzivi popisovanja arhivskega gradiva v kontekstu: delavnica. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 31–32. (Soavtor)

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtor)

O metodama i alatima za provjeru konzistencije digital(izira)nih dokumenata arhivske vrijednosti. V: *Utjecaj digitalizacije na arhivsku praksu* (ur. Radoslav Zaradić). Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo, 2023, str. 31–56.

Primerno zajeto gradivo in metapodatki ter njihov nadaljnji pomen za oblikovanje sprejemnega informacijskega paketa dokumentacije s področja vzgoje in izobraževanja. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 71–74. (Soavtor)

Stanje in perspektive razvoja slovenske vzajemne arhivske podatkovne zbirke na podlagi statističnih kazalnikov. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 31–32.

Stanje in perspektive vzajemnega metapodatkovnega korpusa slovenske javne arhivske službe. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 2, str. 308–333.

The dignity of the archivist through the prism of the state and modern technological development. V: *It's about people 2023: social and technological development in service of security and dignity: the 11th Annual Conference of Europe's Sciences and Arts Leaders and Scholars: book of abstracts: Maribor, 10–17 March 2023* (ur. Jurij Toplak, Daniel Siter, Luka Martin Tomažič, Suzanna Mežnarec Novosel, Anja Hellmuth Kramberger). Maribor: AMEU – ECM, Alma Mater Press, 2023, str. 332.

Using Fedora repository in the Slovenian Public Archival Service: [prispevek] na konferenci oz. mednarodnem posvetu 2023 Fedora virtual showcase, 12.–14. september 2023. (Soavtor)

SKITEK, Vinko

Das Berggericht Freisach (Kärnten) und das Silberwerk in Razbor (Slowenien) im 16. Jahrhundert. V: *16th International ERBE-Symposium: Kulturelle erbe in Geo- und Montanwissenschaften: Bibliotheken – Archive – Museen – Sammlungen: Freiberg, 6th–9th September 2023 = 16. Internationales Symposium*. Freiberg: [s. n.], 2023, str. 27–28.

Das Berggericht Friesach (Kärnten) und das Silberwerk in Razbor (Slowenien) im 16. Jahrhundert: 16. Internationales Symposium Kulturelles Erbe in Geo und Montanwissenschaften, Bibliotheken, Archive, Museen, Sammlungen, Technische Universität Bergakademie Freiberg, 6. 9. – 9. 9 2023, Freiberg (Sachsen).

Drobci iz zgodovine Šrajenerjevega kozolca v Radljah ob Dravi. V: *Novičke Občine Radlje ob Dravi* 13 (2023), št. 31, str. 2.

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtor)

Omembe kmetiji v Črni in okolici pred letom 1650: iz zakladnice arhivskega gradiva. V: *Viharnik: glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec* 55 (2023), št. 10, str. 32–34.

Omembe kmetiji z Mežiške doline v listinskem gradivu pred letom 1400: iz zakladnice arhivskega gradiva. V: *Viharnik: glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec* 55 (2023), št. 5, str. 30–31.

Podelitve kmetij v spodnji Mežiški dolini v listinskem gradivu od 15. do prve polovice 17. stoletja. V: *Viharnik: glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec* 55 (2023), št. 8–9, str. 48–51.

Posebnosti listinskega arhivskega gradiva iz 15. stoletja. V: *Viharnik: glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec* 55 (2023), št. 8, str. 39–40.

Primerno zajeto gradivo in metapodatki ter njihov nadaljnji pomen za oblikovanje sprejemnega informacijskega paketa dokumentacije s področja vzgoje in izobraževanja. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 71–74. (Soavtor)

Uvod v zgodovino kmetijstva: iz zakladnice arhivskega gradiva. V: *Viharnik: glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec* 55 (2023), št. 4, str. 30–31.

ŠOVEGEŠ LIPOVŠEK, Gordana

Evangeličanska vizitacija v Prekmurju med 2. svetovno vojno = The canonical visitation in Prekmurje during World War II. V: *Zbornik soboškega muzeja* 28 (2023), str. 77–90. (Soavtorica)

Fondi s področja kulture v slovenskih javnih arhivih. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 29–44.

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

ZAJŠEK, Boštjan

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtor)

Notarji kot ustvarjalci arhivskega gradiva. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 69–70. (Soavtor)

Notarji kot ustvarjalci arhivskega gradiva. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 2, str. 233–254. (Soavtor)

Notarji kot ustvarjalci arhivskega gradiva. V: *Notarski vestnik* 15 (2023), št. 16, str. 92–113. (Soavtor)

VALADŽIJA, Špela

90 let Pokrajinskega arhiva Maribor [Elektronski vir]. V: *Tele M*, 24. 2. 2023, Televizija Maribor, RTVSLO. <https://www.rtv slo.si/rtv365/arhiv/174938465?s=tv>. (Sointervjuvanka)

Arhivsko gradivo Koncertne poslovalnice Maribor. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 105–115.

Horvat, Mojca. Gospodstvo Negova, kot ga slikajo arhivski viri: razstava v Gradu Negova, 14. 5. 2022 – 20. 6. 2023. (Grafična oblikovalka)

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

Metode arhivskega strokovnega dela na področju digitalizacije gradiva Pokrajinskega arhiva Maribor. V: *Izzivi in izkušnje pri delu v arhivih: knjiga povzetkov: Mednarodna konferenca Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 24.–26. maj 2023, Radenci, Slovenija* (ur. Nina Gostenčnik). Maribor: Pokrajinski arhiv, 2023, str. 27–28.

Metode arhivskega strokovnega dela na področju digitizacije gradiva Pokrajinskega arhiva Maribor. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 2, str. 334–345.

Pokrajinski arhiv Maribor na usluzi ljudima: obnova i revitalizacija prostorija za korisnike: predavanje na mednarodni konferenci 4. Tuzlanski arhivski dani, Hotel »Sallis« Tuzla, Tuzla, 29. – 30. 9. 2023.

VELUNŠEK, Simona

Knjige v arhivu: v službi človeka: razstava Pokrajinskega arhiva Maribor ob 90. obletnici ustanovitve: razstava v razstaviščih Archivum, Atrium in Per gradus v Pokrajinskem arhivu Maribor od 9. 6. 2023 – 31. 12. 2023. (Soavtorica)

POKRAJINSKI ARHIV V NOVI GORICI

ČERNE, Milena

Osnovna šola na severnem Primorskem in osnovnošolska dokumentacija v času Italije 1918–1943. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 243–267.

JERONČIČ, Januš

Sistem e-ARH.si [Elektronski vir]: prevzem in prikaz arhivskih prostorskih podatkov v digitalni obliki. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 71–89. (Soavtor)

URŠIČ, Ivanka

Arhivsko gradivo javnopravnih ustvarjalcev s področja kulture. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 9–27. (Soavtorica)

Mozaik življenja revije Primorska srečanja: od Goriških srečanj do Kulturnega društva Primorska srečanja in revije Primorska srečanja. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 91–103.

Zapuščina družine Vuk iz Mirna. V: *Koledar Goriške Mohorjeve družbe za leto 2024*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, 2023, str. 141–147.

Zapuščina Marjana Koniča. V: *Glasilo Občine Šempeter–Vrtojba* 13 (2023), št. 3, str. 26–27.

ZGODOVINSKI ARHIV NA PTUJU

ČUŠ, Monika

Izdajanje reprodukcij arhivskega gradiva v okviru pravnega namena in raziskovanja v fizični in digitalni obliki v Zgodovinskem arhivu na Ptuj. V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipić Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 64–70.

JAMBREK, Aleš

Uvodnik. V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipić Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023.

MAJERIČ KEKEC, Nataša

Arhivsko gradivo javnopravnih ustvarjalcev s področja kulture. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 9–27. (Soavtorica)

Digitalizacija zbirke Plakatov. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 117–126.

Ohranjena pisna dediščina Muzejskega društva Ptuj in Mestnega muzeja v Ptuj v Zgodovinskem arhivu na Ptuj. V: *Zbornik ob 130-letnici Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož* (ur. Martin Šteiner). Ptuj: Pokrajinski muzej Ptuj Ormož, 2023, str. 173–185.

ZADRAVEC, Dejan

Digitalna rekonstrukcija izgubljenega gradiva ptujskega fotografa Johanna Winklerja. V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipić Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 39–51.

Familie Winkler. V: *Familiengeschichten aus Pettau* (ur. Ehrenfried Machalka). Band I. Graz: Landsmannschaft und Hilfsverein der Deutsch–Untersteirer, 2023, str. 499–523.

Prgišče ostankov ali viri za zgodovino Ptuja v 16. stoletju v slovenskih arhivih. V: *Ptuj v 16. stoletju: zbornik referatov ob 510. obletnici nastanka ptujskega mestnega statuta iz leta 1513* (ur. Dejan Zadavec, Katja Zupanič). Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2023, str. 39–87.

Ptuj v 16. stoletju: zbornik referatov ob 510. obletnici nastanka ptujskega mestnega statuta iz leta 1513 (ur. Dejan Zadavec, Katja Zupanič). Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2023. (Urednik)

Ptujski mestni statut, 1513. V: *Spomin Slovenije*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2023, str. 10–11.

Uvodnik. V: *Ptuj v 16. stoletju: zbornik referatov ob 510. obletnici nastanka ptujskega mestnega statuta iz leta 1513* (ur. Dejan Zadavec, Katja Zupanič). Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2023, str. 6–7.

ZUPANIČ, Katja

Ptuj v 16. stoletju: zbornik referatov ob 510. obletnici nastanka ptujskega mestnega statuta iz leta 1513 (ur. Dejan Zadavec, Katja Zupanič). Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2023. (Urednica)

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA**CERAR, Luka**

Mit o letu 1918 kot eden izmed temeljev nacistične propagande. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 151–163.

ČIPIĆ REHAR, Marija

Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 46 (2023) št. 1–2. (Odgovorna urednica)

ERŽEN PODLIPNIK, Elizabeta

Enotni načrt klasifikacijskih znakov z roki hrambe za vzgojno–izobraževalne zavode in njegova uporaba v evidenci dokumentarnega gradiva v vzgojno–izobraževalnih zavodih. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 287–302. (Soavtorica)

Martina Fekonja, mag. Hana Habjan, Mira Hodnik, Iztok Hotko, Dunja Mušič: Z vami gradimo mostove za prihodnje rodove že 125 let. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 215–216.

FEKONJA, Martina

Luka Cerar, Martina Fekonja, dr. Gorazd Stariha: 4,2 KILOMETRA V POL STOLETJA. 50 let Enote za Gorenjsko Kranj. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 410–411.

Znanje, ki izginja – izobraževanje čevljarjev na Gorenjskem. V: *Zgodovina v šoli* 31 (2023), št. 2, str. 93–97.

HABJAN, Hana

Enotni načrt klasifikacijskih znakov z roki hrambe za vzgojno-izobraževalne zavode in njegova uporaba v evidenci dokumentarnega gradiva v vzgojno-izobraževalnih zavodih. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 287–302. (Soavtorica)

HODNIK, Mira

Scopoli v dokumentih Rudnika živega srebra Idrija. V: *Ioannes Antonius Scopoli polihistor v Deželi Kranjski = Ioannes Antonius Scopoli a Polymath in Land of Carniola: [ob 300 letnici rojstva = on the 300th anniversary of his birth]*. Ljubljana: Botanični vrt Univerze v Ljubljani, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani; Idrija: Muzejsko društvo, 2023, str. 606–633.

HOTKO, Iztok

Oporoka vojaka Simoniča. V: *Dolenjski list* 74 (15. junij 2023), št. 24, str. 17.

Pogovor z ... Iztokom Hotkom. V: *Belokranjec* 26 (17. avg. 2023), št. 7–8, str. 10–11. (Intervjuvanec)

HVALA, Dejan

Poročilo o okrogli mizi 31. zborovanja Arhivskega društva Slovenije. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 350–355. (Soavtor)

KOS, Marjana

Izgradnja in prva leta delovanja Cankarjevega doma v Ljubljani. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 45–68.

MAJERIČ BOLKA, Branka

Poročilo o okrogli mizi 31. zborovanja Arhivskega društva Slovenije. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 350–355. (Soavtorica)

MUŠIČ, Dunja

Cviček skozi čas: Od zvizhka do cvička. V: *Dolenjski list* 74 (9. 11. 2023), št. 45.

Dejavnost Nemškega šolskega društva v šolskem okraju Črnomelj: »Schulverein je volk v ovčji obleki.« V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 335–346.

Z gradu Struga: naša kulturna dediščina. V: *Dolenjski list* 74 (13. 7. 2023), št. 28, str. 24.

TROHA, Kristijan

Ohranimo sledi časa!: 125 let Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana ob njegovi 125-letnici, 8. 6.–31. 12. 2023. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 407–410.

SADEK, Mitja

»Dol z njim, dol z njim, v Krko z njim!«: Kandijska republika – boljševiška revolucija ali upor proti županu Zurcu? V: *Rast, revija za literaturo, kulturo in družbena vprašanja* (2023), št. 3, str. 13–26.

Sto let priključitve Kandije. V: *Dolenjski list* 74 (12. 10. 2023), št. 41, str. 15.

ŠEGA, Judita

Blaznikovi večeri in druge prireditve v letu 2022. V: *Loški razgledi* 69 (2023), str. 345–349.

France Štukl: Strganke in postrganke. V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 1, str. 225–226.

Knjižne novosti Muzejskega društva Škofja Loka. V: *Loški razgledi* 69 (2023), str. 355–358. (Soavtorica)

ŽABOTA, Barbara

Dimitz, Avgust (1827–1886) [Elektronski vir]. V: Slovenska biografija 2023.

NADŠKOFIJSKI ARHIV LJUBLJANA**CAR, Nataša**

Pomembnejši ljubljanski škofje in njihove papeške (listine) bule. V: *Atlanti, Mednarodna revija za sodobno arhivsko teorijo in prakso* 32 (2022), št. 1–2, str. 97–110.

KRAMPAČ, Tone

Atentat v Vrhpolju (2.del). V: *SLO, slovenski zgodovinski magazin* (feb. 2023), št. 37, str. 46–51. (Soavtor)

Digitalizacija arhivskega gradiva: Projekt v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipić Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 84–90.

OTRIN, Blaž

800 let prve omembe kraja Dob. V: *800 let Doba* (ur. Jure Ferlež et al.). Dob: Krajevna skupnost Dob, 2023, str. 6–8.

800 let prve omembe kraja Dob. V: *Slamnik: glasilo Občine Domžale* 63 (2023), št. 4, str. 31.

Anton Vovk (1900–1963) – najslavnejši ljubljanski škof. V: *Novice Občine Žirovnica* 18 (2023), št. 3, str. 16–17.

Čebelarsko društvo Krtina Dob. V: *800 let Doba* (ur. Jure Ferlež et al.). Dob: Krajevna skupnost Dob, 2023, str. 53–57.

Narodni izdajalec? Kritizirani škofje. Gregorij Rožman (1883–1959). V: *Družina* 72 (15. 2. 2023), str. 23.

Pogačnikovi sodelavci na nadškofijskem ordinariatu. V: *Ljubljanski nadškof in metropolit dr. Jožef Pogačnik* (ur. Dejan Pacek). Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba, Teološka fakulteta, 2003, str. 411–435.

Ribičev iz Vrbe, ljubljanske škofije ribič. Nadškof Anton Vovk in brezniška fara. Breznica: Župnija Breznica, 2023.

Slog vodenja škofa Antona Vovka. V: *Cerkev danes* 57 (2023), št. 3, str. 17–19.

Socialna dejavnost katoliške cerkve v ljubljanski (nad)škofiji od konca 18. stoletja do druge svetovne vojne. Acta ecclesiastica Sloveniae, št. 45. Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti, 2023.

Stoletje Antona Strleta. V: Štrukelj, Anton: *Povsod Boga! Božji služabnik Anton Strle*. Ljubljana: Družina, 2023, str. 4–9.

Škofijski odbor za pomoč izgnanim duhovnikom (1941–1945). V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 46 (2023), št. 2, str. 351–372.

Vovk, Anton. *V spomin in opomin: osebni zapisi škofa Antona Vovka od 1945 do 1953* (ur. Blaž Otrin). Ljubljana: Družina, 2023, 5. ponatis. (Urednik)

VISOČNIK, Julijana

Ženska imena, dokumentirana na napisih: primer Celeje. V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 71 (2023), št. 2, str. 245–262.

Nov miljnik s Koroške v kontekstu že znanih miljnikov z območja Celeje in njene agra. V: *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije* 23 (2023), št. 1, str. 11–46.

»Anketiranje« v prvi polovici 19. stoletja: vprašalnice nadvojvode Janeza in njihov vpliv na škofa Avgušтина Gruberja ter Georga Götha = »Surveying« in the first half of the 19th Century : questionnaires of the archduke John and their impact on the bishop

Augustin Gruber and Georg Göth. V: *Bogoslovni vestnik: glasilo Teološke fakultete v Ljubljani* 83 (2023), št. 3, str. 719–737.

Trojane – Atrans, mogočna antična carinska postaja. V: *Rokovnjač: [glasilo Občine Lukovica]* 24 (apr. 2023), št. 3, str. 20–21. (Soavtorica)

Trojane – Atrans, mogočna antična carinska postaja. V: *Rokovnjač: [glasilo Občine Lukovica]* 24 (jun. 2023), št. 5, str. 22–23. (Soavtorica)

Omembe otrok na epigrafskih spomenikih. V: *Povzetki referatov: 14. Grošljev simpozij: Pignora amoris: otroci in otroštvo v antiki, od ponedeljka, 5. junija, do četrтка, 8. junija 2023, Atrij ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana*. [Ljubljana: Društvo za antične in humanistične študije Slovenije, 2023], str. 3.

Nekropola v Šempetru – prezrti rimski biser na domačih tleh?. V: *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 30 (2023), št. 2, str. 89–91.

»Ko je bila izgubljena šentruperska samostojnost, pomen in veljava ---«: ob 530-letnici ustanovitve Kolegiatnega kapitlja v Novem mestu. V: *Šentrupert: glasilo krajanov Krajevne skupnosti in občine Šentrupert* 25 (2023), št. 3, str. 20–22.

Otroštvo v antiki: »Le vzgoja duha je nesmrtna in božanska.« V: *Kulturni fokus*, 9. 6. 2023, Prvi program Radia Slovenija, Radio Prvi. (Intervjuvanka)

NADŠKOFIJSKI ARHIV MARIBOR

FILIPČIČ, Igor

Uporaba arhivskega gradiva na spletu: izkušnje in perspektive uporabe digitaliziranih matičnih knjig. V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* [Elektronski vir] 6 (2023), št. 1, str. 45–57.

Spletna objava: popularizacija ali razvrednotenje arhivskega gradiva? V: *Arhivi kot centri informacij: možnosti in priložnosti uporabe digitalnih tehnologij pri ohranjanju, uporabi in promociji arhivskega gradiva: zbornik referatov: 31. zborovanje [Arhivskega društva Slovenije]: Bohinjska Bistrica, [5. in 6. oktober 2023]* (ur. Marija Čipić Rehar). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2023, str. 71–83.

URLEP, Lilijana

Angela Janko Jenčič – otrok Pohorja in Drave: Nekaj drobcev iz družinske zgodovine. V: *Angela Janko Jenčič: podobe ruške kulture* (ur. Vili Rezman). Ruše: Lira – Društvo za razvoj; Selnica ob Dravi: Javni zavod – HRAM kulture Arnolda Tovornika, 2023, str. 145–159.

Arhivsko gradivo kot vir za pripravo biografij. V: *Dediščina na Ruškem: podobe ruške kulture: zbornik prispevkov 8. Glazerjevega posvetovanja: (v sedmih nadaljevanjih – oktober 2022/maj 2023)* (ur. Vili Rezman, Nina Hriberšek Vuk, Lilijana Urlep). Ruše: Lira – Društvo za razvoj; Selnica ob Dravi: Javni zavod – HRAM kulture Arnolda Tovornika, 2023, str. 93–103.

Cvetana Priol. V: *Nepozabljena Klasična gimnazija Maribor* (ur. Barbara Damjan et al.). Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2023, str. 370–371.

Dediščina na Ruškem: podobe ruške kulture: zbornik prispevkov 8. Glazerjevega posvetovanja: (v sedmih nadaljevanjih – oktober 2022/maj 2023) (ur. Vili Rezman, Nina Hriberšek Vuk, Lilijana Urlep). Ruše: Lira – Društvo za razvoj; Selnica ob Dravi: Javni zavod – HRAM kulture Arnolda Tovornika, 2023. (Urednica)

Dr. Maksimilijan Držečnik. V: *Nepozabljena Klasična gimnazija Maribor* (ur. Barbara Damjan et al.). Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2023, str. 300–301.

Gradivo za Ruše in ruško v virih Nadškofijskega arhiva Maribor. V: *Dediščina na Ruškem: podobe ruške kulture: zbornik prispevkov 8. Glazerjevega posvetovanja: (v sedmih nadaljevanjih – oktober 2022/maj 2023)* (ur. Vili Rezman, Nina Hriberšek Vuk, Lilijana Urlep). Ruše: Lira – Društvo za razvoj; Selnica ob Dravi: Javni zavod – HRAM kulture Arnolda Tovornika, 2023, str. 33–43.

Kako so se [ruški] kaplani zapisali v zgodovino? V: *Kaplani(ja)* (ur. Vili Rezman). Ruše: Lira – Društvo za razvoj, 2023, str. 11–32.

Nadškof Pogačnik in drugi jugoslovanski škofje. V: *Ljubljanski nadškof in metropolit dr. Jožef Pogačnik: znanstvena monografija* (ur. Dejan Pacek). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba; Ljubljana: Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Inštitut za zgodovino Cerkve, 2023, str. 437–457.

Prehrana v zgodovini človeštva. V: *2. Glaserjev festival: Malečnik, 19.–23. april 2023: zbrano gradivo različnih prireditev na 2. Glaserjevem festivalu* (ur. Sebastijan Valentan). Malečnik: Župnija Sv. Petra pri Mariboru; Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2023, str. 19–25.

Ptujska župnija v 16. stoletju v luči gradiva Nadškofijskega arhiva Maribor. V: *Ptuj v 16. stoletju: zbornik referatov ob 510. obletnici nastanka ptujskega mestnega statuta iz leta 1513* (ur. Dejan Zadavec, Katja Zupanič). Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2023, str. 169–197.

Vekoslav Grmič [Elektronski vir]: Quid est veritas?: razstavni katalog in povzetka referatov s strokovnega posveta ob stoletnici rojstva mariborskega pomožnega škofa dr. Vekoslava Grmiča (1923–2005) (ur. Stanislav Slatinek, Lilijana Urlep, Sebastijan Valentan). Maribor: Nadškofija Maribor, Nadškofijski arhiv: Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta: Stolna župnija, 2023. (Urednica)

Slavljenici Zgodovinskega arhiva Ljubljana v letu 2024 – Jože Suhadolnik, Ljiljana Šuštar in Mihaela Knez

Trije nekdanji sodelavci Zgodovinskega arhiva Ljubljana so letos praznovali svoje okrogle jubileje. Vsak na svojem področju je bil pomemben za arhiv in slovensko arhivistiko, zato je prav, da jim posvetimo nekaj vrstic. Podpisana sem pripravila predstavitev jubilarantov s pomočjo sodelavk in prijaznih zaprosenih.

Jože Suhadolnik

V februarju 2024 je praznoval Jože Suhadolnik, po poklicu profesor umetnostne zgodovine in zgodovine. Rodil se je v Ljubljani, vendar je vseskozi živel v Borovnici. Tam je obiskoval osnovno šolo, potem v Ljubljani klasično (Šubičevo) gimnazijo ter nato študij umetnostne zgodovine in zgodovine na ljubljanski filozofski fakulteti. Že pred opravljenimi diplomami se je zaposlil na Osnovni šoli Janeza Mraka na Vrhniki ter leta 1980 na domači osnovni šoli v Borovnici kot učitelj likovne vzgoje in zgodovine.

Vse svoje profesionalno življenje je posvetil umetnostni zgodovini. Zanimali so ga likovna umetnost, razstavno področje in fotografija. V študentskih letih je precej potoval po poteh klasične umetnosti, predvsem po Italiji. V ta namen je tudi izpopolnil svoje znanje italijanskega jezika. V svoji diplomski nalogi je raziskal umetnostnozgodovinsko topografijo Starega trga pri Ložu in Grahovega.

S 1. septembrom 1988 se je zaposlil v Zgodovinskem arhivu Ljubljana. Postal je skrbnik načrtov in zbirk, njegov mentor je bil Vinko Demšar. Obsežno delovno področje je zajemalo fotografije, risbe, slike in grafike, plakate in letake, načrte, zemljevide in karte ter arhivske razstave. Pri delu se je trudil za uravnoteženje umetnostnozgodovinskih in arhivističnih načel. Izziv mu je bila predvsem fototeka. Pri njenem urejanju je sledil načelu provenience in tako ustvarjal serije fotografij, medtem ko je pri opisovanju posameznih kosov prevladovala umetnostnozgodovinska metoda opisa podobe, tematike in drugih lastnosti fotografije. Svoje delo je pogosto predstavljal na arhivskih zborovanjih oziroma posvetovanjih, tako je na Ptujju leta 1995 predstavil razstavno dejavnost v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, v Celju leta 1997 je govoril o fotografiji. Pri dopolnjevanju zbirk je sodeloval s številnimi zbiralci, s katerimi je spletel ne le profesionalne, temveč tudi osebne vezi. Leta 1995 je kot predavatelj sodeloval na arhivskih tečajih *Strokovna obdelava arhivskega gradiva*, ki so potekali v več časovnih intervalih ter na katerih je arhivistom predstavil urejanje in popisovanje fotografij. Za popisovanje gradiva svojega resorja je uvedel dva računalniška programa v aplikaciji Access, katerih soavtor je bil. Izdelavo in uporabo je opisal na posvetovanju v Postojni leta 1999. Delo s fotografskim gradivom je natančno predstavil v reviji *Arhivi* leta 2001. Ta članek je postal pomemben pripomoček arhivistom pri njihovem delu.

Med leti 1993 in 1997 je tehnično urejal in oblikoval publikacijo *Arhivi*. Veliko je objavljal v zgodovinskih in arhivskih strokovnih časopisih, tako v revijah *Arhivi* in *Kronika*, v priložnostnih izdajah vodnikov in drugih vrst monografij. Posebno poglavje pa predstavljajo katalogi k njegovim razstavam, ki jih omenimo v nadaljevanju.

V znanstvenem pogledu se je vseskozi posvečal urbanističnemu razvoju in arhitekturi Ljubljane. Profesionalno je sodeloval z arhitekti, gradbeniki in umetnostnimi zgodovinarji, ki so se posvečali omenjeni temi, npr. z inž. Gorazdom Humarjem pri monografiji o Zmajskem mostu. Pisal je tudi o umetnikih, na primer o vrhniškem rojaku Simonu Ogrinu. V svojih cikličnih razstavah in publikacijah o ljubljanskih mestnih četrtih, ki so temeljile na popisih hiš dr. Vladislava Fabjančiča, je tako zgodovinsko kot urbanistično in arhitekturno predstavil trge in predmestja našega glavnega mesta, vsakokrat z enim od sodelavcev oziroma sodelavk v ZAL. Katalogi teh razstav so bili vedno prodajne uspešnice in so že zdavnaj izginile iz arhivske zaloge. Na žalost cikla pred upokojitvijo ni zaključil.

Ob 50-letnici Arhivskega društva Slovenije leta 2004 so mu kot priznanje za dotedanje delo podelili arhivsko priznanje.

Največ o njegovem plodnem delu pove njegova bibliografija:

- **Umetnostnozgodovinska topografija Starega trga pri Ložu in Graho-vega: diplomatska naloga.** V Ljubljani: [J. Suhadolnik], 1979.
- **Fototeka Zgodovinskega arhiva Ljubljana, način urejanja in strokovna obdelava.** V: *Arhivi* 15 (1992), št. 1–2, str. 77–80.
- **Fotografija kot zgodovinski vir.** V: *Zgodovina v šoli* 2 (1993), št. 1, str. 51–52.
- **Fotografija kot zgodovinski vir, način urejanja in strokovna obdelava.** V: *Informacije ZPMS: organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine.* št. 3 (1993), str. 12–16.
- (urednik): **Arhitektura in urbanizem v Ljubljani: od omembe v pisnih virih leta 1144 do potresa leta 1895 in arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Kulturno-informacijski center Križanke, 1994.** Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 1994.
- **Stavbni razvoj v Ljubljani (1144–1895) in arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana.** V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 42 (1994), št. 2, str. 11–25.
- **Strokovno posvetovanje Hrvaškega arhivističnega društva, Dubrovnik, 2.–5. oktober 1996.** V: *Arhivi* 20 (1997), št. 1–2, str. 225–227.
- **Fotografija – arhivsko gradivo.** V: *Skrite dragocenosti v arhivskih zbirkah in fondih; Zakon o arhivskem gradivu in o arhivih: zbornik referatov: 17. zborovanje, Celje, 8–10. oktober 1997,* str. 22–27.
- z MATIČ, Dragan: **Živilski trg in Plečnikove tržnice z okolico v zgodovini: arhitekturni in zgodovinski oris predela med Ljubljanico, Ciril-Methodovim trgom, Stritarjevo in Kopitarjevo ulico ter arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Ljubljana, avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana, 1997.** Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 1997.
- **Knjigi na pot (predgovor).** V: Humar, Gorazd: *Zmajski most.* Nova Gorica: Branko; Šempeter pri Gorici, ponatis 1998.
- **Same desetletnice in še nekaj več ...** V: *Spominski zbornik Zgodovinskega arhiva Ljubljana.* Gradivo in razprave Zgodovinskega arhiva Ljubljana, št. 21. Ljubljana 1999, str. 75–78.
- **Božične in novoletne voščilnice: Maksim Gaspari in drugi avtorji: razstava, december 1999-januar 2000, Zgodovinski arhiv Ljubljana.** Ljubljana, 1999, 15 str.
- **Računalniška programa za popisovanje in skeniranje gradbenih načrtov in fotografskega gradiva.** V: *Arhivi* 22 (1999), št. 1–2, str. 101–104.
- **Arhitektura in urbanizem v Ljubljani v drugi polovici 19. stoletja (od 1849 do 1895) in arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana.** V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 48 (2000), št. 3, str. 107–117.
- z ANŽIČ, Sonja: **Mestni trg z okolico in Ciril-Methodov trg: arhitekturni in zgodovinski oris predela med grajskim hribom z gradom, Cankarjevim**

- nabrežjem, Trančo, Stritarjevo ulico in podgrajskega dela Ciril-Methodovega trga ter arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, atrij Mestne občine Ljubljana in avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2000.
- ◉ **Razstava Osebnosti mesta Ljubljane:** fotografije iz portretne serije fototeke Zgodovinski arhiv, 2000. V: *Obvestila Arhiva Republike Slovenije* 17 (2001), št. 2, str. 12–13.
  - ◉ **Osebnosti mesta Ljubljane:** fotografije iz portretne serije fototeke: [Zgodovinskega arhiva Ljubljana, razstava, april–december 2001]. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2001.
  - ◉ **Fotografija – arhivsko gradivo in arhivske fototeke: osnove in načini urejanja, popisovanja in strokovne obdelave.** V: *Arhivi* 24 (2001), št. 1, str. 59–68.
  - ◉ **Simon Ogrin: 1851–1930: slikar.** Vrhnika: Občina: Cankarjev dom, 2001.
  - ◉ **Slikar Simon Ogrin.** V: *Naš časopis* 28 (2001), št. 274, str. 26.
  - ◉ **Simon Ogrin, slikar, 1851–1930, Figuralika, ornamentika.** V: *Naš časopis* 28 (2001), št. 276, str. 4.
  - ◉ z ANŽIČ, Sonja: **Stari trg, Gornji trg in Levstikov trg:** arhitekturni in zgodovinski oris mestnih predelov in objektov, lastniki hiš ter arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana: atrij Mestne občine Ljubljana in avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2003.
  - ◉ (soavtor): **Napoleon in njegova uprava ob vzhodnem Jadranu in na ozemlju vzhodnih Alp 1806–1814: arhivski vodnik.** Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2005.
  - ◉ z ANŽIČ, Sonja: **Novi trg z okolico:** arhitekturni in zgodovinski oris mestnega predela in objektov, lastniki hiš in arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana: atrij Mestne občine Ljubljana in avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2006.
  - ◉ z ANŽIČ, Sonja: **Kongresni trg z okolico do Prešernovega trga:** arhitekturni in zgodovinski oris mestnega predela in objektov, lastniki hiš in arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, atrij Mestne občine Ljubljana in avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2009.
  - ◉ **Portretna fotografija, osebnosti mesta Ljubljana: arhivski inventar.** Gradivo in razprave Zgodovinskega arhiva Ljubljana, št. 33. Ljubljana, 2011.
  - ◉ z BUDNA KODRIČ, Nataša. **Poljansko predmestje:** zgodovinski in arhitekturni oris mestnega predela in objektov, lastniki hiš in arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, atrij Mestne občine Ljubljana in avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Ljubljana 2013. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2013.
  - ◉ **Kongresni trg v Ljubljani ob obisku cesarja Franca Jožefa.** V: *Arhivi – zakladnice spomina.* Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije [idr.], 2014, str. 466–467.
  - ◉ **Smodnišnica, skladišče za smodnik.** V: *Arhivi – zakladnice spomina.* Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije [idr.], 2014, str. 420–421.
  - ◉ s KOS, Marjana: **Med idejo in izvedbo: načrti.** V: *Arhivi – zakladnice spomina.* Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije [idr.], 2014, str. 416–417.
  - ◉ s KOS, Marjana: **Ujeti trenutki: fotografije in razglednice.** V: *Arhivi – zakladnice spomina.* Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije [idr.], 2014, str. 464–465.
  - ◉ z BUDNA KODRIČ, Nataša: **Šentpetersko predmestje:** zgodovinski in arhitekturni oris mestnega predela in objektov, lastniki hiš in arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana,

atrij Mestne občine Ljubljana in avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Ljubljana, 2017. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2017.

- **Hramba, materialno varovanje, digitalizacija, uporaba in dostop do arhivskega gradiva zbirk Fototeka in Načrti v Zgodovinskem arhivu Ljubljana.** V: *Moderna arhivistika: časopis arhivske teorije in prakse* 1 (2018) [Spletna izd.], št. 1, str. 57–72.

Ljiljana Šuštar

Na Gregorjevo je svoj okrogli rojstni dan praznovala Ljiljana Šuštar. Rodila se je v Osijeku v družini Ciglar, očetu Alojzu, podoficirju, tedaj graničarju v Slavoniji, in Ani Habjanović, trgovki in pozneje gospodinji. Rada pove, da je njen materni jezik pravzaprav hrvaščina, zato smo jo v službi porabili kot prevajalko za sprva še srbohrvaščino in pozneje ločeno za oba jezika.

Mladost je do svojega dvanajstega leta preživela v Prekmurju, zato ji je blizu širok panonski svet. V vasi Kobilje v soseščini madžarskih krajev je obiskovala prve razrede tedaj dvojezične osnovne šole, zadnje tri že v Savskem naselju v Ljubljani. Izobraževanje je nadaljevala na Pedagoški gimnaziji (Ledina) v Ljubljani, leta 1973 se je vpisala na študij zgodovine in sociologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Kot študentka je s še nekaj kolegicami s študija zgodovine našla delo garderoberke v Mestnem gledališču v Ljubljani. Še pred diplomo je med letoma 1978 in 1980 leto in pol z veseljem poučevala zgodovino in sociologijo le nekaj let mlajše dijake na Gimnaziji Poljane. Med njimi so bili poznejši zdravnik in pisatelj Alojz Ihan, teolog in urednik Franci Petrič ter zgodovinar in arhivistka Lilijana Žnidaršič Golec.

Leta 1979 je končala študij in se leta 1980 redno zaposlila v Zgodovinskem arhivu Ljubljana. O tej zaposlitvi je sama večkrat povedala anekdoto, kako je službo sploh dobila. Tedanji direktor arhiva dr. Žontar jo je na razgovoru vprašal, zakaj je pustila prejšnjo službo, in ko mu je odgovorila, da pravzaprav ni želela oditi, ker se je tam dobro počutila, jo je takoj zaposlil. Postala je skrbnica fondov družbenopolitičnih organizacij in se najprej ukvarjala z vprašanji valorizacije in odbiranja njihovega arhivskega gradiva. Te izkušnje, objavljene v reviji *Arhivi* leta 1982, so s pridom uporabili tudi v drugih arhivih. Leta 2006 je prevzela še delo s fondi vzgoje in izobraževanja, nekaj let pred upokojitvijo je skrbela tudi za register arhivskih fondov za ljubljansko enoto Zgodovinskega arhiva Ljubljana.

V dvaintridesetih letih službovanja v našem arhivu je uredila več kot sto fondov, izobraževala je ustvarjalce arhivskega gradiva in evidentirala gradivo na terenu. Glede slednjega je bila z današnjega vidika nadpovprečno delovna in uspešna. Napisala je tudi precej strokovnih člankov, v katerih se je posvečala predstavitvi in varovanju arhivskega gradiva političnih strank ter sindikalnih organizacij. Zanimive so njene predstavitve gospodinjskih pomočnic v obdobju po drugi svetovni vojni, nato stavk nezadovoljnih delavcev, kot so bile omenjene v partijskih arhivih. Z arhivističnimi temami o gradivu političnih organizacij je nastopila na arhivskih zborovanjih v Čateških toplicah (1983) in v Murski Soboti (2005), v Dolenjskih Toplicah (2009) je govorila o arhivskem izobraževanju. Sodelovala je tudi na zveznih zborovanjih, na primer leta 1982 v Neumu (predstavila je vprašanje formiranja arhivskih fondov družbenopolitičnih organizacij na ravni občin in mesta), nato leta 1984 v Novem Sadu na 10. kongresu Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije. Kot predstavnica našega arhiva, kdaj tudi slovenskega arhivskega društva, je obiskovala predvsem arhivska zborovanja na Hrvaškem. Kot že zapisano, je veliko prevajala iz srbsčine in hrvaščine. Zadnja leta to počne predvsem za objave v reviji *Šolska kronika*, glasilu Slovenskega šolskega muzeja.

Kolegice in kolegi, a tudi prijatelji in znanci kličejo Ljiljano preprosto Lili.

Njene zelo razpoznavne značilnosti so nekonfliktnost, realnost in pozitivna navnanost. Lili v sleherniku najde najprej dobre lastnosti, ne zanaša se na mnenja drugih in povsem iz lastnih izkušenj ocenjuje sopotnike v življenju.

Pri strokovnem delu je bila natančna in zelo temeljita, predvsem ko je šlo za izločanje nearhivskega gradiva. Kar nekaj nas je, ki se še spomnimo, kako hitro je precenila vrednost gradiva in ga nemudoma izločila, če ni ustrezalo strokovnim normativom arhivskega gradiva. Seveda so bili tedaj drugačni arhivistični časi, ko so bila merila pretežno znanstvene narave in (sploh še) ni šlo za potrebe upravnih postopkov kot danes. Lili je do upokojitve vztrajala pri osnovah, ki se jih je naučila in za katere je preverjeno vedela, da so pravilne. Skupaj s še nekaterimi kolegicami »stare šole« je branila osnove arhivistike tudi v medarhivski delovni skupini. Mlajše arhivistke iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana smo jo pri tem podpirale, saj smo izhajale iz tedaj še močne strokovne družine največjega slovenskega regionalnega arhiva.

Bibliografija:

(kot Ljiljana Ciglar)

- ◉ **Navodilo za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva družbenopolitičnih organizacij.** V: *Arhivi* 5 (1982), št. 1–2, str. 37–38.
- ◉ **Gradivo družbenopolitičnih organizacij v Zgodovinskem arhivu Ljubljana.** V: *Arhivi* 6 (1983), št. 1–2, str. 55–57.
- ◉ **Poročilo o XI. zborovanju arhivskih delavcev Slovenije.** V: *Arhivi* 6 (1983), št. 1–2, str. 149–150.
- ◉ **Oris razvoja družbenopolitičnih organizacij v Ljubljani po letu 1945 na primeru organiziranosti Zveze sindikatov in Socialistične zveze delovnega ljudstva.** V: *Zgodovina Ljubljane: prispevki za monografijo: gradivo s Posvetovanja o zgodovini Ljubljane, 16. in 17. novembra 1983 v Ljubljani.* Kronika: Zgodovinsko društvo, 1984, str. 546–552.

(kot Ljiljana Šuštar)

- ◉ **Strokovna obdelava arhivskega gradiva sindikalnih organizacij Ljubljane.** V: *Arhivi* 11 (1988), št. 1–2, str. 97–100.
- ◉ **Sindikalna organizacija v Ljubljani v obdobju obnove in graditve.** V: *Zbornik ob devetdesetletnici arhiva.* Gradivo in razprave Zgodovinskega arhiva Ljubljana št. 8. Ljubljana, 1988, str. 239–249.
- ◉ **Splošni pregled ustvarjalcev arhivskega gradiva: Družbenopolitične organizacije.** V: *Vodnik Zgodovinskega arhiva Ljubljana.* Gradivo in razprave Zgodovinskega arhiva Ljubljana št. 11. Ljubljana, 1992, str. 57–60.
- ◉ **Gospodinjke pomočnice v prvem desetletju socialističnega obdobja.** V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 41 (1993), št. 1, str. 15–22.
- ◉ **Sindikati učiteljev v letih 1945–1950.** V: *Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje* 26 (1993), str. 89–99.
- ◉ **Gradivo Ljubljanske partijske organizacije za leta 1945–1953.** V: *Arhivi* 16 (1993), št. 1–2, str. 122–124.
- ◉ **Mladi Korošci na šolanju v Sloveniji v prvih povojnih letih.** V: *Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje* 37 (1994), št. 3, str. 58–66.
- ◉ **Iz partijskih arhivov o nezadovoljstvu delavcev in prekinitvah dela.** V: *Arhivi* 17 (1994), št. 1–2, str. 120–124.
- ◉ **Partijska organizacija v okraju Ljubljana 1954–1965.** V: *Arhivi* 18 (1995), št. 1–2, str. 95–98.
- ◉ **Mateja Jeraj, Slovenski sindikati in socialna politika 1945–1950.** V: *Arhivi* 19 (1996), št. 1–2, str. 178–180.
- ◉ **Najboljša leta v najboljšem arhivu, spominski utrinki.** V: *Spominski zbornik Zgodovinskega arhiva Ljubljana.* Gradivo in razprave Zgodovinskega arhiva Ljubljana, št. 21. Ljubljana, 1999, str. 79–81.

- ◉ **Postavimo Prešernu spomenik!**: [Zgodovinski arhiv Ljubljana, razstava, december 2000–marec 2001]. Ljubljana, 2000.
- ◉ **Postavimo Prešernu spomenik!**: razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana. V: *Obvestila Arhiva Republike Slovenije* 16 (2000), št. 4, str. 25–26.
- ◉ **Nekaj drobcev o zadružništvu iz gradiva fonda Okrajni komite ZKS Ljubljana okolica.** V: *Arhivi* 25 (2002), št. 1, str. 173–178.
- ◉ **Dejavnost Franceta Ostanka v Sindikatu prosvetnih delavcev med letoma 1945 in 1949.** V: *Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje* 11 = 35 (2002), št. 2, str. 261–269.
- ◉ **Manica Koman, kmečko dekle, uradnica, pisateljica.** V: *Splošno žensko društvo: 1901–1945: od dobrih deklet do feministk*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2003, str. 417–419.
- ◉ **Romana Vasič. Poštna uradnica in aktivistka Splošnega ženskega društva.** V: *Splošno žensko društvo: 1901–1945: od dobrih deklet do feministk*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2003, str. 417–419.
- ◉ **Šest tovarišic in dva moška: partijsko gradivo Idrijsko-Cerkljanskega kot vir za krajevno zgodovino.** V: *Arhivi* 27 (2004), št. 1, str. 131–136, ilustr.
- ◉ **Teorija in praksa varovanja arhivskega gradiva političnih strank.** V: *Varstvo arhivskega gradiva privatne provenience: zbornik referatov* (ur. Andrej Nared). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2005, str. 35–38.
- ◉ **41. posvetovanje Hrvaškega arhivističnega društva,** Karlovac, 11. do 13. oktober 2006. V: *Arhivi* 29 (2006), št. 2, str. 370–371.
- ◉ **Od sekcije arhivarjev do zbiranja kreditnih točk. Izobraževanje uslužbencev javnopravnih oseb, ki delajo z dokumentarnim gradivom v Zgodovinskem arhivu Ljubljana.** V: *Izobraževanje arhivskih delavcev in zaposlenih pri ustvarjalcih arhivskega gradiva; Arhivski depoji; Elektronsko arhiviranje in informatizacija v arhivih: zbornik referatov 24. zborovanja Arhivskega društva Slovenije, Dolenjske Toplice 14. do 16. oktober 2009*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2009, str. 95–101.
- ◉ **Šolski zvezki v fondih ljubljanske enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana.** V: *Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje* 22 = 46 (2013), št. 1–2, str. 87–96.

Mihaela Knez

Mihaela Knez je bila rojena 21. septembra 1954 v Ljubljani, v znamenju device, katere lastnosti so preudarnost, sposobnost analiziranja in logičnega mišljenja; prav tako je to znamenje, ki služi drugim, vendar obenem zna pridobivati dobrine in jih tudi čuvati. S temi lastnostmi so naši tretji slavljenci rojenice že v zibelki napovedale prihodnji poklic računovodkinje.

Mihaela se je rodila v družini Gorjanc. Osnovno šolo je obiskovala v Preski pri Medvodah, nato je šolanje nadaljevala na Srednje ekonomski šoli v Kranju. Pozneje se je izobraževala na številnih tečajih in seminarjih za računovodje, leta 2008 je končala tudi šolanje na GEA College – Center višjih šol v Ljubljani, s čimer je pridobila višjo strokovno izobrazbo računovodja.

V Zgodovinski arhiv je prišla pri rosnih devetnajstih letih, avgusta 1973. Svojo prvo in edino službo je mogoče prav zato vzela tako resno in sčasoma postala v njej zelo uspešna.

V svoji poklicni karieri je dosegla precejšnjo veljavo, ne samo med sodelavci arhivisti oziroma v drugih sorodnih kulturnih ustanovah, temveč celo med nadrejenimi na ministrstvu. Večkrat se je zgodilo, da so povprašali za njeno mnenje, njen nasvet in ga tudi upoštevali. Od konca 70. let je vodila računovodstvo tudi za Arhivsko društvo Slovenije. Zgornjim lastnostim lahko dodamo njeno izjemno natančnost in strokovno razgledanost, zaradi katere smo bili v

Zgodovinskem arhivu Ljubljana v prednosti tudi na računovodskem in finančnem področju.

A le do leta 2010, ko je Mihaela odšla v pokoj. Kako težko je javnim zavodom dobiti dobrega računovodjo v današnjih časih, najbolje vedo sedanji direktorji in direktorice teh zavodov. Vendar je bilo tako že v času Mihaelinega odhoda in v Zgodovinskem arhivu Ljubljana je še nekaj mesecev uvajala naslednico, ki je nazadnje prav tako odšla v gospodarstvo in ostali smo prepuščeni računovodskim servisom.

Ob stoletnici ustanovitve Zgodovinskega arhiva Ljubljana je dobila priznanje, prav tako so jo leta 2004 ob 50-letnici Arhivskega društva Slovenije nagradili s priznanjem za delo v društvu.

Vsem trem slavljenecem želimo še obilo let trdnega zdravja in veselja ob vsakodnevnih opravilih, v krogu družine in prijateljev, ne nazadnje sem in tja tudi nekdanjih sodelavcev in kolegov.

Nataša Budna Kodrič
univ. dipl. zgodovinarica, arhivska svetnica
Zgodovinski arhiv Ljubljana

V spomin Marti Rau-Selič (1952–2023)

V decembru leta 2023 se je poslovila dolgoletna sodelavka Arhiva Republike Slovenije Marta Rau-Selič.

V Arhivu Republike Slovenije (Arhiv RS) se je zaposlila leta 1984. Ves čas je delala v oddelku oziroma sektorju Slovenski filmski arhiv (SFA), v katerem sta bila z vodjo Ivanom Nemaničem kar nekaj let edina sodelavca oddelka. Marta je orala ledino na področju uporabe filmskega gradiva. Do svoje upokojitve v letu 2018 je pri delu srečala in sodelovala s številnimi uporabniki, ki so njeno znanje cenili in jo spoštovali. O njenem znanju in arhivski praksi pričajo tudi različne strokovne objave.

Bila je pobudnica prednovoletnih (filmskih) srečanj v Arhivu RS, ki jih je poimenovala »Ob letu osorej«. Srečanja so postala stalnica v koledarju prireditve Arhiva RS. S cineastom Borkom Radeščkom in z dramaturginjo Tanjo Premk (+2009) so od leta 1999 do leta 2019 skrbno snovali in pripravili vedno znova edinstven filmski program prireditve, ki se je začela ob 13. uri 13 minut in 13 sekund ter se nadaljevala s prijetnim druženjem ob kozarčku rujnega s Koga, kjer je danes Martino zadnje počivališče. Vsakoletno srečanje je bilo tako tudi poklon vrsti slovenskih filmskih ustvarjalcev in njihovim dosežkom na različnih področjih ljubiteljske in profesionalne kinematografije. Raznoliko publiko so sestavljali številni slovenski filmski ustvarjalci in ljubitelji filma različnih, zlasti starejših generacij, ki so si ob odhodu vedno zaželeli, da se ponovno vidijo na naslednjem »Ob letu osorej«. Ob teh priložnostih so s svojimi spomini in z dragocenim znanjem bogatili naše vedenje o zgodovini slovenskega filma.

Marta je bila izjemno ponosna na snovanje animirane filmske uvodne špice Slovenskega filmskega arhiva. V njej je imel glavno vlogo »Arhivček«, najprej kot risana predloga za animacijo, ki jo je ob sodelovanju Borka Radeščka izdelal in animiral Tone Rački, medtem ko je glasbeno animacijo opremil Andrej Hribar. »Arhivček« je Marti tako prirasel k srcu, da ga je Borko izdelal še v obliki lesene lutke. Špico so si leta 1999 ogledali tudi na svetovnem festivalu nemega filma v Pordenonu, saj so bili z njo opremljeni filmi, ki jih je slovenski filmski arhiv predstavil v okviru festivalskega programa. Prav festival v Pordenonu, ki ga je leta obiskovala, je Marti pomenil navdih in prostor filmskih sanj.

Marta je imela film neizmerno rada, zato se je s težkim srcem upokojila, ko pa je nastopila še bolezen, je svetloba na njenem platnu dokončno ugasnila.

(Foto: Borko Radešček)

Tatjana Rezec Stibilj

Tatjani Sajko v spomin (1955–2024)

(Foto: Roman Marinko)

Na začetku oktobra nas je doletela žalostna vest, da nas je v 69. letu starosti zapustila dolgoletna sodelavka Tatjana Sajko, Tatjanca, kot smo ji vseskozi rekli. Prehitro in nepričakovano za vse nas, ki smo si z njo izmenjevali telefonske pogovore in elektronska sporočila, bolj občasno, a vsako leto vsaj ob naših življenjskih jubilejih in dogodkih, povezanih z Arhivom Slovenije, ki mu je poklonila vsa aktivna delovna leta.

Rodila se je leta 1955 v Podčetrtku, staršema uradnikoma, tretja med štirimi sorojenci. Po zaključku celjske gimnazije se je napotila v Ljubljano na študij prava, ki ga je kasneje po spletu različnih dogodkov opustila. Sredi julija leta 1979 je še ne 24-letna vstopila v prvo redno delovno razmerje v takratni republiški arhiv.

Tisto leto, a pravzaprav že vse od srede sedemdesetih let prejšnjega stoletja, se je kolektiv, zlasti po nastopu direktorice Marije Oblak Čarni, postopoma mladil, se kasneje okrepil s konservatorsko delavnico, a tudi z administrativnimi delavci, ki jih je vseskozi primanjkovalo. Delovna vnema in mladostna zagnanost Tatjane Sajko sta bili lastnosti, ki smo ju doživljali kot svež veter v prostorih tajništva, če lahko s tem poimenujemo dve delovni sobi v zgornjem nadstropju Gruberjeve palače, naše nekdanje lokacije: predprostor pred direktoričino sobo, kjer je v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja domovala Mira Zupančič, tajnica direktorice Arhiva, ter nekoliko večjo, ki si jo je Tatjana delila z občasnimi honorarci. Zaradi pomanjkanja pisarniških delavcev je poprijela domala za vsakršno delo: vodila je kadrovske dokumentacije, opravljala računovodska dela in skrbela za arhiv Arhiva. Njeno znanje nemščine in razumevanje pravnoupravnih osnov, ki ji, nekdanji študentki prava, niso bila tuja, sta bila Arhivu zlasti dobrodošla.

Po nastanku samostojne države Slovenije je vloga Arhiva postajala vse pomembnejša, a zato tudi poslovanje obsežnejše in v marsičem tudi zahtevnejše. Po letu 2000 je bila formirana Služba za splošne naloge, ki je združevala vse delavce t. i. podpornih storitev. Tatjana Sajko je od vseh dejavnosti najdlje opravljala delo tajnice direktorja. Nadomestila je Miro Zupančič sredi 90. let prejšnjega stoletja, potem je dobri dve desetletji služila različnim direktorjem. Mesto tajnice je zadnjih nekaj let zaradi preobremenjenosti prepustila mlajši sodelavki.

Takoj po upokojitvi leta 2019 se je vrnila v rodni Podčetrtek med griče Obsotelja in Kozjanskega, ki ga v resnici ni nikdar zapustila.

Na prvi pogled bi Tatjanco opisali za veselo in družabno, a je bila tudi izredno delavna. Vida Bukovec, njena dolgoletna, najbližja sodelavka se je spominja kot izredno tovariške in kolegialne. V vsakem trenutku je bila pripravljena sodelovati in ustreči ter pomagati z znanjem in izkušnjami.

Njenemu spominu se poklanjamo vsi, ki smo jo imeli radi, še posebej sodelavke, Majda Kocmur in Mateja Jeraj ter Jedert Vodopivec in Marija Grabnar, ki smo skoraj sočasno nastopile delo v Arhivu še krepko v prejšnjem tisočletju.

Marija Grabnar

Meta Remec (ur.):**GOZD IN LJUDJE: razmerja in zgodovina**

Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2023 (zbirka Vpogledi, 26),
362 strani

Leta 1856 je bil v časopisu *Novice* objavljen članek z naslovom *Nasledki silnega pokončevanja gojzdov*, ki že v naslovu izraža avtorjevo skrb za stanje gozdov v Sloveniji. Avtor opozarja na »neredno in neumno sekanje dreves in pokončevanje gozdov«, kar kaže na slabo nadzorovano gospodarjenje z gozdovi v slovenskih deželah. Prispevek spremlja poziv vladi, naj ukrepa glede vzdrževanja gozdov: »...in ker tudi pri nas pogubljivo pokončevanje gojzdov žuga lepo deželo v žalostno pustinja spremeniti, želimo pa prosimo tudi mi, da bi visoka vlada bila modra posrednica med gojzdi in njihovimi neusmiljenimi pokončavci«. Skrb za gozdove in prizadevanja za boljše gospodarjenje z njimi so že dolgo prisotni. Gozd je bil in ostaja ključen element v človekovem življenju.

Odnos med človekom in gozdom raziskuje monografija *Gozd in ljudje: Razmerja in zgodovina*, ki je izšla leta 2023 kot 26. številka v okviru zbirke *Vpogledi* Inštituta za novejšo zgodovino. Osredotoča se na temo gozda in raznovrstne vidike, vključno z okoljskimi, s socialnimi, z družbenimi, gospodarskimi in etnološkimi. Zbornik je uredila znanstvena sodelavka Inštituta dr. Meta Remec.

Delo sestavlja trinajst prispevkov, ki so jih objavili avtorji iz različnih področij, tako iz zgodovinske kot iz etnološke in lesarske stroke. Rezultat dela je interdisciplinaren preplet različnih pogledov na vlogo gozda v vsakdanjem življenju ljudi. Urednica poudarja, da je namen zbornika spodbuditi novo interdisciplinarno paradigmo za raziskovanje gozda in človekove vloge v njem, ki združuje historiografsko stroko s strokovnjaki na področju gozdarstva, lesarstva in varstva okolja. Prispevki, raznoliki po vsebini ter prostorskem in časovnem fokusu, kažejo, da sta se odnos do gozda in gozdno gospodarstvo od zgodnjega novega veka do sodobnosti spreminjala.

Zbornik lahko ločimo na osem sklopov, ki so jih obravnavali avtorji, in sicer gozdno gospodarjenje in zakonodaja, lokalno ekološka znanja in trajnostne prakse, gozdne posesti in industrija, gozdarsko izobraževanje, socialni in ekonomski vplivi, ljudska medicina in uporaba naravnih virov, svilgojstvo in njegove gospodarske posledice ter gozdni škodljivci in ekološki vplivi.

V prvi sklop bi lahko umestili prvi članek avtorice **Alenke Kačičnik Gabrič** z naslovom *Gozdovi in gospodarjenje z njimi na današnjem slovenskem ozemlju v preteklosti*, v katerem obravnava različne oblike služnosti v gozdu ter formalno urejanje in gospodarjenje z gozdovi v preteklosti. Osredotoča se na vprašanje, kdaj so oblasti začele skrbeti za gozd z zaščitnimi ukrepi ter kako so rudniki in fužine vplivali na stanje gozdov ter življenje prebivalstva. V zadnjem delu članka se dotakne tudi sporov, ki so nastajali zaradi koriščenja gozda in lesa. Ugotavlja, da so bile gozdne služnostne pravice ključne za življenje in gospodarjenje na posestih, saj so vzdrževale ekonomsko podstat sistema. Avtorica zaključuje, da so imela gospodstva slab nadzor nad uporabo gozdov, ki so sčasoma pristali v rokah služnostnih upravičencev.

V isti sklop bi uvrstili tudi članek **Filipa Čučka** z naslovom *Gozdne posesti rodbine Windisch-Graetz na Pohorju*, ki sistematično obravnava zgodovino pohorskih gozdov, ki so do konca druge svetovne vojne pripadali rodbini Windisch-Graetz. Opisuje, kako se je raba gozdov sprva razvijala skromno, nato se je gospodarjenje zaradi pomembnosti lesa kot tržnega produkta in bistvenega dela družinskih dohodkov intenziviralo. Prva svetovna vojna je prinesla stagnacijo, vendar se je prodaja lesa med obema vojnoma ponovno povečala. Avtor podrobno preučuje posesti Konjice in Lukanja ter ugotavlja, da se je izkoriščanje gozdov začelo zmanjševati pred drugo svetovno vojno, kar je privedlo do bolj trajnostnega gospodarjenja.

Prispevek **Nikite Peresin Meden** z naslovom *Pogozdovanje na Krasu: kršenje gozdne postave* preučuje, kako je potekalo pogozdovanje Krasa v drugi polovici 19. stoletja, ko so bili sprejeti zakoni o pogozdovanju. Ti zakoni so omejevali ali celo prepovedovali užitke na zemljiščih, namenjenih pogozdovanju, kar je povzročilo konflikte med prebivalstvom in oblastmi. Avtorica ugotavlja, da je z zmanjšanjem dostopne zemlje za kmečko prebivalstvo prišlo do povečanja gozdnih prekrškov na pogozdovalnih površinah. Te površine niso bile le vir lesa, ampak so imele pomembno vlogo tudi za pašništvo ter nabiranje hrane in listja za steljo. Pogozdovanje je tako vplivalo na spremembo tradicionalnih oblik kmečkega gospodarjenja, vključno s propadom ovčereje ter prehodom na hlevsko živinorejo in vinogradništvo.

V sklop lokalno ekoloških znanj in trajnostnih praks bi uvrstili članek **Aleksandra Panjeka** z naslovom *Kmet in hrast na Krasu: Primerjava znanj in mnenj med 16. in 19. stoletjem (s pogledom v prihodnost)*, v katerem raziskuje znanje kmečkega prebivalstva in njegovo gospodarjenje z gozdovi na Krasu. Opira se na tezo, da obstajajo lokalna ljudska ekološka znanja o rabi naravnih virov, ki so okoljsko trajnostna in socialno vzdržna. Pri svoji analizi primerja statut soseske Rihemberk, franciscejski kataster in opise iz komornih poročil o Krasu, vključujoč tudi ustne vire s terenskih intervjujev Miroslava Pahorja. Ugotavlja, da je kmečka raba gozda na Krasu, ki ni obsegala niti pravih gozdov niti hrastov, osnovana na znanju in praksah, ki segajo že v 16. stoletje. Kmetje so se prilagodili razmeram in gospodarili trajnostno, kar dokazuje prilagoditev gojenja hrastov na travniških oblikah. Avtor zaključuje, da pretekle oblike kulturne krajine in znanja ljudi ne smejo biti razumljene kot rezultat (ne)umnega gospodarstva in neznanja, temveč kot prilagoditev človeka in narave.

V ta sklop spada tudi članek zgodovinarke **Anne Varge**, ki v prispevku *Drevesno-pašni sistemi na Madžarskem v 19. in 20. stoletju v madžarski etnografski literaturi* raziskuje vlogo drevesno-pašnih praks v madžarski krajini in ljudski kulturi. Avtorica povezuje etnografsko delo z modernimi raziskavami in razvojem gozdnega kmetijstva v prihodnosti. Najprej predstavi madžarske etnografske študije na to temo, nato poda zgodovinski pregled madžarskih drevesno-pašnih sistemov. Posveti se vlogi človeka, živali in vegetacije v drevesno-pašnih sistemih, vključno z ekstenzivno živinorejo in s celoletno prosto rejo živine v gozdu. Na koncu analizira koristnost gozdne paše in nastajajoče prepovedi. V zaključku ugotavlja, da so drevesno-pašni sistemi ključni del madžarske kulturne krajine in dediščine, ki se v zadnjih letih ponovno oživljajo. V prepletu etnografskega materiala z zgodovinsko literaturo Varga tudi vrednoti starejše prakse upravljanja z gozdnimi pašniki in opozarja na njihovo pomembnost.

Pod *gozdarsko izobraževanje* spada prispevek **Dunje Dobaja** z naslovom *Gozdarsko šolstvo v Sloveniji*, v katerem naredi sintezni pregled zgodovine gozdarskega izobraževanja na Slovenskem. Prične z opisom prve formalne gozdarske šole na Snežniku v drugi polovici 19. stoletja in nadaljuje z opisom razvoja gozdarskega šolstva vse do sodobnosti. Opisuje ustanovitev Srednje gozdarske in lesarske šole v Postojni in Ljubljani ter Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire na Biotehniški fakulteti v Ljubljani. Avtorica ugotavlja, da so se ključni premiki, ki so vodili v ustanovitev gozdarske fakultete, zgodili šele po

drugi svetovni vojni. Prispevek avtorice predstavlja pomemben košček mozaike, ki je zgodovina šolstva na Slovenskem in tudi s to temo utemeljuje pomembnost gozdarstva na Slovenskem.

Med sklop gozdne posesti in industrija se uvrščajo zadnji trije prispevki. Prvi prispevek je napisal **Ivan Smiljanić**, in sicer z naslovom *Stečaji lesnih trgovcev na Slovenskem med svetovnima vojnama*, v katerem preučuje značilnosti in vzroke stečajev lesnih trgovcev ter njihove družbeno-ekonomske posledice. Analizira, kako so potekali stečajni postopki ter kako so ti stečaji vplivali na gospodarstvo in posameznike. Avtor ugotavlja, da so imeli stečaji velike posledice za gospodarstvo, saj so povzročili številne težave in družbeno stigmo za posameznike, ki so bili zaradi teh stečajev prizadeti.

Sledi prispevek **Mihe Humarja** in **Mateja Jošta**, ki skupaj v prispevku *Vzpon in padec lesne industrije* analizirata razvoj lesne industrije na Slovenskem, od njenega razcveta v osemdesetih letih do propada po razpadu Jugoslavije in uvedbi tržnega gospodarstva. Avtorja navajata razloge za propad lesne industrije, med katerimi so izguba trga v nekdanji državi, visoka obdavčenost in druge ekonomske ovire. Kljub temu ugotavljata, da v zadnjem obdobju prihaja do rasti lesne industrije, vendar ocenjujeta, da ta panoga ne bo nikoli več zaposlovala toliko ljudi kot nekoč, in sicer zaradi večje avtomatizacije in robotizacije. Avtorja, ki prihajata iz lesarske stroke, sta s prepletom zgodovinsko-gospodarskih vidikov podala zanimiv pregled lesne industrije na Slovenskem.

Marta Rendla v članku *Lesna industrija v socializmu in njen razvojni model* raziskuje povojni razvoj lesne industrije v socialistični Sloveniji ter njen vpliv na gospodarstvo in okolje. Obravnava tudi vpliv industrije na okolje, ki je v sklopu drugih onesnaževalcev prispevala k porajanju okoljske zavesti. Avtorica opisuje, kako so se tehnološke emisije, kot so fenoli in formaldehidi, postopoma začele odpravljati z ekonomskimi ukrepi in kako se je v devetdesetih letih začelo uveljavljati okolju prijaznejše mišljenje. Poudarja, da je bila v devetdesetih letih sprejeta zakonodaja, ki je bolj neposredno posegla v reševanje ekoloških problematik. Rendla se je v članku osredotočila na čas socializma in naredila zanimivo poglobljeno analizo v lesno industrijo, pri čemer je posvetila pomemben del tudi okoljskim posledicam.

V sklop ljudska medicina in uporaba naravnih virov spada članek **Mojce Ramšak** z naslovom *Uporaba smole in drugih delov iglavcev v ljudski medicini in gospodarstvu na Slovenskem*. Obravnava uporabo smole v medicini in ljudskem gospodarstvu ter smolarjenje, pri čemer uporablja etnografsko gradivo za vpogled v razširjeno poznavanje praks zdravljenja s smolo pred razvojem sodobnega zdravstva v 20. stoletju. Avtorica ugotavlja, da je bila uporaba smole odraz avtarkičnosti in zanašanja na dostopne vire, ki sta bila posledica pomanjkanja zdravnikov in neobstoja zdravstvenega zavarovanja. Poudarja odlično poznavanje zdravilnih učinkov smole med prebivalstvom, kar kaže na visoko stopnjo prilagojenosti in iznajdljivosti v lokalnih skupnostih. Poleg Anne Varga tudi Ramšak v veliki meri uporablja etnografsko gradivo, ki se še kako kaže koristno pri zgodovinenju in razumevanju gospodarskih, okoljskih in medicinskih tem. Avtorica na zelo zanimiv način preplete uporabo smole po svetu in nas pri tem marsikaj poduči glede ljudske medicine in njene aktualnosti znotraj sodobne medicine in farmacije.

V sklop svilogojstvo in njegove gospodarske posledice spada članek **Nataše Henig Mišičič** z naslovom *Vzgoja sviloprejk kot priložnost za dodaten zaslužek na Kranjskem v 19. stoletju*, v katerem se ukvarja prav s temo svilogojstva. V njem analizira epizodo gojenja sviloprejk na Kranjskem. Proučuje uspešno obdobje svilogojstva, njegov vpliv na kmečko prebivalstvo in gospodarske posledice. Avtorica ugotavlja, da sta bili vzgoja sviloprejk in proizvodnja svile pomembna gospodarska dejavnost, ki je omogočila dodaten zaslužek kmečkim družinam. Vendar je kljub začetnemu uspehu svilogojstvo zaradi škodljivcev propadlo. Avtorica prav tako izpostavlja, kako so se na današnjem slovenskem ozemlju nase-

lile tuje vrste sviloprejk, ki so takrat pobegnile iz nadzorovane reje in živijo pri nas še danes. Henig Miščič nas popelje skozi zanimivo epizodo kranjske zgodovine, ki jo označuje tudi obdobje eksperimentiranja v kmetijstvu. Z zanimivim člankom nam predstavi fascinantno zgodovino kranjskega kmetijstva, ki je kaj kmalu prenehalo z dokaj neznačilno dejavnostjo za slovenski prostor.

Zadnji sklop se posveča temi gozdni škodljivci in ekološki vplivi. V prvem članku urednica zbornika **Meta Remec** s prispevkom *Žalostna dediščina kulturnih okupatorjev: lubadar in drugi 'državni sovražniki' v slovenskih gozdovih od sredine 19. stoletja dalje* raziskuje tematiko lubadarjev skozi pristop, ki vključuje ekosistemske vplive in socialne implikacije lubadarjev. Poudarja pomen socialno-ekonomske in okoljsko-historične analize lubadarja ter drugih gozdnih škodljivcev. Raziskuje, kako so se metode zatiranja lubadarjev in njihov simbolični pomen spreminjali skozi čas ter kako so lubadarji vplivali na naravno okolje in družbeni razvoj. Avtorica ugotavlja, da lubadarji služijo kot zanimiv primer za preučevanje okoljskih sprememb, družbeno-ekonomskega razvoja in legitimizacije oblasti. Članek osvetljuje zanimiv pristop v zgodovino lubadarjev, ki sicer predstavljajo osrednjo temo študije, vendar služijo kot orodje, s katerim je avtorica lahko predstavila zgodovinsko ozadje in druge družbene posledice, ki so se neposredno ali posredno navezovala na lubadarje.

Željko Oset v prispevku *Tam, kjer umirajo gozdovi, izgine življenje: o fenomenu 'umiranja gozdov'* analizira pojav umiranja gozdov v osemdesetih letih 20. stoletja. Fenomen je bil posledica vremenskih ekstremov in visoke stopnje onesnaženosti, kar je privedlo do velike medijske izpostavljenosti teme. Avtor podrobno preučuje, kako so strokovnjaki in mediji nagovorili javnost glede te problematike in kako se je pozornost preusmerila zaradi nesreče v Černobilu.

Zbornik je v zadnjem delu obogaten z literaturo, uporabljenimi viri, imenskimi kazalom ter s kratkimi povzetki o avtoricah in avtorjih.

Zbrani prispevki potrjujejo vlogo gozda kot enega izmed ključnih gospodarskih, okoljskih in kulturnih okvirov, ki v človekovem vsakdanu igra pomembno vlogo. Če ne kot prostor za sprehode, pa kot vir papirja za knjige v naših rokah ali lesa za mize, na katere te knjige polagamo. Gozd in njegovi produkti nas ves čas obdajajo in spremljajo.

Zbornik združuje izbrane članke, ki kljub različnim metodološkim pristopom in disciplinam lepo povezujejo skupno temo – odnos med gozdom in človekom. Pokriti so različni vidiki skozi daljše časovno obdobje, medtem ko se teme člankov smiselno dopolnjujejo in prinašajo nove ugotovitve.

Pričujoče delo nam je skozi različne teme osvetlilo drobce zgodovine gozda na Slovenskem, ki zagotovo, kot se nadeja urednica, služi za spodbudo v nadaljnje raziskave. Delo, združeno z vsemi predstavljenimi članki, služi kot krasno orodje in osnova za vsakega raziskovalca, ki ga bo tema potegnila dalje v globine gozda.

Nina Ošep

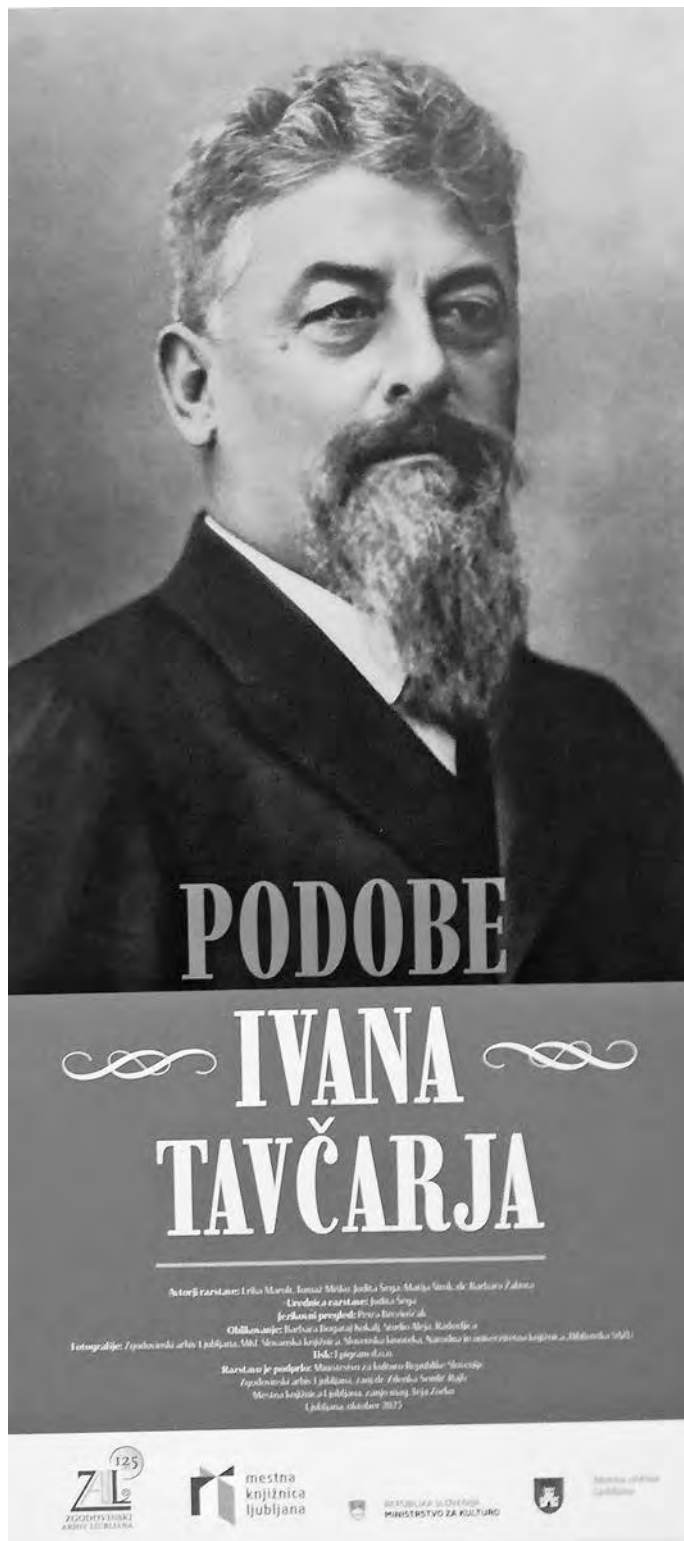
**Erika Marolt, Tomaž Miško,
Judita Šega, Matija Širok,
dr. Barbara Žabota:
Podobe Ivana Tavčarja**

Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana in
Mestne knjižnice Ljubljana –
Slovanske knjižnice
Ljubljana: Slovanska knjižnica, 3. 10.–11. 11.
2023

Leto 2023 je vlada Republike Slovenija razglasila za Tavčarjevo leto v spomin na politika, odvetnika, ljubljanskega župana in literata Ivana Tavčarja, ki je umrl 19. februarja 1923. Dogodkom, s katerimi so razne inštitucije v »njegovi« Poljanski dolini, Škofji Loki, Ljubljani in širše želele obeležiti stoto obletnico Tavčarjeve smrti, sta se pridružila tudi Zgodovinski arhiv Ljubljana in Slovanska knjižnica, ki deluje v sklopu Mestne knjižnice Ljubljana, ter s skupnimi močmi pripravila razstavo z naslovom *Podobe Ivana Tavčarja*. Razstava je bila od 3. oktobra do 11. novembra 2023 postavljena v prostorih Slovanske knjižnice v Ljubljani in nato do jeseni 2024 v nekoliko skrajšani obliki za stekli čitalnice Zgodovinskega arhiva Ljubljana, kjer so si jo lahko ogledali mimoidoči, ki jih je pot zanesla v Trdinovo ulico. Razstavo so pripravili Erika Marolt, Tomaž Miško in Matija Širok iz Slovanske knjižnice ter Judita Šega in dr. Barbara Žabota iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana, oblikovala jo je Barbara Bogataj Kokalj, financiralo jo je Ministrstvo za kulturo RS.

Do skupnega sodelovanja med Slovansko knjižnico in Zgodovinskim arhivom Ljubljana je pripeljalo dejstvo, da obe instituciji hranita precej gradiva o tem pomembnem Poljancu, ki sta ga življenjska in poklicna pot vodili po raznih krajih, dokler se ni na začetku osemdesetih let 19. stoletja ustalil v Ljubljani ter s svojim delovanjem na političnem in literarnem področju odločilno zaznamoval čas naslednjih štirih desetletij. Čeprav si je dom in družino ustvaril na Bregu ob Ljubljani, se je vedno rad vračal v kraje svoje mladosti, še posebno potem, ko je leta 1893 kupil kmečki dvorec na Visokem, kjer je nato skupaj z ženo in otroki preživel počitnice, tu literarno ustvarjal ter se ob lovu in ribolovu družil s prijatelji.

Zgodovinski arhiv Ljubljana hrani v svojih depojih v Škofji Loki in Ljubljani dva arhivska

Portret Ivana Tavčarja na razstavi ob 100-letnici njegove smrti
(Foto: Judita Šega)

*Uvodni del razstave na razstavišču v predverju Slovanske knjižnice v Ljubljani
(Foto: Judita Šega)*

fonda, ki se imenujeta po Ivanu in Franji Tavčar. Še posebej bogat je škofjeloški, v katerem poleg spisovnega gradiva prevladujejo fotografski albumi in častne diplome zakoncev Tavčar. Vrsto posrednih podatkov o njiju ponujajo še nekateri drugi arhivski fondi, še posebno fond Mestne občine Ljubljana, ki jo je Ivan Tavčar kot župan vodil med letoma 1911 in 1921. Če je to gradivo pomagalo osvetliti njegovo zasebno in poklicno plat, je bogato knjižnično gradivo Slovanske knjižnice odstrlo pogled v Tavčarjevo obsežno literarno zapuščino. Hranijo tako rekoč vse izdaje Tavčarjevih knjižnih del, poleg tega še takratno časopisje, med katerim je treba posebej izpostaviti liberalni *Slovenski narod*, pri katerem je Tavčar odigral pomembno vlogo pri njegovem izhajanju, pri čemer ga je hkrati spretno izkoriščal za širjenje svojih ideoloških pogledov in obračunavanje s katoliškim taborom oziroma Slovensko ljudsko stranko.

Razstava je zasnovana na 13 panojih, ki so jih na razstavišču v Slovanski knjižnici v vitrinah dopolnjevali originalni arhivski dokumenti, književne izdaje Tavčarjevih literarnih del, rokopisi in članki iz takratnega časopisja.

Na sprehodu po razstavi spoznavamo Tavčarja najprej kot prvorojenca Neže in Janeza Tavčarja, kot učenca trivialke v Poljanah nad Škofjo Loko, kjer je leta 1860 pustil trajno sled v lepopisnem zvezku učencev drugega razreda, ter nato kot dijaka in študenta v Ljubljani, Novem mestu in na Dunaju, kjer je dokončal študij prava. Na drugem panoju je predstavljen v vlogi moža Franje, roj. Košenini, in očeta petih otrok: Ivana, Franeka, Pipe, Anteja in Igorja. Zapisi pravijo, da sta imela s Franjo, kljub precejšnji razliki v letih, lep zakon ter da je bil Tavčar skrben in ljubeč oče. Nikoli se ni pretirano jezil nanje, pri čemer je skrb zanje in šolo raje prepuščal ženi Franji. Naslednja dva panoja govorita o Tavčarju kot posestniku na Bregu št. 8 v Ljubljani in lastniku dvorca na Visokem

v Poljanski dolini. Avtorji razstave so v arhivskem gradivu med drugim poiskali načrte njegove hiše v Ljubljani in kupoprodajno pogodbo za visoški dvorec, ki ga ni uporabljal le kot počitniško rezidenco, ampak tudi kot zatočišče za literarno ustvarjanje. Prav na Visokem je nastala večina ohranjenih fotografij, ki odpirajo tako pogled v njihovo zasebno – družinsko življenje kot tudi vpetost Tavčarjevih v krog tedanjih kulturnih in političnih veljakov ter lokalno okolje.

Na Visokem je Tavčar dobil navdih za Cvetje v jeseni, tu je v zadnjih letih njegovega življenja nastala Visoška kronika. Delo si je Tavčar zamislil kot trilogijo, vendar je zaradi njegove bolezni nastal samo prvi del, oprt na nekatera dejstva, ki jih je našel v arhivskem gradivu Kalanovih, ko je kupil njihov dvorec na Visokem. Kot eno izmed njegovih najprepoznavnejših literarnih del je na razstavi predstavljeno posebej, prav tako tudi Cvetje v jeseni in v nadaljevanju razstave še ostalo njegovo literarno ustvarjanje.

Literarnemu sklopu sledi predstavitev Tavčarjeve burne politične poti. Začel jo je kot odbornik v ljubljanskem mestnem svetu, jo nadaljeval v kranjskem deželnem zboru, nekaj let je bil tudi državni poslanec. Čeprav je ta njegova vloga širši javnosti manj poznana kot pisateljska, je bila zelo pomembna, saj je bil Tavčar skoraj štiri desetletja osrednja osebnost liberalnega političnega pola in oster nasprotnik slovenskih klerikalcev. Predstavljeni so njegovo dolgoletno vodenje liberalne stranke, ostro liberalno prepričanje in politični oportunitizem, kadar je bilo to potrebno. Avtorji so med drugim zbrali tudi nekaj kritičnih misli njegovih sodobnikov Frana Šukljeta, Vladimirja Ravniharja, Henrika Tume in Ivana Šusteršiča, ki so mu vsi po vrsti priznavali sijajne govorniške spretnosti, medtem ko so ga kot politika videli vsak na svoj način.

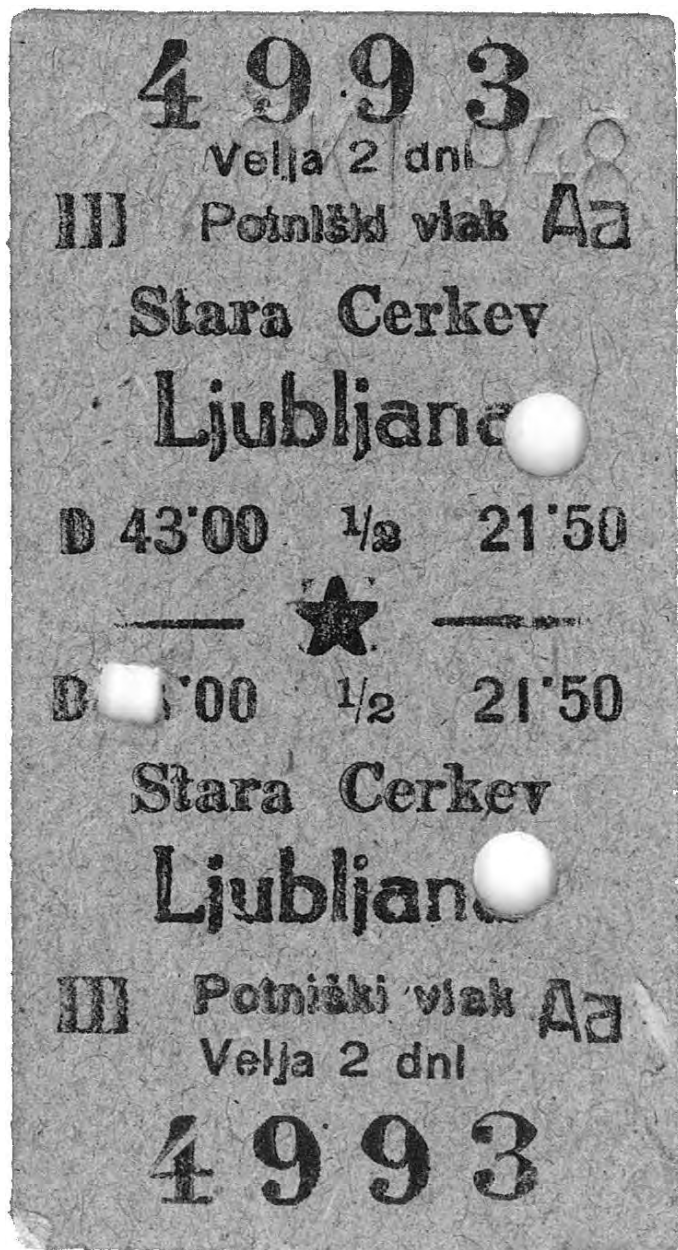
Razstava osvetli še dve Tavčarjevi pomembni vlogi – vlogo odvetnika, ki mu je zagotavljala vir za preživljanje in jo je v Ljubljani samostojno opravljal od leta 1884 do konca življenja, ter vlogo ljubljanskega župana, ki jo je prevzel leta 1911 in jo opravljal v najbolj nevhvaležnih časih prve svetovne vojne ter prvih povojnih letih, ko se je stara politična slika srednje Evrope sesula v prah in so na pogorišču nekdanjih monarhij začele nastajati nove države. Med njimi je bila tudi Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, v kateri je bil Ivan Tavčar poverjenik (minister) za prehrano in kasneje poslanec v ustavni skupščini Kraljevine SHS. Toda v teh letih so ga moči že zapuščale in njegovo življenje se je počasi iztekalo. Umrli je 19. februarja 1923. Tavčarjev pogreb je bil dogodek, o katerem se je še dolgo govorilo in pisalo. Udeležile so se ga množice Ljubljančanov in drugih, ki so hiteli na mestne ulice in k cestam, po katerih se je pomikal žalni sprevod, da bi se poslovili od njega. Med številnimi govorcami so bili predstavniki države in mesta, številna društva in organizacije, medtem ko so ga na njegovo zadnjo pot na Visoko odpeljali konjeniki iz sokolskih vrst. Večni počitek je našel v družinski grobnici, ki jo je dal postaviti na mestu, od koder se odpira čudovit razgled na visoški dvorec.

Na odprtju razstave je o Ivanu Tavčarju, njegovi pisateljski zapuščini, literarnih sopotnikih ter o času in političnih razmerah, v katerih je deloval, spregovoril zgodovinar ddr. Igor Grdina. V sklopu razstave je posebno predavanje pripravila še literarna zgodovinarica dr. Urška Perinič, dobra poznavalka Tavčarjeve osebnosti in dela ter avtorica izčrpne biografije o njem, ki je izšla v letu 2023.

Judita Šega

Kristjan Troha: Utrinki iz preteklosti: LJUBLJANSKI KOLODVOR

Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana
Odprtje 5. 11. 2024

Vozovnica za vlak, 1948

(Vir: SI_ZAL_LJU/0341, t. e. 7, p. e. 72)

V čitalniški izložbi Zgodovinskega arhiva Ljubljana na Trdinovi ulici 4 v Ljubljani je na ogled razstava Utrinki iz preteklosti: Ljubljanski kolodvor. Avtor razstave je Kristjan Troha. Razstava je prva izmed številnih v seriji z naslovom Utrinki iz preteklosti, ki je namenjena temam, ki so in še vedno oblikujejo našo zgodovino, kolektivno zavest in spomin ter tvorijo mozaik življenja.

Razstava je nastala v luči projekta Nadgradnja železniškega območja ljubljanskih postaj iz leta 2022, v kateri sodelujejo Direkcija Republike Slovenije za infrastrukturo, Ministrstvo za infrastrukturo RS in Slovenske železnice. Projekt nadgradnje bo potekal v več sklopih, pri čemer v prvem zajema razširitev konstrukcije obstoječega nadvoza nad Dunajsko cesto. Začetek del sega v december 2023.

Železniška postaja Ljubljana je bila kot del Južne železnice Dunaj-Trst zgrajena leta 1849. Začetki Južne železnice segajo v leto 1828, ko je Franz Riepl razvil načrte za železniško omrežje po celotnem avstrijskem cesarstvu. To je bil tudi čas modernizacije, poleg tega je vse večje povpraševanje po različnem blagu in večji proizvodnji zahtevalo tudi nove transportne poti, saj stare rimske ceste niso bile zadostne. Proga Južne železnice je bila speljana od Dunaja proti Gradcu čez Semmering, nato je zavila proti Mariboru in Celju. Od Celja do Ljubljane je bila proga speljana mimo Zidanega Mosta in Litije, saj so bile v okolici Hrastnika, Trbovelj in Zagorja odkrite velike zaloge premoga, ki jih zaradi slabih prometnih povezav ni bilo možno dobro izkoriščati. Prvi vlak je na Ljubljanski kolodvor zapeljal 18. avgusta 1849, čeprav je bila uradna otvoritev proge šele en mesec kasneje. Ljubljanski kolodvor je bil skozi zgodovino večkrat rekonstruiran (med leti 1901 in 1915), kasneje še zaradi vzpostavitve mestnega tramvaja, trolejbusa in avtobusne postaje.

Na razstavi so predstavljeni utrinki iz zgodovine gradnje železniške proge in ljubljanskega kolodvora ter preobrazbe Ljubljane in vpliv železnice na prebivalce mesta od 19. stoletja vse do danes. Na osmih panojih je predstavljeno bogato fotografsko arhivsko gradivo, ki ga hranimo v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, vključeni so tudi načrti, članki, železniške karte in knjižno

gradivo. Ljubljanski kolodvor je bil zgrajen ob severnem robu starega mestnega jedra. Na četrtem panoju je zato predstavljeno fotografsko gradivo nekaterih pomembnejših objektov, ki stojijo ob Kolodvoru – železniška stavba, avtobusna postaja, hotel Miklič, še prej hotel Metropol (po drugi svetovni vojni Dom armade, po osamosvojitvi Slovenije so se v njem naselili razni uradi in v pritličju lokali). Predstavljene so tudi nekatere problematike, ki so se pojavile z izgradnjo železnice po letu 1850, npr. prekinitev drevoredne povezave med parkom Tivoli in mestom, ki so jo kasneje rešili z izgradnjo enega izmed treh podhodov v 70. letih 20. stoletja. Na zadnjem, osmem panoju so predstavljene tudi sodobne fotografije, ki obeležujejo dela na nadvozu čez Dunajsko cesto.

Lučka Savinek

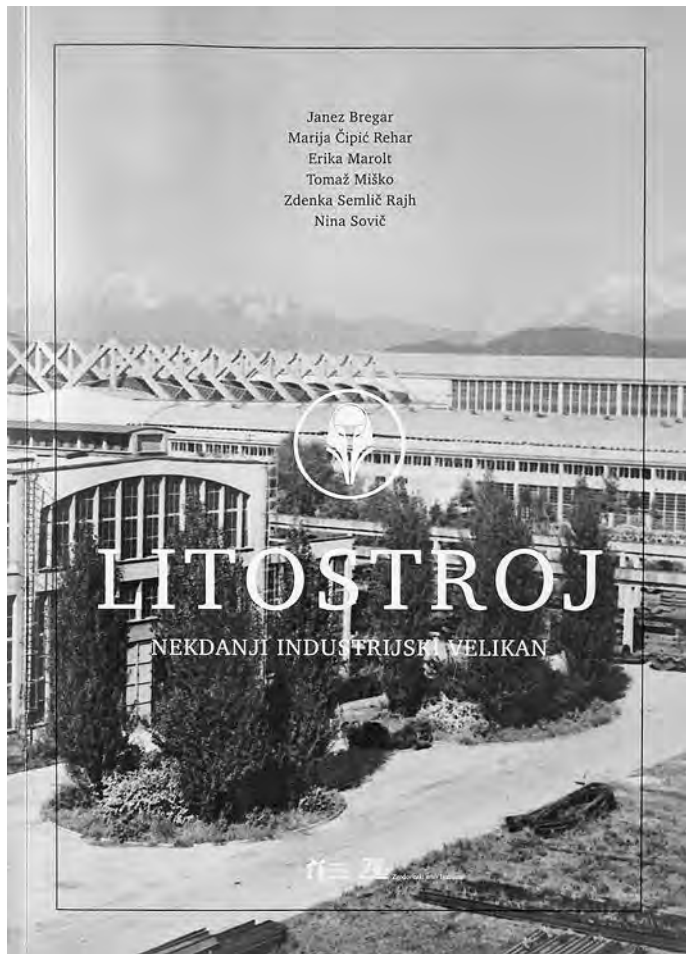
Litostroj: Nekdanji industrijski velikan

Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana in Mestne knjižnice Ljubljana
Ljubljana, Krakovski nasip, 19. 9. 2024–21. 10. 2024

Razstava Litostroj: Nekdanji industrijski velikan je bila na ogled postavljena med 19. septembrom in 21. oktobrom 2024 v galeriji na prostem na Krakovskem nasipu v Ljubljani. Nastala je v sodelovanju Zgodovinskega arhiva Ljubljana in Slovenske knjižnice – Centra za domoznanstvo Mestne knjižnice Ljubljana. Ob pripravi razstave sta tako združili moči kulturni ustanovi s skupnimi koreninami v nekdanjem arhivu ljubljanskega mestnega magistrata, pri čemer sta se povezali tudi z drugimi ustanovami, ki hranijo gradivo, povezano z bogato dediščino nekdanjega industrijsko-poslovnega sistema Litostroj (foto-

*Razstava Litostroj: Nekdanji industrijski velikan v galeriji na prostem na Krakovskem nasipu v Ljubljani
(Foto: Tina Arh, ZAL)*

Naslovnica kataloga razstave

grafije za razstavo sta prispevala tudi Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije ter Srednja šola tehniških strok Šiška).

Namen razstave je bil širši javnosti prikazati nastanek, delovanje in zaton ljubljanskega industrijskega giganta skozi bogato arhivsko gradivo v hrmbi Zgodovinskega arhiva Ljubljana, ki obsega skoraj 93 tekočih metrov (spisovno gradivo, fotografije, filmi, načrti), in skozi zgodovino, zapisano v tovarniškem glasilu *Litostroj*, ki je izhajalo med letoma 1960 in 1990. Sodelovanje med ustanovama je spodbudila digitizacija glasila delovnega kolektiva Litostroj, ki so jo izvedli v Mestni knjižnici Ljubljana s sodelovanjem Nacionalne univerzitetne knjižnice v letih 2023/2024.

Avtorji razstave (arhivisti ljubljanske enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana Janez Bregar, Marija Čipič Rehar in Zdenka Semlič Rajh so avtorji spremnih besedil prvega sklopa razstave, drugega sklopa pa bibliotekarji Mestne knjižnice Ljubljana Erika Marolt, Tomaž Miško in Nina Sovič) so se pod taktirko urednice razstave Marije Čipič Rehar posvetili široki paleti tem, povezanih z delovanjem Litostroja. Na 22 razstavnih panojih, ki jih je oblikovala Petra Dular Mušič (Proksimo d. o. o.), so avtorji predstavili pestro zgodovino Litostroja, ne samo kot tovarne, temveč tudi kot skupnosti, nekakšne velike družine več tisoč zaposlenih, in tudi svojevrstnega »mesta v mestu«. Na 22 panojih si je bilo mogoče ogledati raznolikost dejavnosti Litostroja ter tudi načina življenja in udejstvovanja delavcev nekdanjega podjetja, ki s svojim delovanjem ni zaznamovalo le Ljubljane in njene okolice. Litostroj je svoj pečat pustil tudi v 22 državah vseh celin, kjer so še danes vidni rezultati delovanja tega nekdanjega industrijskega velikana.

Razstavne panoje je odlikoval predvsem pester izbor fotografij, katerih večino hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana v okviru arhivskega gradiva fonda SI_ZAL_LJU/0201. Titovi zavodi Litostroj, Ljubljana, a tudi spremljajoča besedila, ki so bila ravno dovolj dolga, da so lahko zaobjela kompleksnost obravnavane teme, ob čemer so bila hkrati tudi zanimiva in razumljiva za najširši krog obiskovalcev razstave. Za bolj vedoželjne obiskovalce je bilo poskrbljeno s QR-kodami, s katerimi so bili opremljeni vsi tematski panoji. Kode so omogočale dostop na obširnejša besedila predstavljenih tem na regijskem spletnem portalu Kamra, spletnem mestu, ki združuje digitalizirane vsebine s področja domoznanstva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah.

Bogat izbor fotografskega ter drugega arhivskega in knjižničnega gradiva je na razstavnih panojih vzdolž Krakovskega nasipa, skupaj s

spremljajočimi besedili, obiskovalce razstave popeljal od Litostrojevih začetkov leta 1946, ko je na temeljih Litostrojevih predhodnikov in na mestu nekdanjih razlaščenih kmetijskih obdelovalnih površin v Šiški Vlada Ljudske republike Slovenije z odločbo dne 22. avgusta 1946 ustanovila državno industrijsko podjetje z imenom »Litostroj – tovarna in livarna strojev«, do njegovega zatona v devetdesetih letih 20. stoletja.

Uvod v razstavo sta predstavljala panoja o nastanku Titovih zavodov Litostroj in izgradnji tovarne Litostroj. Na slednjem je bila poleg zgodovinskih podatkov o izgradnji predstavljena tudi zgodba o rešenem življenju nedonošenke, ko se je pred litostrojsko kisikarno ustavil rešilni avtomobil, ki mu je na poti iz Kranja v ljubljansko bolnišnico zmanjkalo kisika. V kisikarni so nemudoma napolnili prazno steklenico kisika in s tem deklici, ki bi se sicer zadušila, rešili življenje. Uvodnima panojema v prvem sklopu razstave je sledil pano s predstavitevjo gradnje stanovanj za delavce in bivanjskih razmer v času izgradnje, na katerem so bili vključeni tudi načrti stanovanjskega naselja in tipičen tloris družinskih stanovanj v prvih litostrojskih blokkih ter tlorisi vrstnih hiš, zgrajenih v okviru litostrojskih stanovanjskih zadrug. Naslednji panoji so predstavili organizacijo podjetja, delavske svete – predstavniške organe delavcev podjetja kot eno izmed najvidnejših oblik samoupravljanja in obiske podjetja iz strani tedanjih pomembnih političnih osebnosti. Sledili so panoji o dejavnosti Litostroja in njegovih najbolj znanih proizvodnih artiklih, kot so vodne turbine in njihova oprema, črpalke in črpalna oprema, mostna, portalna in druga industrijska dvigala, procesna oprema in preoblikovalna tehnika, zobniški reduktorji in prenosni, proizvodnja ulitkov, industrijska talna transportna vozila, dizelski motorji, a tudi o manj znani dejavnosti Litostroja, proizvodnji osebnih avtomobilov. Pano s predstavitevjo proizvodnje dizelskih motorjev in avtomobilov je tako obudil spomin na to, da se je prav v Litostroju leta 1969 v Sloveniji začela proizvodnja znamenitega avtomobila Renault 4, znanega pod ljudskim imenom »katrca«. S predstavitevjo dejavnosti terenske montaže in proizvodno-tehničnega servisa je bilo prikazano delovanje Litostroja izven matičnih obratov in njegov prispevek pri gradnji elektrarn v Sloveniji ter različnih objektih v nekdanjih jugoslovanških republikah in drugod po svetu.

Drugi del razstave so predstavljali panoji, ki so Litostroj predstavili kot »mesto v malem« in kot skupnost, v kateri je bilo poskrbljeno tako za izobraževanje delovne sile z Izobraževalnim centrom Litostroj, osnovno preskrbo z uslužnostnimi storitvami (magazinom, delavsko-uslužbenko restavracijo, pralnico, servisnimi delavnicami ...), zdravstveno oskrbo z obratno ambulanto, varstvo otrok in socialno službo kot tudi za kulturno udejstvovanje delavcev (kino, gledališče, likovna in glasbena umetnost), športno kulturo v delovnem okolju, organizirane oblike druženja, počitniško ponudbo s tovarniškimi letovišči, počitniškimi domovi ob morju in v planinah ter požarno varnost in civilno zaščito. Zadnji pano, ki je sklenil razstavo, je bil posvečen prehodu podjetja iz samoupravljanja v tržno gospodarstvo, medtem ko je s fotografijami stavkajočih delavcev na Trgu republike in v Cankarjevem domu hkrati predstavil tudi zaton nekdanjega veličastnega podjetja v obdobju gospodarske krize osemdesetih letih 20. stoletja.

S postavitvijo razstave o Litostroju sta se največji slovenski regionalni arhiv in največja slovenska splošna knjižnica povezala s temo 34. Dnevov evropske kulturne dediščine (28. 9. 2024–12. 10. 2024) Dediščina kulturnih poti, mreženja in povezav. Po razstavi, ki je mesec dni sprehajalce na Krakovskem nasipu spominjala na čase nekdanjega industrijskega giganta, so bili organizirani trije vodeni ogledi, pri čemer sta razstavi celostransko predstavitev namenila tudi časopisa *Dnevnik* (3. 10. 2024, str. 9) in *Delo* (26. 10. 2024, str. 12).

Razstave v galeriji na prostem sicer ni več, vendar je njena vsebina v nekoliko razširjeni obliki izšla v katalogu razstave (Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 2024, 98 strani), ki skupaj s spremljajočimi dejavnostmi v Mestni

knjižnici Ljubljana (razstava v prostorih Slovanske knjižnice, objava glasila Litostroj na portalu Digitalne knjižnice Slovenije, članki na spletnem portalu Kamra in zbiranje osebnih pričevanj Litostrojčanov) še naprej vabi k odkrivanju bogate zgodovine Litostroja in zakladnice virov, ki jih hranita Zgodovinski arhiv Ljubljana in Mestna knjižnica Ljubljana.

Branislava Majerič Bolka

Letna konferenca Društva madžarskih arhivistov – *Magyar Levéltárosok Egyesületének vándorgyűlése*

Senta/Zenta (Srbija), 1.–3. julij 2024

Kot je bilo napovedano že lani, je 36. konferenca Društva madžarskih arhivistov prvič potekala v tujini, in sicer v mestu Senta (po madžarsko Zenta) v Vojvodini, v Srbiji. Seveda Senta ni bila izbrana naključno. Senta je dvojezično mesto v Srbiji s približno 20.000 prebivalci, od katerih jih je 80 % madžarske narodnosti. Od madžarske državne meje je oddaljeno le 37 km. Tukaj deluje tudi Zgodovinski arhiv Zenta oziroma Historijski arhiv Senta – Történelmi Levéltár Zenta. Tukajšnji arhivisti že vrsto let sodelujejo z madžarskima arhivoma v Kecskemétu in Szegedu, ki ležita v sosednjih županijah Bács-Kiskun in Csongrád, medtem ko Mestni arhiv Budimpešte (Budapest Főváros Levéltára) pri njih redno izvaja različne delavnice o materialnem varstvu arhivskega gradiva.

Uvodna slovesnost s svečanimi nagovori je bila v dvorani Mestne hiše. Ker je bila konferenca prvič v tujini, se je zvrstilo kar osem govornikov, ki so vsi poudarjali posebnost konference ter dobro sodelovanje med madžarskimi in vojvodinskimi arhivi ter tudi dobro sodelovanje med državama nasploh. Spregovorili so: dr. István Kenyeres – predsednik Društva madžarskih arhivistov, Árpád Fremond – predsednik Madžarskega nacionalnega sveta, Rudolf Czeglédi – župan Občine Senta, Máté Vincze – namestnik državnega sekretarja na Ministrstvu za kulturo in inovacije Madžarske, Eszter Caallókői – madžarska generalna konzulka v Subotici, István Fodor – direktor Zgodovinskega arhiva Senta, Lela Pavlović – predsednica Društva srbskih arhivistov, dr. Miroslav Perišić – direktor Državnega arhiva Srbije in dr. Nebojša Kuzmanović – direktor Arhiva Vojvodine. Po nagovorih so podelili še več nagrad Kláre Dóka in nagrado Osváth. Nagrada Kláre Dóka se podeli zaposlenim v arhivih, ki so v nekem časovnem obdobju opravili izjemno strokovno delo ali so zelo dejavni na svojem področju. Klára Dóka (1944–2012) je bila madžarska arhivistka, zgodovinarka in članica Madžarske akademije znanosti. Bila je zaposlena v več različnih arhivih, kjer je pripravila vrsto arhivskih pripomočkov, učbenike za srednješolske in visokošolske arhivske tečaje, pomembno vlogo je odigrala tudi pri usposabljanju arhivistov. Nagrado njej v spomin podeljuje Društvo madžarskih arhivistov. Nagrada ima tri kategorije, poleg arhivistov jo lahko dobijo tudi arhivski tehniki, knjižničarji, tajnice, računovodkinje, šoferji, torej vsi zaposleni v arhivih. Nagrado Osváth so ustanovili njegovi potomci, da bi ohranili spomin na Lajosa Osvátha (1866–1931), ki je bil pobudnik in organizator prvega strokovnega združenja madžarskih arhivistov, predsednik društva, pripravil je osnutek statuta ter se nenehno boril za boljše finančno in družbeno priznanje arhivistov. Potomci njegove družine zagotavljajo tudi finančno kritje nagrade.

Razprave na plenarnem zasedanju so bila prav tako v znamenju sodelovanja med Madžarsko in Srbijo. Štirje referati so predstavili dolgoletna povezovanja madžarskih arhivov ter društva s srbskimi in vojvodinskimi, romunskimi, avstrijskimi in ukrajinskimi arhivi.

Popoldan je bil prost program. Največje zanimanje je požela nogometna tekma med posameznimi arhivi. Za nešportnike so bili organizirani ogledi različnih znamenitosti v Senti. Po navadi je tako, da se za udeležence iz tujine pripravi poseben program. Letos je ta malo šepal, verjetno zaradi vročine, saj je bilo krepko čez 30 stopinj Celzija. Z veliko zamude nam je nato le uspelo ogledati si Mestni muzej in sinagogo. V razstavnih dvorani pritličja muzeja so na ogled

predmeti iz paleontologije, arheologije in lokalne zgodovine, tu je tudi galerija slik. V prvem nadstropju je domoznanska zbirka. Najzanimivejši je prikaz kmečkega življenja in življenja ob reki Tisi. Sinagoga je bila zgrajena leta 1928, ko je v kraju živelo približno 1.500 judov, renovirana je bila v lanskem letu s sredstvi madžarske vlade. Danes je sinagoga središče kulturnega in umetniškega življenja meščanov.

Poleg muzeja in sinagoge bi bile za ogled zanimivejše druge znamenitosti, ki jih tujcem niso ponudili, in so si jih ogledali le madžarski arhivisti:

- ◉ Razgledna ploščad v spomin na bitko pri Senti. Dne 11. septembra 1697 je pri Senti potekala ena izmed najpomembnejših bitk pri ponovni osvojitvi madžarskih ozemelj, ki so bila pod turško okupacijo. Zavezniška krščanska vojska je pod vodstvom avstrijskega generala Evgena Savojskega premagala turško vojsko, ki jo je vodil vezir Elmas Mehmed pod vodstvom sultana Mustafe II. Kot spomin na bitko je na šestem nadstropju Mestne hiše na ogled razstava z replikami vojaških uniform, velikih slik bojnih prizorov in maketa z več tisoč drobnimi figuricami vojakov, ki prikazuje bitko. S ploščadi je čudovit razgled na mesto in okolico.
- ◉ Zgodovinski arhiv Senta, ki deluje v prostorih Mestne hiše. Arhiv je pristojen za območje petih občin (Senta, Kanjiža, Ada, Bečej in Srbobran), 15 zaposlenih skrbi za 7.800 tm arhivskega gradiva.
- ◉ Lokalna pivovarna Arator, ki deluje od leta 2017.
- ◉ Lokalna čokoladnica Réel Chocolate, ki od leta 2015 izdeluje čokolade, katerih posebnost je dodajanje suhega in zamrznjenega sadja, začimb in najrazličnejših semen. Čokolada Slana karamela je dobila celo dve najvišji svetovni priznanji, Great Taste Award in Chocolate Awards. Vse čokolade imajo tudi zanimiva poimenovanja: Novo odkritje, 1000 milj, Temno zapeljevanje, Večkratno uživanje, Sinonim Balkana, Biser Titanika, Okus Vojvodine, Zagarantirana ljubezen, Zvezdna vrata ipd.
- ◉ Hiša starih obrti z več kot 10.000 predmeti in s prikazom 20 različnih obrti. Zbirko je leta 1985 osnoval Árpád Percze, učitelj tehnike, ki je bil navdušen nad starimi predmeti in tehnično opremo. S predmeti je napolnjen vsak kotiček hiše, podstrešje, dvorišče in gospodarska poslopja. Gospod občasno dobi tudi kakšna dodatna sredstva, s katerimi potem kaj obnovi, popravi ali zaščiti. Teh sredstev bi vsekakor moralo biti veliko več, da bi se vsi ti predmeti ohranili za zanamce. Čeprav gospod Percze lepo skrbi zanje, jih je že načel zob časa ...

Drugi dan konference so bila dopoldan na sporedu predavanja, in sicer v Svetovalnem središču Univerze za kmetijske in biološke vede Senta (Magyar Agrár- és Élettudományi Zentai Konzultáció Központ), ki ima sedež na Madžarskem, medtem ko ima v Senti fakulteta eno izmed svojih organizacijskih enot. Na paleti je bila cela vrsta zanimivih referatov. Žal je bil predavanjem namenjen le dopoldanski čas, zato se je bilo kar težko odločiti za eno od sedmih sekcij:

- ◉ Na mednarodni sekciji so predstavniki tujih arhivov predstavili sodelovanja z madžarskimi arhivi in morebitno digitalizacijo madžarskih arhivskih virov, ki so v njihovih arhivih (skupni projekti ipd.).
- ◉ Na sekciji za posredovanje virov je bilo pet referatov, sekcija je nosila naslov *Gradovi, dvorci* (teme referatov: *Castellum Chaba. Pisni viri o zgodovini malo znane trdnjave na južnem delu Alfölda v 15. in 16. stoletju, Novi Sad in pečati, 100 let Madžarske narodne banke, Dvorec družine Csekonics v luči arhivskih virov, Füzérradvány – dragulj družine Károlyi – skrivnosti in legende o dvorcu*).
- ◉ Tudi v okviru sekcije za materialno varstvo je bilo pet referatov (naslovi referatov: *Različni projekti materialnega varstva v vojvodinskih arhivih, Strokovno sodelovanje med Zgodovinskim arhivom Senta in Mestnim arhivom Budimpešte na področju konzerviranja, Restavriranje-konzerviranje*

matičnih knjig v Arhivu Vojvodine, Postopek izdelave kopije privilegijske listine Marije Terezije iz leta 1774 za privilegirano okrožje Kikinda, Mednarodna konzervatorska delavnica).

- ④ Sekcija za izobraževanje in zgodovino znanosti je postregla s tremi referati (teme: *Sistem izobraževanja učiteljev v času dualizma, Reforma izobraževanja učiteljev v času med obema svetovnima vojnama – Zakon XXVII. iz leta 1924 o usposabljanju srednješolskih učiteljev in ustanovah za usposabljanje učiteljev, Obiski na Univerzi Nógrád v srednjem in zgodnjem novem veku*).
- ④ Na arhivsko-pedagoški sekciji so referenti predstavili različne dejavnosti za šolarje, ki jih pripravljajo v svojih arhivih (teme referatov: »Samo prihodnost je gotova, preteklost se vedno spreminja«, *Zgodovinske legende v Železni županiji, Arhivska tekmovanja. Organizacija, vodenje, izkušnje, Arhivska pedagoška orodja v Mestnem arhivu Budimpešte, Od malih do velikih. Arhivsko-pedagoške dejavnosti v Madžarskem nacionalnem arhivu županije Baranja*).
- ④ Po mojem mnenju so bila najzanimivejša predavanja na sekciji za informatiko, ki je imela naslov *Spletna objava podatkovnih zbirk, e-raziskovanje* (teme petih referatov: *Od kod, kam spletne podatkovne zbirke? Trendi spletnega objavljavanja virov, E-raziskovanje v Madžarskem nacionalnem arhivu – raziskovanje dokumentov, ki so dostopni na Elektronskem arhivskem portalu, E-raziskovanje dokumentov tajnih služb – izkušnje in načrti v Zgodovinskem arhivu državnih varnostnih služb (ÁBTL – Állambiztonsági Szolgálatok Történetek Levéltára), Od podatkovnih zbirk do knjige – univerzitetni almanah na Univerzi v Pécsu, Podatkovna baza cerkvenih ustanov na matriculi.hu*). Madžarski nacionalni arhiv posveča veliko pozornost digitalizaciji arhivskega arhiva in objavi digitalizatorov. Cela vrsta informatikov in zgodovinarjev skrbi za to, da so digitalizati kakovostni in dostopni raziskovalcem. Njihovi digitalizati in popisi so na voljo v kar treh različnih bazah (podatkovna zbirka scopeArchiv, Elektronski arhivski portal in Podatkovne baze online), vsaka je namenjena določeni skupini arhivistov ali raziskovalcev. Kljub tej pomanjkljivosti sta Elektronski arhivski portal, a še bolj Podatkovne baze online, zelo prijazna za uporabnike oziroma raziskovalce. Baza je pregledna, tako da raziskovalec že na uvodni strani dobi vpogled v velike vsebine, znotraj katerih je možno nadaljnje raziskovanje (npr. Družinska drevesa, Zbirka srednjeveških dokumentov, Krajevna zgodovina, Dokumenti partije, Digitalni arhiv Romov, Prva svetovna vojna ...). Zahtevna naloga, ki so se je informatiki in zgodovinarji lotili, je povezava vseh treh baz.
- ④ Na sekciji za gospodarstvo so se tako kot prejšnja leta pogovarjali o aktualnih temah.

Popoldan je bil ponovno prost program za ogled znamenitosti Sente. Vsak je lahko obiskal znamenitost, ki ga je najbolj zanimala.

V Senti in okolici je vsekakor pomembno omeniti pojav cvetenja reke Tise v mesecu juniju, ki jo povzroča žuželka iz reda enodnevnice, *palingenia longicauda*. Te žuželke so v večini evropskih držav zaradi onesnaženja voda in regulacije rek izumrle, vendar jih najdemo še v Srbiji in na Madžarskem na reki Tisi, v Romuniji na reki Prut in v spodnjem porečju Donave. Samica običajno odloži 7.000–8.000 jajčec na vodno gladino. Ko se izležejo ličinke, se potopijo na dno in se zakopljejo v ilovnato podlago, kjer ostanejo tri leta. Ko se po treh letih izležejo, jih nad vodo leti na milijone. Odrasle živali se med kratkim življenjem nad vodno gladino ne prehranjujejo. Ko pride do paritve, samec kmalu umre, samica leti še nekaj kilometrov, nato odloži jajčeca na vodno gladino in tako kot samec umre. Po fotografijah sodeč je pojav spektakularen, v katerem pa ni mogoče dolgo uživati, saj cvetenje Tise traja le tri do štiri dni.

Zadnji dan posvetovanja je potekalo plenarno zasedanje, namenjeno domačim referentom; vsi predavatelji so bili iz različnih vojvodinskih arhivov, vsi so predavali v madžarskem jeziku. V Vojvodini je namreč deset arhivov, ki imajo tudi veliko gradiva madžarske provenience: državni in zgodovinski arhiv v Novem Sadu ter arhivi v Beli Crkvi, Sremski Mitrovici, Zrenjaninu, Kikindi, Pančevu, Subotici, Senti in Somborju. V večini teh arhivov imajo zaposlene tudi osebe, ki so madžarske narodnosti ali vsaj razumejo madžarski jezik. Naslovi sedmih referatov so bili naslednji: *Zastopanost manjšin v vojvodinskih arhivih*, *Notariat v Senti od začetkov do Trianona 1875–1920*, *Arhivistika znotraj šolskih zidov*, *Sodelovanje v Zgodovinskem arhivu Senta in Madžarsko med letoma 2014 in 2023*, *ARHIS – podatkovna baza srbskih arhivov*, *Možnosti raziskovanja v fondu Madžarskega ministrstva za šolstvo in verske zadeve 1867–1918*, *Arhivski dnevi v Subotici – od začetkov do danes*.

Sledila sta še zelo kratek zaključni nagovor predsednika Društva madžarskih arhivistov in napoved naslednje potujoče konference. Ta bo potekala v mestecu Balatonfenyves ob južni obali Blatnega jezera, in sicer že meseca maja.

Gordana Šövegeš Lipovšek

Arhiv – kolektivna identiteta in osebni spomini

55. posvetovanje hrvaških arhivistov

Vukovar, 23.–25. oktober 2024

Letošnje 55. posvetovanje hrvaških arhivskih delavcev je potekalo pod naslovom *Arhiv – kolektivna identiteta in osebni spomini*. Organizatorja tega tri-dnevnega dogodka sta bila Hrvaško arhivsko društvo in Državni arhiv v Vukovarju. Posvetovanje je bilo izvedeno v mestu Vukovarju na dveh lokacijah, in sicer v hotelu Lev ter in bližnjem, lepo obnovljenem Hrvaškem domu.

Na začetku uradnega dela posvetovanja so spregovorili številni predstavniki političnih, kulturnih in gospodarskih ustanov ter podjetij, tako z lokalne kot tudi z državne ravni. V nagovorih so predstavili dosežke in izzive s področja hrvaške arhivske dejavnosti ter širšega območja Vukovarsko-sremske županije.

Uvod v prvi sklop posvetovanja z naslovom *Izzivi kolektivne identitete* je na zelo zanimiv in slikovit način izvedla predsednica Hrvaškega arhivskega društva dr. Silvija Babić. V svojem nagovoru ob 70. obletnici delovanja njihovega arhivskega strokovnega združenja je s pomočjo arhivskega gradiva društva opravila svojevrstno refleksijo razvoja te organizacije. Ob tem je izpostavila pomen in poslanstvo arhivskega društva v zadnjih 70 letih. Posredno je opozorila tudi na dosežene uspehe in s tem tudi na oblikovanje identitete hrvaških arhivskih strokovnih delavcev skozi čas.

Drugi prispevek v tem sklopu sta pripravila Marijan Maroja in Ivana Burić (Državni arhiv Zadar). Z njim sta obeležila štiristoto obletnico delovanja arhiva v Zadru. Pregled uspehov, a tudi izzivov in njihovih rešitev, ki so jih izvajali zadrski arhivski strokovni delavci skozi štiri stoletja, predstavlja rdečo nit tega referata. S sodobnega arhivskega stališča je prav gotovo zanimiva listina, ki jo hranijo v Zadru, s katero je beneški dož Francesco Foscari že leta 1451 v 11 točkah odredil, da v Zadru uredijo omare, v katerih hranijo dokumentacijo, da je tega treba razvrstiti po abecednem vrstnem redu. Zahteval je tudi, da je treba zaklepati omare, v katerih se hrani dokumentacija. Nadalje je zahteval, da je treba popisati ohranjeno dokumentacijo in inventar izdelati v dveh kopijah. Prav tako je treba zaklepati prostore, v katerih se hrani dokumentacija.

Igor Vujatović (Državni arhiv Sisak) je v svojem prispevku z naslovom *Zgodovino pišejo zmagovalci – ustvarjanje kolektivne identitete skozi prostor-*

ska obeležja na primeru Petrinje opozoril na vpliv oblikovanje kolektivne identitete s pomočjo preimenovanja ulic v Petrinji skozi zgodovino.

V tem sklopu sta bila po programu še dva prispevka. Petar Elez (Državni arhiv Vukovar) je predstavil Kroniko Frančiškanskega samostana Vukovar, medtem ko je Marko Grubešić (Primat Logistika d. o. o.) predstavil učinkovite načine arhiviranja dokumentacije.

Drugi sklop vsebin z naslovom *Sodobne tehnologije v arhivistiki in novi arhivski standardi v digitalnem okolju* je bil namenjen predvsem predstaviti novega hrvaškega nacionalnega arhivskega informacijskega sistema. V tem sklopu so bili zanimivi pogledi in predlogi za standardizacijo metodologije popisovanja arhivskega gradiva na Hrvaškem. S svojimi prispevki so nastopili Dino Igrec, Vedran Muić, Martina Piškor, Antonija Sušac, Silvija Vindiš, Diana Mikšić, Marina Škalić in Melina Lučić (vsi iz Hrvaškega državnega arhiva). Drugi del tega sklopa, ki se je nadaljeval popoldne, so oblikovali Željko Trbušić, Celina Damjanović, Hrvoje Stančić, Vita Jozić, Domagoj Brčić, Arijan Rajh (vsi s Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu) in Silvester Kmetić (Eko_monitor d. o. o.). V tem podsklopu so obravnavali različne, nekoliko bolj teoretične vidike uporabe umetne inteligence na področju arhivske teorije in prakse. Po programu so s to temo nadaljevali še v petek dopoldne, ki je bil nekoliko bolj praktično naravnana. Mario Bursik, Martina Badanjak (Državni arhiv Sisak), Gordan Grzunov (Državni arhiv Pazin), Vedran Šerbu, Paula Zglav (Državni arhiv Dubrovnik), Edvin Buršić (Finančna uprava RH) in Alan Lučić (Rain Technologies d. o. o.) so pripravili zanimive prispevke s področja digitalne forenzike, multispektralnega skeniranja, vzpostavljanja sistemov za upravljanje mikrobiološkega ravnotežja v arhivih in knjižnicah, uporabe umetne inteligence za podporo arhivskega poslovanja itd.

Vzporedno s predavanji v Hrvaškem domu je bil v sredo popolne organiziran dogodek v hotelu Lev, ki je bil namenjen reševanju kompleksnih vsebinskih arhivskih strokovnih izzivov na osnovi Zapisov v kontekstu (RiC). Uvod v RiC je imel Adrian Rajh (Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu), ki se je spraševal, kaj pomeni Zapis v kontekstu (RIC). V nadaljevanju je Tomislav Karlović (Ericsson Nikola Tesla) predstavil stanje digitalne transformacije v javnih službah na Hrvaškem in s tem tudi utemeljil potrebe po kompleksnejših načinih upravljanja metapodatkov v arhivih. Temu je sledila dobro obiskana in odlično organizirana delavnica v angleškem jeziku, ki sta jo vodila člana EGAD Zdenka Semlič Rajh (Zgodovinski arhiv Ljubljana) in Bogdan Florin Popovici (Državni arhiv Romunije, Oddelek Brasov). Na delavnici so bili obravnavani nekateri praktični vidiki sodobnih dokumentnih sistemov. Sprva nekoliko zadržano občinstvo se je v nadaljevanju lepo razživelo, zato je delavnica trajala dalj časa, kot je bilo predvideno.

Plenarna predavanja v petek dopoldne so nosila naslov *Osebni spomini – ali so res samo osebni?* Avtorji prispevkov so v tej sekciji pripravili poglede in rešitve, ki niso vedno v središču pozornosti arhivske teorije in prakse. Tako je Elizabet Kuk (Hrvaški državni arhiv) v svojem prispevku opredelila pomen zasebnega arhivskega gradiva in hkrati s tem tudi opredelila sodobne ustvarjalce zasebnega arhivskega gradiva na Hrvaškem. Na tej osnovi je izpeljala obveznosti pristojnih arhivskih ustanov do teh ustvarjalcev.

V nadaljevanju sta Juro Bijelić in Petra Špoljarić (Državni arhiv Bjelovar) predstavila upravljanje matičnih knjig s področja Državnega arhiva Bjelovar. Julija Barunčić Pletikosić in Ivan Radoš (Hrvaški memorialno-dokumentacijski centar) sta izpostavila metodologije zbiranja osebnih pričevanj na podlagi strukturiranih intervjujev. Tomislav Šulj (Hrvaški memorialno-dokumentacijski centar) je opozoril na pomen in praktične rešitve uporabe spominskega arhivskega gradiva za posameznike ali skupine.

Temu so sledila predavanja, ki so nosila naslov *Arhivi kot mesta inkluzivnosti*. Splošno o novih generacijah uporabnikov v arhivih in o njihovih posebnostih sta govorila Danijel Jelaš (Filozofska fakulteta Osijek) in Petra Plantosar

(Katoliška bogoslovna fakulteta Đakovo). Sunčica Markanović (Državni arhiv Bjelovar) je izpostavila nekaj izzivov na področju komuniciranja z novimi generacijami. Splošno o odnosih z javnostmi sta v svojem referatu razmišljali Martina Badanjak in Valentina Radić (Državni arhiv Sisak). O digitalni pismenosti in sodobnih digitalnih veščinah sta na koncu spregovorili še Ivana Čurik (Državni arhiv Osijek) in Vlatka Lemić (ICARUS Hrvatska).

Ob posvetovanju je bilo izvedenih še več formalnih dogodkov, ki so pomembni za hrvaške arhiviste. Omenimo naj le skupščino Hrvaškega arhivskega društva in sestanek sindikalnih zaupnikov. Ob koncu posvetovanja so predstavili poročila o delu sekcij Hrvaškega arhivskega društva, teh je skupaj sedem, in poročila o samem posvetovanju in delavnicah v okviru letošnjega posvetovanja. Zatem so 55. posvetovanje hrvaških arhivistov uradno zaključili.

Večina referatov in predstavitev vsebin je objavljena v lično oblikovanem zborniku s posvetovanja. Ta obsega 389 paginiranih strani. Objavljeni prispevki so bili pred objavo recenzirani in so tudi kategorizirani, kar daje dodatno vrednost temu posvetovanju.

Kakor je to že običajno, so hrvaški organizatorji konference poskrbeli tudi za zelo pester in zanimiv vzporedni program. Tako naj izpostavimo organiziran ogled Mestnega muzeja Vukovar za tuje udeležence po zaključenem programu prvega dne. Muzej domuje v lepo obnovljenem dvorcu Eltz z bogatimi muzejskimi zbirkami iz preteklosti Vukovarja in okolice.

Drugi dan srečanja, in sicer v četrtek, je bil organiziran enodnevni izlet za vse udeležence posvetovanja. Udeleženci so se najprej povzpeli po 200 stopnicah v rezervoar Vodnega stolpa v Vukovarju, ki predstavlja simbol trpljenja mesta med obleganjem v drugi polovici leta 1991. Temu je sledil ogled Muzeja vučedolske kulture, ki leži ob pomembnem neolitskem arheološkem najdišču.

Udeležence ekskurzije je pot nato vodila do nekdanjega taborišča Ovčara, danes je to spominski dom Ovčara, kjer je bilo po padcu Vukovarja leta 1991 pobitih skoraj 200 oseb iz vukovarske bolnišnice, medtem ko je 64 oseb, ki so bile zaprte v tem taborišču, še danes pogrešanih.

Izlet je bil zaokrožen z obiskom najbolj vzhodnega mesta na Hrvaškem – to je mesta Ilok in njegove znamenite vinske kleti.

55. posvetovanje hrvaških arhivistov, ki je bilo organizirano med 23. in 25. oktobrom leta 2024 v Vukovarju, je bilo v vsebinskem smislu zelo aktualno in izrazito naravnano v nove tehnološke izzive ter teoretične in praktične rešitve na področju sodobne hrvaške arhivske teorije in prakse. Organizatorji so zelo dobro uravnotežili delo na konferenci z različnimi vzporednimi dejavnostmi. Hkrati so omogočali in spodbujali mreženje med udeleženci konference ter neformalne diskusije in izmenjave mnenj. Posebnost tega posvetovanja je bila v tem, da se je vseskozi neprisiljeno občutila pieteta do vseh, ki so tam bodisi izgubili življenja ali so kakor koli drugače trpeli tega tragičnega leta 1991.

Organizatorjem konference lahko le čestitamo za izbrane teme posvetovanja, za lokacijo posvetovanja, ki ima poseben pomen za Hrvaško, ter za odlično organizirano in izvedeno 55. posvetovanje hrvaških arhivistov v Vukovarju.

Miroslav Novak

Festival nemega filma

Pordenone, 5.–12. oktober 2024

Od 5. do 8. oktobra sem se na povabilo organizatorja festivala udeležila 43. festivala nemega filma, imenovanega Le Giornate del Cinema Muto.

Festival že od leta 1982 poteka v Pordenonu, mestu v Furlaniji-Juljski krajini, ki očara s svojim starim mestnim jedrom. Vodilni mednarodni festival

nemega filma na svetu je tudi tokrat številnim obiskovalcem iz vsega sveta ponudil bogat in raznolik filmski program. V devetih festivalskih dneh je bilo v 12 različnih serijah predvajanih 132 nemih filmov različnih zvrsti in žanrov.

Projekcije, v vedno polni dvorani Teatra Verdi, tečejo cel dan, od 9. ure zjutraj do polnoči. Zato ni čudno, da je na 26. festivalu obilo smeha povzročil mednapis na filmu *The Golden Road to Health and Beauty* iz sredine 20. let: »*Nenehno sedenje je zelo slabo za telo.*«¹

Festival je razdeljen v 12 programskih serij, med katerimi so najbolj obiskane filmske projekcije v okviru serije »Eventi speciali«, v kateri so predstavljene posebne filmske mojstrovine nemega obdobja filma.

Letošnji festival ni bil osredotočen le na evropsko in ameriško produkcijo tega obdobja, temveč je izpostavil tudi filmsko dediščino manj znanih, a nič manj pomembnih kinematografij, tokrat iz Uzbekistana in Latinske Amerike. Po mnenju Jaya Weissberga, programskega direktorja festivala, gre za do sedaj največjo predstavitev filmske dediščine nemega obdobja filma iz držav Latinske Amerike (Urugvaj, Paragvaj, Čile, Ekvador itd.).²

Tretja letošnja osrednja serija je posvečena umetniški produkcijski režiji Bena Carréa, čigar leta oblikovanja scenskih postavitev v Parizu pri Gaumontu so bila temelj za njegovo kasnejšo kariero kot enega izmed najslavnejših filmskih produkcijskih oblikovalcev tega obdobja.

Izpostavljena je bila tudi serija filmov s kitajsko-ameriško igralko Anno May Wong, ki je bila ena izmed »*najbolj izstopajočih in hkrati prezrtih ne-belih igralcev tistega časa.*«

Od samega začetka festivala podeljujejo nagrado Jeana Mitrya, prvega častnega predsednika festivala, z namenom spodbujati varovanje in zaščito filmske kinematografske dediščine. Letošnja prejemnika nagrade sta bila Bryony Dixon, kuratorica v BFI Nacionalnem arhivu, odgovorna za kolekcijo nemega filma, in Mark-Paul Meyer, upokojeni kurator v Eye Filmmuseum v Amsterdamu.

Ob projekcijah tečejo različni obfestivalski dogodki, kot je Collegium, namenjen neformalnemu izobraževanju mladih na področju nemega filma in poteka že 26 leto. V manjši dvorani

Naslovnica festivalskega kataloga
(Foto: Borut Jurca)

¹ PORDENONE SILENT FILM FESTIVAL 2024 - 43rd EDITION: <https://www.giornatedelcinemamuto.it/en/le-giornate-del-cinema-muto-2024-43a-edizione/> (dostop: 4. 12. 2024).

² Weissberg, Jay: *Presentazione/Introduction*. V: *Catalogo Giornate del Cinema Muto 2024*, str. 13.

Teatra Verdi dnevno potekajo različna predavanja. Ves čas je živahno tudi na filmskem sejmu, sejmu literature, periodike, plakatov, razglednic ipd.

Živa glasbena spremljava daje festivalskim projekcijam poseben čar. V večini gre za klavirsko spremljavo, medtem ko so posebne filmske projekcije spremljane z orkestralno spremljavo, v izvedbi Orchestra da Camera iz Pordenona. Dva dolgometražna uzbekistanska filma sta s tradicionalnimi glasbili spremljala uzbekistanska glasbenika, ki sta požela izjemen aplavz.

Tudi Slovenski filmski arhiv je v preteklosti že sodeloval na festivalu z izborom filmov iz fonda Zbirka filmov, nazadnje v letu 2022 z digitalno restavrirano različico filma Veličana Beštra Kralj Aleksander na Bledu (1923).

Tatjana Rezec Stibilj

ARHIVSKO DRUŠTVO SLOVENIJE

1000 Ljubljana, Poljanska cesta 40
telefon: (01) 241 42 58
e-pošta: tajnik@arhivsko-drustvo.si
predsednik@arhivsko-drustvo.si
domača stran: www.arhivsko-drustvo.si

ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

1000 Ljubljana, Poljanska cesta 40, p.p. 523
telefon: (01) 241 42 00
e-pošta: ars@gov.si
domača stran: www.arhiv.gov.si

INŠPEKTORAT RS ZA KULTURO IN MEDIJE

1000 Ljubljana, Metelkova 4
telefon: (01) 478 79 01
e-pošta: gp.irskm@gov.si

NADŠKOFIJSKI ARHIV LJUBLJANA

1000 Ljubljana, Krekov trg 1
telefon: (01) 234 75 70
e-pošta: arhiv.lj@rkc.si
domača stran: www.nadskofija-ljubljana.si/nadskofija/

NADŠKOFIJSKI ARHIV MARIBOR

2000 Maribor, Slomškov trg 20
telefon: (05) 90 80 120
telefaks: (02) 252 30 92
e-pošta: skofijski.arhiv@nadskofija-maribor.si
domača stran: www.nadskofija-maribor.si/nadskofija/
index.php/skofijska-kurija

POKRAJINSKI ARHIV KOPER

6000 Koper, Kapodistriasov trg 1
telefon: (05) 627 18 24
e-pošta: tajnistvo@arhiv-koper.si
domača stran: www.arhiv-koper.si

Enota Piran

6330 Piran, Savudrijska 5
telefon: (05) 673 28 40

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR

2000 Maribor, Glavni trg 7
telefon: (02) 228 50 00
e-pošta: info@pokarh-mb.si
domača stran: www.pokarh-mb.si

Enota za Koroško

2390 Ravne na Koroškem, Čečovje 12a
telefon: (05) 994 29 43
e-pošta: vinko.skitek@pokarh-mb.si

Enota za Prekmurje

9000 Murska Sobota, Cvetkova ulica 1
telefon: (02) 228 50 31
e-pošta: gordana.soeveges@pokarh-mb.si

POKRAJINSKI ARHIV V NOVI GORICI

5000 Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 3
telefon: (05) 335 87 60
e-pošta: pa-ng@pa-ng.si
domača stran: www.pa-ng.si

ŠKOFIJSKI ARHIV KOPER

6001 Koper, Trg Brolo 11, p. p. 114
telefon: (05) 611 72 04
e-pošta: arhiv.kp@rkc.si
domača stran: http://kp.rkc.si/skofijski-arhiv

**ZGODOVINSKI ARHIV IN MUZEJ
UNIVERZE V LJUBLJANI**

1000 Ljubljana, Kongresni trg 12
telefon: (01) 241 85 80
telefaks: (01) 241 86 60
domača stran: www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/
univerzitetni_arhiv.aspx

ZGODOVINSKI ARHIV CELJE

3000 Celje, Teharska cesta 1
telefon: (03) 428 76 40
e-pošta: info@zac.si
domača stran: www.zac.si

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA

1001 Ljubljana, Trdinova ulica 4, p. p. 1614
telefon: (01) 306 13 06
e-pošta: zal@zal-lj.si
domača stran: www.zal-lj.si

Enota za Gorenjsko

4000 Kranj, Savska cesta 8
telefon: (04) 280 59 00
e-pošta: zal.kra@zal-lj.si

Enota za Dolenjsko in Belo krajino

8000 Novo mesto, Skalického ulica 1
telefon: (07) 394 22 40
e-pošta: zal.nme@zal-lj.si

Enota v Škofji Loki

4220 Škofja Loka, Partizanska c. 1c
telefon: (04) 506 07 00
e-pošta: zal.skl@zal-lj.si

Enota v Idriji

5280 Idrija, Prelovčeva ulica 2
telefon: (05) 372 22 70
e-pošta: zal.idr@zal-lj.si

ZGODOVINSKI ARHIV NA PTUJU

2250 Ptuj, Vičava 5
telefon: (02) 787 97 30
e-pošta: tajnistvo@arhiv-ptuj.si
domača stran: www.arhiv-ptuj.si

